UTKAL UNIVERSITY
NAAC ACCREDITED A+

ସ୍ନାତକ

ଓଡ଼ିଆ

SEMESTER-III

(ଷଷ୍ଠ ପତ୍ର)

ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ବିବିଧତା

CREDIT - 06

C.D.O.E

ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

CENTRE FOR DISTANCE AND ONLINE EDUCATION

UTKAL UNIVERSITY

Centre for Distance & Online Education, Utkal University, Vani Vihar, Bhubaneswar - 751007
The study material is developed exclusively for the use of the students admitted under DDCE, Utkal University

Name of the study Material : ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ବିବିଧତା

Author Name's : ଡକ୍ଟର ମମତାରାଣୀ ବେହେରା

Published by :

DIRECTOR,
Centre for Distance & Online Education, Utkal University, Vani Vihar, Bhubaneswar - 751007
Phone No.: 0674-2376700

Year of Print - 2023

No. of Copies : 800

Printed and Publishers by : Odisha Text Book Bureau, Bhubaneswar

ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର

ଉତ୍କଳ ବିଶବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର,

ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୦୭

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ କଲମରୁ.....

୧୯୬୨ ମସିହା ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିବା ସାନ୍ଧ୍ୟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, **ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର**ରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସଫଳତାର ଦୀର୍ଘ ୫୨ ବର୍ଷର ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୂଳ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । ତେଣୁ ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ଆମେ ଶିକ୍ଷାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହ*ାଇବାକୁ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନଶୀଳ ରହିଛୁ । ପ୍ରାୟ ୯୦ ହଜାର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏହି ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ପାଇ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ।କେବଳ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନବୃଦ୍ଧିରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଗ୍ରବାହୀ । ବୃ□ଗତ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଅ ାମର ସହଯୋଗ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ଗତିପଥ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ସେମାନେ ଅ ାଜି ଯେଉଁଠି ପହ*ପାରିଛନ୍ତି ତାର ସମସ୍ତ ଶ୍ରେୟ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରାପ୍ୟ । ଦୂରଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ପାଠପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ୧୦ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିପାରିଛନ୍ତି । ଚଳିତ ୨୦୧୪ ମସିହାରେ ଇଂରାଜୀ, ପବ୍ଲିକ ଆଡ଼ିମିଷ୍ଟ୍ରେସନ, ଏଜୁକେଶନ, ଅ ାକାଉ[ିଙ୍ଗ, ମ୍ୟାନେଜମେ[ଅ ାଦି ଅନର୍ସରେ ୧୫ ଜଣ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ପ୍ରଥମ ୧୦ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ନୈରାଶ୍ୟବାଦୀ କିମ୍ବା ପ୍ରତିକୂଳ ମନୋଭାବ ସମ୍ପନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ବେଶ ଉତ୍ସାହୀ, ଆତ୍ମବିଶାସୀ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ବୃହ□ର ସ୍ୱାର୍ଥର ପରିପୂରଣ ପାଇଁ ଆମେମାନେ ଆତ୍ମ ଶିକ୍ଷଣ ପଦ୍ଧତିରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଯୋଗାଇ ଦେଉଛୁ । ଏହି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମ ସହିତ କେତୋଟି ଘରୋଇ ପ୍ରକାଶନ-ସଂସ୍ଥାର ସହଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ । ଫଳରେ ଆମର ଧାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶିଘ୍ର ପହ*ବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିବୁ । ଆଶାକରୁ ଏହି ଛାପା ପୁସ୍ତକ ବାହାରେ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଦିଗକୁ ଆମର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ଛୁଇଁ ପାରିବେ । ଯଦିଓ ଆମର ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ କୌଣସି ନା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ଅଛନ୍ତି, ତଥାପି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ସମୟର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସମୟ ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ରହିପାରେ ଏବଂ ଆଳସ୍ୟପରାୟଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମୟ ଆଦୌ ଧରାଛୁଅାଁ ଦିଏ ନାହିଁ । ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦୂର-ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ହେବା ସହିତ ନିଜ ମେଧାର ବିକାଶ କରିପାରିବେ । ଅ ାମେ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ, ଇ[ରନେଟ, ଟେଲିଭିଜନ ଓ ରେଡିଓ ଭଳି ମାଧ୍ୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଜ୍ଞାନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବିନିଯୋଗ କରିବା ଉଚିତ୍ । ସୀମିତ କ୍ଲାସରୁମ ପାଠ୍ୟଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକମାନେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ସଂଶୟ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ତେବେ ଏଥିପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛାତ୍ର ସମାଜ ହିଁ କେବଳ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ଉତଥାପନ କରିପାରେ ।

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ

ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର, ଉତ୍କଳ ବି ିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନାମ : ସ୍ନାତକ ଓଡ଼ିଆ **କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କୋଡ଼ : ୦୧୦୧୧୪**

କୋର୍ସ ନାମ : ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ବିବିଧତା

କୋର୍ସ କୋଡ଼ : CORE - 6 **ତୃତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ** **କ୍ରେଡ଼ିଟ୍ – ୬** **ବ୍ଲକ – ୧ ରୁ ୪** **ୟୁନିଟ୍ – ୧ ରୁ ୨୦**

ବିଶେଷଜ୍ଞ ପରିଷଦ

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ	ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର
ଡକ୍ଟର ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମହାରଣା	ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଢେଙ୍କାନାଳ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଢେଙ୍କାନାଳ
ଡକ୍ଟର ସନ୍ତୋଷ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ	ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
ପ୍ରଫେସର ସଂଘମିତ୍ରା ମିଶ୍ର	ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଡକ୍ଟର ରମେଶଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା	ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର, ଢେଙ୍କାନାଳ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଢେଙ୍କାନାଳ

ଲେଖକ

ଡକ୍ଟର ମମତାରାଣୀ ବେହେରା	ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଡ. ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି	(ଭରଦ୍ୱାଜ) ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର
ଡକ୍ଟର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ନାୟକ	ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସମ୍ପାଦନା

ଡକ୍ଟର ମମତାରାଣୀ ବେହେରା	ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଦୂର ଓ ଅନ୍‌ଲାଇନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

CORE - 6 : ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ବିବିଧତା

ବ୍ଲକ ନମ୍ବର	ବ୍ଲକର ନାମ	ଏକକ ନମ୍ବର	ଏକକର ନାମ
୧	ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ	୧ ୨ ୩ ୪ ୫	ଭାଷା ପରିବାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ
ବ୍ଲକ ନମ୍ବର	ବ୍ଲକର ନାମ	ଏକକ ନମ୍ବର	ଏକକର ନାମ
୨	ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ	୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦	ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବିକାଶ ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦୈବୀ) ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନୁରଣନ - ଅନୁକରଣମୂଳକ) ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭାଷା ରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ ର୍ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ।
ବ୍ଲକ ନମ୍ବର	ବ୍ଲକର ନାମ	ଏକକ ନମ୍ବର	ଏକକର ନାମ
୩	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଞ୍ଚଳିକ ରୂପ	୧୧ ୧୨ ୧୩ ୧୪ ୧୫	ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ଉପଭାଷା ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା
ବ୍ଲକ ନମ୍ବର	ବ୍ଲକର ନାମ	ଏକକ ନମ୍ବର	ଏକକର ନାମ
୪	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ (ଦ୍ରାବିଡ଼, ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍, ଯାବନିକ ଓ ଇଂରାଜୀ)	୧୬ ୧୭ ୧୮ ୧୯ ୨୦	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଯାବନିକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ସୂଚୀପତ୍ର ପୃଷ୍ଠା

ବ୍ଲକ – ୧ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ଲକ୍ଷଣ, ପ୍ରକାର ଭେଦ ୧-୪୪

ପ୍ରଥମ ଏକକ : ଭାଷା ପରିବାର

ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି

ତୃତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ

ଚତୁର୍ଥ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ,

ପ ମ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ

ବ୍ଲକ୍ – ୨ ଭାଷା ଉତ୍ପ ି ସଂପର୍କୀୟ ବିଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ ର୍ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ୪୬-୧୨୪

ଷଷ୍ଠ ଏକକ : ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବିକାଶ

ସପ୍ତମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦୈବୀ)

ଅଷ୍ଟମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନୁରଣନ - ଅନୁକରଣମୂଳକ)

ନବମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ)

ଦଶମ ଏକକ : ଭାଷା ରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ ର୍ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ।

ବ୍ଲକ୍ – ୩ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଂଚଳିକ ରୂପ ୧୨୬-୧୪୭

ଏକାଦଶ ଏକକ : ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ଦ୍ୱାଦଶ ଏକକ : ଉପଭାଷା

ତ୍ରୟୋଦଶ ଏକକ : ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଏକକ : ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ପ ଦଶ ଏକକ : ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ବ୍ଲକ୍ – ୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରଭାବ (ଇଂରାଜୀ, ଯାବନିକ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ) ୧୪୯-୨୨୩

ଷଷ୍ଠଦଶ ଏକକ : ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ସପ୍ତଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଉନବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଯାବନିକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ବ୍ଲକ – ୧

ବ୍ଲକ – ୧ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା, ଲକ୍ଷଣ, ପ୍ରକାର ଭେଦ

ପ୍ରଥମ ଏକକ : ଭାଷା ପରିବାର

ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି

ତୃତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ

ଚତୁର୍ଥ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ,

ପ ମ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ

ପ୍ରଥମ ଏକକ : ଭାଷା ପରିବାର

୧.୦	ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୧.୧	ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୧.୨	ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା
୧.୩	ଭାଷାର ଆଧାର
୧.୪	ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଗଠନ
୧୫.	କଥିତ ଭାଷାର ଉପାଦାନ
୧.୬	ଧ୍ୱନି-(ଭାଷଣ ଧ୍ୱନି)
୧.୭	ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ
୧.୮	ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃି
୧.୯	ନିଷ୍କର୍ଷ
୧.୧୦	ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧.୧୧	ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେତେକ ଅ ।ଚରଣ ଅଛି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷା ଜରିଅରେ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିନଥାନ୍ତି ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଜ ଗଠନର ମୂଳାଧାର ଓ ଭାଷାବିନା ସମାଜ ଗଠନ ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟକରି କେବଳ ଯେ ସାମାଜିକ ସଂସର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବୈଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକତାର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ, ମାର୍ଜିତ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ଯେତେସବୁ କୌଶଳ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଅ ।ସିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଭାଷା ଜରିଅ ।ରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବିଜ୍ଞାନର ବହୁରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରି ବିଶ୍ୱରେ ଯାହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପରିପ୍ରଚାର ଘଟାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ସହଜ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ଅ ।ବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ ।

୧.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ସେବକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହା ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂ□ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଭାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଇ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରି ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାଧାରଣ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର କହୁଥିବା ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ । ଆମେ ସେତିକିବେଳେ ଭାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇଥାଉ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଆମକୁ ଅଡୁଆଅଡୁଆ ଲାଗେ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯଦି ବି'ଳ ହେଉ ସେହି ଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ସ୍ପୃହା ଆସେନାହିଁ ଓ ସେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ବୈଚିତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗଠନ ଧାରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିଥାଏ ଓ ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈବିଦ୍ର୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଆମେ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାଉ । କାରଣ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ସେହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ ମନରେ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଭାବିକ ।

"ଭାଷା' ଶବ୍ଦଟି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଧାତୁରେ କର୍ମତାଦ୍ୟରେ ଆପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି । ଏହାର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଭାବରେ 'କଥା' 'ବଚନ', ବ୍ୟକ୍ତ ବାଣୀ, ପ୍ରଭୃତିକୁ ବୁଝାଯାଇପାରେ । ପୂଜ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏହା କଥା ବା ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖୋଦ୍ଗୀର୍ଥ ଧ୍ୱନିମୟ ରୂପକୁ ବୁଝାଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା କେବଳ ଭାଷାର ଧ୍ୱନିମୟ ରୂପଦ୍ୱାରା ଯିଏ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ବିଭିନ୍ନ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଘଡିଥାଏ । ଏଥିରୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗଚାଳନା ସ୍ପର୍ଶ, ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଧ୍ୱନି ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା କେତକାଂଶରେ ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଧ୍ୱନିମୟ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ନକରି ଶାରୀରିକ ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା' ଅର୍ଥା୍ ହାତ ଧରିବା. ଆଉଁଷିବା, ବିମୁଡିବା, ଅଙ୍ଗୁଳି ମାରିବା, ହାତଧରି ଟାଣିବା, ପିଠି ଆସୁଡେଇବା, ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ଭାବ ପ୍ରକାଶର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ଦୃଷ୍ଟି ବା ଋହାଁଣୀ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ କେତେକ ଭାବ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ: ଅର୍ଥାତ୍ ଆଖି ଦେଖେଇବା, ଆଖି ଠାରିବା, ହଲାଇବା, ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇବା, ଶିର ଝୁଙ୍କିବା, ଗୋଡ଼ ବାଡେଇବା, ଅନ୍ୟ ସଙ୍କେତ ହେଉଛି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ବା ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କରତାଳି ବଢାଇବା, ଦୁଇସିଲ ମାରିବା, କାଚ ଝଣ ଝଣ କରିବା ବିଭିନ୍ନ ବାସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ଦ୍ୱାରା କେତେକ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ । ଏପରି ଧ୍ୱନି ସଂକେତ ମଧ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କଠାରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ। ଯେପରି ସିଂହର ଗର୍ଜନ, ଗାଈର ହମ୍ୱାରଢି , ବିରାଡ଼ିର ମିଆଉଁ, କୁକୁରର ଭୋ, ଭୋ, ପକ୍ଷୀର ଚେଁ, ଚେ, ସାପର ଫ' ଫ" ଧ୍ୱନି ଦ୍ୱାରା ଭାବ ପ୍ରକାଶର ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ଏଗୁଡିକ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବ ବା ଆବେଗର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟର କଥା ପରି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପୂର୍ବ ଭାବ ପ୍ରକାଶକ ନୁହେଁ। ଭାଷା ବା କଥା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ଯେପରି ସହଜ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ତାହା ଏହି ଇଙ୍ଗିତ ଠାର ବା ସୂଚନାରେ ନଥାଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଏଗୁଡିକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଦୁର୍ବୋଧ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏଗୁଡିକ ସାର୍ବଜନୀନ ନୁହେଁ । ଏହା ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥାଏ । ଏହି ଅବ୍ୟକ୍ତ ସଙ୍କେତ ଠାର, ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି ଭାଷାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପକ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ କ୍ଷମ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ

ଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁଖୋଦର୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁଜନବୋଧ୍ୟ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଧ୍ୱନି ସମୁହର ରୂପ ହିଁ ଭାଷା ଓ (ଡଃ- ସୁକୁମାର ସେନ୍, ଭାଷାର ଇତିବୃ)

ମନୁଷ୍ୟ ଭାବ ବିନିମୟ ପାଇଁ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ହେଁ ତାକୁ ବହୁ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ। ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସହଜ, ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ହେଲେ ହେଁ ଦେଶ, କାଳ, ପାତ୍ର ଓ ପରିବେଶକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ଏହି ବ୍ୟବହାର କୌଶଳ ହିଁ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ୱରୂପକୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ବିନା ଚିନ୍ତାରେ ଯାହା ତାହା କହୁଥାଆନ୍ତା ତାହେଲେ ସମାଜରେ ତା'ର ସ୍ଥିତି ନଥାନ୍ତା ଏବଂ ତାହା ଭାଷା ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା ଚେତନାରୁ ପ୍ରସୁତ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାବର ବାହକ ଭାଷାର ସଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ଭାଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଗଭୀର ଅନୁଧ୍ୟାନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ କରି ବହୁ ଭାଷାତ ୍ୱବିତ୍ ଯେଉଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ସେ ସଂପର୍କରେ କିଛି ସୂଚନା ଦେବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେହୁଏ ।

୧.୨ ସଂଜ୍ଞା

୧- ଭାଷାବିତ୍ **B. Bloch and GL. Trager** କହନ୍ତି - ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ସମୁହ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଏକ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ପଦ୍ଧତି ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ଭାବବିନିମୟ କରିଥାଏ ।

୨- ଭାଷାର ପ୍ରବୃ ଧର୍ମ ଓ ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ଭାଷାବିତ୍ **Vendr, yes** (ଭେନ୍ଦ୍ରିସ୍) କହନ୍ତି- ଭାଷା କେତେକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଧ୍ୱନି ସଙ୍କେତ ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିବାରେ ସେଗୁଡିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

୩- ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋଙ୍କ ଭାଷାରେ — ମନୁଷ୍ୟର ବିଚାର ଶକ୍ତି ଓଷ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟରେ ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେଲେ ଭାଷା ରୂପଗ୍ରହଣ କରେ ।

୪- ଭାଷାବିତ୍ L.H. Gray କହନ୍ତି - ଭାଷା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ, କେବଳ କଥା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ଭାବବ୍ୟକ୍ତ କରେ ଓ ବିନିମୟ କରେ ତାହାହିଁ ଭାଷା । ଏହାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଶ୍ରବଣ ଏପରି ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ, ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଗୃହୀତ ଯେ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତସାଧନ କରିଥାଏ।

୫- ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ Join Samuel Katyo କହନ୍ତି- ମନୁଷ୍ୟର କଥାହିଁ ଭାଷା ।

୬- ବିଖ୍ୟାତ ଭାଷାତ ୍ୱବିତ୍ Otto Jesperson କହନ୍ତି - ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷା ଏକ ଜୈବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହା ବାରମ୍ବାର, ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଥାଏ ।

୭- ଭାଷାବିତ୍ ର. ଝବକ୍ସବ୍ଦ କହନ୍ତି - ଭାଷା ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା, ଚେତନା ଓ ଅଭିଳାଷ ବିନିମୟ କରିବାର ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ମାନବୀୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ ପଦ୍ଧତି ଯାହା ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ଧ୍ୱନି ସମୂହ ଦ୍ୱାରା ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ।

୮- YUEN REN CHAO ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି — ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଅଭ୍ୟାସଗତ ବାଚନିକ ଆଚରଣର ଏକ ପାରଂପାରିକ ପଦ୍ଧତି, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସମାଜ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆପଣା ଆପଣ ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିଥାନ୍ତି ।

୯- H. Sturtewant ଙ୍କ ମତରେ- ଭାଷାହେଉଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିସଙ୍କେତ ମାନଙ୍କର ଏକ ପଦ୍ଧତି ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସଦସ୍ୟମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଭାବବିନିମୟ କରିଥାନ୍ତି ।

୧୦- H. Sweat - ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଭାଷାଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭାଷା କୁହାଯାଏ ।

୧୧- କ୍ରୋଚେ (Crotche) ସହନ୍ତି –ଭାବାବିବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ସୀମିତ ଧ୍ୱନି ସମୂହକୁ ଭାଷା କୁହାଯାଏ ।

୧୨- ଡଃ ସୁକୁମାର ସେନ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ – ମନୁଷ୍ୟର ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁଖୋଦ୍‌ଗୀର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁଜନବୋଧ୍ୟ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଧ୍ୱନି ସମୂହର ରୂପ ହିଁ ଭାଷା ।

୧.୬. ଉପଯୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଭାଷା ସଂପର୍କରେ କେତେକ ତ୍ୱର ଅବଧାରଣା କରିହୁଏ ।

୧- ଭାଷା ଏକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତ ବାଣୀ ।

୨- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ମାନସିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶର ସଙ୍କେତ।

୩- ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ କରାଯାଇଥାଏ ।

୪- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ ।

୫- ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପିତ ହୋଇଥାଏ ।

୬- ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରୁ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଶିକ୍ଷା କରେ ।

୭- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷଣ ଅବୟବମାନଙ୍କର ପ୍ରଯତ୍ନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ ।

୮- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷଣ ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ଧ୍ୱନି ପ୍ରତୀକମାନଙ୍କର ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ରୂପ। ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ଭାବବିନିମୟ ସୁଚାରୁରୂପେ ସଂପାଦିତ ହୋଇଥାଏ ।

୯- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମହ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

୧୦- ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଏପରି ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ ଯେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ମନୁଷ୍ୟର ସାମାଜିକ ବନ୍ଧନକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିଥାଏ । ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାଷା ଜରିଆରେ ନିଜନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଅତଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଉଚ୍ଚାରଣକ୍ଷମ ଭାଷଣ ଅବୟବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ, ଭାବ ସମନ୍ୱିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଧ୍ୱନି ପ୍ରତୀକ ମାନଙ୍କର ଏକ ନିୟମାବଦ୍ଧ ପଦ୍ଧତି, ଯାହା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଭାଷା ସମାଜର ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସୁଚାରୁରୂପେ ଓ ସହଜରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିଥାନ୍ତି ।

୧.୩ ଭାଷାର ଆଧାର :

ଭାଷାର ଦୁଇଟି ଆଧାର - ଗୋଟିଏ ମାନସିକ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଭୌତିକ । ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ । ବା ଆତ୍ମା ଓ ଅନ୍ୟଟି ତା'ର ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବା ଶରୀର । ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିନ୍ତା ଚେତନା ଓ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ସିବାର ଧାରାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହେଉଛି ମାନସିକ ଆଧାର । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୋତା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ତା'ର କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଭୌତିକ ଅଧାର ଅର୍ଥାତ୍ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି, ବର୍ଣ୍ଣ, ଶବ୍ଦ, ରୂପର ସଂଯୋଜିତ ବା ସଂଗଠିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଭାବ ଶ୍ରୋତା ଗ୍ରହଣ କରି ଭାବ ବିନିମୟ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଭାଷାର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ ପ୍ରକାଶ ନପାଇ ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଭାଷାର ଐକିକ ରୂପ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବିନିଯୋଗହୋଇ ଶରୀର ରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲାବେଳେ ସମିଶ୍ରିତ ରୂପ ହେଉଛି ତା'ର ଆତ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ' ଶକୁନ୍ତଳା ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲେ", ଏହି ବାକ୍ୟଟି ହେଉଛି ଭାଷାର ଏକ ସମିଶ୍ରିତ ରୂପ । ଏଥିରେ ଭାଷାର ଏକାଧିକ ଭୌତିକ ଉପାଦାନ ନିହିତ । ଏହି ସମିଶ୍ରିତ ରୂପର ଭାବାର୍ଥ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତାମନରେ ଯେଉଁ ଭାବ୍ ସୃଷ୍ଟିକରେ ତାହାହିଁ ଭାଷାର ଆତ୍ମା । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ କେତେପରିମାଣରେ କେଉଁପରି ଭାବରେ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଭାବ

ପ୍ରେରଣରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ତାହା ବକ୍ତାର ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରେ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରକୁ ଯାଦୃଛିକ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

୧.୪ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଗଠନ :

ଭାଷାର ଦୁଇଟି ରୂପ – ଗୋଟିଏ କଥିତ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଲିଖିତ । ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନରେ କଥିତ ଭାଷାକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖନିଃସୃତ ଧ୍ୱନିମୟ କଥାହିଁ ଭାଷା । ଲିଖିତ ରୂପଟି ଭାଷାନୁହେଁ ତାହା କେବଳ ଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିବାର ଏକ କୌଶଳ । ଯେପରି ଜୀବନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତା'ର ପ୍ରତିଚିତ୍ର (Photograph) । ସେହିପରି କଥିତ ଭାଷାର ଓ ଲିଖିତ ଭାଷାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଉପଲବଧି କରାଯାଇପାରେ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଭାଷାର ଆଦିମ ରୂପ ହେଉଛି କଥିତ। କାରଣ ଲିଖିତ ରୂପର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଆମେ ମାତୃଭାଷାକୁ ସହଜରେ ଆୟ କରିଥାଉ । ସେହିପରି ଆଦିମାନବ ପ୍ରଥମେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବ । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟର କଥିତ ଭାଷା ହେଉଛି ଭାବ ବିନିମୟର ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ପୃଥିବୀର ବହୁଭାଷା ଅଛି ଯାହାରକି ଲିଖିତ ରୂପ ଏବେ ମଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇନାହିଁ । ଯେପରି ହିନ୍ଦୀ, ମରାଠୀ ଓ ଗୁଜୁରାଟୀ ଭାଷା ଲେଖିବାକୁ ଆମେ ଦେବନାଗରୀ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ । ମାତ୍ର ଆସାମୀ ଲିପି ପାଇଁ ବଙ୍ଗଳା ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।ସେହିପରି ଲାଟିନ୍‌ର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।

କଥିତ ଭାଷାର ଏକ ମାର୍ଜିତ, ଗୃହୀତ ଓ ଶାଶ୍ୱତ ରୂପ ହେଉଛି ଲିଖିତ ଭାଷା । କଥିତ ଭାଷାରେ ଯେପରି ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀ ଓ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗର କୌଶଳ ରହିଥାଏ, ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ଅବିକଳ ସେହିପରି ରହେନାହିଁ । କଥିତ ଭାଷାରେ ପାରମ୍ପରିକ ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ ପୂରାପୂରି ଭାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇନଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ବକ୍ତା ଯାଦୃଛିକ ଧ୍ୱନି ସମୂହର ଅର୍ଥନୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ କଥିତ ଭାଷାକୁ ଆୟ କରିବା ଭିନ୍ନ ଭାଷାଭାଷୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସହଜ ହୋଇନଥାଏ । କାରଣ ଏହା ଅଭ୍ୟାସ ସାପେକ୍ଷ । ବକ୍ତାପରି ଲେଖକ ବାଧ ନ ହୋଇ ନିଜର ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରେ । କଥିତ ଭାଷାରେ ରମ୍ୟରଚନା ବା ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ ଭଙ୍ଗୀ ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ସେପରି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲାଭ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଲେଖାରେ ଏକପ୍ରକାର ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ ଘଟିଥାଏ। ତାହା ହେଉଛି ଭାବ ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା, ଯାହା କଥିତ ଭାଷାରେ ନଥାଏ । ତେଣୁ କେଉଁ ଭାଷାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ଅଧିକ ତାହା ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ କୁହାଯାଇନପାରେ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱ ଭଳି ଲିଖିତ ଓ କଥିତ ଭାଷା ମାନବ ସମାଜର ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

୧.୫ କଥିତ ଭାଷାର ଉପାଦାନ :-

ମନୁଷ୍ୟର ଭାବର ବାହକ ଭାଷା କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନରେ ଗଢା ନୁହେଁ । ଏହା ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନର ସମୟରୁ ସୃଷ୍ଟ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ରୂପ । ଏହି ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ହେଉଛି ଧ୍ୱନି, ଧ୍ୱନିମ, (ଧ୍ୱନିଗ୍ରାମ), ଶବ୍ଦ ପଦ(ରୂପ), ବ୍ୟାକରଣ, ବାକ୍ୟ, ଅର୍ଥ ପ୍ରଭୃତି ।

୧.୬ ଧ୍ୱନି -(ଭାଷଣ ଧ୍ୱନି)

ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ଉପାଦାନ ହେଉଛି ଧ୍ୱନି । ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନ ପାଇଁ ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ହେଉଛି ବାୟୁ । ଯେଉଁ ବାୟୁ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ। ସେହି ବାୟୁ ମଧ ଭାଷଣ ଅବୟବ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ । ନିଃଶ୍ୱାସର ବାୟୁ ଫୁସଫୁସ୍‌ରୁ ଶ୍ୱାସନଳୀ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଲାବେଳେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରିରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମୁଖଗହ୍ୱରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ମୁଖଗହ୍ୱରରୁ ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲାପରେ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ବିଧିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ବା ଭାଷଣ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଭାଷଣ ଅବୟବ ଗୁଡିକୁ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର କୁହାଯାଏ । ବାଗ୍ ଧ୍ୱନିବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟଧ୍ୱନିଗୁଡିକର ଭାଷା ନିର୍ମାଣ କରିବାର କ୍ଷମତା ନଥାଏ । ଏହି ଧ୍ୱନି ଦୁଇ ଭାଗରେ

ବିଭକ୍ତ - ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ । ସ୍ଥାନ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଧିର ଭେଦ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଭାଷା ଗଠନ କରନ୍ତି ।

୧.୭ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ :

ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସାଧାରଣତଃ ୩ଟି ଦିଗ ପ୍ରତି ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡିଥାଏ ।

କ) ଲକ୍ଷଣ (ଖ) ପ୍ରବୃ (ଗ) ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ।

(କ) ଲକ୍ଷଣ -ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଏପରି ବେଦେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯାହା ମାନବେତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମୁଖୋଦଗୀର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୱନିରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । Prof. Hall A.HALL ଓ C.F Hockett ମାନବ ଓ ମାନବେତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ କାଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷାର ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ। Prof. Hall ତାଙ୍କର Introductory Linguistics ଓ Hockett ତାଙ୍କର ତାଙ୍କର Seven characteristics of Human Language ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବିଶଦ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏହା ଭାଷାର ସପ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ନାମରେ ପରିଚିତ

(କ) ଭାଷା ପ୍ରେରଣ ଓ ଗ୍ରହଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବିନିମୟ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନିୟତା (Inter changeability)

(ଖ) ବିଶେଷୀକରଣ (Speialization) ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିର)

(ଗ) ବିଦ୍ୟମାନତା – ମୂର୍ଖ ଅମୁର ରୂପାୟନ (Placement of embodimend)

(ଘ) ଯାଦୃଚ୍ଛିକତା - (Arbitrariness)

(ଙ) ଦ୍ୱୈତତା- (Duality)

(ଚ) ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମତା (Productivity)

(ଛ) ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂପ୍ରେଷଣ -(Cultural transmission)

(କ) ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସାଧନରେ ବକ୍ତା ଓ ଉପଲବ୍ଧି ସାଧନରେ ଶ୍ରୋତାର ପରସ୍ପର ଭାବ ବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ Inter changeability କୁହାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ବା ବକ୍ତାର ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି ପ୍ରେରଣ ଓ ଶ୍ରୋତାର ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ସେହି ଧ୍ୱନି ସମୂହର ଆଦାନ ବା ଗ୍ରହଣ କ୍ଷମତା ନିହିତ । ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା'ର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିବର୍ଗଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କରେ । ସେହି ପ୍ରେରିତ ଧାରାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ ପ୍ରଥମେ ବକ୍ତା ଓ ପରେ ଶ୍ରୋତା । ସେହିପତି ଶ୍ରୋତାମାନେ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୋତା ଓ ପରେ ବକ୍ତା । ଏହାପରେ କଥନ ଓ ଶ୍ରବଣରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ବିନିମୟ ଲାଗିରହିଥାଏ । ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଏହିପରି ବିନିମୟ କ୍ଷମତା ନଥାଏ ।

(ଖ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱକୀୟତା ବା ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି । ଏହି ବିଶେଷ (Speciality) ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇ ଦିଏ । ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ପଦ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଶେଷ ଲକ୍ଷଣ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଯେପରି ଓଡିଆ ଭାଷା କହୁଥିବା ଲୋକେ ଇଂରାଜୀ ବା ଅନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ଆୟତ କରିବା ସହଜସାଧ ନୁହେଁ ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଭାଷୀ ଓଡିଆ ଭାଷା କହିବା ସହଜ ସାଧ ନୁହେଁ । ଅଭ୍ୟାସ କରି କୁହାଯାଇପାରେ ମାତ୍ର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବା ଅବିକଳ ଭଙ୍ଗୀରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ବା କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

(ଗ) ଭାଷା. ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥର ବିଦ୍ୟମାନତା ବା ଅବିଦ୍ୟମାନତା ଉଭୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ଓ ପରିଦେଶ, ପରିସ୍ଥିତି, ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥ ନିକଟରେ ଜଣେ ନଥାଇ ମଧ ସେ ସଂପର୍କରେ କିଛି କହିପାରେ । ଏପରିକି ଆମେମାନେ ଅତୀତରେ ବହୁ ଘଟଣା ଏବଂ ଦୂରଦୂରାନ୍ତର ଘଟଣାକୁ ମଧ ବର୍ଣ୍ଣୟନା କରିପାରୁ । ଯେପରି ଜଳଭରା ନଦୀ, ବାତ୍ୟା, ବନ୍ୟା, ସୁନାମୀ, ଜଳଶୂନ୍ୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ ରୂପ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ-. ପାପ, ପୁଣ୍ୟ,

ରାଗ, କ୍ରୋଧ, ଶୋକ, ଘୃଣା, ପ୍ରେମ, ଓ ଆନନ୍ଦ, ଆତ୍ମା, ପରମାତ୍ମା ଭାବଗୁଡ଼ିକ ଭାଷାରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ଯାହାକୁ Placement and displacement କୁହାଯାଏ।

(ଘ) ସଂକେତ ଧର୍ମୀ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଯାଦୃଚ୍ଛିକତା ଦେଖାଯାଏ। ସେଥିପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ରହିଛି । ଇଂରାଜୀରେ (P) Sound ଅଘୋଷ ଦ୍ୱୟୋଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଯେପରି ସଙ୍କେତିତ ସେହି ଏକପ୍ରକାର ଧ୍ୱନାତ୍ମକ ରୂପ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଯଥା ଓଡ଼ିଆରେ (ପ), ହିନ୍ଦୀରେ (प) ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ସଂକେତିତ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅ,ଆ,ଇ,ଈ ସ୍ୱନି ଧ୍ୱନି କିମ୍ବା କ,ଖ,ଗ,ଘ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ଥିଲାବେଳେ ଇଂରାଜିରେ a,e,i,o,u ସ୍ୱର ଏବଂ, k,g,b,d,p ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ପ୍ରଚଳିତ। ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ଓ ଧ୍ୱନି ସମୁହର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଯାଦୃଚ୍ଛିକ। ତେଣୁ ଧ୍ୱନି ସମଷ୍ଟି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲାବେଳେ ଅନ୍ୟଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

(ଙ) ମଣିଷ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଭାଷାରେ ଦୁଇଟି ଉପପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳିତ – ଧ୍ୱନି ଓ ଅର୍ଥ। ପୁନଶ୍ଚ ଧ୍ୱନି ସମଷ୍ଟିର ଦୁଇଟି ତ©୍ୱ ଅଛି – ୧– ଅର୍ଥତ©୍ୱ – ସମ୍ବନ୍ଧତ©୍ୱ

ଶବ୍ଦ – (ଅର୍ଥତ©୍ୱ + ୦) ଶବ୍ଦର ମୂଳ ରୂପ ପ୍ରକୃତି ବା ପ୍ରାତିପଦକ ।

ପଦ – (ଅର୍ଥତ©୍ୱ + ସମ୍ବନ୍ଧତ©୍ୱ) ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ (ପ୍ରତ୍ୟୟ ପ୍ରଭୃତି)

ଧ୍ୱନି ସମଷ୍ଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୀତିରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଏକତ୍ର ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲେ ଓ କୌଣସି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାହାହୁଏ ଶବ୍ଦ । ମାତ୍ର ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ କେବଳ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟଗଠନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ଶବ୍ଦ ପଦରେ ପରିଣତ ହେବା ଉଚିତ । ବାହ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶବ୍ଦ ଓ ପଦ ଅଭିନ୍ନ ହେଲେ ହେଁ ଶବ୍ଦ ଓ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ରୂପକୁ କୁହାଯାଏ ପ୍ରକୃତି ବା ପ୍ରାତିପଦକ ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧତ©୍ୱ । (ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଶବ୍ଦରେ ଯୋଗ କରାଯାଉଥିବା ତ©୍ୱକୁ କୁହାଯାଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ) । ଅତଏବ ଉଭୟ ମିଳନରେ ହିଁ ଭାଷା ଅର୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭାବ ବିନିମୟର ସାର୍ଥକ ମାଧ୍ୟମ ।

(ଚ) ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା – ପ୍ରତ୍ୟକ ଭାଷା ଅନନ୍ୟ । ଏହାର ଧ୍ୱନିତ©୍ୱ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାଷା ପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ରୂପତ©୍ୱ, ବାକ୍ୟଗଠନ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ବହନ କରେ । ସମୟର ବିବର୍ତନ ଧାରାରେ ଭାଷାରେ ନୂତନ ନୂତନ ସାମଗ୍ରୀ ସଲଗ୍ନ ହୋଇଚାଲିଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଭାଷା ଜୀବନ୍ତ, ପରିମାର୍ଜିତ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ଓ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଚାଲିଥାଏ । ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କର ଆହରଣ, ନୂତନଶବ୍ଦର ନିର୍ମାଣ, ନୂତନ ଅର୍ଥର ଉଦ୍ଭାବନ, ବାକ୍ୟ ଗଠନରେ ନବୀକରଣ, ନୂତଳ ଶୈଳୀର ପ୍ରବ©ନ ପ୍ରଭୃତି ହେଉଛି ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

(ଛ) ଭାଷା, ଉ©ରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ନୁହେଁ ଅନୁକରଣ ଓ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିବର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରଂପରାକ୍ରମେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଥାଏ । ଶୈଶବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଗୁରୁଜନ ବା ସମକାଳୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁକରଣ କରି ଭାଷାଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ ଓ ସେହି ସୂତ୍ରରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତା'ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ନୂତନ ନୂତନ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରି ମନୁଷ୍ୟ ନୂତନ ଢଙ୍ଗରେ ଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରେ । ସମୟାନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭାଷା ପରଂପରାକ୍ରମେ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ। ଯାହା ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆଦୌ ନଥାଏ।

୧.୮ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃ© :

ଭାଷାପରିବ©ନଶୀଳ ମନୁଷ୍ୟ ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଭାଷା ସ୍ଥିର ନୁହେଁ, ପରିବ©ନ ଶୀଳ। ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପଦାର୍ଥ ମାନଙ୍କର ରୂପ ଓ ଗୁଣରେ ଯେପରି ପରିବ©ନ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ସେହିପରି ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । କଥିତ ଭାଷା ଅନୁକରଣ ଉପରେ ବିଶେଷ ଆଧାରିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଭାଷାର ପରିବ©ନ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ବିଶେଷ କରି ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ଅନୁକରଣପ୍ରିୟ ପ୍ରାଣୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଭାଷାକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଆୟ© କରେ । ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସଫଳ ହୁଏ ତା ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନତା ବା ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ।

ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅର୍ଜିତ ସଂପ© :

ମନୁଷ୍ୟ ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥାରୁ ଅନୁକରଣ କରି ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ସମାଜରୁ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରେ । ଏହା ପୈତୃକ ସମ୍ପ© ପରି ଉ©ରାଧିକାର ସୁତ୍ରରେ ଲାଭ କରାଯାଏ ନାହିଁ ଓ ମାତାପିତା ଅଥବା ପରିବାରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ଭାଷା କହୁଥିବେ ଶିଶୁ ଯେ ସେହି ଭାଷା ଅବିକୃତ ଭାବରେ କହିବ ଏହା ନୁହେଁ । ଏପରିକି ଶିଶୁ ବିଦେଶରେ ବା ବାହାର ସମାଜରେ ରହିଲେ ତା'ର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜରେ କଥିତ ଭାଷାକୁ ହିଁ କହିବ ଓ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁକୁ ଯଦି ବିଲାତ କିମ୍ବା ଋଷକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଏ ତାହେଲେ ତା'ର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ନହୋଇ ଯେହି ଭାଷାହିଁ ହେବ ଓ ଅତଏବ ଭାଷା ଏକ ଅନୁକରଣ ଓ ପ୍ରଯତ୍ନ ସାଧନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ଅର୍ଜନ କରେ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଭାଷାର ସ୍ରଷ୍ଟା ନୁହଁନ୍ତି, ଏହା ସାମାଜିକ ପରଂପରାରୁ ଅର୍ଜନ କରାଯାଏ :

ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ବଢେ ଓ ତଦନୁସାରେ ବେଶ, ପୋଷାକ, ଖାଦ୍ୟ, ପେୟ, ଚାଲିଚଳଣି, ହାବ ଭାବ ସମାଜରୁ ଅନୁକରଣ କରି ଶିଖେ । ପ୍ରଥମେ ନିଜ ମା' ଠାରୁ ତାପରେ ପରିବାର ଓ ନିଜ ଆତ୍ମୀୟ ମାନଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଏକ ପରଂପରା ଭାବରେ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷାର ବିକାଶ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ସମାଜରେ ସଂପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛାକଲେ ଏହାର ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତନ ଆଣିପାରେ ମାତ୍ର ଏହାର ସ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ନପାରେ । ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ଅନ୍ୟଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାଷା ଯଦି ବୋଧଗମ୍ୟ ନୁହେଁ ତାହେଲେ ସେହି ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବସବାସ କରେ ସେହି ଭାଷା କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଆୟ© କରିବାକୁ ପ୍ରଯତ୍ନ କରେ।

ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଷା ଅର୍ଜନ କରାଯାଏ :

ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ଜନ୍ମଠାରୁ ଭାଷାଶିଖାଇବା ସହଜ ସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ନୁହେଁ । ଶିଶୁ ତା'ର ମାତା ପିତା ଓ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯେତିକି ଶିଖି ନଥାଏ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ନିଜେ ଅନୁକରଣ କରି ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ଶିଖେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ବାପା' ଶବ୍ଦକୁ ନିଆଯାଇପାରେ । ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଶିଶୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନୁକରଣ କରି ପ୍ରଥମେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବା ଖନେଇ ଖନେଇ ବା-ବା-ବା ଓ ପରେ "ବାପା' କହିଥାଏ । ଶିଶୁର ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସହିତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଦ୍ଧହୋଇଯାଏ।

ଭାଷାର କୌଣସି ଅନ୍ତିମ ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ :

ଭାଷାର ଧର୍ମ ଓ ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ଏହା ସର୍ବଦା ପରିବ©ନ ଓ ବିକାଶଶୀଳ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର କୌଣସି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁରୂପ ନଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପରିବେଶ, ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ଭାଷାର ରୂପାନ୍ତର ଘଟେ । ଯେପରି ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଲୌକିକ ସଂସ୍କୃତ, ପାଲି ପ୍ରାକୃତ, ଅପଭ୍ରଂଶ ଓ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଛି । ସଦାସର୍ବଦା ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାରେ କିଛିନା କିଛି ପରିବ©ନ ଦେଖାଦେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଭୌଗୋଳିକ ପରିସୀମା :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ନିହିତ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ କେବଳ ସେହି ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ସେହିଭାଷା କଥିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ହେବନାହିଁ । କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜ ବା ଜାତିର ରାଜନୈତିକ ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଯେଉଁ ସୀମାରେଖା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ ତଦନୁସାରେ ସେହି ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ କଥିତ ମାତୃଭାଷାକୁ ନାମିତ କରାଯାଇଥାଏ। ଏହି ସୀମାରେଖାର ସଂକୋଚନ ଓ ସଂପ୍ରସାରଣ ଯେ ନହୁଏ, ତାହା ନୁହେଁ ମାତ୍ର ରାଜ୍ୟର ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ଲେଖା ମୁଖ୍ୟତଃ ଭାଷାକୁ ଚିହ୍ନିତ କରାଇଥାଏ। ଯେପରି, ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଆ, ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ।

ଐତିହାସିକ ସୀମା :

ଭାଷାର ଭୌଗଳିକ ସୀମା ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଐତିହାସିକ ସୀମାରେଖା ମଧ୍ୟ ରହିଛି। ସମୟ ଖଣ୍ଡରେ ଭାଷାର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଅନୁସାରେ ଭାଷାକୁ ଖଣ୍ଡିତ କରାଯାଇଥାଏ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଖଣ୍ଡରୁ ଭାଷାର ଆରମ୍ଭ ଓ ବିକାଶ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିଭାଷାର କାଳନିରୂପିତ ହୋଇଥାଏ। ଯେପରି ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଐତିହାସିକ ସୀମା ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଏବଂ ଏହା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପାଲିଭାଷାଠାରୁ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ।

ଭାଷା କଠିନତାରୁ ସରଳତା ଅଥବା ସ୍ଥୂଳତାରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତା ଆଡକୁ ଗତି କରିଥାଏ :

ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନୁସାରେ ଅଳ୍ପରେ ବହୁତ ଆୟତ୍ତ କରିବା ଆକାଂକ୍ଷାରୁ ଭାଷା ମଧ୍ୟ କଠିନରୁ ସରଳ ଆଡକୁ ଗତି କରିଥାଏ। ବିଶେଷତଃ କଥିତ ଭାଷାରେ ତତ୍ସମ ପରି କଠିନ ଅର୍ଥ ଅଥବା ଆୟାସ ସାଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ସରଳ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଭାଷା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ। ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଭାଷାର ସ୍ଥୂଳରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ୨୦୦ ବର୍ଷ ତଳର ବ୍ୟବହୃତ ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ଆଜିର ଓଡିଆ ଭାଷାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୁଚି ଓ ବିଚାର ଧାରା ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ସହଜ ଓ ସରଳ ଶବ୍ଦ ବିନ୍ୟାସରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମତାର ସହିତ ନିଜର ଭାବ ବିନିମୟ କରିପାରୁଛି ।

ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଏକ ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପଥାଏ । ଏହା ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ଓ ସର୍ବଜନବୋଧ । ସ୍ଥାନ ଓ ପରିବେଶ ଭେଦରେ ଭାଷାର କଥିତ ରୂପରେ ଭିନ୍ନତା ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଲିଖିତ ରୂପଟି ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆ ଭାଷାର ଲିଖିତ ପ୍ରାମାଣିକ (Standard Form) ରୂପ ଠାରୁ ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି , ବାଲେଶ୍ୱର, ମୟୁରଭଞ୍ଜ, ସମ୍ବଲପୁର , ବଲାଙ୍ଗୀର, କଟକ, ପୁରୀର କଥିତ ଭାଷା ଅନେକାଂଶରେ ଭିନ୍ନ । ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକପ୍ରକାର ଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଲିଖିତ ଭାଷା ଭାବରେ ସେମାନେ ପ୍ରାମାଣିକ ଓଡିଆକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ :

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସୁରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୧.୯ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସୁରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୧.୧୦ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର

୨. ମନୁଷ୍ୟର ଭାବବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭାଷା କିପରି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ବିଚାର କର।

୩. ଭାଷା ଏକ ସାମାଜିକ ବସ୍ତୁ, ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପଣ କରି ଆଲୋଚନା କର ।

୪. ଭାଷାର ପ୍ରବୃ ି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୫. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହାର ଉପ ି ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦର ବିଶ୍ଲେଷଣ କର ।

୧.୧୧ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

୨. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ।

୩. ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ୨, ୨୦୧୭।

୪. ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ।

୫. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା।

୬. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି

୨.୦	ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୨.୧	ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୨.୨	ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ
୨.୨.୧	ଇତିହାସ ଆଧାରିତ
୨.୨.୨	ଭୂଗୋଳ ଆଧାରିତ
୨.୨.୩	ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ
୨.୨.୪	ନିର୍ମାଣ ଆଧାରିତ
୨.୩	ଭାଷାର ପ୍ରକାରଭେଦ
୨.୩.୧	ମୂଳଭାଷା
୨.୩.୨	ଉପଭାଷା ବା ବିଭାଷା
୨.୩.୩	ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା
୨.୩.୪	ରାଜଭାଷା
୨.୩.୫	ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା
୨.୩.୬	ବୈଷୟିକ ଭାଷା
୨.୩.୭	ଉପଭାଷା
୨.୩.୮	ସଙ୍କର ବା ମିଶ୍ର ଭାଷା
୨.୩.୯	କୃତ୍ରିମ ଭାଷା
୨.୩.୯.୧	ଗୁପ୍ତ ଭାଷା / ଗୁଢ଼ ଭାଷା
୨.୩.୯.୨	ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା
୨.୪	ନିଷ୍କର୍ଷ
୨.୫	ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୨.୬	ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୨.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେତେକ ଅ।ଚରଣ ଅଛି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷା ଜରିଅରେ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିନଥାନ୍ତି ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଜ ଗଠନର ମୂଳାଧାର ଓ ଭାଷାବିନା ସମାଜ ଗଠନ ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟକରି କେବଳ ଯେ ସାମାଜିକ ସଂସର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବୈଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ ।

ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକତାର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ, ମାର୍ଜିଦ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ଯେତେସବୁ କୌଶଳ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆସିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଭାଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବିଜ୍ଞାନର ବହୁରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରି ବିଶ୍ବରେ ଯାହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପରିପ୍ରସାର ଘଟାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ସହଜ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ। କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ ।

୨.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ସେବକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହା ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଭାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଇ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରି ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାଧାରଣ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର କହୁଥିବା ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସଓ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ । ଆମେ ସେତିକିବେଳେ ଢାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇଥାଉ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଆମକୁ ଅଡୁଆଅଡୁଆ ଲାଗେ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯଦି ବିଫଳ ହେଉ ସେହି ଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ସ୍ପୃହା ଆସେନାହିଁ ଓ ସେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ବୈଚିତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗଠନ ଧାରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିଥାଏ ଓ ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈବିଦ୍ର୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଆମେ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାଉ । କାରଣ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ସେହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ ମନରେ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଭାବିକ ।

୨.୨ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ :

ଭାଷାର ରୂପଭେଦ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରୋଟି କାରଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ - (କ) ଇତିହାସ. (ଖ) ଭୂଗୋଳ (ଗ) ପ୍ରୟୋଗ (ଘ) ନିର୍ମାତା

୨.୨.୧ ଇତିହାସ ଆଧାରିତ :

କାଳ ବା ସମୟ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାର ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପକୁ ନାମିତ କରାଯାଇ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ।

ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ- ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୫୦୦ - ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୮୦୦

ଲୌକିକ ସଂସ୍କୃତ- ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୮୦୦ - ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫୦୦

ପାଲି - ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୫୦୦ - ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୦୦

ପ୍ରାକୃତ- ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୦ - ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୦୦

ଅପଭ୍ରଂଶ- ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୦୦- ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୦୦

ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା – ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୦୦

୨.୨.୨ ଭୂଗୋଳ ରୂପଭେଦ ଅନୁସାରେ – ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର :

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ :

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର- ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ

ସୌରାଷ୍ଟ୍ର -ସୌରସେନୀ

ପିଶାଚ- ପୈଶାଚୀ

ମଗଧ-ମାଗଧୀ-ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ, ପୂର୍ବମାଗଧୀ

ଏଥିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଓଡିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଆସାମୀ, ପଞ୍ଜାବୀ, ଗୁଜୁରାଟୀ, ମରାଠୀ ।

୨.୨.୩ ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପରେଦ :

ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ତର, ଜାତି, ଧର୍ମ, ସ୍ଥାନ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଆଦି ଭିର୍ତ୍ତିରେ ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ମୂଳଭାଷା, ଜାତୀୟ ଭାଷା, ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା, ରାଜଭାଷା, ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷା, ଲୌକିକ ଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା, ଗୁପ୍ତ ଭାଷା, ଅପଭାଷା ସାଧୁ ଭାଷା, ଅସାଧୁଭାଷା, ଶୁଦ୍ଧଭାଷା, ବିକୃତ ଭାଷା, ଦେଶୀୟ ଭାଷା, ବୈଦେଶିକ ଭାଷା, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭାଷା, ଉପଭାଷା ପ୍ରଭୃତି ।

୨.୨.୪ ନିର୍ମାଣ ଆଧାରିତ ରୂପଭେଦ :

ନିର୍ମାତାର ସଂଖ୍ୟା ଓ ସ୍ତର ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର ରୂପଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଯଦି ସମାଜ ଭାଷାର ନିର୍ମାତା ହୁଏ ତେବେ ଏହା ପରଂପରା କ୍ରମେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ । ଏହାର ପରିସର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବ୍ୟାପକ ହୁଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଯଦି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ବା ସୀମିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବର୍ଗ ଏହାର ନିର୍ମାତା ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ଏହା କୃତ୍ରିମ ଭାଷା ଭାବରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚଃ ନିର୍ମାତାର ଶିକ୍ଷା, ଦୀକ୍ଷା, ରୁଚି ଓ ନୀତି ଅନୁଯାୟୀ ଭାଷାର ରୂପ ବଦଳିଯାଏ । ଯେପରି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷା, ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳରାମ, ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ରାଧାନାଥ ଓ ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ଭାଷା ବିନ୍ୟାସରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏଥିସହିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାଷା କୋର୍ଟ କଚେରୀ ଭାଷା ଓ ଧର୍ମ ଦର୍ଶନର ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

୨.୩ ଭାଷାର ପ୍ରକାର ଭେଦ :

ଭାଷାର ରୂପଭେଦ ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଭାଷାର କେତୋଟି ମୁଖ୍ୟରୂପକୁ ଆଲୋଚନା ପରିସର ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ। ସେଗୁଡିକ (୧) ମୂଳଭାଷା, (୨) ଉପଭାଷା ବା ବିଭାଷା (୩) ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା (୪) ରାଜଭାଷା (୫) ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା, (୬) ବୈଷୟିକ (୭) ଅପଭାଷା (୮) ସଙ୍କର ବା ମିଶ୍ର ଭାଷା. (୯) କୃତ୍ରିମ ଭାଷା (୧୦) ଗୁପ୍ତ ଭାଷା ।

୨.୩.୧ ମୂଳଭାଷା :

ଭାଷାର ଏହି ରୂପଟି ଇତିହାସ ଆଧାରିତ । ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ। କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ କାଳକ୍ରମେ ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଓ ବିକାଶ ଘଟିଆସୁଅଛି। ଆଧୁନିକ ଭାଷା- ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଗବେଷଣା କରି ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀରେ ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁସବୁ ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ପାରିବାରିକ ସଂପର୍କ ରହିଛି ଓ ଯେଉଁ ମୂଳଭାଷାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶ ଘଟିଛି ତାହା Indo European Language Family ବା ଭାରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାର ଯେଉଁଥିରୁ Indo arean ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି। ବିକାଶ ଓ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିବାର କାରଣ ହେଉଛି ୧– ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି, ୨–କେତେକ ଲୋକଙ୍କର ନିଜର ଖାଦ୍ୟ ବା ବାସସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗମନ, ୩– ନୂତନ ଭୌଗୋଳିକ ପରିବେଶରେ ଜୀବନଯାପନ ହେତୁ ଶରୀରରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ। ସେଥିପାଇଁ ମୂଳଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ। ଏହି ମୂଳଭାଷା ବା Indo European Language ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ –

(୧) ଗ୍ରୀକ୍ (୨) ଭାରତ ଇରାନୀ, ଓ ଲାଟିନ୍ ଓ ଭାରତ ଶାଖା । ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା, ଉପଭାଷା, ଏହି ପ୍ରଶାଖାରୁ ସଂସ୍କୃତ, ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ, ଅପଭ୍ରଂଶ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି ।

୨.୩.୨ ଉପଭାଷା ଓ ବିଭାଷା :

ଭାଷାର ଏହି ରୂପ ଭୂଗୋଳ ଆଧାରିତ । କୌଣସି ଭାଷା ସଂପ୍ରଦାୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅ*ଳ ବା ସ୍ଥାନ ଭେଦରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାର ନାମ ଉପଭାଷା ବା ବିଭାଷା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ Dialect ଡଃ ସୁକୁମାର ସେନ୍ ଏହାକୁ ଉପଭାଷା', ଡଃ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଦାସ ଏହାକୁ "ବିଭାଷା' ଓ ଡଃ ଭୋଳାନାଥ ତିୱାରୀ ଏହାକୁ 'ବୋଲି' ଭାବରେ ନାମିତ କରିଛନ୍ତି। ଏହା ପ୍ରାମାଣିକ ବା Standard Language ଠାରୁ କେତେକାଂଶରେ ଭିନ୍ନ ରୂପରେ କଥିତ ହୋଇଥାଏ । । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୁପ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରୁ ଏକ ଉଦାହରଣ ନିଆଯାଇପାରେ ।

ଖଡୀବୋଲିରେ – ଜାତା ହୁଁ

ବ୍ରଜ ଭାଷାରେ- ଜାତା ହୌ

ଭୋଜପୁରୀରେ- ଜାତ ହଇଁ

ମଗହୀ- ଜାହି

ସ୍ଥାନ ଭେଦରେ ଗୋଟିଏ କ୍ରିୟାପଦ ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ । ବୋଧଗମ୍ୟତା ରଖୁଥିବା ଭାଷାର ଏହି ସ୍ଥାନୀୟ ଭେଦ ହେଉଛି - ଉପଭାଷା । ଉପଭାଷାକୁ ଆ*ଳିକ ଭାଷା ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଅଭିହିତ କରାଯାଏ । କାରଣ ଭୌଗୋଳିକ ବାତାବରଣର ଭିନ୍ନତା ବା ଅ*ଳର ଭିନ୍ନତା ହେଉଛି ଉପଭାଷା ସୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ବଲପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମୀ, ବାଲେଶ୍ୱରୀ ପ୍ରଭୃତି ଆ*ଳିକ ଭାଷାକୁ ପ୍ରାମାଣିକ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉପଭାଷା କୁହାଯାଇପାରେ ।

ଉପଭାଷାର ଅନ୍ୟତମ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା ଏହି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରାୟ ସମାନ । ଏଥିରେ ରୂପରଚନା, ବାକ୍ୟ ରଚନା, ଶବ୍ଦମାଳା ତଥା ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସ୍ୱଷ୍ଟ ଓ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

୨.୩.୩ ଉପଭାଷା ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ :

(କ) ଭୌଗୋଳିକ (ଖ) ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ (ଗ) ରାଜନୀତିକ (ଘ) ଆର୍ଥନୀତିକ ।

ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାଷା ଓ ଉପଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାରେଖା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ ଉପଭାଷାର ବିକାଶ ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ତାହା କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଏସଂପର୍କରେ ସାର ଜର୍ଜ ଆବ୍ରାହମ୍ ଗ୍ରୀୟର ସନ୍ କହନ୍ତି - 'In the Course of the survey, it times been difficult to decide whether a given form of speech is to be looked n Independent language or as a dilect of some other definite form of speech... The two the dividing line can not be accurately drawn". Edward Sapir ଙ୍କ ମତରେ "To the linguistic there is the real difference between dialect and language" ସେହିପରି ଭାଷାବିତ୍- Mario Pei କହନ୍ତି- There is no intrinsic difference between language and dialect, ତଥାପି ଭାଷା ଓ ଉପଭାଷା ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ସାଧାରଣ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

୧ : ଭାଷାର କ୍ଷେତ୍ର ବା ପରିସର ବ୍ୟାପକ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ମାତ୍ର ଉପଭାଷାର ପରିସର ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର।

୨- ଗୋଟିଏ ଭାଷାରୁ ସ୍ଥାନ ଓ ପରିବେଶ ଭେଦରେ ଅନେକ ଉପଭାଷା ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ପାରେ , ମାତ୍ର ଉପଭାଷୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

୩- ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପଭାଷା ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଝିହୁଏ ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ପଞ୍ଜାବୀ ଓ ତେଲୁଗୁ ପ୍ରଭୃତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଏପରି ସଂପର୍କ ନିରୂପଣ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

୪- ଭାଷା ମୁଖ୍ୟତଃ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା, ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷାଲାଭ ବା ଶାସନ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଉପଭାଷା କେବଳ ଲୋକ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା ଓ କଥୋପକଥନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

୫- ସାଧାରଣତଃ ଭାଷା ପରି ଉପଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି, ବାଣିଜ୍ୟ, ବ୍ୟବସାୟ ଇତ୍ୟାଦି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଲାଭ କରିନଥାଏ

୬- କାଳକ୍ରମେ ଯଦି କୌଣସି ଉପଭାଷା ନିଜର ଭଗିନୀ ବା ଅନ୍ୟ ଉପଭାଷା ଓ ଭାଷାଠାରୁ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନକରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ ହୋଇଯାଏ, ଅନ୍ୟ ଉପଭାଷା ଗୁଡିକରୁ ବିଲୋପ ଘଟେ ଏବଂ କେବଳ ମାତ୍ର କୌଣସି କାରଣରୁ ଗୋଟିଏ ଉପଭାଷା ବଂଚିରହି ବିକାଶ ଲାଲ କରେ ତେବେ ଉପଭାଷା ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଲାଭ କରେ । ଏହି କାରଣରୁ ବ୍ରାହ୍ମବା, ଉପଭାଷା, ଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କରିଛି ।

Local Dialect ବା ବୋଲି:

ଏହା ଭାଷାର ଲଘୁତମ ବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ଏବଂ ଉପଭାଷାଠାରୁ ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର । ଏହାର କଥିତ ରୂପ ଅସାଧୁ ଓ ଆସାହିତ୍ୟିକ । ଏହା ସମାଜର ନିମ୍ନସ୍ତରର ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ । ଏହା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଚଳ ଭେଦର କଥିତ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରି ପୁରୀରେ ସେବକ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବୋଲି । ଏହା କେବେ ଉପଭାଷା କିମ୍ବା ଭାଷାର ଗୌରବଲାଭ କରେ ନାହିଁ।

୨.୩.୪ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା :

କୌଣସି ଉପଭାଷା ଅନ୍ୟ ସହଯୋଗୀ ଉପଭାଷାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯଦି ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ସାହିତ୍ୟିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରେ ଏବଂ ଅଣ ବିଭାଷୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ ତାହାଲେ ସେହି ଉପଭାଷା ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଭାଷା ଭାବରେ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସମାଜରେ ପାରସ୍ପରିକ ବିଚାର ବିନିମୟ, ସାହିତ୍ୟ ରଚନା, ଶିକ୍ଷା, ଶାସନ ପତ୍ରାଳାପ, ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଖଡ଼ୀବୋଲି ଉପଭାଷା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରଜ, ଅବଧୀ, ଭୋଜପୁରୀ ଉପଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଛି । ଓଡିଆ ଭାଷାର କେତେକ ଉପଭାଷା ଭାବରେ ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରାମାଣିକ ଓଡିଆ ଭାଷା ରାଜ୍ୟର ସର୍ବତ୍ର ଆଦୃତ ଓ ବ୍ୟବହୃତ ଓ ପ୍ରାମାଣିକ କାଳକ୍ରମେ ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସମୃଦ୍ଧ ହେଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କଲେ ଏହା ଜାତୀୟ ଭାଷା ବା National Language ରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେପରି 'ହିନ୍ଦୀ' ରାଷ୍ଟ୍ର ଭାଷାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଛି ।

୨.୩.୫ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭାଷା :

ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷାର ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବା ସହିତ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ଓ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏକ ସହଜ ମାଧ୍ୟମ ଉପରେ ଗୃହିତ ହେଲେ ତାହା ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟଦା ଲାଭ କରେ। ଏକ ଶାସନାଧୀନ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷାଭାଷୀମାନେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ

ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ଯେପରି ଭାରତ ବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଛି । ଅଣହିନ୍ଦୀ ଭାଷାମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଆଦର କରି ନିଜର ମାତୃଭାଷା ବା ଆଂଚଳିକ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ସହିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି। ଇଉରୋପରେ ଫରାସୀ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନଲାଭ କରିଥିଲା ।

ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଆଦି ଏହି କ୍ରମରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରି କେବଳ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନୁହେଁ ଆର୍ନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଛି । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଗୋଟିଏ ଉପଭାଷା ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତିବଳରେ ସେ ବିଶ୍ୱଭାଷାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଛି ।

୨.୩.୬ ରାଜଭାଷା:

ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଯଦି ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଭାଷା ଉପରେ ପ୍ରାଶାସନିକ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ତା'ର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଜ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ କରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଲୋକପ୍ରିୟତା ଅର୍ଜନ କରେ ତାକୁ ରାଜଭାଷା ବା Royal language ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଯେପରି ଆମ ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଆଧିପତ୍ୟ । ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶାସନିକ, ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ସଂପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏହା ବଳବ©ର ରହିଛି । ଇଂରେଜ ଶାସନ ପୂର୍ବରୁ ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ 'ଉର୍ଦ୍ଦୁ' ଏହିପରି ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ପରି ଲୋକପ୍ରିୟତା ଅର୍ଜନ କରିପାରିନଥିଲା । ଏବେ 'ହିନ୍ଦୀ'ର ପ୍ରସାର ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାନସିକସ୍ତରରେ ଆମେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ଛାଡି ପାରୁନାହିଁ ।

୨.୩.୭ ବୈଷୟିକ ଭାଷା : Technical Language

ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ କାରିଗରି ଓ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲିଖିତ ଓ କଥିତ ଭାଷାରେ କେତେକ ।ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ବା ବିଶେଷତ୍ୱ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଜ୍ଞାନ, ବିଜ୍ଞାନ, ବାଣିଜ୍ୟ, ବୃ©ଗତ ବ୍ୟବସାୟ, ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, କୃଷି, ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ସହିତ ବିଭାଗ ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମାଜରେ କିଏ କେଉଁ ଜାତି ଓ ବୃ©ର ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ । ଭାଷାର ପ୍ରସାର ଓ ସମୃଦ୍ଧିରେ ବୈଷୟିକ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ।

ବ୍ୟବସାୟ ଓା ଚାକିରୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଯଥା, ରଜକ, କୁମ୍ଭାର, ବଢେଇ, ବାରିକ, କୃଷକ, କମାର, ତନ୍ତୀ, ହରିଜନସଂପ୍ରଦାୟ, ସୁନାରୀ, ଦର୍ଜୀ, ମୋଚି ଏବଂ ଚାକିରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର, କିରାଣି,ଚପରାସି, ଅଧ୍ୟାପକ, ଓକିଲ, ଜଜ୍, ଦୋକାନୀ, ପୁରୋହିତ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ।

୨.୩.୮ ଅପଭାଷା : Slang Language

ଭାଷାକୁ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନପାରିଲେ ବିଶେଷକରି ସଂସ୍କୃତ ବା ବୈଦେଶିକ ଭାଷା, ତାହା ବିକୃତ ରୂପରେ ଅଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରୋଧ ଓ ଘୃଣା ଅଥବା ଗାଳି ଗୁଲଜ କରି ଅଭଦ୍ର ବା ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି – ଏଗୁଡିକୁ ଅପଭାଷା ବା Slang Language ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ଭାଷା ବାଳକ ବାଳିକା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯୁବକଯୁବତୀ ଓ ବୃଦ୍ଧବୃଦ୍ଧା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ବୟସର ଓ ସମାଜର ସବୁଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

୨.୩.୯ କୃତ୍ରିମ ଭାଷା :

ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସମାଜରେ ସବୁଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ନହୋଇ ସୀମିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏହାକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି।

(କ) ଗୁପ୍ତଭାଷା (ଖ) ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା

୨.୩.୯.୧ ଗୁପ୍ତ ଭାଷା / ଗୁଢ ଭାଷା

ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗଠନ ଧର୍ମୀ ଭାଷା। ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ସମସ୍ତେ ମଧ ଏ ଭାଷାକୁ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜର ଭାବନାକୁ କେବଳ ଇପ୍ସିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ କୃତ୍ରିମଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରାଯାଏ । ସେନା ବିଭାଗ, ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗ, ପୋଲିସ ବିଭାଗ, ଚୋର, ଡକାୟତ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଓ ଶବ୍ଦରେ କୃତିମ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଖ୍ୟାତ ସାହିତ୍ୟିକ ବ୍ୟାସକବି ଫକାର ମୋହନ ଗୁପ୍ତ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରିଥିବା ବିଷୟ ତାଙ୍କ ରଚନାରୁ ଜଣାପଡେ । ଫକୀର ମୋହନ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜାଙ୍କର ଦେୱାନ ଥିଲାବେଳେ ପ୍ରଜାମେଳିର ସର୍ଦାର ଧରଣୀଧରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଓ ରାଜନବରକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ସେ ଘରୁ କିଛି ପାନ ଓ ଗୁଆ ମଗାଇବା ଆଳରେ ଚିଠିଟି ଗୁପ୍ତ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ । ‘ଭୋଳାନାଥ ଖମାରିଆ ଜଣାଇବୁ । ମହାରାଣୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଧରଣୀଧରଙ୍କ ସକାଶେ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଶହେ ପାନ ଓ ଦୁଇଶହ ଖୁଆ ପଠାଇବୁ। ଉ©ର ପଟୁ ମାହାରା କରି ଆଖୁ ବାଡ଼ିକୁ ଶୀଘ୍ର ପାଣି ବୁହାଇବୁ । ନୋହିଲେ ଆଖୁବାଡ଼ି ବିନାଶ ଯିବ ।” ଏ ଚିଠିରେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝିଥିଲେ ମିଷ୍ଟର ମଧୁସୂଦନ ଦାସ । ସେ ଅର୍ଥକଲେ ‘ଫକୀର ମୋହନ ଲେଖିଛନ୍ତି ଉ©ର ପଟରୁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ । ପାନ ଅଥ ସିପାହୀ ଓ ଗୁଆ ଅର୍ଥ ଗୁଳି । ଉ©ର ପଟରୁ ଯଦି ସିପାହୀମାନେ ଆକ୍ରମଣ ନକରନ୍ତି ତେବେ ଆଖୁବାଡ଼ି ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜନବର ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯିବ ।” ଏତଦ ବ୍ୟତୀତ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ଓ ଓଡିଆ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସଙ୍କେତ ଧର୍ମୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ସେଗୁଡିକ ଗୁପ୍ତ ଭାଷା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ ।

୨.୩.୯.୨ ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା :-

ଏହା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର କୃତ୍ରିମ ଭାଷା ଯାହାକୁ କେତେକ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ସହଜରେ ବୁଝି କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ଓ ପ୍ରଫେସର ଡଃ ଏଲଏଲ ଜମେନ୍ ହୋପ୍ (Zomenhof)ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ଏସ୍ପାରେ[ୋ କୃତ୍ରିମ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଏହାର ଅର୍ଥ (One who hopes) ଏହାକୁ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ତାହା ଫଳବତୀ ହେଲାନାହିଁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ’ଇଡ଼ୋ’ ନୋଭିୟଲ, ଇ[ର ଲିଙ୍ଗ୍, ଆକ୍ୱିଡେ[ାଲ ଇଡ଼ିୟମ, ନ୍ୟୁଟ୍ରାଲ, ଟ୍ୟୁଟୋନିସ ପ୍ରଭୃତି କୃତ୍ରିମ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।

ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସରଳତା, କଠିନତା, ଉତ୍କର୍ଷ ଅପକର୍ଷ, ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଧର୍ମିତା ଏକ ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷଣ ନିରପେକ୍ଷ ନୁହେଁ । ଏସବୁ ଦେଶ, କାଳ, ପାତ୍ର ଓ ସଂସ୍କାର, ରୁଚି ଓ ଅଭ୍ୟାସ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ସମୟର ବିବ©ନ ଧାରାରେ ଭାଷାର ଆଙ୍ଗିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ପରିବ©ନ ସଦା ସର୍ବଦା ଘଟୁଅଛି । ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଏବେ ମଧ ବହୁ ରହସ୍ୟ ଅନୁଦଘାଟିତ ରହିଛି । ସେଥି ମଧରୁ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କରେ କେତେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଆଲୋଚନା ପରିସରଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ।

୨.୪ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୨.୫ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର

୨. ମନୁଷ୍ୟର ଭାବବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭାଷା କିପରି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ବିଚାର କର।

୩. ଭାଷା ଏକ ସାମାଜିକ ବସ୍ତୁ, ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପଣ କରି ଆଲୋଚନା କର ।

୪. ଭାଷାର ପ୍ରବୃ© ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୫. ଭାଷାର ସଂଗ୍ୟା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହାର ଉତ୍ପ© ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦର ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୨.୬ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

୨. ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

୪. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ

୫. ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

୬. ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ-ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

୭. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

୮. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର

ତୃତୀୟ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ

୩.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୩.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୩.୨ ଭାଷା ଉତ୍ପ୍ ି ସଂପର୍କରେ କେତେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୧ ଦୈବୀ ଉତ୍ପ୍ ି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୨ ଧାତୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବା ଅନୁରଣନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୩ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୪ ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୫ ଆବେଗ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ / ମନୋଭାବାଭିବ୍ୟକ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୬ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୭ ଇଙ୍ଗିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୮ ଟା-ଟା-ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୯ ସଙ୍ଗୀତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୧୦ ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୧୧ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୨.୧୨ ବିବ ର୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
୩.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ
୩.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନବଳୀ
୩.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୩.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେତେକ ଆଚରଣ ଅଛି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷା ଜରିଅରେ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିନଥାନ୍ତି ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଜ ଗଠନର ମୂଳାଧାର ଓ ଭାଷାବିନା ସମାଜ ଗଠନ ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟକରି କେବଳ ଯେ ସାମାଜିକ ସଂସର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବୈଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକତାର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ, ମାର୍ଜିଦ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ଯେତେସବୁ କୌଦ୍ଧନ ଉଭାବନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆସିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଭାଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବିଜ୍ଞାନର ବହୁରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରି ବିଶରେ ଯାହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପରିପ୍ରଚାର ଘଟାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ

ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ସହଜ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ ।

୩.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ସେବକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହା ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁ© ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଭାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଇ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରି ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାଧାରଣ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର କହୁଥିବା ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସଓ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ । ଆମେ ସେତିକିବେଳେ ଭାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇଥାଉ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଆମକୁ ଅଡୁଆଅଡୁଆ ଲାଗେ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯଦି ବି଼ଳ ହେଉ ସେହି ଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ସ୍ପୃହା ଆସେନାହିଁ ଓ ସେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ବୈଚିତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗଠନ ଧାରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିଥାଏ ଓ ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈବିଦ୍ର୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଆମେ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାଉ । କାରଣ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ସେହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ ମନରେ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଭାବିକ ।

୩.୨ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ସଂପର୍କରେ କେତେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ :

ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମୁହୂ©ରେ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ଏବଂ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ମଧ କରି ଚାଲିଥିବ । ମାତ୍ର ସବୁଠାରୁ ବିସ୍ମୟର କଥା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଷା ପରି ମୂଲ୍ୟବାନ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଉପାଦାନ ଦେଲା କିଏ ? ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ଏହାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା? ଏ ବିଷୟରେ ଯଥାର୍ଥ ତଥ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଳିନାହିଁ ଓ ତଥାପି ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ସଂପର୍କୀୟ କେତେକ ଆଲୋଚନା ଭାଷାତ©ବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଛି । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି। ମାତ୍ର ସେହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁଡିକ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଏପରି ଭିନ୍ନ ଯେ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ସଂପର୍କରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରିନାହାନ୍ତି। ତଥାପି ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋଚନାପରିସରଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି।

୩.୨.୧ ଦୈବୀ ଉତ୍ପତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Divine Therory)

ଏହା ପୃଥିବୀର ଏକ ପ୍ରାଚୀନତମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ଏହା ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେଶର ଧର୍ମ ଧାରଣା ଓ ଆଧାମ୍ମିକତା ଭି©କରି ଭାଷା ସୃଷ୍ଟିର ରହସ୍ୟକୁ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଈଶ୍ୱର ଯେପରି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ ଭାଷାକୁ ମଧ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେଲା ବେଳେ ଯେପରି ତା'ର ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ କ୍ରିୟା ଓ ଅଙ୍ଗ ସଂଚାଳନ ଓ କ୍ରନ୍ଦନ ଧ୍ୱନି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଭାଷା ମଧ ସେହିପରି ଭାବରେ ଆପେ ଆପେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରଂପରାରେ ବେଦର ଭାଷାକୁ ଦେବ ଭାଷା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । କାରଣ ବେଦ ଆପୌରୁଷେୟ । ଏହି ସୂତ୍ରରେ ମିଶରୀୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ 'ଦ୍ୱ,ନ୍ତ' ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବ ଭାଷା ବୋଲି କହୁଥିଲେ ।

ହୋମର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ ଦେବତା ମାନଙ୍କର ଭାଷାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷା । କାଥଲିକ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ହିବ୍ରୁ ଭାଷା ଈଶ୍ୱରସୃଷ୍ଟ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ପାଲି ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ୱର ମୂଳଭାଷା ବୋଲି ମନେକରୁଥିଲେ । ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋଙ୍କ ମତରେ ଜଗତର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥପରି ଭାଷା ପ୍ରକୃତି ଦ୍ୱାରା ହେଉ ବା ଦୈବୀ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ହେଉ ସୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଛି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହି କପୋଳ କଳ୍ପିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁଡିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଖଣ୍ଡନ କରାଯାଇଛି । GH. Huder କହନ୍ତି – ଯଦି ଭାଷା ଈଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟ ବା ଦୈବୀ କୃତ ତାହେଲେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ମଣିଷ ଏକ ଭାଷା କହୁଥାନ୍ତେ । ଗ୍ରେଗରୀ ବିଶପ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ପଦାର୍ଥ ଅଛି ସେ ସବୁକୁ ଯେ ଈଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ଏପରି ଭାବିବା ଠିକ୍ ନୁହଁ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଯାହା ଉଦ୍ଭାବନ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ। R.A. Willson ଙ୍କ ମତରେ ଭଗବାନ ହୁଏତ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଶକ୍ତି ଓ କୌଶଳ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଇପାରନ୍ତି ମାତ୍ର ମଣିଷ ହିଁ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ।

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଖଣ୍ଡନ ପାଇଁ ଏକ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ଆଶ୍ରୟ ନିଆଯାଇପାରେ । ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହେରୋଡଟସ୍ ଇଜପ୍ଟିର ରାଜା ସେମାଟିକ୍ସ (Psmmetichus) ଙ୍କ ବିଷୟରେ କହନ୍ତି ଯେ ସେମାଟିକ୍‌ସ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କରେ ଏକ ନୂତନ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚଳାଇଥିଲେ । ସେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ କଥା କହିବା ପୂର୍ବରୁ ମନୁଷ୍ୟ କେବେ ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ନଥିବ ଏବଂ ହଠାତ୍ ଦିନେ କଥା କହିବାକୁ ନଦେଇ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେ ପ୍ରଥମେ କେଉଁ ଭାଷା କହୁଛି । ସେ ଯେଉଁ ଭାଷା କହିବ ତାକୁହିଁ ପ୍ରଥମ ଭାଷା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ଏପରି ଚିନ୍ତାକରି ସେ ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରେ ଦୁଇଟି ଶିଶୁଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପାର୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ପୃଥକ ପୃଥକ୍ କରି ରଖିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । ଅନେକ ଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ହଠାତ୍ ବେକସ୍ (Bekos) ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲା । ଫିଜିୟାନ ଭାଷାରେ ବେକସ୍ ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥ ରୁଟି । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡିଲା ଯେ ଭୃତ୍ୟଟି ଫିଜିୟାନ୍ ଭାଷୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଅଜ୍ଞାତରେ ତା ପାଟିରୁ ବେକସ୍ ଶବ୍ଦଟି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ।
ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆକବର ଏହିପରି କେତେକ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇଲେ । ଏହାର ପରିଣତି ସ୍ୱରୂପ ଶିଶୁ ଗୁଡିକ ସମାଜର ଦୂରରେ ରହିବାରୁ ମୂକ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଭାଷା ଏକ ସାମାଜିକ ବସ୍ତୁ । ଭାଷାର ଜନ୍ମ ସମାଜରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ସାମାଜିକ ଆଚରଣରୁ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଏକତ୍ର କାମ କଲାବେଳେ ସମୟ କଟାଇବା ପାଇଁ ହୁଏତ ଅବୋଧ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରିଥିବ । ମାତ୍ର ଏହି ଅବୋଧ ସଙ୍ଗୀନ ଧାରା ହେବେ ଓ କିପରି ଭାବ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା ତାହା କେହି କହିନାହାନ୍ତି।

୩.୨.୨ ଧାତୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବା ଅନୁରଣନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Ding Dong theory or Root theory)

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଜଗତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ଧ୍ୱନି ଅଛି । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କଲେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ବସ୍ତୁର ଭିନ୍ନତା ଯୋଗୁଁ ଧ୍ୱନିର ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନତା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଅନୁସାରେ ଆରମ୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ସହଜାତ ପ୍ରକୃତି ଯୋଗୁଁ ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁ ସଂପର୍କରେ ଆସି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି କରିଛି । ଏହି ଧାତୁ ଗୁଡିକ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ସ । ଆରମ୍ଭରେ ବହୁଧାତୁ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଲୋପ ହୋଇ ୪୦୦/ ୫୦୦ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିଛି । ଏହି ଧାତୁରୁ ଶବ୍ଦ ପଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଗଠନ ହୋଇ ଭାଷା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।
ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଧାତୁର ଅନୁରଣନକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିଥାଏ । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଧାତୁର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବ । ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସହିତ ଅର୍ଥ ଏକ ରହସ୍ୟାତ୍ମକ ସଂପର୍କ (Mystic harmony) ରହିଛି । ପ୍ରଥମେ ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ ଏହି ମତବାଦର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ଏହି ମତର ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋଚନା ଜର୍ମାନ ପ୍ରଫେସର ହେସ୍

(Heyse) କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଡଃ ଷ୍ଟାଇଛଲ ଏହି ମତବାଦକୁ ଛପାଇ ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଥିଲେ । ମାକ୍ସମୁଲର ଏହାକୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନିଜ ପୁସ୍ତକରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ; ମାତ୍ର ପରେ ଏହାକୁ ନିରର୍ଥକ ମନେକରି ଆଲୋଚନାରୁ ବାଦ୍ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ମତବାଦକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଆଦିମ ମନୁଷ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଏପ୍ରକାର କଳ୍ପନାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ୨ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଭାଷା ଅଛି ଯହିଁରେ ଧାତୁର ପ୍ରଚଳନ ନାହିଁ । ୩ୟରେ ଭାଷା କେବଳ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଉପସର୍ଗ, ବିଭକ୍ତି ପ୍ରଭୃତିର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଥାଏ । ୪ର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଧାତୁକୁ ଆଧାର କରି ଭାଷା ନିର୍ମିତ ହୁଏ ତାହା କୃତ୍ରିମ । ଏପ୍ରକାର ମତବାଦ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣନୁହେଁ ।

୩.୨.୩ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ: (Symbolical theory):

ଏହାକୁ ପ୍ରତୀକବାଦ, ସ୍ୱୀକାରବାଦ, ସଙ୍କେତବାଦ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆରମ୍ଭରୁ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିବ । କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଅବୟବର ଚାଳନା ଯେତେବେଳେ ଭାବବିନିମୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥିବ ସେତେବେଳେ କେତେକ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ଆବଶ୍ୟକ ବସ୍ତୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ପ୍ରତୀକ ଧ୍ୱନି ସଂଙ୍କେତ ସାଙ୍କେତିକ ନାମ ଅନୁସାରେ ଶବ୍ଦ ଗଠନ କରିଥିବେ । ଏହିଠାରୁ ଭାଷାର ଆରମ୍ଭ । ମାତ୍ର ଏହା ନିରର୍ଥକ ମନେହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଯଦି ଆରମ୍ଭରୁ କୌଣସି ଭାଷା ନଥିଲା ତାହେଲେ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ହେଲେ କିପରି ? ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଏକତ୍ର ହେଲେ ହେଁ ଶବ୍ଦ କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । କୌଣସି ବିଚାର ବିନିମୟ ଦ୍ୱାରା କରିବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ।

୩.୨.୪ ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Imitative theory) :

କେତେକ ବିଦ୍ୱାନ ଭାଷାର ଉତ୍© ଅନୁକରଣ ଆଧାର ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବୋଲି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ପରିବେଶ ଓ ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଶବ୍ଦ ନିର୍ମାଣ କରିଛି ଏବଂ ଏହି ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ୩ଟି ଉପ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ।

(କ) ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ଅନୁକରଣ
(ଖ) ଅନୁକରଣାତ୍ମକ ଅନୁକରଣ
(ଗ) ଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ଅନୁକରଣ ।

ଧ୍ୱନାତ୍ମକ ଅନୁକରଣକୁ Bow-Bow - Theory କୁହାଯାଏ । ଏହି ମତବାଦ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ତା ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପଶୁ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନିକୁ ଶୁଣି ସେହି ଅନୁସାରେ ଅନୁକରଣ କରି ଶବ୍ଦ ନିର୍ମାଣ କରି ଭାଷା ଗଠନ କରିଛି । ଭାଷାବିତ୍ ରେନନ୍ ଏହି ମତ ବିରୋଧରେ ଦୃଢ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜେ କୌଣସି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ନକରି ଅନ୍ୟର ଧ୍ୱନିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ ମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନି ଓ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ନାମିତ କରିଛି । ଯଦି ଏପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା କୁକୁରର ଧ୍ୱନିକୁ ଓଡିଆରେ ଭୋ, ଭା କହିଲାବେଳେ ଇଂରାଜୀରେ bow bow (ବାଓ – ବାଷ) ଫରାସୀରେ ନ୍ୟାଫ୍ ନ୍ୟାଫ୍ ଜାପାନୀମାନେ ଓ୍ୱାନ୍ ଓ୍ୱାନ୍ କହନ୍ତି ।

ସେହିପରି କୁକୁଡାର ଡାକ କ-କ୍ + ଅ ଇଂରାଜୀରେ କକ୍ ଏ. ଫରାସୀମାନେ କକରିକୋ, ଇତାଲୀୟାମାନେ ଚିଚିରିଚି କହିଥାନ୍ତି । ଅନୁକରଣ ସର୍ବଦା ଅପୁର୍ଣ । ଏହାକୁ ମାକ୍ସ ମୁଲାର ନିରର୍ଥକ ମନେକରି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି ।

ଅନୁକରଣାତ୍ମକ ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଧ୍ୱନିର ଅନୁରଣନକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । କାରଣ ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ, କାଠର ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ, ପାଣିର କଳ କଳ ଶବ୍ଦ, ପତ୍ରର ଖସ୍ ଖସ୍, ଘ[]ର ଟିକ୍ ଟିକ୍ ଶବ୍ଦକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଭାଷା ଗଠନ କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଏଗୁଡିକର ସଂଖ୍ୟା ସୀମିତ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ନିରର୍ଥକ ମନେହୁଏ ।

ଦୃଷ୍ୟାତ୍ମକ ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଦୂର ନିକଟରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦେଖି ସ୍ୱତଃସ୍ଫ© ଭାବରେ କେତେକ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିଥାଏ । ଯେପରି ଦ୍ରୁତ ଚାଲିବାକୁ ଡଗଡଗ୍, ଫରଫର, ପଚ୍‌ପଚ୍, ଗଦ୍‌ଗଦ୍, ଭକ୍‌ଭକ୍,ଚଁ ଚଁ,ମଚ୍ ମଚ୍, ଧଡ଼ଧଡ଼, ଖଡ୍ ଖଡ୍, ମଚମଚ୍, ଗଡ଼ଗଡ୍, ଷଡ୍‌ଷଡ୍, ଚଡ଼ଚଡ଼, କେଁ କେଁ, ପ୍ରଭୃତି । ମାତ୍ର ଏହି ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକର ପରିଣାମ ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ଭାଷା ଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଆଧାର ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

୩.୨.୫ ଆବେଗ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ/ ମନୋଭାବାଭିବ୍ୟକ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Pooh. Pooh Theory):

ଇତର ପ୍ରାଣୀପରି ମନୁଷ୍ୟ ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାବପ୍ରଧାନ ପ୍ରାଣୀଥିଲା । ଦୁଃଖ ଆନନ୍ଦ, ହର୍ଷ, ବିସ୍ମୟ, ରାଗ, କ୍ରୋଧ ଘୃଣା ଓ ପ୍ରେମ ପ୍ରଭୃତି ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିବ । ଯାହା ଫଳରେ ତା' ମୁହଁରୁ ଆପେ ଆପେ ଆ. ଓ. ଧିକ, ହାୟ, ଛି . ଚୁଛ, ଏହେ, ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଧ୍ୱନି ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବ । ଧୀରେଧୀରେ ଏଗୁଡିକ ଶବ୍ଦ ରୂପରେ ଗଠିତ ହୋଇ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବ । ପ୍ରଥମ କଥା ହେଉଛି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି। ଭାଷାର ଉତ୍ପୃଷ୍ଟି ଏପରି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହୋଇଥିଲେ ସବୁ ଭାଷାରେ ଏହା ଏକପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏହି ଭାବସୂଚକ ଧ୍ୱନି କିମ୍ବା ଶବ୍ଦ ଏତେ ପରିମାଣର ନୁହଁନ୍ତି ଯେ ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ ପାଇଁ ସହାୟକ ହେବ ।

୩.୨.୬ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Yeheye ho theory)

ଏହାକୁ ଶ୍ରମଧ୍ୱନି ବା ଶ୍ରମ ଲାଘବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୁହାଯାଏ ଓ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ପ୍ରଷ୍ଟା Noire (ନାୟର)। ମନୁଷ୍ୟ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ ତା'ର ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ନହୋଇ ଜୋରରେ ଚାଲିଥାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ସ୍ବରତନ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପଡେ । ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ କଂପିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ପରିଶ୍ରମୀ ଲୋକ କିଛି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଶ୍ରମ ଲାଘବ କରିଥାନ୍ତି । ଧୋବା ଲୁଗା କାଚିଲା ବେଳେ, କାଠୁରିଆ କାଠ ହାଣିଲା ବେଳେ, ଶ୍ରମିକ କାଠ ଗଡ଼ ଉଠାଇଲା ବେଳେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଭାରି ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କଲାବେଳେ ହୋ, ହେ, ଛି, ଛି . ହାଇସା, ହାଇସା ପ୍ରଭୃତି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି ଓ ଏହି ଶବ୍ଦ ଗୁଡିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏହି ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଶବ୍ଦ ଯେ ଭାଷା ନିର୍ମାଣରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିବ ଏପରି ଭାବିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏପରି ଶବ୍ଦ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନକରିଥିବେ କିମ୍ବା ମୂକଥିବେ ଏପରି କଳ୍ପନା କରିବା ମଧ୍ୟ ନିରର୍ଥକ ।

୩.୨.୭ ଇଙ୍ଗିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Gestural Theory):

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ସ୍ରଷ୍ଟା ପଲିନେସିଆର ପଣ୍ଡିତ ଡଃ ରାୟେକୋ । କିଛି କାଳ ପରେ ଦାରୁଇନ୍ ୬ଟି ସମ୍ବନ୍ଧହୀନ ଭାଷାର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଭି©କରି ଏହି ମତ ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ୧୯୩୦ ମସିହା ବେଳକୁ ରିଚାର୍ଡ ଏହାର ପୁନଃ ଆଲୋଚନା କରି ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ (ମଣିଷର ଭାଷା) Human Speech ରେ ମୌଖିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟାନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ।

ଆଇସ୍ ଲାଣ୍ଡିକ ଭାଷାର ବିଦ୍ୱାନ ଆଲେକଜାଣ୍ଡାର କୋହନସନ୍ ପ୍ରାୟ ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷାର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ସେ ଏବିଷୟରେ ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ବ୍ୟତୀତ ହିବ୍ରୁ, ପ୍ରାଚୀନ ଚିନି, ତୁର୍କୀ ତଥା ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାର ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଭାଷାକୁ ସେ ୪ଟି ସୋପାନରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

(କ) ପ୍ରଥମେ ସେ ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି। ମନୁଷ୍ୟ ଭୟ, କ୍ରୋଧ, ଦୁଃଖ, ହର୍ଷ, କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା ଓ ପ୍ରେମ ପ୍ରଭୃତି ଭାବକୁ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲା ।

(ଖ) ୨ୟ ସୋପାନରେ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଇତର ପ୍ରାଣୀ ଓ ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଶବ୍ଦ ଗଠନ କରୁଥିଲା ।

(ଗ) ତୃତୀୟ ସୋପାନ ହେଉଛି – ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଚାଳନା ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଭାବକୁ ସଂକେତ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା।

(ଘ) ଚତୁର୍ଥ ସୋପାନ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ମାନସିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ରମ ବିକାଶ ଫଳରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦ ଗଠନ କରାଯାଇଥିବ । ଏଥିରେ ସ୍ୱର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରଭୃତି ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ବିକାଶ ଅବସ୍ଥାର ସଙ୍କେତ ରହିଥିବ । ଧ୍ୱନି ସହିତ ଅର୍ଥର ମଧ୍ୟ ସଂପର୍କ ନିରୂପିତ ହୋଇଥିବ । ମାତ୍ର ଏଥିରେ କିଛି ନୂତନ ଦିଗ କିମ୍ବା ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୁଏନାହିଁ।

୩.୨.୮ ଟା–ଟା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Ta-Ta- Theory):

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଆଦିମାନବ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଜଭାବେଳେ ତା'ର ଭାଷଣ ଅବୟବ କାର୍ଯ୍ୟର ଗତିବିଧିକୁ ଅନୁକରଣ କରି କେତେକ ଧ୍ୱନି ଅଥବା ଧ୍ୱନିସମୂହରେ ଗଠିତ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଧୀରେ ଧୀରେ ଭାଷାର ବିକାଶ ଘଟିଥାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଇଙ୍ଗିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସହିତ ଅନେକ ସାମ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାର୍ଥ ଉ©ର ଏଥିରୁ ମିଳନଥାଏ। ଏଭଳି ଅନୁକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆଜିମଧ୍ୟ ମାନବ ସମାଜରେ ରହିଛି ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ଭାଷାର ବିକାଶ ଘଟୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହ ଏକ ନିରର୍ଥକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

୩.୨.୯ ସଂଗୀତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Sing- song theory):

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗୀତରୁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ସମ୍ଭାବନାକୁ ଡାରୁଇନ୍, ସ୍ପେନ୍ସର ଓ କିଛି ପରିମାଣରେ ରୁଷୋ ମାନି ନେଇଥିଲେ । ୟେସପରସନ୍ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ମଣିଷର ହସଖୁସି ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ପରିବେଶରେ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ କେତେକ ଅର୍ଥ ବିହୀନ ଅକ୍ଷର ତା ସଂକେତ ପ୍ରୟୋଗ କରି ପରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର କରିଥିବ । ଆନନ୍ଦ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିଥିବ ଓ ମାତ୍ର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦରୁ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟିହେବା ସମ୍ଭବନୁହେଁ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗିତ କିମ୍ବା ଓଃ ଓଃ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟଭାବରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମଭାବ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରେ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭାବରେ ଡଃ ହଡସନ୍ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । Woo-Wo- theory ଏହାକୁ ଆବେଗ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ ।

୩.୨.୧୦ ସମ୍ପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ: (Contact Theory):

ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ରେବେଜ୍ (Revesz) ମନୁଷ୍ୟର ସାମାଜିକ ପ୍ରବୃ©କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ଯେଉଁ ପ୍ରବୃ© ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଗଠନ କରିଛି, ଆଦିମ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଛୋଟଛୋଟ ସମାଜ ଗଠନ କରି ନିଜର କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା ଓ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡିକ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଛି । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ପର୍ଶ, ୨ୟରେ ମୁଖୋଚାରିତ ଧ୍ୱନିର ସାହାଯ୍ୟ । ଭାଷା ହିଁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟର ଏକ ବିଶେଷ ରୂପ ଯେତେବେଳେ ସଂପର୍କ ବଢି ବଢି ଚାଲିଛି ସେତେବେଳେ ଧ୍ୱନିର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବଢିଚାଲିଛି । ଆରମ୍ଭରେ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ୱାଇ ଧ୍ୱନି ସମୂହ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଅନେକ କୃତ୍ରିମ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି ।

ଆରମ୍ଭରେ ଏହି ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଭାବନାସ୍ତରରେ ନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ଏଗୁଡିକ Emotional Contact (ଭାବଗତ ସଂପର୍କ)ପରେ ବିଚାରସ୍ତରକୁ ଆସିଛି ଏବଂ ଏହାକୁ Intellectual Contact ବା ବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତର ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ସ୍ତରରେ ବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ଭାଷାର ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାବପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଭାଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡିଥାଇପାରେ ମାତ୍ର କେଉଁ କେଉଁ ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କିପରି ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସେ ବିଷୟରେ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ ।

୩.୨.୧୧ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ :

ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତା ଓ କଳ୍ପନା ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରେ ସେହିପରି ତା'ର ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ବା ଦୃଶ୍ୟର ପୂର୍ବ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ସୃଷ୍ଟିହୋଇଥାଏ । ରେଖାରଙ୍ଗରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିବା ଚିତ୍ର ପରି ତା'ର ଭାବନା ଭାଷାରେ ଫୁଟି ଉଠେ, ଯାହା ଧ୍ୱନି ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଭାଷାବିତ୍ ଗ୍ରେଗେରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ବିମ୍ବ ପ୍ରତି ବିମୁଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଜରିଆରେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟାକୁଳତା କେତେକ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ । ଏହି ଧ୍ୱନି ସମୂହ ଭାଷା ନିର୍ମାଣର ସହାୟକ । ମାତ୍ର ସବୁ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟାକୁଳତା ବା ଆବେଗ ସମାନ ନଥିବାରୁ ସମପ୍ରକାଶ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଏହା ଏକ ନିରର୍ଥକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

୩.୨.୧୦ ବିବ©ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ :

ବିବ©ନ ବାଦର ସ୍ରଷ୍ଟା ଡାରଉନ ମତବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ଯେ ମାନବ ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ଭାଷାର ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଦିମାନବର ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ଭାଷାର ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ । ଆଦିମାନବର ସୃଷ୍ଟି ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହୋଇଛି ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ତଦନୁରୂପ । ମନୁଷ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତାର ପୂରଣ ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ କିଛି ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିଛି ସେତେବେଳେ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟେଙ୍ଗର ଚାଳନା ଦ୍ୱାରା କିଛି ସଙ୍କଟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । କାଳକ୍ରମେ ତା'ର ମୌଳିକ ବିକାଶ ଓ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଯୋଗୁଁ ଧ୍ୱନିମୟ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଛି । ଏହି ଧ୍ୱନିମୟ ସଙ୍କେତ ମଧ୍ୟରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭାବର ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି । ପରସ୍ପରରେ ମନୋଭାବକୁ ବୁଝିବାପାଇଁ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜ ଧ୍ୱନି ବା ଧ୍ୱନି ସମୂହକୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି ଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଓ ସମସ୍ୟାର ସାମାଧାନ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ସେଗୁଡିକୁ ସର୍ବବୋଧ କରାଯାଇଥିବ । ପରବ©ୀ କାଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖୋଦ୍‌ଗୀର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୱନି ସମୂହର ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ରୂପରେ ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମନର ଭାବକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବ । ଏହିପରି ଭାଷାର ଉତ୍ପତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ ଘଟିବାର ସମ୍ଭାବନା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ।

ରୁଷୋ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ହେଁ R.A. Wilson ଏହାକୁ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ନିରର୍ଥକ ମନେକରିଛନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି ଯେ ଆଦିମ ମନୁଷ୍ୟ ଏକତ୍ର ହେଲେ କିପରି ଏବଂ ଧ୍ୱନିକୁ ସାର୍ବଜନୀନ କରି ଭାଷା ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ କିପରି ? ଏପରି ଉତ୍କଣ୍ଠା

ସେମାନଙ୍କ ମନରେ କେବେ କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଓ ଧ୍ୱନି ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଜାଣିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଅତଏକ ବିବ©ର୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ ।

ଉପଯୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ ସଂପର୍କରେ ଭାଷାତ©ବିତ୍ ମାନେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଯଥାର୍ଥ ସନ୍ତୋଷ ଜନକ ଉ©ର ମିଳିନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ତା©ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣରୁ ଏ ପ୍ରକାର ଉ©ର ପାଇବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟକର କଥା । ସେଥିପାଇଁ ଆଧୁନିକ ଭାଷାବିତ୍ ମାନେ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ସଂପର୍କୀୟ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହାଁନ୍ତି । ଜନ୍ ଲିୟନସ୍‌ଙ୍କ ମତରେ – 'Most uists these days refrain from speculating about the origin and development of languages general terms.... The result of such study (linguistic study) have so far thrown no light on more general question of the Original and development of language in the remote past man kind. (Introduction to theoritical linguistics 1971 by John Lyous).

୩.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୩.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର

୨. ମନୁଷ୍ୟର ଭାବବିନିମୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭାଷା କିପରି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ବିଚାର କର।

୩. ଭାଷା ଏକ ସାମାଜିକ ବସ୍ତୁ, ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପଣ କରି ଆଲୋଚନା କର ।

୪. ଭାଷାର ପ୍ରବୃ© ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୫. ଭାଷାର ସଂଗ୍ୟା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହାର ଉତ୍ପ© ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦର ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୩.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

୨. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ

୩. ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

୪. ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

୫. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

୬. ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର

ଚତୁର୍ଥ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ,

୪.୦ ପ୍ରାଗଭାଷା

୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୪.୨ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପରିଚୟ (ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା)

୪.୩ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର

୪.୪ ନିଷ୍କର୍ଷ

୪.୫ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୪.୬ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୪.୦ ପ୍ରାଗଭାଷା

ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେତେକ ଆଚରଣ ଅଛି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷା ଜରିଅରେ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିନଥାନ୍ତି ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଜ ଗଠନର ମୂଳାଧାର ଓ ଭାଷାବିନା ସମାଜ ଗଠନ ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟକରି କେବଳ ଯେ ସାମାଜିକ ସଂସର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବୈଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକତାର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ, ମାର୍ଜିଦ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ଯେତେସବୁ କୌଷଳ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆସିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ଭାଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବିଜ୍ଞାନର ବହୁରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରି ବିଶ୍ୱରେ ଯାହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପରିପ୍ରସର ଘଟାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ସହଜ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ ।

୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ସେବକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହା ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁ© ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଭାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଇ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରି ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାଧାରଣ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର କହୁଥିବା ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷା

କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସଓ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ । ଆମେ ସେତିକିବେଳେ ଭାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇଥାଉ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଆମକୁ ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ଲାଗେ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯଦି ବି'ଳ ହେଉ ସେହି ଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ସ୍ପୃହା ଆସେନାହିଁ ଓ ସେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ବୈଚିତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗଠନ ଧାରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିଥାଏ ଓ ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈବିଦ୍ର୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଆମେ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାଉ । କାରଣ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ସେହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ ମନରେ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଭାବିକ ।

୪.୨ ବାର୍ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପରିଚୟ (ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା)

ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ସବର୍ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ । ସମାଜ ଅନ୍ତଗର୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଭାଷା ଜରିଆରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଭାଷା ବା କଥା କହିବା ପାଇଁ ପାଟିର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ସବୁଧ୍ୱନି ଭାଷା ତିଆରି କରିନଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଭାଷା ତିଆରି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି (Speech Sound) କୁହାଯାଏ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖାଯାଇଛି ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ମୁଖ୍ୟ ଗହ୍ୱରରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟର କେତକ ଅବୟବକୁ ପ୍ରଯତ୍ନ କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅବୟବ ଗୁଡିକ ଭାଷା ତିଆରି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଅବୟବ ବା (Speech organs) କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ମଧ ଧ୍ୱନି ଯନ୍ତ୍ର ବା 'ବାଗ୍ଯନ୍ତ୍ର" କୁହାଯାଏ । ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ କିପରି ଉତ୍ପନ ହେଉଛନ୍ତି, ଜାଣିବା ସହଜ ନହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କଥା କହିଲାବେଳେ ମଧ ଏ ସଂପକର୍ରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିନଥାଏ । ମାତ୍ର ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସଂପକର୍ରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ବାଗଯନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଭାଷଣ ଅବୟବର କେଉଁ କେଉଁ ଅବୟବ କେଉଁ କେଉଁ ଧ୍ୱନି କିପରି ଭାବେର ଉତ୍ପନ କରନ୍ତି ନଜାଣିଲେ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିକୁ ଶିକ୍ଷାକରିବା ସହଜ ନହେଁ । ଏପରି କି ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ ଅନ୍ୟଭାଷୀମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇବା ମଧ ସହଜ ନହେଁ । ଏ ସଂପକର୍ରେ ଭାଷାବିତ୍ ପ୍ରେଫସର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ କହନ୍ତି 'ଧ୍ୱନିବିତ୍ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ କାମ ହେଉଛି ବାଗଯନ୍ତ୍ରର ସାଧାରଣ ବିବରଣୀ ଜାଣିବା ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ପରିଚାଳନା ଅନୁଭବ କରିବା । ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଦେଖିପାରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଅତି ସାଧାରଣ ଜିନିଷ ଦରକାର – ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଦପର୍ଣ ଓ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଟର୍ଚ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦପର୍ଣରେ ଦେଖିଲେ ଅନେକ କିଛି ଦେଖାଯାଏ କିମ୍ବା ସାମନାରେ ଦପର୍ଣ ଧରି ଆଲୋକକୁ ପଛକରି ଠିଆହୋଇ ଦପର୍ଣ ଦେହର ପ୍ରତିଫଳିତ ଆଲୋକ ଦ୍ୱାରା ମୁଖ ଗହ୍ୱର ଦେଖା ଯାଇପାରେ । ଛୋଟଶିଶୁ ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲା ବେଳ ତାହାର ମୂଖ ଗହ୍ୱର ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କେତକ ବିଭାଗ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଭାଷଣ ଅବୟବର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ନାମ, ଚିତ୍ର ଓ ପରିଚାଳନା ଏପରି ଭାବରେ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେମିତି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସବୁ ମନଭିତରେ ପରିଷ୍କାର ଆଙ୍କି ହୋଇଯିବ" (ଧ୍ୱବନି ବିଜ୍ଞାନ-ପୃଷ୍ଠା-୩୫/୩୬)

ସବୁଠାରୁ କୌତୁହଳର ବିଷୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରତି ମୂହୂ©ରେ ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ଭାବରେ ଯେଉଁ ବାୟୁକୁ ବ୍ୟବହାର କେର ସେହି ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ତା'ର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ 'ଭାଷା' ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ କାର୍ଯ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଭାବରେ ଚାଲିଥାଏ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାୟୁ ମଧ ନିର୍ବାଧରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ କଥାବା©। କଲାବେଳେ ଏହି

ବାୟୁର ପ୍ରବାହରେ କିଛି ପରିବ©ର୍ନ ଓ ବାଧା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ବାୟୁର ପ୍ରବାହରେ ଏପରି ପରିବ©ର୍ନ ଓ ଅବେରାଧ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବାୟୁର ପ୍ରବାହ, ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅବେରାଧ ବା ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ ଫଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ ନିଃସୃତ ଧ୍ୱନି କିପରି ସୃଷ୍ଟିହୁଏ ଜାଣିବାକୁ ହେଲ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ର ଶ୍ୱାସନଳୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବା ଅବୟବ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ।

ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନର ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ହେଉଛି ବାୟୁ । ବିଶେଷକରି ନିଃଶ୍ୱାସ ବାୟୁ । ଫୁସ୍ଫୁସ୍ରୁ ଶ୍ୱାସନଳୀ ଦେଇ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାୟୁ ଯେତେବେଳ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କେର ଏବଂ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ବା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସେ ସେତେବେଳ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କେଉଁଠି କିପରି ଭାବରେ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ ଜାଣିବା ପୂବର୍ରୁ ବାଗ୍ୟନ୍ତ୍ର ବା ସଂପୃକ୍ତ ଭାଷଣ ଅବୟବ ଗୁଡିକ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ନିମ୍ନେର ବାଗ୍ୟନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ସାହାଯ୍ୟେର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଗୁଡିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି ।

ଚିତ୍ର ୪.୩ ବାଗ୍ୟନ୍ତ୍ର :-

୧- ଓଷ୍ଠ-(Lips)
୨- କଠିନତାଲୁ (Hard Palate)
୩- ଅଳିଜିହ୍ୱା ବା ଘଣ୍ଟିକା (U Vula)
୪-ଦାନ୍ତ (Teeth)
୫- କୋମଳତାଲୁ (Soft Palate)
୬-ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟ (Middle of the tongue)
୭- ଜିହ୍ୱାଗ୍ର (Tip of the tongue)
୮-ଜିହ୍ୱାଫଳକ (Blade of the tongue)
୯-ଜିହ୍ୱା ପଶ୍ଚ (Back of tongue)
୧୦- ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରା ବରଣ (Epiglottis)
୧୧-ଶ୍ୱାସନଳୀ (Wind Pipe)
୧୨- ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ (Vocal cord)
୧୩: ଉପଲିଜିହ୍ୱା ବା ଗଳ ଗହ୍ୱର ବା କଣ୍ଠ ମାର୍ଗ (Pharynx)
୧୪- ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର (Larynx)
୧୫- ନାସାରନ୍ଧ୍ର (Nasal cavity)
୧୬-କାକନ୍ଦ (ସୁରଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ)(Glottis)
୧୭-ବସ୍ତ) (Alveola)

ଓଷ୍ଠ:

ଓଷ୍ଠ କହିଲେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠକୁ ବୁଝାଏ - ତଳ ଓଷ୍ଠ, ଉପର ଓଷ୍ଠ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଏହା ଦୃଶ୍ୟମାନ ବିଭାଗ । କଥା କହିଲାବେଳେ ଅଥବା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଓଷ୍ଠର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଜଣାପଡେ । କେତେବେଳେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଓଷ୍ଠକୁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଓ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରୁ ତଳଓଷ୍ଠ ଉପର ଓଷ୍ଠ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ । ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନରେ ଓଷ୍ଠ କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ତଳ ଓଷ୍ଠକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଓଷ୍ଠର କାର୍ଯ୍ୟକାରିବାରୁ ଜଣାଯାଏ (କ) କେତେବେଳେ ଦୁଇଓଷ୍ଠ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ - ଯଥା ଓଡିଆ 'ଆ' ଧ୍ୱନି (ଖ) କେତେବେଳେ ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟ ସଂପୂର୍ଣ ବନ୍ଦ - ଓ ଓଡିଆ 'ପ'. (ଗ) କେତେବେଳେ ଅଧା ଖୋଲା- ବତୀ ଲିଭାଇଲା ବେଳେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠର ଅବସ୍ଥା । ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ବିସ୍ତୃତ କେତେବେଳେ ଗୋଲାକୃତ, କେତେବେଳେ ଉଦାସୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ବିଭିନ୍ନ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।

ଦାନ୍ତ:

ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଉପର ପଂକ୍ତି ଓ ତଳ ଫକ୍ତିରେ ଦାନ୍ତ ରହିଥିଲେ ହେଁ ଧ୍ୱନିଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଉପର ପଂକ୍ତଦାନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଦାନ୍ତ ଗୁଡିକର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ । ଉପର ଧାଡିର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଦଳ ଓଠ ଓ ଜିହ୍ୱାର ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଏହା ସବୁଠାରୁ କଠିନ ଅବୟବ ଓ ସ୍ଥିରାଙ୍ଗ । ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ବୟସ ବୃଦ୍ଧିଯୋଗୁଁ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଯଦି ଦାନ୍ତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗଳିପଡେ ତାହେଲେ ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି ବିକୃତ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ସ:

ପାଟିରେ ଉପର ଦାନ୍ତର ମୂଳଠାରୁ କଠିନ ତାଲୁ (Hard Palate) ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚାହୋଇ ରହିଥିବା ମାଂସାଳ ଅଂଶକୁ ମାଢି ବା ବର୍ତ୍ସ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାନ୍ତ ମୂଳର ଅଂଶକୁ ବର୍ତ୍ସ୍ ଓ ପରବ©ୀ କଠିନ ତାଲୁର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟ ଅଂଶକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହା ଦର୍ପଣରେ ଦେଖିଲେ ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ବିଭାଗଟି ସ୍ଥିର । ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟକରେ । ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶଯୁକ୍ତ ଧ୍ୱନିକୁ ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ

କଠିଳ ତାଲୁ :

ବର୍ତ୍ସ ପ୍ରଦେଶର ଶେଷ ସୀମାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋମଳ ତାଲୁର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବିସ୍ତୃତ ଅସ୍ଥିଶଲ୍ୟ କଠିନ ଅଂଶ ରହିଛି ତାହାକୁ କଠିନ ତାଲୁ କହନ୍ତି । ଏହା ଉପରେ ଏକ କୋମଳ ପରଦା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଙ୍ଗୁଠି ଲଗାଇ ଏହି ଅଂଶ ଦବାଇଲେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ ଅଂଶ ଜଣାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଉପର ପାଟିରେ ଏକ ଖିଲାଣ ପରି ବା ଠୋଲା ପରି ରହିଥାଏ । ଏହା ଚଳନଶୀଳ ନୁହେଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିର । ଜିହ୍ୱାର ମଧ୍ୟ ଭାଗକୁ ଏହି କଠିନ ଅଂଶ ସହିତ ଲଗାଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ । ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ ।

କୋମଳ ତାକୁର ଶେଷ ଅଂଶରେ ଏହାକ ଛୋଟ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁକା ପରି ଓହଳିଥାଏ ଓ କୋମଳତାକୁ ସହିତ ଏହା ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଛୋଟ ପିଲା ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲାବେଳେ ଏହା ସଂପିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ବିଶେଷକରି ଜିହ୍ୱା ଘ[ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆରେ ଏହାକୁ ଘଟିକା କୁହାଯାଏ । ହିନ୍ଦୀରେ 'କୌଆ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଓଡିଆ ଅପେକ୍ଷା ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ଆଲ୍ ?ବିକ୍ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଅଭି ବି©ୀୟ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

କୋମଳ ତାଳୁ

କଠିନ ତାଲୁର ଶେଷ ସୀମାରୁ ଆରମ୍ଭହୋଇ ଯେଉଁ କୋମଳ ମାଂସଳ ଅଂଶ ଅଲି ଜିହ୍ୱା ବା ଘଟିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଛି ତାହାକୁ କୋମଳତାଲୁ ବା କଣ୍ଠ କହନ୍ତି । ପାଟିକୁ ଅଧିକ ଖୋଲାକରି ଦେଖିଲେ ଏହି ଅଂଶ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଏହା ଏକ ଗତିଶୀଳ ଅବୟବ । ଏହା ତଳକୁ ଖସିପାରେ ଓ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ । ଏହା ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ମାର୍ଗ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଲାବେଳେ ଏହା ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡିଲା ବେଳେ ଏହା ତଳକୁ ଖସି ପଡି ମୁଖ ରନ୍ଧ୍ରରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ଏହି ଅବୟବର ଉପର ତଳ ଚଳନ ଅନୁସାରେ ଧ୍ୱନିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ସାଧାରଣ ପ୍ରଯତ୍ନ ଅନୁସାରେ ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହି ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ କୋମଳ ତାଲୁ ଯଦି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ତାହାଲେ ତଳ ଉପର ନହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଫଳରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ କେବଳ ପ୍ରବାହିତ ନହୋଇ ନାସାଦ୍ୱାର ଦେଇ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଯାଏ । ସେତେବେଳେ କୋମଳତାଲୁ ଉପରକୁ ଉଠି ନାସାଦ୍ୱାରକୁ ବନ୍ଦ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ନିରନୁ ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନି ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନିରେ ପିରଣତ ହୋଇଯାଏ । ବିଶେଷ କରି ଥଣ୍ଡା ଧରିଲେ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତନରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖାଦିଏ । ସେଥିପାଇଁ ଶୋଇଥିବାବେଳେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୁଙ୍ଘୁଡି ମାରିଥାନ୍ତି ।

ଅଲି ଜିହ୍ୱା ବା ଘଟିକା:

କୋମଳ ତାଲୁର ଶେଷ ଅଂଶେର ଏହାଏକ ଛୋଟ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁକା ପରି ଓହଳିଥାଏ । କୋମଳତାଲୁ ସହିତ ଏହା ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଛୋଟ ପିଲା ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲାବେଳେ ଏହା କଂପିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ବିଶେଷକରି ଜିହ୍ୱା ପଶ୍ଚ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆରେ ଏହାକୁ ଘଟିକା କୁହାଯାଏ । ହିନ୍ଦୀରେ କୌଆ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଓଡିଆ ଅପେକ୍ଷା ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ଆରବିକ୍ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଅଲି ଜିହ୍ୱୀୟ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ଜିହ୍ୱାଗ୍ର (Tip of the tongue)

ଜିହ୍ୱା ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ସବୁଠାରୁ ଗତିଶୀଳ ଓ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୟବ । ମନୁଷ୍ୟର କେବଳ ପାନ, ଭୋଜନ ଓ ସ୍ୱାଦ ନିରୂପଣ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ବାସ୍ତବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଜିହ୍ୱା ଯେପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ, ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶ ସେପରି କରିନଥାନ୍ତି । ଜିଲ୍ଲା ଓଠ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋମଳ ତାଲୁ ବା କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବର୍ତ୍ର ଗତିକରି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରମୁଖ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଜିହ୍ୱା ତଳ ଉପର ଓ ଆଗ ପଛକୁ ଗତି କରିପାରେ । ଏହା ଠୋଲା ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ ଏବଂ ପାରି ହୋଇ ଦୁଇଧାର ପିରି ମଧ୍ୟ ରହିପାରେ । ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବାରୁ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଏହି ସର୍ବବୃହତ୍ ଭାଷଣ ଅବୟବକୁ ୪ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଜିହ୍ୱାର ସର୍ବାଗ୍ର ବା ଅଗ୍ରଟିପକୁ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର କୁହାଯାଏ । ଜିହ୍ୱାର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ଗତିଶୀଳ ଓ କ୍ଷିପ୍ର । ଧ୍ୱନିସୃଷ୍ଟିରେ 'ଇ', 'ଉ', ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱର ଧ୍ୱନି ତ, ଥ, ଟ, ଡ, ର, ଲ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

ଜିହ୍ୱା ଫଳକ (Blade of the tongue)

ଜିହ୍ୱାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଓ ସାମନା ଅଂଶର ଦୁଇ ଧାରକୁ ଜିହ୍ୱା ଫଳକ କୁହାଯାଏ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜିହ୍ୱାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଥାଏ ସେହି ଅଂଶ ଜିହ୍ୱା ଫଳକ । କଥା ନକହିଲାବେଳେ ଜିହ୍ୱା ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ଥିଲାବେଳେ ଅଂଶ ବର୍ତ୍ସର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ରହିଥାଏ । ଏହା ଉପରଦାନ୍ତ ଓ ବର୍ତ୍ସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଜିହ୍ୱା ମଧ (Middle of the tongue):

୧. ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜିହ୍ୱା ଯେତେବେଳେ ତଳ ଦାନ୍ତ ମୂଳରେ ରହିଥାଏ ସେତେବେଳେ କଠିନତାଳୁର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥିବା ଜିହ୍ୱାର ଅଂଶକୁ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ଏହା ଜିହ୍ୱା ଫଳକଠାରୁ ପଛକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ ଇ* ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ। କଠିନ ତାଳୁ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାର୍ଯ୍ୟ କରେ। ଏହି ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ ତାଲବା ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ।

ଜିହ୍ୱା ପଶ୍ଚ (Back of the tongue):

ଜିହ୍ୱାର ମଧପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ହେଉଛି ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚ । ଜିହ୍ୱା ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲାବେଳେ କୋମଳତାଳୁ ବା କଣ୍ଠର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଥାଏ ତାହାକୁ ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚ କୁହାଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱରଧ୍ୱନି “ଉ’ ଓ କୋମଳ ତାଳୁ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ମଧ ଓଡିଆ ‘କ’ ଉର୍ଦ୍ଦୁ କାଫ୍ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆରବିଜ୍ ଓ ଫ୍ରେ* ଭାଷାରେ ମଧ ଏହି ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ଉପାଲି ଜିହ୍ୱା ବା ଗଳଗହ୍ୱର

ଜିହ୍ୱାମୂଳର ପଛକୁ ଲାଗି ଭଳାଦେଶରେ ଯେଉଁ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଥାଏ ତାହାକୁ ଉପାଲି ଜିହ୍ନା ବା Phorynx କୁହାଯାଏ। ଜିହ୍ୱାକୁ ପଛକୁ ହଟାଇ ଏହି ଖାଲି ସ୍ଥାନରେ ଆକାରକୁ ସାନବଡ କରି ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଧ୍ୱନିକୁ ପରିବ©ନ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇପାରେ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ମଧବ©ୀ ଏକ ସ୍ଥାନ ଓ କୋମଳ ତାଳୁର ଅବସ୍ଥିତି ନେଇ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍‌ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଏହିଠାରେ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଅଥବା ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣ:

ଜିହ୍ୱାମୂଳର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଗଛର ପତ୍ର କିମ୍ୱା ଚାମଚ ପରି ଏକ ମାଂସଳ ଅଂଶ ବାହାରି ରହିଥାଏ । ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାବେଳେ ଏହା ଶ୍ୱାସନଳୀକୁ ଆବୃତ କରି ସୁରକ୍ଷିତ ରଖେ । ଶ୍ୱାସନଳୀ ମାର୍ଗ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଖାଦ୍ୟ ନଳୀକୁ ଖାଦ୍ୟ ପଠାଇ ଦିଏ । ଏହି ଅଂଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କୌଣସି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରେ ନାହିଁ ମାତ୍ର ଶ୍ୱାସନଳୀକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାରୁ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦେଖାଦିଏ ନାହିଁ । କେତେକ ଧ୍ୱନିବିତ୍ କହନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତର ଧ୍ୱନିଗୁଣ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଅଛି । ଭାଷାବିତ୍ P.R.M.S. Heffner କହନ୍ତି 'ଆ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏହା ଯେତିକି ପଛକୁ ଘୁଂିଯାଏ ଏବଂ ‘ଇ’ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏହା ସେତିକି ଆଗକୁ ଚାଲିଆସେ ।

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର

ଭାଷଣ ଅବୟବର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଧାନ ବିଭାଗ ହେଉଛି ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର । ଏହାକୁ G.Oscar Russel ମାନବିକ ଧ୍ୱନି ପ୍ରଚାର କେନ୍ଦ୍ର (Human Broadcasting Centre) ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏହି ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଶ୍ୱାସନଳୀର ଉପର ଭାଗ ଓ ସ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ରାବରଣର କିଂିତ ତଳ ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ।‘ଭାଷାବିତ୍ V.E. Negus "The mechanism of. Larynx" ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ‘ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଷା

ଦେଇ ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଛି । ବୟସ୍କ ବିଶେଷତଃ ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବେକକୁ ଚାହିଁଲେ ଏକ ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ କଣ୍ଠ ବା କଣ୍ଠା ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଏହା ବୟସ୍କ ପୁରୁଷଙ୍କ ଠାରେ ଯେତେସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ଶିଶୁ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କଠାରେ ସେପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ ଆଡମସ୍ ଆପଲ୍ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଥାନ୍ତି । କାରଣ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ମନୁଷ୍ୟ ଆଡାମ୍ ବାରଣ ସ© ଜ୍ଞାନ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇବା ଫଳରେ ଏହା ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ । ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଟିକା ପରି ଏହା ଭିତରେ ଆଗକୁ ପଛକୁ ବିସ୍ତୃତ ଦୁଇ ପତଳା ତନ୍ତ୍ରୀ ଅଛି । ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ ଶ୍ୱାସ ନଳୀର ଠିପି ପରି କାମ କରନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ବାୟୁର ପ୍ରବାହ ପାଇଁ ଏକ ମାର୍ଗ ଥାଏ । ତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟର ସଙ୍କୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣ ଫଳରେ ବାୟୁ ମାର୍ଗ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା କେତେବେଳେ ବାୟୁର ଚାପରେ କଂପିତ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ଉଦାସୀନ ଓ କେତେବେଳେ କଂପନଶୂନ୍ୟ।

ଶ୍ୱାସନଳୀ :

ଏହା ଫୁସ୍ ଫୁସ୍‌ରୁ କଣ୍ଠ ପ୍ରଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଏକ ନଳପରୀ। ଏହା ଭିତର ଦେଇ ବାୟୁ ଫୁସଫୁସରୁ ମୁଖ ରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଯା' ଆସ କରେ । କେତେକ ଉପାସ୍ଥି ଦ୍ୱାରା ଏହା ଗୋଲାକାର ଭାବରେ ଗଠିତ। କୂଅ ନନ୍ଦପରି ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ଗୋଲାକାର ଭାବରେ ରହିଥାଏ। ଏହା ଧ୍ୱନୀ ସୃଷ୍ଟି ନକଲେ ମଧ୍ୟ ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ଜନିତ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ।

ନାସାରନ୍ଧ୍ର :

ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁହଁ ବନ୍ଦକରି ଆମେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ବାୟୁ ନେଉ ସେତେବେଳେ ବାୟୁ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଭିତରେ ନଯାଇ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କରେ । କଥାବା©। କଲାବେଳେ କୋମଳ ତାଲୁ କେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଉଠି ନାସାରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ କରିଦିଏ ଅଥବା କେତେବେଳେ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ି ମୁଖରନ୍ଧ୍ରକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ ଥିଲାବେଳେ ନିରନୁସିକ ଓ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଖୋଲାଥିଲାବେଳେ ନାସିକ୍ୟଧ୍ୱନି ଓ ଅନୁନାସିକ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ (Vocal Card) :

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ବା ସ୍ୱର ପେଟିକାରେ ଏବଂ ଆଗକୁ ପଛକୁ ବିସ୍ତୃତ ଦୁଇଟି ପତଳା ତନ୍ତ୍ରୀ ଯୁକ୍ତ ପରଦା ରହିଛି । ଷ୍ଟେଜର ପରଦା ପରି ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ କାମ କରିଥାନ୍ତି । ଷ୍ଟେଜର ପରଦାକୁ ଯେପରି ଦୁଇପଟୁ ଭିଡିଲେ ତାହା ଖୋଲିଯାଏ ଏବଂ ପୁଣି ତାକୁବନ୍ଦ କରିଦିଆଯାଏ ସେହିପରି ଶ୍ୱାସନଳୀରେ ପ୍ରବାହିତ ବାୟୁର ଚାପରେ ଏହି ପରଦାର ସଂକୋଚନ ପ୍ରସାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଖୋଲିଗଲେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହର ମାର୍ଗ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଏ । ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟକୁ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ Vocal Card କୁହାଯାଏ । ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ସମୟରେ ବାୟୁର ଚାପରେ ଯଦି ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କଂପନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାହେଲେ ତାହାକୁ ସଘୋଷ ଓ କଂପନ ସୃଷ୍ଟି ନହେଲେ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

କାକଳ (ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ) (Glottis)

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବ©ୀ ମାର୍ଗକୁ କାକଳ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଶ୍ୱାସନଳୀଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ସେତେବେଳେ ବାୟୁର ଚାପ ଫଳରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ଦୟର ମିଳନ ମାର୍ଗ ସଙ୍କୁଚିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ମାର୍ଗ ଦେଇ ବାୟୁ ମୁଖ ଗହ୍ୱରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ । ଏହି ମାର୍ଗ ସ୍ପର୍ଶୀ ଧ୍ୱନିକୁ

କାକଲ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶୀ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଏହି ମାର୍ଗ ବାୟୁଚାପ ଫଳରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଧାରଣ କରେ କେତେବେଳେ କମ୍ ଖୋଲେ ତ କେତେବେଳେ ଅଧିକ ଖୋଲେ ।

ଚିତ୍ର :-

ଏସବୁ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଭାଷଣ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକର ଟିକିନିଖି କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଆର୍ଜିକାଲି ଏଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ହେଲାଣି । ସେହି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାଷଣ ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ ଦେଖିହେବ ତା ନୁହେଁ କଥା କହିଲା ବେଳେ ବା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିହେବ ।

୪.୪ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୪.୫ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କେତେକ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧- ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨- ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପରିଚୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩- ଭାଷିକ ଧନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଲ୍ଲେଖକର ।

୪- ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ଓ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

୫- ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ- ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା, ଭାଷାର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ନାହିଁ, ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ, ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପ ଭେଦ, ମୂଳଭାଷା, ବିଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ଅପଭାଷା, ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା, ଦୈବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, କୋମଳତାଲୁ, ଜିହ୍ୱା ଫଳକ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର, କାକଳ ।

କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ଲେଖିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ :

୧. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣୟ କର ।

ଅଥବା

ଭାଷାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ପାଇଁ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷା କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ଅଭିମତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ପ୍ରଦ© ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ରପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୨.ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଅଥବା

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । -

୩.ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ମନେରଖି ସେହିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

୪.୬ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

୨. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ

୩. ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

୪. ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

୫. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

୬. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ପ ମ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ପ୍ରକାରଭେଦ

୫.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୫.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୫.୨ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପରିଚୟ (ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା)

୫.୩ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର

୫.୪ ନିଷ୍କର୍ଷ

୫.୫ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୫.୬ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୫.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେତେକ ଆଚରଣ ଅଛି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସର୍ବୋକ୍ରଷ୍ଟ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଭାଷା ଜରିଅରେ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିନଥାନ୍ତି ଓ ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଜ ଗଠନର ମୂଳାଧାର ଓ ଭାଷାବିନା ସମାଜ ଗଠନ ଅସମ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟକରି କେବଳ ଯେ ସାମାଜିକ ସଂସର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ଠାନୁହେଁ, ଭାଷା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବୈଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକତାର ବିକାଶରେ ଭାଷାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ, ମାର୍ଜିଦ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ଯେତେସବୁ କୌଦ୍ଧନ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆସିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭାଷା ହେଉଛି ସର୍ବୋକ୍ରୃଷ୍ଟ । ଭାଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବିଜ୍ଞାନର ବହୁରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରି ବିଶରେ ଯାହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପରିପ୍ରଚ଼ର ଘଟାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ମନୁଷ୍ୟର ଭାବ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକ ସହଜ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ ।

୫.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ସେବକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହା ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁ© ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଭାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଇ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରି ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାଧାରଣ ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର କହୁଥିବା ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସତ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ । ଆମେ ସେତିକିବେଳେ ଢାଷା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇଥାଉ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଆମକୁ ଅଡୁଆଅଡୁଆ ଲାଗେ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯଦି ବି'ଳ ହେଉ ସେହି

ଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ସ୍ପୃହା ଆ ।ସେନାହିଁ ଓ ସେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ବୈଚିତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗଠନ ଧାରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏପରି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିଥାଏ ଓ ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈବିଦ୍ର୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଆ ।ମେ ଆ ।ଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାଉ । କାରଣ ମାତୃଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଗତ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ସେହି ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆ ।ମ ମନରେ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଭାବିକ ।

୫.୨ ବାର୍ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପରିଚୟ (ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା)

ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ । ସମାଜ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଭାଷା ଜରିଆରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଭାଷା ବା କଥା କହିବା ପାଇଁ ପାଟିର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ସବୁଧ୍ୱନି ଭାଷା ତିଆରି କରିନଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଭାଷା ତିଆରି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି (Speech Sound) କୁହାଯାଏ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖାଯାଇଛି ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ମୁଖ୍ୟ ଗହ୍ୱରରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟର କେତକ ଅବୟବକୁ ପ୍ରଯତ୍ନ କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅବୟବ ଗୁଡିକ ଭାଷା ତିଆରି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଅବୟବ ବା (Speech organs) କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ମଧ ଧ୍ୱନି ଯନ୍ତ୍ର ବା 'ବାଗ୍ୟନ୍ତ୍ର" କୁହାଯାଏ । ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ କିପରି ଉତ୍ପନ ହେଉଛନ୍ତି, ଜାଣିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କଥା କହିଲାବେଳେ ମଧ ଏ ସଂପକର୍ରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିନଥାଏ । ମାତ୍ର ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସଂପକର୍ରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ବାଗଯନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଭାଷଣ ଅବୟବର କେଉଁ କେଉଁ ଅବୟବ କେଉଁ କେଉଁ ଧ୍ୱନି କିପରି ଭାବେର ଉତ୍ପନ କରନ୍ତି ନଜାଣିଲେ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିକୁ ଶିକ୍ଷାକରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଏପରି କି ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ ଅନ୍ୟଭାଷୀମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇବା ମଧ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏ ସଂପକର୍ରେ ଭାଷାବିତ୍ ପ୍ରେଫସର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ କହନ୍ତି 'ଧ୍ୱନିବିତ୍ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ କାମ ହେଉଛି ବାଗଯନ୍ତ୍ରର ସାଧାରଣ ବିବରଣୀ ଜାଣିବା ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ପରିଚାଳନା ଅନୁଭବ କରିବା । ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଦେଖିପାରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଅତି ସାଧାରଣ ଜିନିଷ ଦରକାର – ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଦପର୍ଣ ଓ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଟର୍ଚ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦପର୍ଣରେ ଦେଖିଲେ ଅନେକ କିଛି ଦେଖାଯାଏ କିମ୍ବା ସାମନାରେ ଦପର୍ଣ ଧରି ଆଲୋକକୁ ପଛକରି ଠିଆହୋଇ ଦପର୍ଣ ଦେହର ପ୍ରତିଫଳିତ ଆଲୋକ ଦ୍ୱାରା ମୁଖ ଗହ୍ୱର ଦେଖା ଯାଇପାରେ । ଛୋଟଶିଶୁ ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲା ବେଳେ ତାହାର ମୁଖ ଗହ୍ୱର ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କେତକ ବିଭାଗ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଭାଷଣ ଅବୟବର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ନାମ, ଚିତ୍ର ଓ ପରିଚାଳନା ଏପରି ଭାବରେ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେମିତି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସବୁ ମନଭିତରେ ପରିଷ୍କାର ଆଙ୍କି ହୋଇଯିବ" (ଧ୍ୱବନି ବିଜ୍ଞାନ-ପୃଷ୍ଠା-୩୫/୩୬)

ସବୁଠାରୁ କୌତୁହଳର ବିଷୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରତି ମୂହୁ©ରେ ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ଭାବରେ ଯେଉଁ ବାୟୁକୁ ବ୍ୟବହାର କେର ସେହି ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ତା'ର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ 'ଭାଷା' ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ କାର୍ଯ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଭାବରେ ଚାଲିଥାଏ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାୟୁ ମଧ ନିର୍ବାଧରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ କଥାବା©ା କଲାବେଳେ ଏହି ବାୟୁର ପ୍ରବାହରେ କିଛି ପରିବ©ର୍ନ ଓ ବାଧା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ବାୟୁର ପ୍ରବାହରେ ଏପରି ପରିବ©ର୍ନ ଓ ଅବେରାଧ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବାୟୁର ପ୍ରବାହ, ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅବେରାଧ ବା ବାଧା ପ୍ରାପ୍ତ ଫଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ

ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ ନିଃସୃତ ଧ୍ୱନି କିପରି ସୃଷ୍ଟିହୁଏ ଜାଣିବାକୁ ହେଲ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ର ଶ୍ୱାସନଳୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବା ଅବୟବ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ।

ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନର ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ହେଉଛି ବାୟୁ । ବିଶେଷକରି ନିଃଶ୍ୱାସ ବାୟୁ । ଫୁସ୍ଫୁସ୍ରୁ ଶ୍ୱାସନଳୀ ଦେଇ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାୟୁ ଯେତେବେଳ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କେର ଏବଂ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ବା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସେ ସେତେବେଳ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କେଉଁଠି କିପରି ଭାବରେ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ ଜାଣିବା ପୂବର୍ରୁ ବାଗ୍ଯନ୍ତ୍ର ବା ସଂପୃକ୍ତ ଭାଷଣ ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ନିମ୍ନେର ବାଗ୍ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ସାହାଯ୍ୟେର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି ।

ଚିତ୍ର ୫.୩ ବାଗ୍ଯନ୍ତ୍ର :-

୪- ଓଷ୍ଠ-(Lips)
୫- କଠିନତାଲୁ (Hard Palate)
୬- ଅଲିଜିହ୍ୱା ବା ଘଟିକା (U Vula)
୪-ଦାନ୍ତ (Teeth)
୫- କୋମଳତାଲୁ (Soft Palate)
୬-ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟ (Middle of the tongue)
୭- ଜିହ୍ୱାଗ୍ର (Tip of the tongue)
୮-ଜିହ୍ୱାଫଳକ (Blade of the tongue)
୯-ଜିହ୍ୱା ପଷ୍ଠ (Back of tongue)
୧୦- ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରା ବରଣ (Epiglottis)
୧୧-ଶ୍ୱାସନଳୀ (Wind Pipe)
୧୨- ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ (Vocal cord)
୧୩: ଉପଲିଜିହ୍ୱା ବା ଗଳ ଗହ୍ୱର ବା କଣ୍ଠ ମାର୍ଗ (Pharynx)
୧୪- ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର (Larynx)
୧୫- ନାସାରନ୍ଧ୍ର (Nasal cavity)
୧୬-କାକନ୍ଦ (ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ)(Glottis)
୧୭-ବସ୍) (Alveola)

ଓଷ୍ଠ:

ଓଷ୍ଠ କହିଲେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠକୁ ବୁଝାଏ - ତଳ ଓଷ୍ଠ, ଉପର ଓଷ୍ଠ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଏହା ଦୃଶ୍ୟମାନ ବିଭାଗ । କଥା କହିଲାବେଳେ ଅଥବା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଓଷ୍ଠର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଜଣାପଡେ । କେତେବେଳେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଓଷ୍ଠକୁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଓ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରୁ ତଳଓଷ୍ଠ ଉପର ଓଷ୍ଠ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ । ଧ୍ୱନି

ବିଜ୍ଞାନରେ ଓଷ୍ଠ କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ତଳ ଓଷ୍ଠକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଓଷ୍ଠର କାର୍ଯ୍ୟକାରିବାରୁ ଜଣାଯାଏ (କ) କେତେବେଳେ ଦୁଇଓଷ୍ଠ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ - ଯଥା ଓଡିଆ 'ଆ' ଧ୍ୱନି (ଖ) କେତେବେଳେ ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟ ସଂପୂର୍ଣ ବନ୍ଦ - ଓ ଓଡିଆ 'ପ'. (ଗ) କେତେବେଳେ ଅଧା ଖୋଲା- ବତୀ ଲିଭାଇଲା ବେଳେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠର ଅବସ୍ଥା । ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଦୁଇ ଓଷ୍ଠ ବିସ୍ତୃତ କେତେବେଳେ ଗୋଲାକୃତ, କେତେବେଳେ ଉଦାସୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ବିଭିନ୍ନ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।

ଦାନ୍ତ:

ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଉପର ପଂକ୍ତି ଓ ତଳ ଫକ୍ତିରେ ଦାନ୍ତ ରହିଥିଲେ ହେଁ ଧ୍ୱନିଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଉପର ପଂକ୍ତଦାନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଦାନ୍ତ ଗୁଡିକର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ । ଉପର ଧାଡିର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଦଳ ଓଠ ଓ ଜିହ୍ୱାର ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଏହା ସବୁଠାରୁ କଠିନ ଅବୟବ ଓ ସ୍ଥିରାଙ୍ଗ । ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ବୟସ ବୃଦ୍ଧିଯୋଗୁଁ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଯଦି ଦାନ୍ତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗଳିପଡେ ତାହେଲେ ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି ବିକୃତ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ସ:

ପାଟିରେ ଉପର ଦାନ୍ତର ମୂଳଠାରୁ କଠିନ ତାଲୁ (Hard Palate) ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚାହୋଇ ରହିଥିବା ମାଂସାଳ ଅଂଶକୁ ମାଢି ବା ବର୍ତ୍ସ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାନ୍ତ ମୂଳର ଅଂଶକୁ ବର୍ତ୍ସ୍ ଓ ପରବ©ୀ କଠିନ ତାଲୁର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟ ଅଂଶକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହା ଦର୍ପଣରେ ଦେଖିଲେ ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ବିଭାଗଟି ସ୍ଥିର । ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟକରେ । ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶଯୁକ୍ତ ଧ୍ୱନିକୁ ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ

କଠିଳ ତାଲୁ :

ବର୍ତ୍ସ ପ୍ରଦେଶର ଶେଷ ସୀମାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋମଳ ତାଲୁର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବିସ୍ତୃତ ଅସ୍ଥିଶଲ୍ୟ କଠିନ ଅଂଶ ରହିଛି ତାହାକୁ କଠିନ ତାଲୁ କହନ୍ତି । ଏହା ଉପରେ ଏକ କୋମଳ ପରଦା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଙ୍ଗୁଠି ଲଗାଇ ଏହି ଅଂଶ ଦବାଇଲେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ ଅଂଶ ଜଣାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଉପର ପାଟିରେ ଏକ ଖିଲାଣ ପରି ବା ଠୋଲା ପରି ରହିଥାଏ । ଏହା ଚଳନଶୀଳ ନୁହେଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିର । ଜିହ୍ୱାର ମଧ୍ୟ ଭାଗକୁ ଏହି କଠିନ ଅଂଶ ସହିତ ଲଗାଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ । ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ ।

କୋମଳ ତାକୁର ଶେଷ ଅଂଶରେ ଏହାକ ଛୋଟ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁକା ପରି ଓହଳିଥାଏ ଓ କୋମଳତାକୁ ସହିତ ଏହା ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଛୋଟ ପିଲା ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲାବେଳେ ଏହା ସଂପିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ବିଶେଷକରି ଜିହ୍ୱା ଘ[ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆରେ ଏହାକୁ ଘଟିକା କୁହାଯାଏ । ହିନ୍ଦୀରେ 'କୌଆ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଓଡିଆ ଅପେକ୍ଷା ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ଆଲ୍ ?ବିକ୍ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଅଭି ବି©ୀୟ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

କୋମଳ ତାଲୁ

କଠିନ ତାଲୁର ଶେଷ ସୀମାରୁ ଆରମ୍ଭହୋଇ ଯେଉଁ କୋମଳ ମାଂସଳ ଅଂଶ ଅଲି ଜିହ୍ୱା ବା ଘଟିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଛି ତାହାକୁ କୋମଳତାଲୁ ବା କଣ୍ଠ କହନ୍ତି । ପାଟିକୁ ଅଧିକ ଖୋଲାକରି ଦେଖିଲେ ଏହି ଅଂଶ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବ । ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଏହା ଏକ ଗତିଶୀଳ ଅବୟବ । ଏହା ତଳକୁ ଖସିପାରେ ଓ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ । ଏହା ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ମାର୍ଗ । ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଲାବେଳେ ଏହା ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡିଲା ବେଳେ ଏହା ତଳକୁ ଖସି ପଡି ମୁଖ ରନ୍ଧ୍ରରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ଏହି ଅବୟବର ଉପର ତଳ ଚଳନ ଅନୁସାରେ ଧ୍ୱନିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ସାଧାରଣ ପ୍ରଯନ୍ ଅନୁସାରେ ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହି ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ କୋମଳ ତାଲୁ ଯଦି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ତାହାଲେ ତଳ ଉପର ନହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଫଳରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ କେବଳ ପ୍ରବାହିତ ନହୋଇ ନାସାଦ୍ୱାର ଦେଇ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଯାଏ । ସେତେବେଳେ କୋମଳତାଲୁ ଉପରକୁ ଉଠି ନାସାଦ୍ୱାରକୁ ବନ୍ଦ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ନିରନୁ ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନି ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନିରେ ପିରଣତ ହୋଇଯାଏ । ବିଶେଷ କରି ଥଣ୍ଡା ଧରିଲେ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତନରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖାଦିଏ । ସେଥିପାଇଁ ଶୋଇଥିବାବେଳେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୁଙ୍ଗୁଡି ମାରିଥାନ୍ତି ।

ଅଲି ଜିହ୍ୱା ବା ଘଟିକା:

କୋମଳ ତାଲୁର ଶେଷ ଅଂଶେର ଏହାଏକ ଛୋଟ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁକା ପରି ଓହଳିଥାଏ । କୋମଳତାଲୁ ସହିତ ଏହା ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଛୋଟ ପିଲା ଆଁ କରି କାନ୍ଦିଲାବେଳେ ଏହା କଂପିତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ବିଶେଷକରି ଜିହ୍ୱା ପଶ୍ଚ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଓଡିଆରେ ଏହାକୁ ଘଟିକା କୁହାଯାଏ । ହିନ୍ଦୀରେ କୌଆ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଓଡିଆ ଅପେକ୍ଷା ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ଆରବିକ୍ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଅଲି ଜିହ୍ୱୀୟ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ଜିହ୍ୱାଗ୍ର (Tip of the tongue)

ଜିହ୍ୱା ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ସବୁଠାରୁ ଗତିଶୀଳ ଓ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୟବ । ମନୁଷ୍ୟର କେବଳ ପାନ, ଭୋଜନ ଓ ସ୍ୱାଦ ନିରୂପଣ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ବାସ୍ତବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଜିହ୍ୱା ଯେପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ, ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶ ସେପରି କରିନଥାନ୍ତି । ଜିଲ୍ଲ ଓଠ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋମଳ ତାଲୁ ବା କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବର୍ତ୍ର ଗତିକରି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରମୁଖ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଜିହ୍ୱା ତଳ ଉପର ଓ ଆଗ ପଛକୁ ଗତି କରିପାରେ । ଏହା ଠୋଲା ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ ଏବଂ ପାରି ହୋଇ ଦୁଇଧାର ପିରି ମଧ୍ୟ ରହିପାରେ । ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବାରୁ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଏହି ସର୍ବବୃହତ୍ ଭାଷଣ ଅବୟବକୁ ୪ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଜିହ୍ୱାର ସର୍ବାଗ୍ର ବା ଅଗ୍ରଟିପକୁ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର କୁହାଯାଏ । ଜିହ୍ୱାର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ଗତିଶୀଳ ଓ କ୍ଷିପ୍ର । ଧ୍ୱନିସୃଷ୍ଟିରେ 'ଇ', 'ଉ', ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱର ଧ୍ୱନି ତ, ଥ, ଟ, ଡ, ର, ଲ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

ଜିହ୍ୱା ଫଳକ (Blade of the tongue)

ଜିହ୍ୱାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଓ ସାମନା ଅଂଶର ଦୁଇ ଧାରକୁ ଜିହ୍ୱା ଫଳକ କୁହାଯାଏ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜିହ୍ୱାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଥାଏ ସେହି ଅଂଶ ଜିହ୍ୱା ଫଳକ । କଥା ନକହିଲାବେଳେ ଜିହ୍ୱା ମୁଖ ଗହ୍ୱରରେ ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ଥିଲାବେଳେ ଅଂଶ ବର୍ତ୍ସର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ରହିଥାଏ । ଏହା ଉପରଦାନ୍ତ ଓ ବର୍ତ୍ସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଜିହ୍ୱା ମଧ (Middle of the tongue):

୨. ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜିହ୍ୱା ଯେତେବେଳେ ତଳ ଦାନ୍ତ ମୂଳରେ ରହିଥାଏ ସେତେବେଳେ କଠିନତାଲୁର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥିବା ଜିହ୍ୱାର ଅଂଶକୁ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ଏହା ଜିହ୍ୱା ଫଳକଠାରୁ ପଛକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ ଇ* ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ। କଠିନ ତାଳୁ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସାହାର୍ଯ୍ୟ କରେ। ଏହି ଉପ୍ନନ୍ନ ଧ୍ୱନିକୁ ତାଲବା ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ।

ଜିହ୍ୱା ପଶ୍ଚ (Back of the tongue):

ଜିହ୍ୱାର ମଧପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ହେଉଛି ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚ । ଜିହ୍ୱା ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲାବେଳେ କୋମଳତାଲୁ ବା କଣ୍ଠର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଥାଏ ତାହାକୁ ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚ କୁହାଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱରଧ୍ୱନି "ଉ' ଓ କୋମଳ ତାଲୁ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ମଧ ଓଡିଆ 'କ' ଉର୍ଦ୍ଦୁ କାଫ୍ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆରବିଜ୍ ଓ ଫ୍ରେ* ଭାଷାରେ ମଧ ଏହି ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ଉପାଲି ଜିହ୍ୱ ବା ଗଳଗହ୍ୱର

ଜିହ୍ୱାମୂଳର ପଛକୁ ଲାଗି ଭଲାଦେଶରେ ଯେଉଁ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଥାଏ ତାହାକୁ ଉପାଲି ଜିହ୍ନା ବା Phorynx କୁହାଯାଏ। ଜିହ୍ୱାକୁ ପଛକୁ ହଟାଇ ଏହି ଖାଲି ସ୍ଥାନରେ ଆକାରକୁ ସାନବଡ କରି ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଧ୍ୱନିକୁ ପରିବ©ନ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇପାରେ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ମଧବ©ୀ ଏକ ସ୍ଥାନ ଓ କୋମଳ ତାଲୁର ଅବସ୍ଥିତି ନେଇ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଏହିଠାରେ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଅଥବା ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣ:

ଜିହ୍ୱାମୂଳର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଗଛର ପତ୍ର କିମ୍ବା ଚାମଚ ପରି ଏକ ମାଂସଳ ଅଂଶ ବାହାରି ରହିଥାଏ । ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାବେଳେ ଏହା ଶ୍ୱାସନଳୀକୁ ଆବୃତ କରି ସୁରକ୍ଷିତ ରଖେ । ଶ୍ୱାସନଳୀ ମାର୍ଗ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଖାଦ୍ୟ ନଳୀକୁ ଖାଦ୍ୟ ପଠାଇ ଦିଏ । ଏହି ଅଂଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କୌଣସି ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରେ ନାହିଁ ମାତ୍ର ଶ୍ୱାସନଳୀକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାରୁ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦେଖାଦିଏ ନାହିଁ । କେତେକ ଧ୍ୱନିବିତ୍ କହନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତର ଧ୍ୱନିଗୁଣ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଅଛି । ଭାଷାବିତ୍ P.R.M.S. Heffner କହନ୍ତି 'ଆ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏହା ଯେତିକି ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ ଏବଂ 'ଇ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏହା ସେତିକି ଆଗକୁ ଚାଲିଆସେ ।

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର

ଭାଷଣ ଅବୟବର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଧାନ ବିଭାଗ ହେଉଛି ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର । ଏହାକୁ G.Oscar Russel ମାନବିକ ଧ୍ୱନି ପ୍ରଚାର କେନ୍ଦ୍ର (Human Broadcasting Centre) ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏହି ଅବୟବ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଶ୍ୱାସନଳୀର ଉପର ଭାଗ ଓ ସ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ରାବରଣର କିଂ*ତ ତଳ ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ।'ଭାଷାବିତ୍ V.E. Negus "The mechanism of. Larynx" ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା 'ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଷା

ଦେଇ ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଛି । ବୟସ୍କ ବିଶେଷତଃ ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବେକକୁ ଚାହିଁଲେ ଏକ ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ କଣ୍ଠ ବା କଣ୍ଠା ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଏହା ବୟସ୍କ ପୁରୁଷଙ୍କ ଠାରେ ଯେତେସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ଶିଶୁ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କଠାରେ ସେପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ ଆଡମସ୍ ଆପଲ୍ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଥାନ୍ତି । କାରଣ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ମନୁଷ୍ୟ ଆଡାମ୍ ବାରଣ ସେେ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇବା ଫଳରେ ଏହା ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ । ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଟିକା ପରି ଏହା ଭିତରେ ଆଗକୁ ପଛକୁ ବିସ୍ତୃତ ଦୁଇ ପତଳା ତନ୍ତ୍ରୀ ଅଛି । ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ ଶ୍ୱାସ ନଳୀର ଠିପି ପରି କାମ କରନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ବାୟୁର ପ୍ରବାହ ପାଇଁ ଏକ ମାର୍ଗ ଥାଏ । ତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟର ସଙ୍କୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣ ଫଳରେ ବାୟୁ ମାର୍ଗ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା କେତେବେଳେ ବାୟୁର ଚାପରେ କଂପିତ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ଉଦାସୀନ ଓ କେତେବେଳେ କଂପନଶୂନ୍ୟ।

ଶ୍ୱାସନଳୀ :

ଏହା ଫୁସ୍ ଫୁସ୍‌ରୁ କଣ୍ଠ ପ୍ରଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଏକ ନଳପରୀ। ଏହା ଭିତର ଦେଇ ବାୟୁ ଫୁସଫୁସରୁ ମୁଖ ରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଯା' ଆସ କରେ । କେତେକ ଉପାସ୍ଥି ଦ୍ୱାରା ଏହା ଗୋଲାକାର ଭାବରେ ଗଠିତ। କୂଅ ନନ୍ଦପରି ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ଗୋଲାକାର ଭାବରେ ରହିଥାଏ। ଏହା ଧ୍ୱନୀ ସୃଷ୍ଟି ନକଲେ ମଧ୍ୟ ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ଜନିତ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ।

ନାସାରନ୍ଧ୍ର :

ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁହଁ ବନ୍ଦକରି ଆମେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ବାୟୁ ନେଉ ସେତେବେଳେ ବାୟୁ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଭିତରେ ନଯାଇ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କରେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ କୋମଳ ତାଳୁ କେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଉଠି ନାସାରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ କରିଦିଏ ଅଥବା କେତେବେଳେ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ି ମୁଖରନ୍ଧ୍ରକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ ଥିଲାବେଳେ ନିରନୁସିକ ଓ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଖୋଲାଥିଲାବେଳେ ନାସିକ୍ୟଧ୍ୱନି ଓ ଅନୁନାସିକ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ (Vocal Card) :

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ବା ସ୍ୱର ପେଟିକାରେ ଏବଂ ଆଗକୁ ପଛକୁ ବିସ୍ତୃତ ଦୁଇଟି ପତଳା ତନ୍ତ୍ରୀ ଯୁକ୍ତ ପରଦା ରହିଛି । ଷ୍ଟେଜର ପରଦା ପରି ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ କାମ କରିଥାନ୍ତି । ଷ୍ଟେଜର ପରଦାକୁ ଯେପରି ଦୁଇପଟୁ ଭିଡିଲେ ତାହା ଖୋଲିଯାଏ ଏବଂ ପୁଣି ତାକୁବନ୍ଦ କରିଦିଆଯାଏ ସେହିପରି ଶ୍ୱାସନଳୀରେ ପ୍ରବାହିତ ବାୟୁର ଚାପରେ ଏହି ପରଦାର ସଂକୋଚନ ପ୍ରସାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ତନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଖୋଲିଗଲେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହର ମାର୍ଗ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଏ । ଏହି ତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟକୁ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ Vocal Card କୁହାଯାଏ । ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ସମୟରେ ବାୟୁର ଚାପରେ ଯଦି ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କଂପନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାହେଲେ ତାହାକୁ ସଘୋଷ ଓ କଂପନ ସୃଷ୍ଟି ନହେଲେ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

କାକଳ (ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ) (Glottis)

ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମାର୍ଗକୁ କାକଳ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଶ୍ୱାସନଳୀଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ସେତେବେଳେ ବାୟୁର ଚାପ ଫଳରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ଦୟର ମିଳନ ମାର୍ଗ ସଙ୍କୁଚିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ମାର୍ଗ ଦେଇ ବାୟୁ ମୁଖ ଗହ୍ୱରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ । ଏହି ମାର୍ଗ ସ୍ପର୍ଶୀ ଧ୍ୱନିକୁ

କାକଲ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶୀ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଏହି ମାର୍ଗ ବାୟୁଚାପ ଫଳରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଧାରଣ କରେ କେତେବେଳେ କମ୍ ଖୋଲେ ତ କେତେବେଳେ ଅଧିକ ଖୋଲେ ।

ଚିତ୍ର :-

ଏସବୁ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଭାଷଣ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକର ଟିକିନିଖି କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଆଜିକାଲି ଏଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ହେଲାଣି । ସେହି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାଷଣ ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ ଦେଖିହେବ ତା ନୁହେଁ କଥା କହିଲା ବେଳେ ବା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିହେବ ।

୫.୪ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୫.୫ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କେତେକ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧- ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨- ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପରିଚୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩- ଭାଷିକ ଧନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଲ୍ଲେଖକର ।

୪- ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ଓ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

୫- ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ- ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା, ଭାଷାର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ନାହିଁ, ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ, ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପ ଭେଦ, ମୂଳଭାଷା, ବିଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ଅପଭାଷା, ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା, ଦୈବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, କୋମଳତାଲୁ, ଜିହ୍ୱା ଫଳକ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର, କାକଳ ।

କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ଲେଖିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ :

୨. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣୟ କର ।

ଅଥବା

ଭାଷାର ପ୍ରବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ପାଇଁ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷା କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ଅଭିମତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ପ୍ରଦ© ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ରପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୨.ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଅଥବା

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । -

୩.ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ମନେରଖି ସେହିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

୫.୬ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

୨. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ

୩. ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

୪. ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

୫. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

୬. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ବ୍ଲକ୍ – ୨ ଭାଷା ଉତ୍ପ ି ସଂପର୍କୀୟ ବିଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ ର୍ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ

ଷଷ୍ଠ ଏକକ : ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବିକାଶ

ସପ୍ତମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦୈବୀ)

ଅଷ୍ଟମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନୁରଣନ - ଅନୁକରଣମୂଳକ)

ନବମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ)

ଦଶମ ଏକକ : ଭାଷା ରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ ର୍ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ।

ଷଷ୍ଠ ଏକକ : ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବିକାଶ

୬.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୬.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୬.୨ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା
୬.୩ ମଧ୍ୟ-ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା
୬.୪ ନବୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା
୬.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ
୬.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୬.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୬.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ପୃଥିବୀରେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ଯେକି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରେ ଏବଂ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ପାରିବାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡହୁଏ ସେହି ପରିବାର ବା ସମାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାକୁ ସେ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଆୟ© କରେ ଏବଂ ଏଥିସହିତ ସେ ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଜନ କଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଆୟ© କରେ । ଆମେ ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଆସିଲାବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଭାଷାଗତ ସାମ୍ୟ ଓ ବୈଷମ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଥାଏ । ଭାଷାଗତ କିଛି ସାମ୍ୟଥିଲେ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ସହିତ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ସଂପର୍କ ଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ. ଯେପରି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଓଡିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଆସାମୀ ପରି ଆ*ଳିକ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରି କ୍ରମେକ୍ରମେ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ହେଲା 'ସଭା'. ଓଡିଆରେ ସଭା, ଅସମିୟାରେ 'ହଭା' ବଙ୍ଗଳାରେ ସେହି 'ସଭା' । ଅନ୍ୟ ଏକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ 'ଶତାୟୁ" । ବଙ୍ଗଳାରେ 'ଶତାୟୁ', ଓଡିଆରେ 'ଶତାୟୁ', ମାତ୍ର ଆସମୀୟାରେ 'ହତାୟୁ' । ସଂସ୍କୃତ 'ସ' ଧ୍ୱନି ଓଡିଆ ବଙ୍ଗଳାରେ 'ସ' ଥିଲାବେଳେ ଅସମୀୟାରେ 'ହ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

୬.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

କେବଳ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ନା କିଛି ସଂପର୍କ ବିଦ୍ୟମାନ । ଗତ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାଷାବିତମାନେ ଭାଷାମାନଙ୍କର ପାରିବାରିକ ଓ ଉତ୍ପ©ମୂଳକବିଭାଗୀ କରଣ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହାକୁ ଭାଷାର Diachronic study ବା ଐତିହାସିକ ଅଧ୍ୟୟନ କୁହାଗଲା । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରାକୁ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । କାଳକ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଦେଇ କିପରି ଏକ ଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ତାହାମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ଭାଷାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଐତିହାସିକ ପଦ୍ଧତିର କରାଯାଇ ତାହାର ପ୍ରଥମ ରୂପ କ'ଣଥିଲା ଜାଣିବା ଅସମ୍ଭବ କଥା ନୁହେଁ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ୨ୟାବ୍ଦରେ ଅର୍ଥାତ ୧୭୮୬ ମସିହାରେ ସାର୍

ଉଇଲିୟମ୍ ଜୋନସ୍ (Sir William Jones) ସଂସ୍କୃତ ଓ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟୟନକରି ଯେତେବେଳେ ଇଉରୋପରେ ସେହି ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଓ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରଚାର କଲେ ସେତେବେଳେ ଦେଖାଗଲା ଯେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ସହିତ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଅନେକ ସାମ୍ୟ ନିହିତ । ତେଣୁ ଭାଷାବିତମାନେ ସଂସ୍କୃତ, ଲାଟିନ ଓ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ପରୀକ୍ଷା କରି ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଦି ରୂପ ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଚଳାଇଲେ । ଏହାକୁ Method o Reconstruction ବା ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ପଦ୍ଧତି ବୋଲି କୁହାଗଲା । ପରବ©ୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଭାଷା ଭାଷା ମଧରେ ଥିବା ସାମ୍ୟ ଓ ବୈଷମ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ମଧ ସ୍ଥିର କରାଗଲା । ଏହି ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୱାନମାନେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଲାଗିପଡିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧରେ ଜାକବ ଗ୍ରୀମ୍, ରାସ୍ମୁସ୍‌ରସ୍କ, ଫ୍ରାନ୍ସଜବପ୍ ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଭୃତି । ଭାଷାମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସଂପର୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଶାଖା ବା ପରିବାରରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାକୁ ପାରିବାରିକ ବିଭାଗୀକରଣ କୁହାଯାଏ । ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ-

୧.- ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ।

୨- ଆଫ୍ରିକା- ଏସୀୟ ବା ଆଫ୍ରୋଏସୀୟ ।

୩- ଚିନା ତିବ©ୀୟ ।

୭- ଫିନୋ ଉଗ୍ରୀୟ

୮- ଆଲ୍‌ଟାଇକ୍

୯- ଦ୍ରାବିଡ

୧୦- ଅଷ୍ଟ୍ରୋ ଏସୀୟ

ଉନ୍ନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁ ଐତିହାସିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଭାଷା ବିଶ୍ଲେଷଣ ଚାଲିଥିଲା ସେଥିରୁ ଜଣାପଡିଲା ଯେ ଭାରତର କେତେକ ଭାଷା ଇଉରୋପର ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାଠାରୁ ମଧ ଅଧିକ ପ୍ରାଚୀନ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଭାରତ ଓ ଇଉରୋପର ଭାଷାମାନଙ୍କ ସଂପର୍କ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଅନୁଧାନ କଲେ । ଫଳରେ ସେମାନେ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ଭାଷା ପରିବାର ମଧରେ ଇଣ୍ଡୋଇୟୁରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଐତିହାସିକ ଭାଷାତ©୍ୱ ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପରିବାରର ଆଲୋଚନା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ଏହି ପରିବାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଇଂରାଜୀ, ରୁଷ୍ . ସ୍ପାନିସ ଓ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାମାନଙ୍କର ସଂପର୍କ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଏତତ୍ ବ୍ୟତୀତ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ଏହି ପରିବାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ସେଥିପାଇଁ ଏହା ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ପରିବାର ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏପରି ନାମକରଣର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରାଚ୍ୟ ସୀମା ଭାରତ ଦା ଇଣ୍ଡିଆ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସୀମା ଇଉରୋପ ହୋଇଥିବାରୁ ପରିବାରର ଦୁଇ ସୀମା ଅନୁସାରେ ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ରଖାଯାଇଛି ।

ପରବ©ୀ କାଳରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ ଜର୍ମାନ୍ ପରିବାରର ଉ©ରରେ ଥିବା କେତେକ ଆଇରଲାଣ୍ଡ ପରି ଉନ୍ନତ ଭାଷା ଅଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏହି ପରିବାରର ସୀମା ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ କ୍ରମେ ଇଣ୍ଡୋଜର୍ମାନିକ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ମାତ୍ର ଏହି ପରିବାରକୁ କେତେକ ଭାଷାବିତ୍ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଏହାକୁ ଏରିଆନ୍ ବା ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ବୋଲି କହିଲେ ।

କିଛି କାଳପରେ ମଧ ବିଦ୍ୱାନ ମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଏରିୟାନ ବା ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାକୁ ସୂଚିତ କରିଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଶେଷରେ ଏହା ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ମୂଳ ପରିବାରରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହି ପରିବାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶାଖାମାନଙ୍କ ମଧରେ ରହିଲେ -

ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ	ଲାଟିନ୍
ଇରାନୀୟ	କେଲ୍‌ଟିକ୍

ଆର୍ମେନୀୟ	ଜର୍ମାନିକ୍
ଆଲବେନୀୟ	ତୋଖରିଆନ୍
ବାଲଟୋସ୍ଲାଭିୟୋ	ହିଟାଇଟ୍
ଗ୍ରୀକ୍	

ମାତ୍ର ଏହି ପରିବାରର ପ୍ରଧାନ ଶାଖାକୁ ପ୍ରଥମେ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ବା Indo Aryan ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ପରେ ଏହାକୁ Indo Iranian ବା ଭାରତ ଇରାନୀୟାନ୍ ବୋଲି କୁହାଗଲା । କାରଣ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମ୍ ଇରାନ୍ ମଧ୍ୟଦେଇ ଭାରତକୁ ଆସିଥିବାର ଐତିହାସିକମାନେ କହିଥାନ୍ତି । ଏହି ଶାଖାକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଇଣ୍ଡିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାରତୀୟ ଓ ଇରାନୀୟାନ୍ ବା ଇରାନୀୟ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି ।

ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ପରିବାରର ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନିକୁ ଆଧାର କରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। (୧) ସତମ୍ (୨) କେତୁମ୍ । କେତେକ ବିଦ୍ୱାନ ଏହି ଦୁଇବର୍ଗର ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ ମୂଳଭାଷାର କେତେକ କଣ୍ଠ ସ୍ଥାନୀୟ ଧ୍ୱନି କେତେକ ଭାଷାରେ ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି ରହିଥିଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାରେ ସଂଘର୍ଷୀ ସ. ଶ ବା ସ୍ପର୍ଶ ସଂଘର୍ଷୀ ଚ, ଜ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ଏହି ଆଧାରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଓ୍ୱାନ୍ ବ୍ରେ[ଲ ଏହି ପରିବାରକୁ ସତମ୍ ଓ କେତୁମ୍ ଭାବରେ ନାମିତ କଲେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ଅଙ୍କ ହେଉଛି 'ଶହ ୧୦୦ । ଏହି ନାମ ରଖିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଏକଶହ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଭେଦ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ଆବେସ୍ତାର ସତମ୍ ଲାଟିନରେ କେନ୍ତୁମ- ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ-

ସତମ୍ ବର୍ଗ	କେନ୍ତୁମ ବର୍ଗ
ଆବେସ୍ତାରେ- ସତମ୍	ଲାଟିନ୍‌ରେ- କେନ୍ତୁମ
ସଂସ୍କୃତ- ଶତମ୍	ଇଟାଲିୟନ- କେନ୍ତୋ
ହିନ୍ଦୀ- ସୋ	ଫ୍ରେ*- କେନ୍ତୋ
ଋଷ୍ – ସ୍ତୋ	ବ୍ରିଟେନ୍- କେ[
ଲିଥୁନିୟାନ୍- ଶିଜ୍‌ସ୍ତାସ	ତୋଖାରୀ- କନ୍ଧ

ଏହି ଉଦାହରଣ ମାନଙ୍କରୁ ସ୍ପଷ୍ଟହୁଏ ଯେ 'ସତମ୍' ର 'ସ' ଧ୍ୱନି ସବୁଭାଷାରେ ଅଛି ମାତ୍ର ଅନ୍ୟବର୍ଗ 'କେନ୍ତୁମ' 'କ' ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି । ପ୍ରଥମରେ ବିଦ୍ୟାନମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ ପଶ୍ଚିମ ଖଣ୍ଡ ର ଭାଷାମାନଙ୍କୁ 'କେନ୍ତା' ବର୍ଗ ଓ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ଭାଷା ମାନଙ୍କର 'ସତମ୍' ବର୍ଗ କୁହାଯାଏ । ମାତ୍ର ପରେ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡର ହିଟାଇଟ୍ ଓ ତୋଖାରୀ ଭାଷାରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ 'ସ' ସ୍ଥାନରେ 'କ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅତଏବ ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଆଧାର କରି ବର୍ଗୀକୃତ କରିବା ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଏହି ଦୁଇବର୍ଗ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାଷା ଗୁଡିକ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

କେନ୍ତୁମ ବର୍ଗ-

କେଲ୍‌ଟିକ୍ / କେଲ୍‌ଟି

ଟ୍ୟୁଟାନିକ୍ / ଜର୍ମାନିକ୍

ଲାଟିନ୍

ହେଲେନିକ୍/ ଗ୍ରୀକ୍

ତୋଖାରୀ

ସତମ୍ ବର୍ଗ -
ଇଲିରିୟୁନ୍
ବାଲଟିକ୍
ସ୍ଲେଭିନିକ୍
ଆର୍ମେନିୟନ୍
ଆର୍ଯ୍ୟ

ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ପ୍ରାଧାନ ଶାଖା – ଇଣ୍ଡୋ ଇରାନୀୟ ବା ଇଣ୍ଡୋ ଏରିୟାନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଏକ ମହ©ୃପୂର୍ଣଭାଷା, ଏହି ମୂଳ ଭାଷା ପରିବାରର ପ୍ରାଚୀନତମ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଶାଖାରେ ମିଳିଥାଏ । ଋଗ୍ ବେଦରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମିଳେନାହିଁ । ଖ୍ରୀ : ପୂ: ୨୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଋଗ୍‌ବେଦର ବହୁ ଅଂଶ ବା ସ୍ତୋତ୍ର ଲେଖା ହୋଇ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ପ୍ରାଚୀନ ପାରସିକ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ – ‘ଜେନ୍ଦ୍ ଅବେସ୍ତାର ସମୟ ଖ୍ରୀ: ପୂ:୭ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବୋଲି ବିଦ୍ୱାନ୍ ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ କିଛି କମ୍ ମହ©ୃପୂର୍ଣ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ସବୁଠାରୁ ବଡକଥା ହେଉଛି – ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଶାଖାର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ, ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାକୁ ଭଲଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଐତିହାସିକ ପଦ୍ଧତି ଭାବରେ ନାମିତ କରାଗଲା ।

ଐତିହାସିକ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଗଲା ଯେ ଭାରତ ଇରାନୀ (Indo Iranian) ଶାଖାର କେତେକ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାରତକୁ ଆସିବା ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ନାମରେ ନାମିତ କରାଗଲା । ବିଦ୍ୱାନମାନେ କହନ୍ତି ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳରେ ଭାରତକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଭାଷାବିତ୍ ଜର୍କ ଗ୍ରୀୟରସନ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଏମାନେ ଅତିକମରେ ଦୁଇଟି ଦଳରେ ଭାରତକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ଏକମତ ନୁହଁନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଆଗମନ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ବିଦ୍ୱାନ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଖ୍ରୀ: ପୂ : ୧୫ଶହ ଶତାବ୍ଦୀ ପାଖାପାଖି କହିଲା ବେଳେ କେତେକ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୦୦୦ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ଅତଏବ ଏହାକୁ ୩୫୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ (ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ବିକାଶ ଧାରାକୁ) ଅବସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇ ପାରେ । ଐତିହାସିକ ଆଲୋଚନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ସମୟକୁ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

(କ) ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ	ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୫୦୦ – ୫୦୦
(ଖ) ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ	ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫୦୦ – ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୦୦
(ଗ) ନବୀନ ବା ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ	ଖ୍ରୀ: ୧୦୦୦ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

୬.୨ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା-

ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଭାରତୀୟ ଇରାନୀ ଶାଖାର ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳରେ ଭାରତକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଉ©ର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତ ଅ*ଳ ଦେଇ ପଶ୍ଚିମ ପଞ୍ଜାବରେ ଆସି ବସତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ପରେ କ୍ରମଶଃ କୋଶଳ, ମଗଧ, ବିଦେଇ, ରା*, କାମରୂପ, ପ୍ରଭୃତି ଉ©ରାପଥର ପୂର୍ବା*ଳର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର

ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ନିଜର ଆଧିପତ୍ୟ ଜାହିର କଲେ । ଦକ୍ଷିଣା*ଳରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଦେଇଥିଲା ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଳରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ପ୍ରାୟ ସମାନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାଥିଲା ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତ, ସେମାନେ ଆଧି ଭୌତିକ ପରିବେଶକୁ ଉପଲବ୍ଧିକରି ଦେବତା ଓ ପ୍ରକୃତିନେଇ ଯେଉଁ ସ୍ତୁତି ଗାନ କରୁଥିଲେ ତାହା ' ସୂକ୍ତ ଆକାରରେ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।

ଏହି ବୈଦିକ ଭାଷାର କ୍ରମ ବିକାଶ ଧାରାକୁ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି ସଂହିତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ ଓ ଉପନିଷଦ । ସଂହିତା ମଧ୍ୟରେ ରଗ୍‌ବେଦ ପ୍ରାଚୀନତମ । ଏଥିରେ ପ*ମହାଭୂତ ଯଥା, ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ଇନ୍ଦ୍ର, ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀର ସ୍ତୁତିଗାନ କରାଯାଇଛି । ବେଦ ମୁଖ୍ୟତଃ ୩ ପ୍ରକାର - ରଗ୍, ସାମ୍ ଓ ଯଜୁଃ । ଯଜୁଃ ବେଦକୁ ପୁନଶ୍ଚ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି । ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁଃ ବେଦ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଯଜୁଃ ବେଦରେ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ଭାବରେ ରହିଛି । ବେଦତ୍ରୟୀ କହିଲେ ରଗ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ ବେଦକୁ ବୁଝାଏ । ପରେ ଅନ୍ୟଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭକରିଛି ତାହା ହେଲା ଅଥର୍ବ ବେଦ । ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ରତ© ଓ ଗୁଣି ଗାରେଡି ପ୍ରଭୃତି ବିଦ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ରଚନା ମାନ ମିଳେ ଏବଂ ଏହା ଅର୍ବାଚୀନ ।

ବୈଦିକ ପରବ©ୀ ସ୍ତର ହେଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏହା ଗଦ୍ୟରେ ରଚିତ । ଏଥିରେ ଯଜ୍ଞକ୍ରିୟା ଓ ଅନେକ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ଆଖ୍ୟାୟିକା ନିହିତ । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ତୃତୀୟ ସ୍ତର ହେଉଛି ଆରଣ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟର, ଚତୁର୍ଥ ଅବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ବାନପ୍ରସ୍ଥ କରୁଥିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମାନଙ୍କ ଯାଗଯଜ୍ଞ ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଏଥିରେ ଲିଖିତ । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ଶେଷ ବା ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ହେଲା ଉପନିଷଦ । ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଶୈଳୀରେ ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦାର୍ଶନିକ ଦଗି ବିଭିନ୍ନ ଉପାଖ୍ୟାନ ମାଧ୍ୟମରେ ରଚିତ ହୋଇଛି । ବୈଦିକ ଦର୍ଶନର ଏହି ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଗୁଡିକ ଯେଉଁ ସଂସ୍କୃତ ସାଧୁ ଭାଷାରେ ଲେଖା ଯାଇଛି ତାହା ପାଣିନୀୟ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଖୁବ୍ ନିକଟତର ।

ପାଣିନି ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫ମ କିମ୍ବା ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ତକ୍ଷଶିଳା ନିକଟସ୍ଥ ଶାଳାତୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଅନେକ ଐତିହାସିକ ଓ ଗବେଷକ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ' ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ' ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ମାର୍ଜିତ ଓ ନିୟମାବନ୍ଧ କହିବାରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ମାନଲାଭ କରିଛି । ତାଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆରମ୍ଭରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲିଖିତ ସମସ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ରଚନାକୁ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ଆସୁଛି ।

ଇଣ୍ଡୋ ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କାଳରେ ଭାରତ ଓ ଇରାନୀୟ (Indo Iranion) ମାନେ ଯେତେବେଳେ ଏକତ୍ର ବସବାସ କରି ଗୋଟିଏ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ସେହି ସମୟର ଭାଷା ସହିତ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ଅର୍ଥାତ୍ ବୈଦିକ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ତୁଳନା କଲେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ସେହି ପରିବ©ନର କେତେକ ଲକ୍ଷଣ ଏଠାରେ, ପ୍ରଦ© :-

୧. ଧ୍ୱନି ଦୃଷ୍ଟିର :

ଇଣ୍ଡୋ ଇରାନୀୟ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଅଇ' 'ଅଉ' ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନି ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରେ 'ଏ' ଓ 'ଓ' ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଯଥା - ରଇବତ/ ରେବତ୍ (ଧନବାନ) ସେହିପରି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତ ଉଉରୋପୀୟ ଭାଷାର 'Z', ' Zh ', ' z' ' zh' ପ୍ରଭୃତି ଉଷ୍ମ ଧ୍ୱନି ଗୁଡିକ ଲୋପ ହୋଇ ଲୋଡିତ 'r' ର ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । କେତେକ ' Z' ଧ୍ୱନିର ' r' ପରିଣତି S > Z> 'r' କ୍ରମରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।

୩. ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରେ ଟ୍, ଠ୍, ଡ୍, ଢ଼,ଣ୍ ଓ ଷ ପ୍ରଭୃତି ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

୪. କେତେକ ସ୍ଥଳରେ 'ର' କାର 'ଳ' କାରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଇରାନୀୟ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଇଉରୋପୀୟ 'ର' 'ଳ'ର ସ୍ଥାନରେ 'ର' ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ଏକ ଶାଖାରେ 'ର' ଅନ୍ୟଶାଖାରେ 'ର' ଏବଂ 'ଳ' ଏବଂ ତୃତୀୟ ଶାଖାରେ 'ଳ' ଧ୍ୱନି ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଶ୍ରୀର, ଶ୍ରୀଳ, ଶ୍ଳୀଳ, ତିନୋଟି ରୂପ ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ 'ର' ର ଆଧିକ୍ୟ ଥିବାସ୍ଥଳେ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟାୟରେ 'ଲ'ର ଆଧିକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଯେପରି ରୋଚନ > ଲୋଚନ, ରମ୍ଭତେ > ଲମ୍ବତେ, ରୋମ > ଲୋମ ପ୍ରଭୃତି ।

ପାଣିନି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ରଚନା କଲାବେଳେ ବୈଦିକ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ ବୈଦିକ ଭାଷାର 'ଅ' କାରାନ୍ତ ପୁଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବହୁବଚନ ଓ ତୃତୀୟା ବହୁବଚନରେ ଅଧିକ ରୂପଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ଦେବାଃ, ଦେବୈଃ ସ୍ଥାନରେ ବୈଦିକ 'ଦେବାଃ', ଦେବାସଃ, ଦେବୈଃ, ଦେବେଭିଃ ଉଭୟ ରୂପ ପ୍ରଚଳିତ । ଧାତୁ ରୂପଗତ ଭିନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ଅନେକ ରହିଛି ।

ଶତୃ, ଶାନଚ୍, କ୍ୱସୁ, କାନଚ, ଯୁକ୍ତ କ୍ରିୟାଜାତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ସଂସ୍କୃତରେ ଅନେକ କମ୍ ଥିବାର ଲକ୍ଷ କରାଯାଏ ଓ ଲ୍ୟପ୍, ତୁମୁନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଯୁକ୍ତ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦର ବାହୁଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋପ ପାଇଯାଇଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ତୁମୁନ୍ ଅର୍ଥରେ (ଗମ୍ + ତୁମ୍) ଗନ୍ତୁଂ (ଯିବାକୁ) ବେଦରେ ଏହି ଗନ୍ତୁଂ = ଗମଧ୍ୟୈ ।

ଉପସର୍ଗ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ପ୍ର, ପରା, ଅପ୍, ସମ୍ ପ୍ରଭୃତି ଉପସର୍ଗ ଗୁଡିକ ସଂସ୍କୃତରେ ଯେମିତି ଧାତୁର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଲାଗେ ବୈଦିକ ଭାଷାରେ ସେହିପରି ବ୍ୟବହୃତ ନହୋଇ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ଭାବରେ ଦୂରରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।

ଯଥା – (ଆ କୃଷ୍ଣେନ ରଜସା ବ©ମାନଃ

ବି ଜନାନ୍ ଶ୍ୟାବାଃରୁ ଶିତ ପାଦୋ ଅକ୍ଷନ୍)

ସନ୍ଧି ଓ ସମାସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସନ୍ଧି ଓ ସମାସର ନିୟମ ବୈଦିକ ଭାଷାରେ ଏପରି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା । ଯେପରି ସଂସ୍କୃତରେ ହୋଇଥିଲା, ଲୌକିକ ସଂସ୍କୃତରେ ଧାତୁ ଓ ଉପସର୍ଗର ସନ୍ଧି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ବେଦରେ ଉପସର୍ଗ ଧାତୁ ବିନା ସନ୍ଧିରେ ଅଲଗା ରହିପାରନ୍ତି । ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତରେ ସମାସ ଖୁବ୍ କମ୍ ।

ବୈଦିକ ଭାଷାରେ ସ୍ୱରର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଧିକ ସ୍ୱରର ପରିବ©ନ ହେଲେ ବେଦରେ ଅର୍ଥର ମଧ୍ୟ ପରିବ©ନ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ବଳାଘାତ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ସଙ୍ଗୀତାତ୍ମକ । ଅର୍ଥାତ୍ ସୁକ୍ତ ବା ସ୍ରୋତ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏଥିରେ ଉଦା©, ଅନୁଦା© ଓ ସ୍ୱରିତ ଯେପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସଂସ୍କୃତରେ ସେପରି ନୁହେଁ । ସଂସ୍କୃତରେ ଉଚ୍ଚନୀଚ ଅବରୋହୀ ତାନର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

..ପାଣେନୀ ବୈଦିକ ଭାଷାର ଏପରି ସ୍ୱରୂପକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବୈଦିକ ଭାଷାକୁ ଛନ୍ଦସ ଓ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ ଅନୁଶୃତ ଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାବରେ ଅଭିହିତ କଲେ । କାଳକ୍ରମେ ଲୋକ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ କଥିତ ଭାଷାର ପରିବ©ତ ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ଏହାର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପକୁ "ପ୍ରାକୃତ' ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଏ ।

୬.୩ ମଧ୍ୟଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା :

ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାର ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଭାଷା କହିଲେ ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶକୁ ବୁଝାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବା ଗଲେ ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ତାହାର ସ୍ୱାଭାବିକ୍ ରୂପନେଇ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରବାହ ପରି ବହିଚାଲିଛି । 'ସହଜୋବଚନ ବ୍ୟାପାରଃ ପ୍ରକୃତିଃ" ଏହା କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରରେ ରୁଦ୍ରଟ କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ସାଧାରରେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତ ସଦାବେଳେ ଶିଷ୍ଟ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଭାଷା । ମାତ୍ର ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରାକୃତ ଗଣଭାଷା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏହାର ଉତ୍ସ ପୂରାପୂରି ସଂସ୍କୃତରୁ ନୁହେଁ ବୋଲି ଡଃ କାତ୍ରେ ବହନ୍ତି (Prakrit languages and their contribution to Indian Culture (Dr. S.M. Katree-୧-୨)) ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରାକୃତ ଶବ୍ଦ ସେହି ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ । ଭାଗବତକାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ ଭାଗବତକୁ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ରଚନା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏପରିକି ମହାଯାନୀ ବୌଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ 'ଗାଥା'କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଜଣାଯାଏ, ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଦେଇ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି ।

୧- ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୨୦୦୦ - ଖ୍ରୀ: ପୂ : ୬୦୦ (ପ୍ରନ୍ ବା ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା (ବୈଦିକ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତ)

୨-. ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୬୦୦ - ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୦୦ - ପ୍ରାକୃତ । ଏହି ସମୟର ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ପୁନଶ୍ଚ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

(କ) ଖ୍ରୀ: ପୂ:୫୦୦ ରୁ ଖ୍ରୀ: ୧ମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକୃତର ସ୍ୱରୂପକୁ 'ପାଲି' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

(ଖ) ଖ୍ରୀ: ୧ମରୁ ୫୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର କାଳ ।

(ଗ) ଖ୍ରୀ: ୫୦୦ ରୁ ଖ୍ରୀ : ୧୦୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳକୁ ଅପଭ୍ରଂଶ ପ୍ରାକୃତ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।

ବୈଦିକ ଓ ସଂସ୍କୃତ କାଳରେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ଯେ ନଥିଲା ତା ନୁହେଁ । ସେସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନେ ପଣ୍ଡିତ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲୋକଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଖ୍ରୀ: ୫୦୦ ପରେ ଏହି ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପ ଗଢି ଉଠିଲା ଏବଂ ଏଗୁଡିକର ମଧ୍ୟ ଲିଖିତ ରଚନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ।

ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ବା ଆଦିସ୍ତରକୁ ପାଲି ଭାଷା ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି । ବୈଦିକ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାଷାର ଅପଭ୍ରଂଶ ରୂପଟି ହେଉଛି- ପାଲି । ପ୍ରାକୃତର ମଧ୍ୟମ ସ୍ତର ହେଉଛି ମାହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ସୌରସେନୀ, ମାଗଧୀ, ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ, ପୈଶାଚୀ ଓ ଶେଷସ୍ତର ହେଉଛି ଅପଭ୍ରଂଶ । ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ସମୟକୁ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନେ ସେମା ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପାଲିଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ । ଓଡିଶାରେ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀର ହାତୀଗୁମ୍ଫାରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖାର ପ୍ରାୟ ପାଲିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତ ନାଟକ ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କେତେକ ପ୍ରାକୃତ ବ୍ୟାକରଣକାର ପ୍ରାକୃତ ଓ ଆଧୁନିକ କଥିତ ଭାଷାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅପଭ୍ରଂଶ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି।

ଯେପରି ସୌରସେନୀ ପ୍ରାକୃତ ଓ ବ୍ରଜ ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ସୌରସେନୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧ ମାଗଧୀ, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅବଧୀ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶ । ସେହିପରି ଓଡିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଅସମୀୟା ଭାଷାମାନଙ୍କର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ।

ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ମୁଖ୍ୟ ପରିବର୍ତନ ହେଉଛି ଭାଷା ଧୀରେ ଧୀରେ ସରଳତା ଆଡକୁ ଗତି କରିଛି । ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭେଦରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ କେତେକାଂଶରେ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାଯାଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ଲିଖିତ ପ୍ରାକୃତ କବିତାଗୁଡିକ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ପ୍ରାକୃତରେ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ।

ନାଟକରେ ଉଚ୍ଚ ବଂଶର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଭାଷାଥିଲା ସୌରସେନୀ, ଏବଂ ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଇତର, ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଭାଷାଥିଲା ମାଗଧୀ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତ ମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠି 'ର'ହୁଏ ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତର ହୁଏ 'ଲ', ଅନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତରେ ଦନ୍ତ୍ୟ 'ସ' ସ୍ଥାନରେ ମାଗଧୀରେ ତାଲବ୍ୟ 'ଶ' ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ସ୍ତରରୁ ପ୍ରାକୃତ ସ୍ୱରକୁ ଆସିଲାବେଳେ ଭାଷାର ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଷାବିତ୍ ମାନେ କେତେକ ନିୟମ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏଗୁଡିକ ସବୁ ପ୍ରାକୃତ ପାଇଁ ସମାନ ନୁହେଁ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ବା ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ନିୟମର ଆଲୋଚନା ନିତାନ୍ତ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।

ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ସ୍ୱ' ଧ୍ୱନି ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାକୃତ ସମୟକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ହ୍ରାସ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଐ. ଔ. ଋ, ସଂପୂର୍ଣ ଭାବେ ଲୋପ ପାଇଯାଇଥିଲା । ଐ. ଔ.ଧ୍ୱନି ଯଥା କ୍ରମେ 'ଏ' 'ଓ'ରେ ଏବଂ ଋ ଧ୍ୱନି 'ଅ' 'ଇ' ଓ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ 'ଏ' ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ଅୟ ଏବଂ ଅବ ସ୍ଥାନରେ 'ଏ' ଏବଂ 'ଓ' ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦୀର୍ଘସ୍ୱର ହ୍ରସ୍ୱ ରୂପରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ବୈର> ବେର (ଐ> ଏ)

ଔଷଧ> ଓଷଧ (ଔ> ଓ)

କୃଷ୍ଣ> କଣହ(ଋ> ଅ)

ଘୃତ> ଘିଦ (ଋ> ଇ)

ବୃଦ୍ଧ> ବୃଜ (ଋ> ଉ)

ବୃନ୍ତ> ବେ[(ଋ> ଏ)

କଥୟତି> କଥେଜି (ଅୟ> ଏ)

ଭବତି> ଭୋଦି (ଅବ> ଓ)

ଖାଦ୍ୟ> ଖଦ୍ୱ (ଦୀର୍ଘ ଆ> ହ୍ର ସ୍ୱଅ)

ଗ୍ରୀଷ୍ମ> ଗିମ୍ହୋ((ଦୀର୍ଘ ଆ> ହ୍ର ସ୍ୱଇ)

ଶୂନ୍ୟ > ଶୁଞ୍ଜୋ(ଦୀର୍ଘ ଉ> ହ୍ର ସ୍ୱଉ)

ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ଲୋପ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଲୋପ ଓ ପରିବର୍ତନ ହୁଏ। ଦୁଇ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିତ ଏକକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋପମଧ୍ୟ ହୁଏ।

ଅଘୋଷ ସଘୋଷ

କାକ କାଗ (କ> ଗ)

ପିଶାଚୀ ପିସାଜୀ (ଚ> ଜ)

ବଟୁକ ବଡୁଅ (ଟ> ଡ଼)

ଘୃତ ଘିଦ (ତ> ଦ)

ଉପମା ଉବମା (ପ> ବ)

ଦୁଇ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟବ©ୀ ସଘୋଷ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋପ ହୋଇଯାଏ । ଲୋପ > ଲୋଓ, କପି > କଇ, କୃତ > କଅ । ଦୁଇ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟବ©ୀ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନିର ସ୍ପର୍ଶ ଲୋପ ହୋଇ କେବଳ ମହାପ୍ରାଣ ରହିଯାଏ ।

ମୁଖ > ମୁହଁ (ଖ) > (ହ)

ଗାଥା> ଗାହା (ଥ)> (ହ)

ଵୃଷଭ > ବୃଷହୋ (ଭ) > (ହ)

ଧ୍ୱନି ସମୀକରଣ ଓ ସ୍ୱରଭକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ ହେତୁ ଏକ ଧ୍ୱନି ନିକଟବ©ୀ ଧ୍ୱନି ସହିତ ସମୀକୃତ ହୁଏ ।

ସମୀକରଣ -ଭକ୍ତ> ଭ© (କ୍ତ> ତତ୍)

ପ୍ରକ୍ରିୟା- ଚକ୍ର> ଚକକ୍ (କର୍> କକ)

ସ୍ୱରଭକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ-୍ ସ୍ନେହ> ସିଣେହ

ଭାର୍ଯ୍ୟା> ଭାରିଆ

କର୍ଷତି> କରିସଇ

ଶବ୍ଦରେ ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ସଂଯୁକ୍ତ ଧ୍ୱନି ଯଦିଓ କେତେକ ପ୍ରାକୃତରେ ସଂସ୍କୃତ ପରି ରହିଯାଏ । ତଥାପି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ବ୍ୟଞ୍ଜନରୁ ଗୋଟିଏ ଲୋପ ହୋଇଯାଏ ।

ଶ୍ମଶାନ> ମଶାଣ- "ଶ' ଲୋପ

ପ୍ରଥମ> ପଢମ- "ର' ଲୋପ

ସ୍ଥାନ> ଥାନ- "ସ' ଲୋପ

ପ୍ରାକୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତ ସ୍ୱରାନ୍ତ । ଯଦି କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଶେଷରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାନ୍ତ କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶେଷର ଅନୁସାର ଲୋକପ ନ ହୋଇରହିଥାଏ ।

ଯଥା- ବଲକଲଂ> ବକ୍‌କଲଂ

କାନ୍ତାମ୍>କନ୍ତମ

ସଂସ୍କୃତରେ "ଟ' "ଠ' ପ୍ରକୃତରେ "ଡ' ଓ "ଢ' ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଶକଟ >ଶଗଡ଼, କଠୋର > କଢୋର ।

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର "ସ","ଷ',ଶ' ଧ୍ୱନି ଅନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିର ଦନ୍ୟ "ସ' ଭାବରେ ଓ ମାଗଧୀ ତାଲବ୍ୟ ଶ' ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ସଂସ୍କୃତ 'କ୍ଷ'ପ୍ରାକୃତରେ କ୍‌ଖ, ଛ, ଜଝରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଯଥା- ମକ୍ଷିକ> ମକ୍‌ଖିଆ, ମଚ୍ଛିଆ ।

ଧ୍ୱନିକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବ©ନ ଫଳରେ ଶବ୍ଦ ରୂପ, ବଚନ, କାରକ ଓ ବିଭକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ରୂପରେ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦେଲା । ପ୍ରଥମା ଓ ୨ୟ ବହୁ ବହୁବଚନର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ୨ୟା ହୁବଚନରେ "ଏ' ଯୋଗ କରାଗଲା । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ତିନି ବଚନ ପରିପ୍ରାକୃତରେ ତିନି ବଚନ ନଥାଏ । କେବଳ ଦୁଇଟି ବଚନ ଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ୱିବଚନ ବୃକ୍ଷୌ ପ୍ରାକୃତରେ କେବଳ ବହୁବଚନରେ ବଚ୍ଛା ।

ସଂସ୍କୃତରେ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରାକୃତରେ ବଚ୍ଛ ପ୍ରାକୃତରେ ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ । (ଦାରକାୟ>ଦାରଅସସ)

ପ୍ରାକୃତରେ ଶବ୍ଦରୂପ ପରି ଧାତୁରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱିବଚନ ସ୍ଥାନରେ ବହୁବଚନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଯଥା- ହସତଃ> ହସନ୍ତି, ଅନୁଭବତଃ> ଅଣୁହୋନ୍ତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନାନ୍ତ ଧାତୁରେ "ଅ' ଯୋଗ କରି ଧାତୁକୁ ସ୍ୱାରାନ୍ତ କରାଯାଏ।

ଯଥା- ହାସ୍> ହସ

ଉଣ୍> ଉଣା

ଆତ୍ମେନୀପଦୀ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାୟ ପରସ୍ମୈପଦୀପରି ରୂପ ହୁଏ । ଯଥା - ଗମ୍ୟତେ>ଗଚ୍ଛୀଅଦି । ଅତୀତ କାଳର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ କ୍ରିୟା ସହିତ କୃଦନ୍ତ ରୂପକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ ।

୬.୪ ନବୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ

ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାର ସର୍ବଶେଷ ସ୍ତର ଭାବରେ ଯେଉଁ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ତାହାହିଁ ହେଉଛି ନବୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାମାନଙ୍କର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ।ଶୌରସେନୀ ପ୍ରାକୃତ ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ଯେପରି ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଲା ସେହିପରି ପୂର୍ବା*ଳୀୟ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାରୁ ଆମ ଓଡିଆ ଆ*ଳିକ ଭାଷାର କ୍ରମ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେଲା । ଏହିପରି ଭାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ନବୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର କ୍ରମବିକାଶ ଘଟିଲା, କାଳକ୍ରମେ ପଞ୍ଜାବୀ, ରାଜସ୍ଥାନୀ, ଗୁଜୁରାଟୀ, ମରାଠୀ, ହିନ୍ଦୀ, ଓଡିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଆସମୀୟା ଇତ୍ୟାଦି ଭାଷାଗୁଡିକ ନବୀନ ବା ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ଭାବରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏଗୁଡିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଅପଭ୍ରଂଶଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ପୂର୍ବା*ଳୀୟ ଭାଷା, ଅସମୀୟା, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡିଆର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବ ମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ମାତ୍ର । ଓଡିଆ ହେଉଛି ସର୍ବ ପ୍ରାଚୀନ ।

ଆଧୁନିକ ସ୍ତରରେ ଏହି ଭାଷାମାନଙ୍କର କେତେକ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ପରିଲକ୍ଷିତ । ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନାରେ ଦେଖାଗଲାଯେ ଭାଷାର ଧ୍ୱନିଗତ ଓ ରୂପଗତ୍ ପରିବ©ନ ସଂସ୍କୃତରୁ ପାଲି ପ୍ରାକୃତ ସ୍ତରଦେଇ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଠିନରୁ ସରଳତା ଆଡକୁ ଗତି କରିଛି । ସାରଜର୍ଜ ଗ୍ରୀୟରସନ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ସେ ହୋଏର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କ (A.R. Rudolf Hoernle) ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେହି ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ପ୍ରଧାନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ (କ) ବହିରଙ୍ଗ (ଖ) ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ବହିରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ପଶ୍ଚିମ ହିନ୍ଦୀ, ରାଜସ୍ଥାନୀ, ଗୁଜରାଟୀ, ଭାଲୀ,ପାହାଡ଼ୀ ଓ ପଞ୍ଜାବୀ ଏବଂ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ କାଶ୍ମୀରୀ, ସିନ୍ଧୀ, ମରାଠୀ, ବିହାରୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଓଡିଆ ଓ ଅସମୀୟା ଅର୍ନ୍ତଭୁକ୍ତ।

ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ହେଉଛି ଯେ ଗ୍ରୀୟରସନ୍ କହନ୍ତି ଭାରତକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଏକ ଦଳଭାବରେ ନଆସି ବିଭିନ୍ନ ଦଳରେ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ବହିରଙ୍ଗ ଭାଷୀ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାଷୀ ପରେ ଆସି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି କ୍ରମ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରୀୟରସନ୍ କେତେକ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ସେଗୁଡିକ ହେଲା-(ବହିରଙ୍ଗର ଲକ୍ଷଣ)

୧- ପଦର ଶେଷରେ ଥିବା ଇ.ଉ ଏ ଲୋପହୁଏ ନାହିଁ

୨-. ଅପିନିହିତର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ

୩- ଇ > ଏ, ଉ > ଓ

ଐ ଅଇ, ଔ ଅଉ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ।

୪- ଚ ସ ଓ ଜ ଜ୍ ଲ ର ଓ ଡ ତ

ସ (ଷ) ଶ ମହାପ୍ରାଣ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ।

୫- ଯୁଗ୍ମ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଏକକ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ।

୬- ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରେ ଇ କାରର ବ୍ୟବହାର ଓ ଲିଙ୍ଗମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

ମାତ୍ର ଏହି ବିଭାଜନକୁ ଡଃ ସୁନୀତି ଚାଟାର୍ଜୀ ଖଣ୍ଡନ କରି ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅନୁସାରେ ବହିରଙ୍ଗ ସିନ୍ଧୀ ଓ ମରାଠୀ ଭାଷାରେ ଅପିନିହିତର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ତ ସ, ଜ ଜ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭାଷାମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ ବରଂ ତାହା କେବଳ ବଙ୍ଗଳାର କେତେକ ଉପଭାଷା ଓ ଅସମୀୟା ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଲ ର ଓ ତ ତ ସିନ୍ଧୀ ଓ ବିହାରୀର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ । ମହାପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନିର ମହାପ୍ରାଣତା ସର ତାଲବ୍ୟ ଶ ର ପରିଣତି ଇ-କାରଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ବିଭାଗରେ ଦେଖାଯାଏ । ତେଣୁ ଡଃ ଚାଟାର୍ଜୀ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଓ ବହିରଙ୍ଗ ବିଭାଜନକୁ ସ୍ୱୀକାର ନକରି କହନ୍ତି-

ଉତ୍ତରୀ ଭାଷା - ପଶ୍ଚିମୀ ଭାଷା- ମଧ୍ୟଦେଶୀ ଭାଷା- ପୂର୍ବୀଭାଷା - ଦକ୍ଷିଣୀ ଭାଷା

ସିନ୍ଧୀ	ଗୁଜୁରାଟୀ	ରାଜସ୍ଥାନୀ	ଓଡିଆ ମରାଠୀ
ପଞ୍ଜାବୀ	ହିନ୍ଦୀ	ପୂର୍ବୀ	ବଙ୍ଗଳା
ଲହଁକା	ପଶ୍ଚିମୀ	ଅସମୀୟା	

ଏହି ଭାଷାରେ କାଳକ୍ରମେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥିଲା ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସୂଚନା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ।

୧. ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରେ ସମୀକୃତ ହୋଇ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଏକକ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

୨. ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଏକକ ହେଲାବେଳେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର ଦୀର୍ଘ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲା । ଯଥା- ଅଷ୍ଟ ଅଟ୍ଠ ଆଠ, ଅଦ୍ୟ ଅଜ୍ଜ ଆଜ । ମାତ୍ର ପଶ୍ଚିମୀ ହିନ୍ଦୀ ଓ ପଞ୍ଜାବୀରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଯୋଗୁ ଅପଭ୍ରଂଶ କାଳର ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଏକକ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ନହୋଇ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ରତ୍ତ ରକ୍ତ, ଅଟ୍ଠ ଅଷ୍ଟ ।

୩. ପଦାନ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ବା ଲୁପ୍ତହେବା ଫଳରେ କେତେକ ଭାଷାରେ ପୁଲିଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ ଭିତରେ ତଫାତ୍ ରହିଲା ନାହିଁ । ଗୁଜୁରାଟୀ, ମରାଠୀ ଓ ଓଡିଆ ଛଡା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ ରହିଲା ନାହିଁ । କେତେକ ଭାଷାରେ ଇ-ଉ ଅନ୍ତିକ ପୁଲିଙ୍ଗ ଓ କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାୟ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସଂସ୍କୃତ ପୁଲିଙ୍ଗ ଦେହ ଶବ୍ଦ ହିନ୍ଦୀ, ଗୁଜୁରାଟୀ ଓ ପଞ୍ଜାବୀରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

କାରକ ବିଭକ୍ତିରେ ଯେଉଁସବୁ ଚିହ୍ନ ଅପଭ୍ରଂଶରେ ଥିଲା ପଦାନ୍ତ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିର ଲୋପ ହେତୁ ସେସବୁ ଲୋପ ହୋଇ ନୂତନ କାରକ ଓ ବିଭକ୍ତର ଚିହ୍ନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ଅଙ୍ଗବାଚକ ଓ ସ୍ଥାନବାଚକ ଶବ୍ଦ କାଳକ୍ରମେ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ହେଲା। କର୍ତ୍ତାକାରକରେ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲୋପ ହୋଇ ବହୁତ୍ୱବାଚକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗେ ବହୁବଚନ ସୂଚିତ ହେଲା । ସଂସ୍କୃତରେ ମନୁଷ୍ୟ-ମନୁଷ୍ୟାଃ ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟ-ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ମନୁଷ୍ୟଗୁଡିକ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

ନବୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ଗୁଡିକରେ ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ଅତୀତ ଓ ତବ୍ୟ ଯୋଗେ ଭବିଷ୍ୟତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ସେହିପରି କୃତ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଓଡିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳା ପରି କେତେକ ଭାଷାରେ ଲ ଯୋଗେ ଅତୀତ ଓ ବ ଯୋଗେ ଭବିଷ୍ୟତ ସୂଚିତ ହେଲା । ନିଷ୍ଠା ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଅସ୍, ଭୂ ଓ ସ୍ଥା ଧାତୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଯୌଗିକ କ୍ରିୟାର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଯେପରି

ହିନ୍ଦୀରେ – ଗତ+ଭୂ = ଗୟା ହୈ,

– ଗତ + ସ୍ଥା = ଗୟାଥା ।

ଇଙ୍ଗଳାରେ - ଗତ + ଅସ୍ = ଗିୟାଛେ ।

୬.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

କଥିତ ଭାଷା ହେଉ ଅଥବା ଲିଖିତ ଭାଷା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି, ଶଦ୍ଦ, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ଅନ୍ୟଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ଯ ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ହିଁ ଭାଷାର ଗଠନ ଭଙ୍ଗୀ । ଗଠନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେହି ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇଥାଏ ।

୬.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କେତେକ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧– ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨– ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପରିଚୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩– ଭାଷିକ ଧନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଲ୍ଲେଖକର ।

୪– ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ଓ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

୫– ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ– ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା, ଭାଷାର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ନାହିଁ, ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ, ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପ ଭେଦ, ମୂଳଭାଷା, ବିଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ଅପଭାଷା, ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା, ଦୈବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, କୋମଳତାଲୁ, ଜିହ୍ୱା ଫଳକ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର, କାକଳ ।

କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ଲେଖିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ :

୩. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

ଅଥବା

ଭାଷାର ପ୍ରବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ପାଇଁ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷା କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ଅଭିମତ ଗୁଡିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଗୁଡିକ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ପ୍ରଦ© ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ରପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୨.ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଅଥବା

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । –

୩.ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ମନେରଖି ସେହିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

୬.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
- ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨ ୧୯୭୦
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ
- ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭
- ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର

ସପ୍ତମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦୈବୀ)

୭.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୭.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୭.୨ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶକ୍ରମ

୭.୩ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଦୋହା / ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ

୭.୪ ଚର୍ଯ୍ୟାପଦାବଳୀର ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣ

୭.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

୭.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୭.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୭.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୭.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିଲେଖମାଳା ଏବଂ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡ଼ିକର ଲିପିତା©୍ୱିକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତକରେ ଧଉଳିଗିରି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଳପତ୍ର ପୋଥିସମୂହର ଅବଲମ୍ବନରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିବ©ନର ଧାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲେଖନକାରରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିରୁଚି ଏବଂ ଲିଖନ ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ କେତେକ ରୂପଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅଦ୍ୟାପି ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ସ© ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିଖନର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ପାଷାଣଗାତ୍ର, ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏବଂ ଲିଖନର ଉପକରଣ ଥିଲା ଲୌହ ନିହାଣ ଓ ଲେଖନୀ । ଏହାରି ଭିତ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ରୂପ-ସଙ୍ଗଠନରେ ଚତୁର୍ବିଧ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା।- ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ଶୀର୍ଷମୂଣ୍ଡଳି (Top Curve), ପୁଚ୍ଛ (Tail), ପୁଡ଼ା (Loop) ଏବଂ କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (Curve) । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ରୈଖିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖନକାରଙ୍କର, କାନ୍ତ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷଭାଗରେ ଆଭରଣ ନିମନ୍ତେ ଚୂଳ (ପରବ©ୀ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ), ମୁଣ୍ଡଳି (ତାମିଳ ବୋଟ୍ଟେଲୁ© ଲିପିରେ), ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପେଟିକା ଓ ଶଙ୍କୁ (ପ*ମ/ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ଲିପିରେ) ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲୌହ ଲେଖନୀରେ ଲେଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି ଓ କୋଣହୀନ ବକ୍ରରେଖାର ଏବଂ ଅଳଂକରଣ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିଗତ ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରିସ୍ଫୁଟନ ପାଇଁ ପୁଡ଼ା ଓ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଜନ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକାର ଏହି ସବୁ ଆଭୂଷଣର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କୌଣସି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଏହା ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ବା ତାମିଲ ଲିପିରୁ ବିଳଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।

୭.୨ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ କ୍ରମ

ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ କ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ବହୁ ଭାଷାତ©୍ୱବିତ୍ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡିକ ପ୍ରଣାଙ୍ଗ ବା ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ନିରୂପଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଆଦୌ ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । କେବଳ ଓଡିଆ ଭାଷା ନୁହେଁ, ଭାରତୀୟ ସମସ୍ତ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ଏହି ନ୍ୟାୟରେ

ନିରୂପିତ ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । କେବେ ଓ କିପରି ଭାବରେ ଅପଭ୍ରଂଶ ସ୍ତରରୁ ଭାରତୀୟ ପ୍ରଦେଶିକ ଭାଷା ଗୁଡିକର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସେ ବିଷୟରେ ଯଥାର୍ଥ ଆଲୋଚନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । (୧) ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଜାଣିବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ତଥ୍ୟ ବା ଉପାଦାନର ଅଭାବ । ୨ୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ପାଦାନଗୁଡିକର ଯଥାର୍ଥ ନିରପେକ୍ଷ ବିଶ୍ଲେଷଣ କରାନଯାଇ ସେଗୁଡିକୁ ଆଂଚଳିକତାର ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ସୀମିତ ରଖାଯାଇଛି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ କୌଣସି ଆଂଚଳିକ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବିକାଶକ୍ରମ ନିରୂପଣ କରିବା ସହଜ ସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଉକ୍ତ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଯେପରି ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇ ଭାଷାଗୁଡିକର ଐତିହାସିକ ବିଶ୍ଲେଷଣ କରାଯାଇଛି ସେଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ସଂପର୍କରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡିଆ ଆଂଚଳିକ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାର ରା ସଂପର୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨ୟ ଶତକଠାରୁ ଏହାର ସ୍ୱରୂପର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଥାଏ । ଭରତ ମୁନିଙ୍କ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର (ଖ୍ରୀ ୨ୟ କ)ରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଶତକ)

'ଶକରାଭୀର ଚାଣ୍ଡାଳ ସବର ଦ୍ରାବିଡୋ ତ୍ରଜାଃ
ହୀନବଚନ ଚରାଣାଂଚ ବିଭାଷାଃ ସପ୍ତକୀର୍ତ୍ତିକାଃ ॥

ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଷା ମଧ୍ୟରେ 'ଓଡ' ବିଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିଲା । ସାର ଜର୍ଜ ଗ୍ରୀୟରସନ୍ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାକୃତ ବିଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଗବେଷଣା କରି 'ଓଡ୍ର' ବିଭାଷାର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରାକୃତଭାଷାର ବୈୟାକରଣିକ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପ୍ରାକୃତଭାଷାକୁ ୪ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଭାଷା, ବିଭାଷା ଅପଭ୍ରଂଶ ଓ ପୈଶାଚ ବୋଲି ନାମିତ କରିଛନ୍ତି । ସେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ସୌରସେନୀ ପ୍ରାଚ୍ୟ, ଅବନ୍ତୀ ଓ ମାଗଧୀକୁ ଭାଷା ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଶାକାରୀ, ଚାଣ୍ଡାଳୀ, ଶାବରୀ ଆଭିରିକୀ ଓ ଶାକକୀକୁ ବିଭାଷା ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ୨୭ ପ୍ରକାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ୍ର କାଳିଙ୍ଗୀର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି !

ଭରତ ମୁନି ଓଡ୍ର ମାଗଧୀକୁ ଧୀକୁ ଓଡିଶା, ବଙ୍ଗ, ମଗଧ ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଓ ତା'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ବୋଲି ଖର କହନ୍ତି ଯେ ଅଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗ, ବ୍ରହ୍ମ ଓ ପୁଣ୍ଡ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଅଂଚଳରେ ଓଡ୍ର ମାଗଧୀ ରୀତି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଡିଶାର ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସୂଚନା ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଶିଷ୍ଟ ବୌଦ୍ଧ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନ୍ ?ସାଂଙ୍କ ଲୋକଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ବଡ କଳା ଓ ଦେଖିବାକୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ । ଏମାନଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା ଜଣାଯାଏ ଯେ ୭ମ/୮ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡିଆ ଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିଲା । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ, ମଧ୍ୟ-ଭାରତୀୟ ??? ଦଶର କହିଛନ୍ତି । କବିରାଜ- ଶେଖର କହ ଭରତଙ୍କ ପରେ ଓ ଓଡିଆ ବା ଓଡିଶା ଭାରତ ଭ୍ରମଣରୁ ମିଳିଥାଏ । ହୁଏନ୍ ?ସାଂ ଉ-ଡି ବା ଓଡ୍ର ଉଗ୍ର ଓ ଭୀଷଣ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରର ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାଠାରୁ ପୃଥକ । ହୁଏନ୍ ?ସାଂଙ୍କର ଏହି ସୂଚନାରୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ଭାବରେ ଓଡ୍ରଦେଶ ବା ଓଡିଶାରେ କଥିତ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣ ପଦ୍ଧତିଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଥିଲା ।

୭ମ/୮ମ ଶତାବ୍ଦୀ ଭାରତରେ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ବିକାଶର କାଳ ଲୁଇପାଦ, ଶବରୀପାଦ ଳ । ଏହି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଓଡିଆ ବୌଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟର ଚର୍ଯ୍ୟା ପଦାବଳୀରେ ଅପଭ୍ରଂଶ ସାହିତ୍ୟର ଯୁଗ । ବିଶିଷ୍ଟ ସହଜି । ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟ କାହ୍ନୁପାଦ, ଲୁଚ୍ଚ ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ ଘଟିଛି । ଏଥିରେ ପ୍ରାଚୀନତମ ଓଡିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୦ମ ସନ' ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଔଡ୍ରୀ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରାକୃତାନୁଶାସନ' ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଔଡ୍ରୀ ପ୍ରାୟୋଡ୍ରୀ" ଅର୍ଥାତ୍ 'ଔଡ୍ରୀ' ଅପଭ୍ରଂଶରେ 'ଇ'କାର ଏବଂ 'ଓ' ଦେବ ଗଜପତି ମହାରା ରାଜ ନୁହଁନ୍ତି , ଏ ହେଉଛନ୍ତି ୧୦ ୧୦ମ ୬ ଅପଭ୍ରଂଶର ଅପଭ୍ରଂଶର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ମିଳେ । " ଇକା ରୌଜାର ପ୍ରତ୍ୟୟର ବିଶେଷ ଶତାବ୍ଦୀର ତ୍ରିକାଣ୍ଡକୋଷ ଓ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ଏ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ହାରବଳୀ ପ୍ରଭୃତି କୋଷଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା ।

ଏହାପରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଭର୍ଜଙ୍କର ପ୍ରାକୃତ କଳ୍ପତରୁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଉତ୍କଳୀ' ଓ 'ଓଡ୍ର' ଅପଭ୍ରଂଶର ଉଲ୍ଲେ ରହିଛି । ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡିଶାର ଅନ୍ୟଜଣେ ପ୍ରାକୃତ ବ୍ୟାକରଣକାର ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ତାଙ୍କର 'ପ୍ରାକୃତ ସର୍ବସ୍ୱ' ଗ୍ରନ୍ଥନ 'ଓଡ୍ରୀ ଅପଭ୍ରଂଶର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଭାଷା ଶାବରୀ ଭାଷା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବାରୁ କହ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାର ସାପେକ୍ଷ । 'ଓଡ୍ର ଦେଶର

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଔଡ୍ରୀ ଅପଭ୍ରଂଶର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହିତ କାଳିଙ୍ଗା ନାମକ ମକ ଅନ୍ୟଏକ ଅପଭ୍ରଂଶର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଛଛଓଚ କରିଛନ୍ତି ଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ କାଳିଙ୍ଗା ଅପଭ୍ରଂଶ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶରେ ଶକ୍ଟ ଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଥିଲା । ଆଲୋଚକମାନଙ୍କ ମନ୍ଦିଙ୍କ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ୩ର ପ୍ରକାର ଭେଦ ଅ*ଳ ଅନୁଯାୟୀ ହେଉଥି ଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ରୁଦ୍ରଟ କହନ୍ତି – "ଦେଶ ବିଶେଷାଦପ ଭ୍ରଂଶୀ ମାର୍କେଣ୍ଡେୟ - ପ୍ରାକୃତ ??? ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯେଉଁ ୨୭ ପ୍ରକାର ଅପଭ୍ରଂଶ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଆ*ଳିକ କଥିତ ଭା ଅନୁଯାୟୀ ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଯଥା–

'ଗୌଡୌ ଡ୍ରାବୈବ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପାଣ୍ଡ୍ୟ କୌନ୍ତଳ ସିଂହଡାଃ

କାଳିଙ୍ଗା ପ୍ରାଚ୍ୟ କର୍ଣାଟ କା*ୀ ଦ୍ରାବିଡ ଗୌର୍ଜରାଃ

ଅତବେ ଓଡିଆ ଭାଷା କିପରି – ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ, ଶୌରସେନୀ ଓ ଶାବରୀ ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ତାହା ସମଗ୍ର ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ଓ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଓଡିଶାର ସମଗ୍ର ଲୋକ ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡିଆ ଭାଷା ଉପରେ ପଡିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଅତବେ ଓଡିଆ ଭାଷା କିପରି ଅନୁସନ୍ଧାନଯୋଗ୍ୟ । ଏଠାରେ ଶବର ଭାଷା କ ଅଷ୍ଟ୍ରୋ ଏସିଆଟିକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ତୃତୀୟାଂଶ ହେଉଛନ୍ତି ଆଦିବାସୀ ଏବଂ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡିଆ ଭାଷା ଉପରେ ପଡିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ଔଡ୍ରୀ ଡ୍ରୀ ବିଭାଷା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଷା ସହିତ ମିଶି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଭରତ ମୁନି ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଔଡ୍ରୀ ବିଭାଷା ଷା କଥା ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଔଡ୍ରୀ ବିଭାଷା ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ । ଭାଷା ୧ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି । ଭାଷାବିତ୍ ଗ୍ରୀୟରସନ୍ କହନ୍ତି ଯେ ବିଭାଷା ହେଉଛି ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାଡ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ସ୍ୱରୂପ ଯାହା କେବଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ର୍ଦିଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।

ଯାହାହେଉ ପୂର୍ବ ମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଓଡିଆ ଭାଷା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱରଦେଇ ଦେଇ ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ବୈଭବ ନେଇ ଗଢି ଉଠିଥିଲା । ଆଦିକବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ତତ୍କାଳୀନ କଥିତ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ରଚିତ ବିଶାଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ହିଁ ଏହାର ଯଥାର୍ଥ ନିଦର୍ଶନ ।

ମାତ୍ର ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ ବିକଶିତ ରୂପ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ୩୫ ; ବାହ୍ମପାଦଳ ଦେଇ ଗତିକରି ଆସିଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା, ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖ ଶିଳରେ ତୃତୀୟତଃ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି ଓ ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

୭.୩ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଦୋହା/ଚର୍ଯ୍ୟା ଗୀତିକାରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ।

୧୯୦୭ ମସିହାରେ ନେପାଳ ରାଜଦରବାର ପାଠାଗାରରୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ହରପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ବୌଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟମାନ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ କେତେକ ଗୀତିକା ପାଇଥିଲେ । ସେଗୁଡିକୁ ସେ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହା ବୋଲି ନାମିତ କରିଥିଲେ । ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ଏହି ଦୋହାଗୁଡିକୁ ଆଲୋଚନାକରି ଏହା ହଜାର ବର୍ଷର ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ରଚିତ ବୋଲି ମତ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଘନିଷ୍ଟ ସେଗୁଡିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ପରେ କେବଳ ବଙ୍ଗଳା ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୀ, ମୈଥିଳୀ, ଆରବୀ ଏବଂ ଓଡିଆ ଭାଷାର ବହୁ ଆଲୋଚକ ଓ ଗବେଷକ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ଭାଷାରେ ଏହା ରଚିତ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି, ଯାହାଏବେ ମଧ୍ୟ ମୀମାଂସିତ ହୋଇନାହିଁ ।

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟି ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାଚୟ, ଚୟ, ଦୋହା ଏହି ଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଡାକୋଷ ଓ ଡାକ । ଏହି ତିନିଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାଗତ ପ୍ରଭେଦ ପିରଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତି ଓ ଡାକାର୍ଥବର ଭାଷା ଅପଭ୍ରଂଶର ଭାଷା ଅପେକ୍ଷା ଅନେକାଂଶରେ ନୂତନ । ଡିଆ ଭାଷାର ଆଦିପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଓଡିଆ ସାହିତ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଯେଉଁ ୮୪ ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ନାମ ରହିଛି ସେମା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଏହି ଦୋହାଗୁଡିକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ ଏହା ଖ୍ରୀ: ୮୦୦ ରୁ ଖ୍ରୀ: ୧୧୦୦ ମଧ୍ୟରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା କଥା ଆଲୋଚକମାନେ ଜେ କହିଥାନ୍ତି । ଚର୍ଯ୍ୟଗୀତିକାର କବିମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କାହ୍ନୁପାଦ, ଲୁଇପାଦ, ଶବରୀପାଦ, ଗୁଣ୍ଡୁରି, ଓଡସ୍ୱୀ, ସାନ୍ତି, ଆର୍ଯ୍ୟ ଦେବ, ଡାତକ, ଜୟନନ୍ଦୀ, ଭୂସୁକୁ ଓ ଦାରିକ ପ୍ରଭୃତି । ଏମାନେ ସମକାଳୀନ ନଥିଲେ ମାତ୍ର ଏମାନେ ପ୍ରାୟ ୨୦୦/୩୦୦ ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଏମାନେ ଅପଭ୍ରଂଶ ତଥା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଗୀତିକା ରଚନା କ କରିବା ୪୧୦୧୦ ଏ ?? ସାଧନାର ବହୁ ପ୍ରଣାଳୀ ସାଧନା ମାଳା ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ରଚନା କରିଥିବା ଚାର ଦେଖାଯାଏ ।

ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାରେ ପ୍ରାଚୀନଓଡିଆ ଡିଆ ଭାଷାର ବିପୁଳ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏପରିକି ବୌଦ୍ଧଗାନ ୬୦୧୯୧୬ ? ଆଧୁନିକଓଡିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁ ଶବ୍ଦର ଅବିକଳ ବ୍ୟବହାର ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାରେ କରାଯାଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଡଃ ସୁନୀତି ତ କୁମାର ଚାଟାର୍ଜୀ କହନ୍ତି –"ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାର ଭାଷାରେ ମୈଥିଳୀ, ଓଡ଼ିଆ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ସଙ୍କେତ ମିଳେ ଏବଂ ତହିଁରେ ସୌରସେନୀ ଅପଭ୍ରଂଶର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।" ସାର କିଙ୍କଳନିକ ସର୍ଭେ ଗଛର ୨ୟଭାଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନେପାଳରୁ ମିଳିଥିବା ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଅନୁଧାନ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ତହିଁରେ କ, ଗ, ଙ୍କ, ଟ, ଠ, ଣ, ଧ, ଏବଂ ପ, ଠ ଆଜିକାଲିର ଓଡିଆ ଅକ୍ଷର ପରି । ଏହାଛଡା ତହିଁରେ ଥିବା ମ, ଜ, ଚ ଏବଂ ର ଅକ୍ଷର ରାଜା ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କ ପ"ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ତମ୍ବାପଟା ସନନ୍ଦରେ ଥିବା ଅକ୍ଷର ପରି ।

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ତାହା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଆଜିର ଓଡିଆ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥିତ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଗୁଡିକ ହେଉଛି -'ପଇଠ' ଭଣଇ, ପିଣ୍ଡି, ବଇଠ, ଯାଇ, ଜାଣି, ବଖାଣି, କିସ, ତେନ୍ତୁଳୀ, ମୋହୋର, ବାପୁଡା, ମୋର, ଏଥୁ, ହୋଇ, ଅଇଲ, ଭଣତି, ସାସୁଘରେ, ତରଇ, ହୋଇବ, ସୁଣ, କାସ, ପୁଚ୍ଛଇ, ଘିନି. ବୁଝଇ, ଆଜି, ଆଲୋ, କରିବେ, ତହିଁ, ଚାଙ୍କଡା. ନଣନ୍ଦ, ଶାସୁ, ବୋଲଇ, ଘୁମଇ, ଦେଖଇ, ବାଢିବା. ଖୁ[. ଉପାଡି, ବହଇ, ଗଢିଲି. ନାଚନ୍ତି, ହୋଇ, ଦେଇ, ଖାଇବ, ବସଇ, ଭାତ, ନାହିଁ, ଭୁଞ୍ଜଇ, ତୁଟଇ ପ୍ରଭୃତି ।

ତ ର ବାଗ୍‌ଚୀ ସଂପାଦିତ ଦୋହା କୋଷଗ୍ରନ୍ଥରେ ତିଲ୍ଲୋପା ଓ ସରହ-ପାଦଙ୍କର ଦୋହାବଳୀରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ସେଥିରେ ଭଣବା, ପଡିଲ, ପରମେସର କହଲ, ଭଣନ୍ତି, ହୋନ୍ତି, ବସନ୍ତି, ଝଗଡଇ, ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କାହ୍ନୁପାଦଙ୍କ ଦୋହାରେ ବହନ୍ତି, ଭ୍ରମନ୍ତି, ଜାଣଇ ଠାଇ, ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

ମୈଥିଳୀ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଜୟକାନ୍ତ ମିଶ୍ର ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିର ଶବ୍ଦ- ସମ୍ଭାର ସଂପର୍କରେ ଅନେକ ଶବ୍ଦର ଯେପରି ଉଦ୍ଧୃତି ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଅଧିକାଂଶ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦର ଅନୁରୂପ ଏବଂ ଆଜିମଧ୍ୟ ଲୋକ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଆଲୋଚକ ଡଃ ସୁନୀତି କୁମାର ଚାଟାର୍ଜୀ, ଡଃପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ର ବାଗ୍‌ଚୀ, ଡଃ ସୁକୁମାର ସେନ ପ୍ରଭୃତି ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାର ଭାଷାକୁ ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଡଃ ସହିଦୁଲ୍ଲା କହନ୍ତି ଯେ ଦୋହାକୋଷ ସମୂହର ଭାଷା ହେଉଛି ମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଏବଂ ପୂର୍ବୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାରେ ଏଗୁଡିକ ରଚିତ ।

କେତେକ ଐତିହାସିକଙ୍କ ଅଭିମତ କେତେକ ଶବ୍ଦକୁ ବାଦଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୋହାର ପଦାବଳୀ ସହିତ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ବିଦ୍ୟମାନ । ଡଃ-କୁରଣାଢର କର ତାଙ୍କର 'ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାଚୟ' ସନ୍ଦର୍ଭରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୋହାର ଓଡିଆ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ସେହି ପଦାବଳୀରୁ ଓଡିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇ ପାରେ ।

୧.   ନଗର ବାହିରେ ଡୋମ୍ବି ତୋହରି କୁଡିଆ ଛୋଇଁ ଛୋଇ ଯାଇ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାଡିଆ ।
ଆଲୋକୋମ୍ବି ତୋଏ ସମ କରିବ ମୋ ସାଙ୍ଗ
ନିଘଣଣ କନ୍ହ କାପାଳି ଜୋଇ ଲାଙ୍ଗ ।
ତାନ୍ତ ବିକଣଅ ଡୋମ୍ବି ଆବର ନା ଚାଂଗେଡ଼ା
ତୋହର ଅନ୍ତରେ ମୋଏ ଘେଣିଲି ହାଡେରିମାଳୀ
ସରୋବର ଭାଞ୍ଜିଆ ଡୋମ୍ବୀ ଖାଅ ମୋଲାଣ
ମାରମି ଡୋମ୍ବୀ ଲେମି ପରାଣ ।
(ଦୋହାନମ୍ବର ୧୦ -କାହ୍ନୁପାଦ)

୨-   ହେରିସେ ମୋରି ତଇଲା ବାଡି ଖସମେ ସମତୁଲ
ସୁକଡ଼ ଏସେରେ କପାସୁ ଫୁଟିଲା
ଦଇଲା ବାଡିର ପାସେର ଜୋହ୍ନାବାଡୀ ଉଏଲା
ଫିଟେଲି ଅନ୍ଧାରୀରେ ଆକାଶ ଫଲିଆ
କଙ୍କୁଚିନା ପାଚେ ପାଚେ ଲାରେ ଶବର ଶବରୀ ମାତେଲା
ଅଣୁଦିନ ଶବରୋ କିମ୍ପି ନଡେକର ମହାସୁହେଁ ଭୋଳା
(ଦୋହାନମ୍ବର - ୫୦, ବାବରୀଗା)

୩-   କାହେରେ କିସ ଭଣିମଲ ଦିବିପରିଛ
ଉଦକ ଚାନ୍ଦ ଜମି ସାଚ ନା ମିଛ
ଲୁଇ ଭଣଇ ମଇ ଭାଇବକିସ
ଜାଲଇ ଅଛମ ତାହେର ଉହଣବିସ ।
(ଦୋହାନମ୍ବର - ୨୯, ଲୁଇପା)

୪-   ଉଚାଁ ଉଚାଁ ପାବତ ତହିଁ ବସି
ମୋ ରଂଗୀ ପୀଛ ପରିହିତା ସବରୀ ଗିବତଗୁଞ୍ଜରୀ ମାଳୀ ।
ଉମତ ସବରୋ ପାଗଳ ସବରୋ ମାକର ଗୁଲୀଗୁହାଡା ତୋହରି
ଣିଅ ଘରଣୀ ନାମେ ସହଜ ସୁନ୍ଦରୀ
ନାନା ତରୁବର ମୌଳିଲରେ ଗଅଣତ ଲାଗେଲୀ ଡାଳୀ
ଏକେଲି ସବରୀ ଏବଣ ହିଣ୍ଡଇ ସର୍ବକୃଷ୍ଣଳ ବଜ୍ରଧାରୀ
(ଦୋହାନମ୍ବର-୨୮- ଶବରୀପା)

୫-   କାଆ ତରୁବର ପ* ବିଡୀଳ
ଚ*ଳ ଚିଏ ପଇଠ କାଳ
ଦିଢ କରିଣ ମହାସୁଖ ପରିମାଣ
ଲୁଇ ଜଣଇ ଗୁରୁ ପୂଚ୍ଛିଅହାଣ । (ଲୁଇପା)

ଉପରୋକ୍ତ ଉଦାରହଣରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାର ଭାଷା ସହିତ ଓଡିଆଭାଷା କେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ। ଅତଏବ ଓଡିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ବରୂପ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାର ଭାଷାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ । ନିମ୍ନରେ କେତେକ ଦୋହାକୋଷ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦର ସାମ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

ଦୋହାକୋଶ ଶବ୍ଦ	ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ	ଦୋହାଶବ୍ଦ	ଓଡିଆଶବ୍ଦ
ହୋଇ	ହୋଇ	ଅମିଅ	ଅମୀୟ
ଭାବଇ	ଭାବଇ	ଦୀସଲ	ଦିସଲ
ମଇ	ମୁଇଂ	ଆଣେଇ	ଆଣଇ
ଛାଡି	ଛାଡ଼ି	ଦେଇ	ଦେଇ
ଲବଭଇ	ଲଭଇ	ଲେଇ	ଲେଇ
ଭଣଇ	ଭଣଇ	କରେଇ	କରଇ
ଜାଇ	ଯାଇଁ	ଜଗୁ	ଜଗୁ
ଅନ୍ଧାର	ଅନ୍ଧାର	ଦେକ୍‌ଖଉ	ଦେଖଉ
ସିଜଝଇ	ସିଝଇ	ସୁଣଉ	ଶୁଣଉ
ଜାଣଇ	ଜାଣଇ	ଦୁଇ	ଦୁଇ
ତହିଁ	ତହିଁ	ଚଳଉ	ଚଳଉ
ଧାବଇ	ଧାବଇ	ମଢ	ମଢ
ମରଇ	ମରଇ	ବୁଜଝଇ	ବୁଝଇ
ଏତ୍‌ଥୁ	ଏଥୁ	ଜାଣ	ଜାଣ
ଘୋଟ୍‌ଟଇ	ଘୋଟଇ	ଚଉଟ୍‌ଠ	ଚଉଠ
ପାଏ	ପାଏ		

୭.୪ ଚର୍ଯ୍ୟାପଦାବଳୀର ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ :-

ଚର୍ଯ୍ୟା ପଦାବଳୀରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି । ଏହାର ଧ୍ୱନି, ପଦଗଠନ ରୀତି ଓ ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଓଡିଆ ଭାଷା ସହିତ ଅନେକ ସାମ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ।

ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଚର୍ଯ୍ୟାର 'ର' କାରର ଉଚ୍ଚାରଣ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଐ ଏବଂ ଔ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବ୍ୟବହୃ ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଐ ଓ ଔ ଯଥାକ୍ରମେ 'ଐ ଓ "ଔ' ଯଥାକ୍ରମେ 'ଅଇ' ଓ 'ଅଉ'ରେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରି 'ଚଉଦିଶ', 'ଚଉସିଟ' ଓଡିଆରେ ମଧ୍ୟ 'ଗୌରବ' ଓ 'ଗଉରବ'ର ପ୍ରୟୋଗ ରହିଛି । ଚର୍ଯ୍ୟାପଦର ବିଶେଷଣ ହେଉଛି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ 'ଇ' କାର 'ଅ' କାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା - ସାନ୍ଧଇ > ସାନ୍ଧିଅ ବାନ୍ଧଇ > ବାନ୍ଧିଅ, ଛାଡଇ > ଛାଡିଅ, ପଡଇ > ପଡ଼ଇ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସ୍ୱରଉକ୍ତି - ଗ୍ରାହକ > ଗରାହକ, ବର୍ଷଇ >ବରିସିଅ, ଘ୍ରାଣ > ଘରଣ, 'ଟ', 'ଠ'ରେ ଓ 'ଡ଼' ରେ ପରିଣତ ହେବା, 'ଧ'ଧ୍ୱନି 'ହ' ରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣରେ 'ହ' କାର ଆଗମ. ଓ ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ- ଲଙ୍କା >ଲାଙ୍କ, ଲଗ୍ନ> ଲାଙ୍ଗ, କୃଷ୍ଣ >କହ୍ନୁ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖାଯାଏ ।

ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରାକୃତରେ ପରିଣତ ହେବା ସାଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶଦ୍ଦରୂପ ଓ ଧାତୁ ରୂପରେ ଦି ବଚନର ଲୋପହୁଏ । କେବଳ ବେନି ଦୁଇ ଭାଇ ଓ ଉଭୟ ପ୍ରଭୃତି ଶଦ୍ଦ ଦ୍ୱିବଚନର ଚିହ୍ନ ଲାବରେ ରହେ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ -

ବେନିଭ୍ରାତ ମୁନି ସଙ୍ଗେ ଦେଖେ ସିଦ୍ଧବନ

(ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ)

ଚର୍ଯ୍ୟାରେ – 'ଚାନ୍ଦସୂଜ ବେନି ପଙ୍ଖା ଫାଳ'

ଓଡିଆ ଶଦ୍ଦରୂପରେ ଏକ ବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଓଡିଆ ବହୁବଚନରେ ମାନେ, ଏ,ଗୁଡ଼ି, ଗୁଡିଏ, ଲୁଚି, ଲୁଚିଏ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ବ୍ୟବହୃତ। ଚର୍ଯ୍ୟାରେ 'ଏ' ପ୍ରତ୍ୟୟର ବହୁଳବ୍ୟବହାର । ଯଥା- ଚୋରେନିଲ୍ , କୁକ୍ କୁରୀପାଏ, ଚିଏ,ସେହିପରି ଆ'ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଉଭୟରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ଓଡ଼ିଆରେ –

ଯେବେ ଏହିରୂପେ ହୋଇଥାନ୍ତେ ସୀତା
କି ପାଇଁ ରାବମ ରାକ୍ଷସ ବଳବନ୍ତା
ଭଲମନ୍ଦ ଦୁଇକଥାକୁ ନବିଚାରି
ଆଣନ୍ତା କାହିଁପାଇଁ ମଦନେ ଘାରି।

ଚର୍ଯ୍ୟାରେ:-

ସୁସୁରା ନିଜ ଗେଲା ବହୁଡି ଜାଗଅ
ଆମ୍ହେ କୁନ୍ଦୁରେ ବୀରା ।

କାରକ ଓ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ :-

ଓଡିଆ କର୍ତ୍ତା କାରକରେ ୧ମା ଏକ ବଚନରେ କୌଣସି ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏନାହିଁ । ଚର୍ଯ୍ୟାପଦବଳୀରୋ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି, ସର୍ବନାମ ବହୁ ବଚନାନ୍ତ 'ଏ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓଡ଼ିଆରେ ସମସ୍ତ ଶଦ୍ଦର ବହୁବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଆଦିଏଁ, କାନ୍ଦିଏଁ ପ୍ରକୃତି 'ଏ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସଂପ୍ରଦାନ କାରକ ଓ କର୍ମକାରକର ୪ର୍ଥୀ ଓ ୨ୟା ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓଡିଆରେ ସମାନ । ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେ. କୁ. ରେ, ରେଁ ଖୈ ପ୍ରଭୃତି ୨ୟା ଓ ୪ର୍ଥୀ ଅଭିନ୍ନ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସମସ୍ତ ସର୍ବନାମର ରୂପରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଭେଦ ରହିଛି - ସାଧାରଣ ଓ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ । ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ବାଚକ ସର୍ବନାମ (ଅସ୍ମଦ) ଓ ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ବାଚକ ସର୍ବନାମର ଏହି ପରିରୂପ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ
କର୍ତ୍ତାକାରକ ୧ମା ବିଭକ୍ତି -ଅଜ୍ମେ ତୁମ୍ହେ
(ଆମ୍ହେ) (ତୁମ୍ହେ),ତୁ
ମଇ ୨ୟା-ତୋହୋରେ, ତୋରେ
ହାଉଁ
ମୋଏ ୩ୟା-ତୋଏ
୨ୟା ବା ୪ର୍ଥୀ ମୁକୁଁ

୬ଷ୍ଠୀ ମୋହର ୬ଷ୍ଠୀ- ତୋ, ତୋହର

ମୋ	ତୋରା
ମୋର	ତୋହରି
ମୋରି	

ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କ୍ରିୟା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯଥା-ମୌଳିକ ଓ ଯୌଗିକ । ମୌଳିକ କ୍ରିୟାରେ ମୂଳଧାତୁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭକ୍ତି ଯୋଗହୋଲ କ୍ରିୟା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ, ଯଥା -ଖାଏ, ଖାଅବ, ଖାଇ, ଖାଇଲା ମାତ୍ର ଯୌଗିକ କ୍ରିୟାରେ ଇ ବା ଉ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ସମାପିକା ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ । ପ୍ରଥମରେ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ମୌଳିକ କ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର ବିଶେଷଭାବରେ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଯୌଗିକକ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର ଅଧିକ । ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ମୌଳିକ କ୍ରିୟାର ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିରେ ଯୌଗିକ କ୍ରିୟା ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଓଡିଆ ପରି ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଅନୁଜ୍ଞା, ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳର ବ୍ୟବହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ।

ବର୍ତ୍ତମାନ	ଅନୁଜ୍ଞା	ଅତୀତ	ଭବିଷ୍ୟତ
ଭଣଇ		ଫିଟଉ	ଅଇଲା (ଇବପ୍ରତ୍ୟେୟଯୋଗ)
ପଢଇ		କରଉ	ଉଇଲା ଦିବି
ନାଚନ୍ତି		ପୁଚ୍ଛତୁ	ଚଳିଲା ହୋଇବ
ଜାଣଇ		ବାହଅ	ଆହାରିଲୁ କରିବ
ବାଢଇ		ତୁଲହ	ବୁଡ଼ିଲି ଜାଇବ
ଦିସଅ	ପୁଚ୍ଛୁ	ସୁତେଲି	ଖାଇବ
ଖଣଅ	ଆଣୁ	ଯେଗିଲି	କହିବ
ଫେଡ଼ଇ	ଟାଣଅ	ଚଡିଲା	ଦାଏବ
ବିଳସଇ	ସମାଅ	ବିହରିଉ	ଜେଏବ
ବସଇ		ରାଜଅ	ଟାଳିଉ
ମାନଇ			କଏଲା
ଚାହଇ			ଦିଲା
		ଫିଟିଲା	

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ:-

ଓଡିଆରେ- ଅତୀତକାଳରେ ଧାତୁପରେ 'ଇଲ' ବା 'ଲ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ୍ଥାନରେ 'ଇଲା' ବା 'ଲା' ଯୋଗ ହୁଏ । ମାତ୍ର ସେହି 'ଲା' 'ଇଲା ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ପଦ ଓଡିଆରେ ବିଶେଷଣ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ ଉଭୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ମଧ 'ଲ' "ଇଲା' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଯଥା- 'ଦୁହିଲା ଦୁଧୁ', ସହଜ ଦେଲ ବାଝାଅ ।

ଅସମାପିକ କ୍ରିୟା – 'ଇ' ପ୍ରତ୍ୟୟ -'ଇଅ' ପ୍ରତ୍ୟୟ, ବି ଓ ମ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଚର୍ଯ୍ୟାର ବିଶେଷତ୍ୱ । ଏଗୁଡିକ ଅସମାପିକାକ୍ରିୟା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

'ଇ' ପ୍ରତ୍ୟୟ – ଜାଣି, ଯୋଇ, ପୁଚ୍ଛି , ମାରି, ହେରି, ବାନ୍ଧି, ଶୁଣି, ଲଇ, ଜାଇ, ଭେଳି, ଦେଖି । 'ଇଅ'- ପ୍ରତ୍ୟୟ ଧରିଅ,ମାରିଅ, ବୁଝିଅ, ନାଶିଅ, ଘୋରିଅ, ବୁଜିଅ, ଲଇଅ ।

ଅତଏବ ଭାଷାତତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଓଡିଆ ଭାଷା ସହିତ ଚର୍ଯ୍ୟାପଦାବଳୀ ଅନେକ ସାମ୍ୟ ନିହିତ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ଚର୍ଯ୍ୟାପଦାବଳୀ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

୭.୫ ନିଷ୍କଷ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୭.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କେତେକ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧– ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨– ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପରିଚୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩– ଭାଷିକ ଧନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଲ୍ଲେଖକର ।

୪– ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ଓ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

୫– ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ- ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା, ଭାଷାର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ନାହିଁ, ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ, ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପ ଭେଦ, ମୂଳଭାଷା, ବିଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ଅପଭାଷା, ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା, ଦୈବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, କୋମଳତାଲୁ, ଜିହ୍ୱା ଫଳକ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର, କାକଳ ।

କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ଲେଖିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ :

୪. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣୟ କର ।

ଅଥବା

ଭାଷାର ପ୍ରବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ପାଇଁ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷା କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ଅଭିମତ ଗୁଡିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଗୁଡିକ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ପ୍ରଦ© ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ରପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୨.ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଅଥବା

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । -

୩.ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ମନେରଖି ସେହିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

୭.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ ୍ୱ – ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ।
- ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦।
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
- ଭାଷା ଓ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ-ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
- ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭।
- ଭାଷା ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ-ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ।
- ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ-ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା।
- ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ଅଷ୍ଟମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନୁରଣନ - ଅନୁକରଣମୂଳକ)

୮.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୮.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୮.୨ ପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଲେଖର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

୮.୩ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖର ୨ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

୮.୪ **ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖର ୩ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ**

୮.୫ **ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ**

୮.୬ **ମାଦଳାପାଞ୍ଜି**

୮.୭ **ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧିରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ**

୮.୮ **ନିଷ୍କର୍ଷ**

୮.୯ **ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ**

୮.୧୦ **ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ**

୮.୦ ପ୍ରାଗଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୮.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିଲେଖମାଳା ଏବଂ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡ଼ିକର ଲିପିତା©କ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତକରେ ଧଉଳିଗିରି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଳପତ୍ର ପୋଥିସମୂହର ଅବଲମ୍ବନରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିବ©ନର ଧାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲେଖନକାରରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିରୁଚି ଏବଂ ଲିଖନ ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ କେତେକ ରୂପଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅଦ୍ୟାପି ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ସ©। ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିଖନର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ପାଷାଣଗାତ୍ର, ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏବଂ ଲିଖନର ଉପକରଣ ଥିଲା ଲୌହ ନିହାଣ ଓ ଲେଖନୀ । ଏହାରି ଭିତ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ରୂପ-ସଙ୍ଗଠନରେ ଚତୁର୍ବିଧ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା।- ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି (Top Curve), ପୁଚ୍ଛ (Tail), ପୁଡ଼ା (Loop) ଏବଂ କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (Curve) । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ରୈଖିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖନକାରଙ୍କର, କାନ୍ତ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷଭାଗରେ ଆଭରଣ ନିମନ୍ତେ ଚୂଳ (ପରବ©ୀ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ), ମୁଣ୍ଡଳି (ତାମିଳ ବୋଟ୍ଟେଲୁ© ଲିପିରେ), ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପେଟିକା ଓ ଶଙ୍କୁ (ପ*ମ/ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ଲିପିରେ) ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲୌହ ଲେଖନୀରେ ଲେଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି ଓ କୋଣହୀନ ବକ୍ରରେଖାର ଏବଂ ଅଳଂକରଣ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିଗତ ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରିସ୍ଫୁଟନ ପାଇଁ ପୁଡ଼ା ଓ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଜନ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକାର ଏହି ସବୁ ଆଭୂଷଣର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କୌଣସି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଏହା ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ବା ତାମିଲ ଲିପିରୁ ବିକଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତମ୍ବାପଟା ସନନ୍ଦରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ

ଭାଷାର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଶିଳାଲେଖାରେ ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଶିଳାଲେଖର ସମୟ ଅନୁସାରେ ସେହି ସମୟର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ସେଥିରେ ଖୋଦିତ ହୋଇଥାଏ। ହୋଇଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଶାରେ ଲେଖିବାର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ ଥିଲା ତାଳପତ୍ର। ମାତ୍ର ତାଳପତ୍ର ଗୁଡିକ ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହି ନପାରେ । ଏଗୁଡିକ କୀଟଦ୍ରଷ୍ଟ କିମ୍ବା ମାଟି ପାଣି

ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ତାଳପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଶିଳାଲେଖ ଓ ତମ୍ବା ସନନ୍ଦ ପଟା ଅଧିକ ଉପାଦେୟ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଲେଖନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଓ ଭାଷାର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟପାଇଁ ଏହି ଉପାଦାନଗୁଡିକ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ।

ଓଡିଶାରେ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖୁଣ୍ଟିଆ ନାମକ ଏକ ଖୋଦନ ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ ନିଯୁକ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଅଭିଲେଖ ବା ତାମ୍ରପତ୍ର ଗୁଡିକରେ ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟଜୟ, ଅନୁଶାସନ ଦଣ୍ଡାଦେଶ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ୟାସୀ, ପ୍ରକକ, ପୁରୋହିତ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବଦେବୀ ମାନଙ୍କର ସେବା ପୂଜା ନିମି© ନିଷ୍କର ଭୂମି, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା, ଗୋ-ସଂପଦ ଅର୍ପଣ ପ୍ରକୃତି ଖୋଦନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ବିବରଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମରହଟ୍ଟା ଓ ଓଡିଆ ଏହି ଦୁଇ ଭାଷା ଖୋଦିତ ଅଭିଲେଖ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତୀବ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଓଡିଆ ଭାଷା ମରହଟ୍ଟା ଭାଷା ଅପେକ୍ଷା କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରଣୀ । ଓଡିଶାରେ ଅଭିଲେଖ ମୁଖ୍ୟତଃ ଧାତୁଲେଖ ଓ ଶିଳାଲେଖ ।

ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ତାମ୍ର ଅଧିକ ବ୍ୟବହୃତ । ଏଗୁଡିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ଓଡିଶା ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ଉ©ରା*ଳର ମନ୍ଦିର ଗାତ୍ରରେ , ସ୍ତମ୍ଭରେ ଅଥବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ନିର୍ମିତ ସ୍ତୁପ ଦେହରେ ଖୋଦିତ।

୮.୨ ପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଲେଖର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ-

ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ଶିଳାଲେଖ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାଚୀନତମ ହେଉଛି ୨ୟ ବଜ୍ରହସ୍ତ ରେଖା ଉରଜାମ ଶିଳାଲେଖା । ଏହାର ସମୟ ହେଉଛି ୧୦୫୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଏହି ଶିଳାଲେଖଟି ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ସିକାକୋଲ ତାଲୁକର ଉରଜାମ ତାଲୁକରେ ସ୍ଥାପିତ ଓ ମାତ୍ର ଡଃ ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ ସୋରୋ ନିକଟସ୍ଥ ଗଣ୍ଡିବେଢ ଗ୍ରାମରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ଏକ ପ୍ରତିମାର ପାଦଦେଶରେ ଖୋଦିତ ଦୁଇଧାଡି ଲେଖାକୁ ପ୍ରାଚୀନତମ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖ ବୋଲି ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ସମୟ ୧୦ମ/୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବୋଲି ମଧ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ସେ ଦୁଇଧାଡି ହେଉଛି –

"ଦେବ କହି ଭକତି କରୁଣ
ଅଛନ୍ତି ଭୋ କୁମାର ସେଣ'

ମାତ୍ର ଲିପିଦ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଡଃ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ତ୍ରିପାଠୀ ଏହାକୁ ପ୍ରାଚୀନତମ ଅଭିଲେଖ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଯଦିବା ସେ ଏହାକୁ ୧୩ ଶତାବ୍ଦୀ କିମ୍ବା ତା ପୂର୍ବବ©ୀ ଲେଖା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମାଧବ ବର୍ମାଙ୍କ ଖୋଦିତ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ତାମ୍ର ଶାସନରେ 'କୁମ୍ଭାର' ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ ଅନନ୍ତ ବର୍ମାଙ୍କ ମଞ୍ଜୁଷା ତାମ୍ର ଶାସନରେ 'ଭିତରୁ' ଓ 'ପନ୍ଦର' ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ମାତ୍ର ଏଇ କେତୋଟି ଶବ୍ଦକୁ ଆଧାର କରି ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ବିକାଶର ସମୟ ନିରୂପଣ କରିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏକାଣ୍ୟ ଖୋଦିତ 'ଭରଜାମ' ଶିଳାଲେଖ ହିଁ ପ୍ରାଚୀନତମ ଓଡିଆ ଶିଳାଲେଖର ଗୌରବ ବହନ କରେ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁଶବ୍ଦ ପରବ©ୀ ରଚନା ମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି – ମେଲାଣ, ଦେଲା, ଧିଲ (ଦେଲା) ଶଣି (ଶନି), ସନ୍ମୁଖେ(ସମ୍ମୁଖେ) ସମର, ରିପୁ, ଦର୍ପ, ମର୍ଦ୍ଦନ, ଭୁଜବଳ, ପରାକ୍ରମ, ଗଙ୍ଗା. ଅବଲମ୍ବନ, ସ୍ତମ୍ଭ ଓ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଅନନ୍ତ ବର୍ମାଦେବ, ବିଜୟ, ରାଜ୍ୟ, ସମ୍ବସ୍ତର ୧୫, ତୁଳା (ତୁଳା) ମାସ, ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ, ଦିନ, ପ*ମୀ ବାର, ପର୍ବ, ଭାଗ, ସହସ୍ର, ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଦଣ୍ଡ, ସରସ୍ୱତୀ, ବଲ୍ଲଭ, ଶିଳା, ଲେଖିତ, ପ୍ରଭୃତି ତଦ୍‌ଭବ ଓ ତତ୍ସମ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।

୨ୟରେ ୧୨୪୯ ମସିହାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଦ୍ୱୈଭାଷିକ ଶିଳାଲେଖା (ଦେଲୁଗୁ ଓ ଓଡିଆ) ଶିଳାଲେଖରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଯଥାର୍ଥ ନିଦର୍ଶନ ମିଳେ । ଏଥିରେ ପୂର୍ଣାଙ୍ଗ ଓଡିଆ ବାକ୍ୟର ବିକାଶ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ –

"ଏ ବାଘମରା ଭୂମୀ ବାରବାଟୀ ଫଳଭୋଗ୍ୟ ଆସୀଆ ସତଳେ କୀଳାକ ତପତ୍ରକୁ ବତୀକି ହାଥରଈ ଦୁଷ୍ ଭାଇଟ ଆବାୟୋ ପାଣୀଧୀଲା ।'

ଡଃ ସୁନୀତି କୁମାର ଚାଟାର୍ଜୀ ଏହି ଶିଳାଲେଖର ଭାଷା ଉପରେ ମତ ଦେଇ କହନ୍ତି, ଏଥିରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ଓଡିଆଭାଷା ମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆର ମଧ୍ୟବ©ୀ ଭାଷା ଅଟେ । ଯେପରି ନାୟେଙ୍କ, 'ଉଇ ହାଥରଣ, ଯାହାକି ପ୍ରାଚୀନଓଡିଆରେ ନାୟକଂ, କହି, କୀଲା, ସବୁର ପରବ©ୀ ରୂପ । ବିଶେଷ କରି ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଗୁଡିକର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଥରେ ଭାନୁଦେବଙ୍କ (୧୨୬୩-୧୨୬୯) ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଖୋଦିତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ (ସୀମା*ଳସ୍ଥ) ମନ୍ଦିର ଶିଳାଲେଖରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆଭାଷାର କେତେକ ନମୁନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

୮.୩ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖର ୨ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ :-

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡିଆ ଭାଷା ପୂର୍ଣାଙ୍ଗ କଥିତ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବାର ନମୁନା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଭିଲେଖ ଗୁଡିକରୁ ମିଳିଥାଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଏ ସମୟରେ ରଚିତ କାବ୍ୟ କବିତା ଗୁଡିକର ସଂପୂର୍ଣ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ନଥିବାରୁ ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର କ୍ରମବିକାଶ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ କେତେକ ଅସଙ୍ଗତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଭିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ପଦ୍ଧତି ସାଧାରଣ ଜନ ସମାଜରୁ କ୍ରମେ ଲୋପ ପାଇ ସାଧାରଣ ଲୌକିକ ଓଡିଆ ଭାଷା କ୍ରମେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଛି । ଏସମୟର ୩ଟି ଅଭିଲେଖକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ ।

୧୩୮୪ ଖ୍ରୀ: ରେ ଖୋଦିତ ୪ର୍ଥ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ପୂରୀ ତ୍ରିମାକି ମଠ ତାମ୍ର ଫଳକ ସନନ୍ଦ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି – ଦକ୍ଷୀଣ ସୀମା ଭାଖର, (ଭାସ୍କର) ଗ୍ରାମର ଚକଳିଆ ଅଲଣ୍ଡା ବିଆଳି ଓଡୁଥ ଭୂଇଁର ଉ©ର ଦଣ୍ଡା ଅର୍ଷ ବଥପଡା ଗ୍ରାମର ଉ©ର ରାଚଛର ଅର୍ଥ ବସାଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମର ଦୋସୀମାନ୍ତ ବନ୍ଧ ଉପର ନାଆ ପଥର ଜହ୍ନମାଦି କରି ଲଙ୍କ ବଡ ଗ୍ରାମର ଉ©ରଗାଳୀ ନଈର ଅର୍ଷ ମକୁଲୁଣ୍ଡା ଗ୍ରାମର ନଈତତ ପାଣିଶିଳା ଶଂଭାର ପୂର୍ବହିତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମା ନମାଦି କୁÎ। ।" ପାଠାନ୍ତର – ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ଓ ଆ (ଭା) ଖରସାହି ଗ୍ରାମର ଚକଳିଆ ଲୁଣ୍ଡା ବିଆଳି ଓସ୍ତ ଭୂଇଁର ଉ©ରଦଣ୍ଡା ଅର୍ଥ ଓ ରଥପତି

ଗ୍ରାମର ଉ©ର ରାସ୍ତାର ଅର୍ଥ । ରସାଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମର ଦୋସୀମାନ୍ତ ବନ୍ଧଉପର ନାଆ (ଳ) ପଥର କରି ଲଙ୍ଗଗତ ଗ୍ରାମର ଉ©ର ମାଳି ନଈର ଅର୍ଷ । ମହୂଲୁଣ୍ଡା ଗ୍ରାମର ନଈତତ ପାଣି ସି(ଶି)ଳା । ୫ତାର ପୁର ତିହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମା ଦୁଆର କୃତ୍ରା ।

୯ ୧୩୯୪ ଖ୍ରୀ: ରେ ଖୋଦିତ ୪ର୍ଥ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କର ଯାଜପୁର ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିରସ୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭାଭିଲେଖ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ ଗୁଡିକ ହେଉଛି –

(୧) (ବୀର ?) ଶ୍ରୀ ନରସୀଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କ ବୀଜେରାରେ ସମଂଧୁ ୧୯ ସ୍ରାହି କକତା କିଣ ୧୪ ଚନ୍ଦ୍ର ବାରେ ।

(୨) ଚତୁର ଦୀଗେ (ଗ) ଦଣ୍ଡ ପରିକ୍ଷା ଶ୍ରୀକ୍ର (ଣ) ପଟାନାଏକ ବିସନାଥ ମାହା ସେନାପତୀଙ୍କୁ, ଦଣ୍ଡ ପରୀକ୍ଷା ପୁଷ୍ପୁବ ଦୀଗ ଦଣ୍ଡ ।

(୩) ପା(ଟ)ରୁ ନନ୍ଦୀକେସ୍ୱର ସନୀମୀଗ୍ରାଙ୍କ ବେହୋରଣେ ଏ ଦଣ୍ଡ-ପାଟର ପସାଇତ ମୁଦୁଲି କୋଠସିଣ ଭାଗଲୋକ ।

(୪) ସମସ୍ତ ବେହୋରଣେ ଅନୁମତେ ର ଆଙ୍ଗବୀସେ ଭୈମଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମଜିତ ମାଢ ପ ୫୦ ସ' ଏ ଭାଗ(କ) ଦା

(୫) (ଓ) ହୋରୁ ପାଉକା ପାଇକା ଭେଟା ବୋଦା ପରି ଦରସନା ଯାବତ ଅବଦାନ ନାସ୍ତିକର(ରି) ବୀର (ଳ)ର ସିଂଘ ଦେବ।

୨ୟ ଭାଗ

(୬) ଙ୍କର ଆସ (କାମାର୍ଥେ)

(୭) ତୀଣେଙ୍ଗ.. ଟୀପ ୧.

(୮) ସିଦ୍ଧେସର (ଜନା)ଙ୍କୁ ଦତ ପ୨

(୯) ମାଜ... ଦୁ (୨)

(୧୦) ଦ୍ରୋହୋ (କ) ରଈ... (ର) ଇ

ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡିଆ ନରସିଂଘ ଦେବଙ୍କ ବୀଜେ ରାଜେ ସମ୍ବତ୍ (ସମଂଧ୍ଯ), ସ୍ରାହି, କକଡା (କର୍କଟ) କୃଷ୍ଣ (କିସ୍ଣ) ଚତୁରଦିରେ ଶ୍ରୀକଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପୁରୁବ ସନାମୀଗ୍ର (ସନ୍ଧି ବିଗ୍ରହ) ବେହେରେଣେ ପସାଇତ ମୁଦୁଲି, ଅନୁମତି ମାଢ ପାଇକା, ଭେଟି (ଭେଟା) (ବୋଦା) ବଦାଇ (Offerings) (ଅର୍ପଣ) ପରିଦର୍ଶନୀ, ବିସୟେ (ବୀସେ) ଆଇ (ଆୟୁଷ) (ସୀଧେସର) ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ।

୩. ତୃତୀୟ ଅଭିଲେଖା ହେଉଛି ୧୩୯୫- ୯୬ ମସିହାରେ ଖୋଦିତ ୪ର୍ଥ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କର ପୁରୀ ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ମଠରେ ତାମ୍ର ଫଳକ ସନନ୍ଦ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ହେଉଛି – ବିଛା, ମଙ୍ଗଳବାରେ, ବାରଣାସୀ କଟକେ, ଶ୍ରୀଚରଣେ, ଭିତର, ନବରେ, ମହାପାତ୍ର, ଲାଣ୍ଡୁରଥ, ଜେନା, ଦ୍ୱାରା, ପରୀକ୍ଷା, ଗୋଚରେ, ମୁଦଲ, ଭୂମି, ଦେବକୁଟ, ଜପ ସମୟେ, ନାଏକର, କଳା, ପ୍ରମାଣେ, ଦଣ୍ଡା, ବୁଢା, ଲେଙ୍କା, ସେନାପ୍ତି, ଆଠ, ସାଇରେ (ଏକ ଗ୍ରାମର ନାମ), ଘରେ, ଏ, ଦୁବା, କରି, ଶାଏ, ନେବା, ସ୍ରାହି, ଉ©ାରୁ, ବିଜେ, ଆସିବା, ଆଗେ, ବୋଇଲା, ଦେଉଳୀ ପ୍ରଭୃତି ।

୮.୪ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖର ୩ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

(ପ*ଦଶ ଓ ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀ) (୧୪୩୫-୧୫୦୦)

ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିଳାଲେଖ ଓ ସନନ୍ଦ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ଗଜପତି ରାଜାମାନଙ୍କର । କେବଳ ଏହି ସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ୫୦ ଶିଳାଲେଖ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳେ । କେବଳ ଗଜପତି ମହାରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ୨୦ଟି ଓଡିଆ ଶିଳା ଲେଖାର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି । କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଶାସନ କାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୪୩୫ -୩୬ ଆରମ୍ଭ ବୋ ଓଡିଆ ଭାଷାର ପୂର୍ଣାଙ୍ଗ ବିକାଶ ଘଟିଲାଣି । ଆଦିକବି ସାରଳା ଦାସ ହିଁ ତାଙ୍କରି ସମୟରେ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ବିଜ୍ଞ ଗ୍ରନ୍ଥ ମହାଭାରତ, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ, ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ଓଡିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ଏହାହିଁ ହେଉଛି ସୁବର୍ଣଯୁଗ । ଏହି ସମୟରେ ଅନେକ ଓଡିଆ ଶିଳାଲେଖ ଖୋଦିତ ହୋଇଛି । ଏହାର କା ହେଉଛି ଓଡିଆ ଭାଷା ରାଜକୀୟ ଭାଷାଭାବରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା କ୍ରମେ ଅପସରି । ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖର ଭାଷା ଅପେକ୍ଷା ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ସମ୍ରାଟ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସମୟର ଭାଷା କିପରି = ଓ ମାର୍ଜିତ ତାହାର ନମୁନା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଦ୍ଧୃତିରୁ ଜଣାଯାଏ ।

(କ) କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଅଭିଲେଖ - (୧୪୩୫)

୧.ଶ୍ରୀ ବିର କପିଳେସର ଦେବ ମହାରାଜାଙ୍କର ବିଜେ ରାଜ୍ୟ ସମସ୍ତ ୪ ଅଙ୍କ ଶ୍ରୀହି ।

୨. ମିଥୁନ ସଂକ୍ରାନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମଙ୍ଗଳବାର କୃତିବାସ କଟକେ ଭିତର ପୂଜା ଅବକାସେ ।

୩.ରାଏ ଗୁରୁବାସୁ ମାହାପାତ୍ର ଭୁବନେସର ମାହାପାତ୍ର ଏ ଦୁଇହେ ଆସି ଲିହାଇଲେ ଏ ।

୪. ଦୁହସର ଗୋଚରୋ ଆଗ୍ୟାଂ ବୋଲି ହୋଇଲା ଆମ୍ଭର ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟେ କେତେରାଜା ।

୫. ମୂଳ ସବୁହେଁ ରାଜାଙ୍କୁ ହିତେ ବ୍ରତି ଯେ ଆପଣା ସଦାଚାରେ ଥିବେ ଅସଦ୍ ମାର୍ଗେ ।

୬.ନରହିବେଂ ରାଜାଙ୍କ ଅଣହିତେ ବ୍ରତିଲେ ରଜା ବାହାର କରି ତାହାର ସର୍ବସ ହରି (ଚ) ।

(ଖ) ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କ ଅଭିଲେଖ (୧୪୩୨)

୧. ଶ୍ରୀଜୟଦୂର୍ଗା

୨. ୟୈ ନମଃ ବୀର ଶ୍ରୀ ଗ –

୩– ଜପତି ଗୌଡେଶ୍ୱର ନ–

୪. ବକୋଟି –କର୍ଣାଟ କଳବର୍ଗେଶ୍ୱ–

୫. ର ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବ ମହାରା –

୬.ଜାଙ୍କର/ପୋତେଶ୍ୱର ଉର୍ବଙ୍କୁ ଦାନ ଶା –

୭.ସୁନପଟା/ ଏ ୫ ଅଙ୍କ ମେସଦି ୧୦ ଅଂ ସୋମ –

୮. ବାର ଗ୍ରହଣ କାଳେ ଗଙ୍ଗାଗଭେ ପୁରୁଷୋ–

୯.©ମପୁର ଶାସନ ଭୂମୀ ଚଉଦ ସଅଷ୍ଟୋ –

୧୦– ©ର ବା ୧୪୦୮ ଟି ଦାନ ଦେଲୁଂ ଏ ଭୂମୀ

୧୧. ଯାବ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ପୁତ୍ର ପୌତ୍ରାଦି–

୧୨.ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଭୋଗ କ–

୧୩. ରୁଥିବ ଜଳାରା ମନିକ୍ଷେ–

୧୪.ପସହିତ ଭୂମୀଦେଲୁଂ–

(ଗ) ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ଅଭିଲେଖ– (୧୫୦୦) ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ

୧. ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗଉଡେଶ୍ୱର ନବକୋଟୀ କର୍ଣାଟକ କଳବର ଗେସର (ବୀରବର ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ)

୨. ମହାରାଜାଙ୍କର ସମସ୍ତ ୪ ଅଙ୍କ ଶ୍ରୀହୀ କକଡା ସୁ ୧୦ ବୁଧବାରେ ଅବଧାରିତ (ଆଇଗାଂ ପ୍ରମାଣେ ବଡ)

୩. ଠାକୁରଙ୍କ ଗୀତି ଗୋବିନ୍ଦ ଠାକୁର – ଭୋଗ ବେଳେ ଏ ନାଟ ହୋଇବ (।) ସଂଝ ଧୂପ ସରିଲାଠାରୁ ।

୪. ବଡ ସିଙ୍ଗାର ପରିଯନ୍ତେ ଏ ନାଟ ହୋଇବ (।) (ବଡ)ଠାକୁରଙ୍କ ସଂପରଦା କପିଳେଶ୍ୱର ଠାକୁରଙ୍କ ଦିଲା ।

୫. (ନାଚଣୀମାନେ ପୁରୁଣା ସଂପରଦା ତେଲଙ୍ଗା ସଂପରଦା ଏମାନେ ସବିହେଁଦା ବଡ ଠାକୁରଙ୍କ ଗୀତି–ଗୋ ।

୬. ବିନ୍ଦହୁଁ (ଆନ ଗୀତ ନ ସିଖିବେ / ଆନଗୀତ ନ) ଗାଇବେ (।) ଆନ ନାଟ ହୋଇ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଛାମୁରେ ନୋ ।

୭. (ହ) ବ (ଏ ନାଟ ବିତରକ ବରଷ୍ଟମ ଗାଆଣ ଚାରିଜନ ଅଛନ୍ତି ଏମାନେ) ଗୀତି ଗୋବନ୍ଦ ଗୀତହିଂ ସେ ଗାଇବେ ।

୮. (ଏହାଙ୍କ ଠାରୁ ଅଶିଖିତମାନେ ଏକଶ୍ୱରରେ ଶୁଣି ଗୀତ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତ ହୀ ଶିଖିବେ ଆ) ନଗୀତ ନଶିଖିବେ (ଏହା)

୯– ଯେ ପରୀକ୍ଷା ଆନଗୀତ ନାଟ କରାଇଲେ ଜାଣି ସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ରୋହ କରଇ ।

ଓଡିଶାର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜାମାନଙ୍କ ସମୟରେ ବହୁ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖର ପ୍ରସାର ଘଟିଥିଲା । କ୍ରମେ ଏହି ଅଭିଲେ ଭାଷାରେ ସମୟ ଅନୁସାରେ ପରିବ©ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କୌଣସି କୌଣସି ଅଭିଲେଖରେ ଗୋ ଗୋଟିଏ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ । ମୋଗଲ ଶାସନ ବେଳକୁ ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ବାରିପଦା ମ୍ୟୁଜିୟମା ଏକ ଦ୍ୱୈଭାଷିକ ଶିଳାଲେଖ (ହିନ୍ଦୀ ଓ ଓଡିଆ) ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ମୋଗଲ ଶାସନ ସମୟରେ ଓଡିଆ ବ୍ୟାତୀତ କେ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଖୋଦିତ

ଶିଳାଲେଖ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ମୋଟ ଉପରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଙ୍ଗ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ରାଜତ୍ୱ ସମା ୮୦ ଟି ଶିଳାଲେଖ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ଏଗୁଡିକ ଓଡିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ ନିରୂପଣରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟକ ।

ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖ/ଶିଳାଲେଖର କେତେକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ

୧. ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖ ଗୁଡ଼ିକରେ ୧୨ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ୩୬ ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

୨. ଉ, ଊ, ଓ, ଇ, ଈ ର ବ୍ୟବହାରରେ କୌଣସି ସ୍ଥିରତା ନଥାଇ ଯଥେଚ୍ଛା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।

୩. ପ୍ରାଚୀନ ହସ୍ତ ଲିଖିତ ତାଳପତ୍ର, ପୋଥି, ଦଲିଲ ମାନଙ୍କରେ ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।

୪. କେତେକ ଅଭିଲେଖରେ 'ଯ' ଓ କ' ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

୫. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆରେ 'ର' 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଦେଖାଯାଇ ଥାଏ ଯଥା- କୃ©ିବାସ > କୀ©ିବାସ, ଋଣ > ରିଣ

୬. ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଲେଖରେ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କୋଚନ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା – ଗୁରୁବାରେ > ଗୃବାରେ, ପୁରୁଷୋ©ମ > ପୃଷୋ©ମ

୭. 'ଶ' 'ଷ' 'ସ' ର ମଧ୍ୟ ଯଥେଚ୍ଛା ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।

୮. ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଅନୁଯାୟୀ ଓଡିଆ ଶିଳା ଲେଖରେ ଦ୍ରାବିଡ ଓ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ।

୯. ଓଡିଆ ଶିଳାଲେଖରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭକ୍ତିର ରୂପ କର୍ମକାରକ କୁ 'ନ୍ତି', (ବହୁବଚନ) ।

୧୦- ସଂପ୍ରଦାନ କାରକ - କୁ, କି (କଇ, କୈ) କେ, ବହୁବଚନରେ ଙ୍କୁ, ଙ୍କୀ. ଙ୍କଇ, ଙ୍କେ

କରଣ କାରକ –ଏଁ, ଏଂ

ଅପାଦାନ କାରକ - ତହୁଂ, ହୁଂ, ଉ, ଉଁ. ରୁ, ରୁଂ

୬ଷ୍ଠୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦ - ସ, ର, କୋ

ବହୁବଚନରେ ଙ୍କ, ଙ୍କର, ଙ୍କରି, ମାନର, ମାନଙ୍କର,

୭ମୀ ଅଧିକାରଣ କାରକ – ଏ, ଏଂ, ରେ, ଇ, ରଇ, ଠି

୧୧- ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ଅନୁନାସିକ ଧ୍ୱନି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ସର୍ବୋପରି ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅଭିଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଧିକ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି ତଦ୍‌ଭବ । ତତ୍ସ ଶବ୍ଦର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ମାତ୍ର ଦେଶଜ ଶବ୍ଦର ପରିମାଣ ସ୍ୱଳ୍ପ ।

୮.୫ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱରୂପ

ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଗଙ୍ଗ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜପୁରେ କ୍ରମେ ବିଶାକ୍ଷର କରି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ବିଶେଷକରି ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ? ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିକାଶର ଗୌରବମୟ ଯୁଗ ଏବଂ ଏହି ସମୟ ହେଉଛି ଆଦିକବି ସାରକା ଦାସଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ରଚନାର । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ, ଦଣ୍ଡୀପୂରଣ ବ ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ପରି ବିପୁଳ ସାରସ୍ୱତ କୃତି ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବହୁ ବୈତିହ୍ୟ ଫୁଟାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏ ସମୟକୁ ଓଡିଆ ଭାଷା ଶିଳାଲେଖରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭକରି ଅମରକୋଷ . ଶିଶୁବେଦ ଓ କଳସା ଚଉତିଶା ପରି କେତେକ ରଚନାରେ ନିଜର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ବିଜକ୍ଷିତ ରୂପ ପରିଗ୍ରହ କରିଛି । ମାତ୍ର ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନାରେ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦତ୍ ?କାଳୀନ ଓଡିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାପକତା ଓ ଲୋକ ପ୍ରିୟତାରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଉ । ଏପ୍ରକାର

ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଭାଷାର ଆବିର୍ଭାବ ପୂର୍ବରୁ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ସେ ସବୁର ଆବିଷ୍କାର ଏବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନି ।

ସାରଳା ସାହିତ୍ୟର ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ତାହାହିଁ ତତ୍କାଳୀନ କଥିତ ଓ ଲୌକିକ ଭାଷାର ଅସଲ ରୂପ । ଏ ଭାଷାରେ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ସ© ସମଧିକ ପରିମାଣରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ପ୍ରାକୃତଭାଷାର ସାଦୃଶ୍ୟରେ – ବୟାଣ > ସଂ- ବୟାନ, ଅମିଳଣ > ଅମିଳନ, ମଳିଣ >ମଳିନ, ମୟାନ>ମଦନ . ଚୁହାଣ > ଚୌହାନ, ବଖାଣ > ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ମହାଭାରତରେ ରହିଛି ।

(କ) ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନାରେ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ସେଗୁଡିକର ଅର୍ଥ ବୋଧରେ କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । 'ତୁ' ଏବଂ 'ମୁଁ' ଶବ୍ଦରେ ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ର ପ୍ରୟୋଗ କରି 'ତୁକୁ' ଏବଂ 'ମୁକୁ' ଶବ୍ଦବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଏହାଛଡା ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ 'କଇ' ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମହାଭାରତ ଓ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ଓଡିଆକ୍ରିୟାର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ଗଚ୍ଛସ' ଓ 'ବଦସି' ପରି ସାରଳା ଦାସ ଲେଖନ୍ତି – 'ଦେଖସ', ଥାଅସି, ଯାଅସି, ଯାସି, କହସି, ଶୁଣସି ।

(ଖ) ସାରଳା ଦାସ କୃଦନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ଅନ୍ତ, ନ୍ତେ, ଣ, ଲେ, ଇଲା, ଇଂ ଓ ଏଣ ର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଖାନ୍ତି, ଗାବନ୍ତି, ବଦୟନ୍ତି, କଥୟନ୍ତି, ବୋଲନ୍ତି, ଲେଖନ୍ତେ, ପଢନ୍ତେ, ହୁଅନ୍ତେ

ଦେଇଣ, କରିଣ, ବସିଣ, ପ୍ରହାରିଣ,

କରିଲେ, ଘେନିଲେ, ସୁମରିଲେ, ଉଠିଲେ, କହିଲେ,

ହୋଇଲା, କରିଲା, ବସିଲା, ଉପୁଜିଲା,

କାନ୍ଦଇଂ ଯାଇଂ, ହୁଅଇଂ, ଉପୁଜଇଂ,

କାଳନ୍ତେଣ, ହସନ୍ତେଣ, ଯୋଡନ୍ତେଣ ।

ମହାଭାରତରେ ଅପଭ୍ରଂଶ ବା ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଯେପରି ଯୁଧିଷ୍ଠିର > ଯୁଧିଷ୍ଠି > ଯୁଜେଷ୍ଠି > ଯୁଗେଷ୍ଠିର > ଯୁଧେଷ୍ଠିର । ସେହିଭଳି ଅନେକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାୟୋଗିକ ଭିନ୍ନତା ପରିଲକ୍ଷିତ।

ଓପ୍ରୋଧ, ଅନ୍ତରୀଛ, ପ୍ରାକ୍ରର୍ମ, ବଇକୁଲ୍ୟ, କୋଇନ୍ତା, ଗେରସ୍ତ, ପାରାସର, ନଇବନ୍ଦ, କନେଷ୍ଟ, ବଖାଣ, ଉପଗାର, ପ୍ରୋହିତ, ଉସଧ, ପାଜାନ୍ତିକ, ସର୍ବସାଚୀ, କ୍ରୋଛନା,ଅଣାବୃଷ୍ଟି ଦୃଶାସନ, ଅବିଛନେ, ଗାଣ୍ଡିମ ଧନୁ, ବିକୋଦର ।

କେତେକ ଅବ୍ୟୟ ପଦ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ :-

କିସ, ଜିସ, ତିସ, ଯାବତ, ତାବତ, ଯେବଣ, କେବଣ, ପୁଣିହିଁ, ଏଥକଇ, ଯେହାତହୁଂ, ତହୁଂଣ, ତହୁଂ, ପ୍ରଭୃତି । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟର କେତେକ ଶବ୍ଦ – ଆଦିତ୍ୟାଇ, ଯମାୟଣୀ, କୁବେରାଇ, ଦକ୍ଷିଣାୟନୀ, ଚାଣ୍ଡାଳୁଣୀ, ପିଚାସୀ, ଗ୍ରିଧନୀ ଗୁଣବନ୍ତୀ, କାନ୍ତ୍ୟାୟନୀ, ଭଦ୍ରିଜା, ପିଚାସୁଣୀ, ଦେବତୀ, ଯଶୋବନ୍ତୀ, ରଷିଆଣୀ, ଦୋଚାରୀ: ଦୋଚାରୁଣୀ-

କେତେକ ଶବ୍ଦ ବିନ୍ୟାସ ଚାତୁରୀ :-

କ୍ଷତ୍ରୀୟ କୂଳ ଷଣ୍ଢା, ଜଗତେଣ ଜିତା, ଜଗଜନ ମୋହିନୀ, ଦୁର୍ବାର ଦନୁଜ, ପ୍ରଳୟନ୍ତ କାଳ, ନିକଳଙ୍କ ନିଶାପତି, ତୋଖାର ତୁରଙ୍ଗମ, ସ୍ତିରୀକୁଳ ଉ©ମା, ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ ଗଭା, ନିର୍ଧୂମ ଅଗ୍ନି, ଦଶଦୋଷ ଅପ୍ରାଧ, ଅହି ସୁଲକ୍ଷଣୀ, ଦୁଲଣୋକନ୍ୟା, ଅନ୍ଧାରୀ ବିଜେ, ଯଦୁକୁଳ ଷଣ୍ଢା, ମଉଳା ଆସ୍ଥାନ, ଖଡ଼ି ଲେଖନ, ଘ[ଘାଘୁଡ଼ି, ତ୍ରିକଛ ବସନ, ନଗ୍ର ପାଟଣା, ବାସଉଆସ, ମେଢ ମଣ୍ଡପ, ଆଣ୍ଠୁ ଆଣିପାଣି ଆଗିଆଣି ଥାଟ, ଟହ ଟହ ହସ, ଲଉଲଉ ଜିହ୍ୱା, ଲୁହୁ ଗର୍ଜନ, ରଣଝମ ଖଣ୍ଡା, ଧିକ ଧିକ ନାଚ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମୟକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପୂର୍ଣ୍ଣବିକାଶ ସାଧିତ ହେଲାଣି। ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରଙ୍କର ସାନ୍ଦିପନୀ ଋଷିଙ୍କ ଗୃହରେପାଠପଢା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କବି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସହିତ ତତକାଳୀନ ପ୍ରଚଳତ ଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଓ ଲିପି ସମୂହର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି।

ଓଡିଆ ତେଲଙ୍ଗୀ ଯେ ନାଗେରୀ ଦକ୍ଷିଣୀ

କନାଉଜ ଆହରଣ ଗଉଡ଼ି ଆଚକ୍ରାୟଣୀ

ବିରଂ* ରାମହାତୀ ମହାବାଖା

ଡାହାଲ ବେଲାଳ ଆଦି ଯେତେ ପ*ମରେଖା

ଦକ୍ଷିଣ ମଳର କାମେରି ଭାରଥି

ଭାଷା ଉଦେଶ ଯେ କଲେକ ଶ୍ରୀପତି ।

ୟେକାଦଶ ଅକ୍ଷର ଭାଶ ଚଉଷଠି

ନବ ଦିବସେ ଲେଖନ ବିଦ୍ୟାପତ୍ର ପଟୀ ।

ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁଗଲେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭାରଣେ ସଂସ୍କୃତ, ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ବିପୁଳ ଢ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ରହିଛି ଯାହାର ମୂଳ ନିରୂପଣ କରାଯାଇପାରିନାହିଁ। ଯଥା –ଗୁଗୁଚିଆ, ପହିଜ, ଝିମିଟି, ଆଡଚିରା, ବାଗ, କଡ଼ି, ପୋରୂହ, ବୋଦା, କଟାଳି, ନୂଆରି , ହାଦେ, ଏରୁଣ୍ଡି, ବାଉଙ୍ଗି, ପୋଇଲି, ଉଗାଳ, ଟାହି ,ଓରା, ଗଇଂଠା, ପଲମ, ଗଡ୍ଡୁ, ଉଛଡ଼ଇ ପ୍ରଭୃତି ।

ଅତଏବ ଓଡିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବିଶାଳ କୃତି ସମୂହ ଓଡିଆ ଭାଷାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିପାରିଛି ।

୮.୬ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି

ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମାଦଳାପାଞ୍ଜିର ଅବଦାନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇନପାରେ । ଏହାର ରଚନା କାଳ ସଂପର୍କରେ ମତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ହେଁ ଓଡିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିର ରଚନା ବିଷୟରେ ଯେତେ ସବୁ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ସେସବୁକୁ ଦୁଇ ଭାଗ ବିଭକ୍ତ କରି ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବବର୍©ୀ ପରବର୍©ୀ ରଚନାରୂପେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବବର୍©ୀର ଆଲୋଚକ ହେଉଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ଦାଶ, ପଣ୍ଡିତ ଆର୍©ବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି, ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର । ପରବର୍©ୀ ଆଲୋଚକ ହେଲେ ଡଃ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ, ଡଃ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଡଃ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ତ୍ରିପାଠୀ, ମନମୋହନ ଚକ୍ରବର୍©ୀ, ଡଃ ସୁନୀତି କୁମାର ଚାଟାର୍ଜୀ, ରମାପ୍ରସାଦ ନନ୍ଦ, ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର ।

ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପୂର୍ବବର୍©ୀ ଘଟଣା ଗୁଡିକରେ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟର ଅପଳାପ ଘିଟିଛି । ମାତ୍ର ପରବର୍©ୀ ଘଟଣା ଗୁଡିକରେ ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟ ନିହିତ । ଏହିଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ରଚନା କାଳର ଆରମ୍ଭ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶେଷ ଭାଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ।

ଏହାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିବରଣୀରେ ଷୋଡଶ – ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଭାଷାର ନମୁନା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ।

(କ) ସେମାନେ କହିଲେ ମୁଗଲ ଗୋଳା ହୋଇଲାରୁ ସୋମୋଦ୍ର ମାଡ଼ି ଅଇଲାରୁ ଅପାରଦିନ ହୋଇଲା । ଶ୍ରୀପର୍ମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପାତାଳୀ କରି ସୁନୁପୁର ଆଡେ କେଉଁ ଠାରେ ବିଜେ କରାଇଲେ ଗ୍ୟାଁତବ ନାହିଁ ।

(ଖ) ଓଡୋ ଭବିଷ ମହାରାଜା-ମାନେ, ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଜଳଭଣ୍ଡାରକୁ, ରାଜନୀତି ବଏକୁ ମଧ କରି ମୁଁ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଭିଆଣ କରି ଦେଉଅଛି, ଏଥିକି ତୁମ୍ଭେମାନେ ନପୁଣି ବୋଲ ସେ ଦେଇଗଲେ ଆମ୍ଭର କି ହୋଇଲା, ଆମ୍ଭେ କିମ୍ବା ଦବୁ ଏମନ୍ତ ନ ବୋଲି ବାଏତ ଓଡିଶା ରାଇଜ ଯେ କେଶରୀ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଆଦିକରି ଗଙ୍ଗବଂଶେ ଆମ୍ଭ ଛ ପାଟ ସରିକି ରାଜ୍ୟ ଆୟ ହେଉଥିଲା ।

ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ଏହି ଉଦ୍ଧୃତାଂଶରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ତତ୍ସମ, ଅର୍ଥ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ - କେଶରୀ,ପ୍ରଥମ, ମହାଦାନୀ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଭୁ , ଅପାରଦିନ, ବିଜେ, ଗ୍ୟାଁତବ,ଭଣ୍ଡାର,ରାଜ୍ୟ, ଗଙ୍ଗବଂଶ, ଆୟ ।

ଅର୍ଦ୍ଧତତ୍ସମ :- ଭବିଷ, ସପନ, ଭକତି, ପ୍ରମେଶ୍ୱର, ବରତନ, ଅରଜିତ, ପୁଣି, ସୋମୋଦ୍ର, ସୁନୁପୁର ,ପ୍ରକାରେ, ପାହାଲୀ, ଖ[ାଇତ, ମାଟି, ଦେବତା ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦ ପରିଚ୍ଛା, ରାଇଜ, ସାଆନ୍ତ, ପଡିଆ, ଭିଆଣ, ବଏକୁ ।

ଅନଙ୍ଗଭୀମ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳର ବିବରଣୀ ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗ ଓ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମଭାଗରେ ଲେଖାଯାଇଥିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ କେତେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦମଧ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ - ଫଉଜ, ହଜାର, ମୁଲକ, ଟଙ୍କା, ଗୋଳ ପ୍ରଭୃତି ।

ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡିଆ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯଥା - ଏଥି , ପୂରେଇ, ବୋଇଲା, ହକରାକରି, ଏଥକୁ, ନୋହଇ, ଏମନ୍ତ ବୋଲି , କଉଁ, ଯଉଁ, ଥୋକାଏ, ଉ©ାରେ, ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ, ସବୁହିଁ, ସରିକି, ଗୋପଛ,ଗୋପଚ୍ଛ, କଣିଆ, ଭଣିଆ, ମଢଫୁଲି, ବାଖର, ମାଖୁନା ପ୍ରଭୃତି ।

୮.୭ ରୁଦ୍ର ସୁଧାନିଧିରେ ଓଡିଆ ଗଦ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ :

ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବଳରାମ ଦାସ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଓଡିଆ ଗଦ୍ୟ ଯେଉଁ ଭି© ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ନାରାୟଣାନନ୍ଦ ଅବଧୂତ ସ୍ୱାମୀ ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ଗଦ୍ୟର ବିଶାଳ ସୌଧ 'ରୁଦ୍ରସୁଧାନିଧି' । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ସହିତ ପ*ସଖାଯୁଗର ବିପୁଳ ପଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସମଗ୍ର ଓଡିଶାରେ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିସାରିଲାଣି । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ପରେ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ବଳରାମ, ଅଚ୍ୟୁତ, ଅନନ୍ତ, ଯଶୋବନ୍ତ ଏବଂ ତ୍ ତ୍ ପୂର୍ବରୁ ବସାଦାସ ପ୍ରଭୃତି କବିଗଣ ପଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଠନ କରିସାରିଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ କଥିତ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଗୀତା, ଭାଗବତ, ପୁରାଣ, ଚଉତିଶା ପ୍ରଭୃତି ରଚନାକରି ଭାଷାକୁ ଉନ୍ନତିର ଚରମ ସୋପାନରେ ପହଁ*ାଇଥିଲେ । ଏ ଯୁଗରେ ଗଦ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ପଦ୍ୟର ଥିଲା ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭାବ । କାରଣ 'ରୁଦ୍ରସୁଧାନିଧି' ରେ ପଦ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମେୟ । ତେଣୁ 'ରୁଦ୍ରସୁଧାନିଧି' ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଗଦ୍ୟାତ୍ମିକ କାବ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ଏହାର ପଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ସର୍ବତ୍ର ମେଳ ଖାଉନଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଗଦ୍ୟ ରଚନା କହିବା ଅଧିକ ସମୀଚୀନ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଏକଉଦ୍ଧୃତାଂଶକୁ ନିଆଯାଇପାରେ — 'ଶ୍ରୀ ଶିବାୟ ନମଃ :- ଶ୍ରୀ ଏକାମ୍ର, ବନ ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦେବୀର ବରପୁତ୍ର, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବାଗ ବିଶେଷ, ଆଗମଛନ୍ନ । ପୁରୁଷାବତାର ଶାରଦା, ଶୁଦ୍ଧଧୀରେ ମତଗର୍ବିତ, ଦିଗ୍‌ଜେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବିକ୍ରମ କେଶରୀ ପଣ୍ଡିତ ଜନସମୂହକୁ ସମ୍ମୋହକୃତ୍ ଉନ୍ନ©ଯୁବା, ଯୁଦ୍ଧ ପ*ାନନ, ନରାକୃତି କଣ୍ଠିରବ, ପ*ମବେଦ, ଷଟ୍‌ଶାସ୍ତ୍ର, ନବଧା ବ୍ୟାକରଣ, ଅଷ୍ଟାଦଶ ବିଦ୍ୟା, ଗୀତା, ପୁରାଣ, ଛତିଶ ସ୍ମୃତି ନବନାଟକ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ ବଶ୍ୟ,ଉଚ୍ଚାଟନ, ଗୋଟିକ ଅଞ୍ଜନ ପାଦୁକ, ଲେପନ, ରସରସାୟନ, ଉଲ୍ଲୁକ, କୁହୁକ, ମଣି, ମହୌଷଧି ଇତ୍ୟାଦି କରି ବିଦ୍ୟା ପଟଳ, ତପତ, କନକ କଣିକା ଏବଂ ଭୂତ ନାରାୟଣାନନ୍ଦ ଅବଧୂତର ବାକ୍ୟବାଣୀ, ନବରତ୍ନ।

ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ କାବ୍ୟକବିତା ଓ ସ୍ୱଳ୍ପ ଗଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଯେପରି ସହଜ, ସରଳ, ଲୌକିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ତତସମ୍ ଓ ତଦଭବ ଶବ୍ଦର ଆଳଙ୍କାରିକ ପ୍ରୟୋଗ ଭାଷାକୁ ଦୁର୍ବୋଧତା ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଲା । ସଂସ୍କୃତ କବିମାନଙ୍କ କାବ୍ୟାଦର୍ଶକୁ ଅନୁସରଣ କରି କବିମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ଛନ୍ଦ ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟକୁ ସଂସ୍କୃତ-କାବ୍ୟର ସମକକ୍ଷ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ, ବ୍ୟାକରଣ, ଶାସ୍ତ୍ର, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଗଲା । ଓଡିଆଭାଷାକୁ ପ୍ରାକୃତଭାଷା ବୋଲି କବିମାନେ ଅଭିହିତ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଯୁଗୀୟ ବା ପଂଚସଖୀ ଯୁଗୀୟ ପ୍ରାକୃତ ଲକ୍ଷଣ କାବ୍ୟ ଯୁଗୀୟ ଭାଷାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏନାହିଁ । ଏଯୁଗର କାବ୍ୟାଦର୍ଶ ହେଲା -

ରସିକ ମାନସ ଦଶ କରିବାପାଇଁ
ପରାକୃତେ ପ୍ରବନ୍ଧ କରିବି ଗୋସାଇଁ
ସନ୍ଦର୍ଭଗର୍ଭ ମଧୁରତର ବଚନ
ବର୍ଣ୍ଣ ଆଡମ୍ବର ମନ କର୍ଣ୍ଣୋରୋଚନ
ସରସ ସବକ୍ର ଭାବଗର୍ଭ ପୂରିତ
ସର୍ବଜନ ପ୍ରିୟହେବ ଏ ମୋର ଗୀତ ।
(କାଂଚନ ଲତା ପ୍ରଥମଛାନ୍ଦ)

ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡିଆ କାବ୍ୟ ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେହେଁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଉଛି ରୀତିଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗ । ଆଳଙ୍କାରିକ ରସାଳ କାବ୍ୟରଚନା କରି ଏ ଯୁଗର କବିମାନେ ଯେପରି ଶବ୍ଦ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଓଡିଆ ଭାଷାର ବିକାଶ ଓ ସମୃଦ୍ଧିର ଯଥାର୍ଥ ନିଦର୍ଶନ । ପ୍ରାକୃତ ଅପ୍ରାକୃତ ଅଥବା ଦିବ୍ୟ ଅଦିବ୍ୟ ଭାଷାର ମଧୁର ସମନ୍ୱୟରେ ଓଡିଆ ସାହିତ୍ୟ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ବେଳକୁ ଉନ୍ନତିର ଚରମ ସୀମାରେ ପହଂଚ ଭାରତୀୟ ଆଂଚଳିକ ଭାଷା ଭାବରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କରିଥିଲା । ଫଳରେ ବହୁକାବ୍ୟ, ମହାକାବ୍ୟ, ଗୀତା,ଭାଗବତ, ପୁରାଣ ଓ ଅଜସ୍ର ଗୀତିକବିତା ଓ ପଦାବଳୀ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତ, ତତ୍ସମ,ତଦ୍ଭବ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଶବ୍ଦ କେତେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହି ବିଦେଶୀ ଭାଷାଗୁଡିକ ହେଉଛି ପାରସିକ, ଆରବିକ, ତୁର୍କ ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ । ମାତ୍ର ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଂରେଜମାନେ ଓଡିଶା ଅଧିକାର କଲାପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାୟ ସୃଷ୍ଟିକଲା । ବାଣିଜ୍ୟ, ପ୍ରଶାସନ, ନିରାପତ୍ତା, ବିଚାର ବିଭାଗ, ରାଜସ୍ୱ, ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନ ନୂତନ ଉପାଦାନର ପ୍ରଚଳନ ଯୋଗୁଁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲା । କେବଳ ଶବ୍ଦଗତ ନୁହେଁ, ଧ୍ୱନି, ରୂପ, ବାକ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ।

ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମୁଦ୍ରଣଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚଳନ, ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଆଧୁନିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାପନ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଯୋଗୁ ଓଡିଆ ଭାଷା କ୍ରମେ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠିଲା । ସଂପ୍ରତି ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଂଚଳିକ ଭାଷା ପରି ଓଡିଆ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷାର ଆସନ ଲାଭ କରିପାରିଛି ।

୮.୮ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ

ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୮.୯ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

କେତେକ ସମ୍ଭାବିତ ପ୍ରଶ୍ନ :-

୧- ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨- ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପରିଚୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୩- ଭାଷିକ ଧନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଲ୍ଲେଖକର ।

୪- ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ଓ ଜିହ୍ୱାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

୫- ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ- ଭାଷାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା, ଭାଷାର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ନାହିଁ, ପ୍ରାମାଣିକ ରୂପ, ପ୍ରୟୋଗ ଆଧାରିତ ରୂପ ଭେଦ, ମୂଳଭାଷା, ବିଭାଷା, ବୈଷୟିକ ଭାଷା, ଅପଭାଷା, ସାମାନ୍ୟ ଭାଷା, ଦୈବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଅନୁକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସଂପର୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, କୋମଳତାଲୁ, ଜିହ୍ୱା ଫଳକ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର, କାକଳ ।

କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ଲେଖିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ :

୫. ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣୟ କର ।

ଅଥବା

ଭାଷାର ପ୍ରବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ର ପାଇଁ ଭାଷାର ସଂଜ୍ଞାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷା କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ଅଭିମତ ଗୁଡିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଗୁଡିକ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ପ୍ରଦ© ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ କରାଯାଇଥିବା ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅଥବା

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉ©ରପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୨.ଭାଷା କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ଅଥବା

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବର୍ଣନା କର ।

ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାର ଆଲୋଚନାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । -

୩.ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଦ© ପାଠ୍ୟ ସୂଚନାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ ମନେରଖି ସେହିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

୮.୧୦ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତ୍ତ୍ୱ-ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ।

ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ବପ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨
ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭
ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ନବମ ଏକକ : ଭାଷା ଉତ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ)

୯.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୯.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୯.୨ ଭାଷା ପରିବ ର୍ନ

୯.୨.୧ ବାହ୍ୟ କାରଣ

୯.୨୨ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କାରଣ

୯.୩ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ

୯.୪ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ

୯.୫ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

୯.୫.୧ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର

୯.୫.୨ ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ

୯.୫.୩ ଅର୍ଥାଦେଶ ବା ଅର୍ଥାଗମ

୯.୫.୪ ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ ବା ଅର୍ଥ ଉନ୍ନୟନ

୯.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ବା ଅର୍ଥର ଅବନମନ

୯.୫.୬ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ

୯.୬ ନିଷ୍କର୍ଷ

୯.୭ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୯.୮ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୯.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ମନୁଷ୍ୟର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ ଓ ଭାବ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବିନିମୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ଯେକୌଣସି ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥର ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସୁଛି ତାହାର ସ୍ବରୂପ ଓ ପ୍ରକୃତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ କ୍ରମରେ ଭାଷାର ଗତିପଥରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ନଦୀର ଧାରାପରି ଭାଷା ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରବାହ । ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମ ପରି ମଧ୍ୟ ଏହା ସମୟର ପ୍ରବାହରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର ନଦୀର ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ପରି ଏହାର ଗତି ନୁହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଭାବ ଓ ଅଭ୍ୟାସ ବଳରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ତାହା ହଠାତ୍ ଜଣାପଡେନାହିଁ । କିଛି କାଳ ଗଲାପରେ ସେହ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର କହୁଥିବା ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ । ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାତ ସାରରେ ଭାଷାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ, ନୂଆ ବାକ୍ୟ ଓ ନୂଆ ଧ୍ୱନିର ବ୍ୟବହାର କରେ ସେତେବେଳେ ତା'ର କହୁଥିବା ପୂର୍ବ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

୧- ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

୨. ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

୩- ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

କଥିତ ଭାଷାର ମୌଳିକ ରୂପ ହେଉଛି ଧ୍ୱନି । ଏହି ଧ୍ୱନିର ବା ଧ୍ୱନି ସମୂହର ବିନ୍ୟାସ ଓ ଶବ୍ଦଗଠନ ଓ ବାକ୍ୟ ରଚନା ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି ଭାଷାର ରୂପ । ଏହି ରୂପର ଭାବ ହେଉଛି ଅର୍ଥ । ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ - ଯଥା - ଗୃହ > ଘର, ସ୍କୁଲ > ଇସ୍କୁଲ । ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାର ଆଙ୍ଗିକ ରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ଯଥା- ଇତିହାସ > ଐତିହାସିକ, ଲୋଭ > ଲୋଭନୀୟ, ସତ୍ୟ > ଅସତ୍ୟ । ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ବା

ଭାବପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଭାଷାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବା ମର୍ମ ବଦଳିଯାଏ । ଯଥା - ମହୁରା – ମଧୁର ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ବିଷ, ବେଦନା, ଅର୍ଥ ଦୁଃଖ ମାତ୍ର ଡାଳିମ୍ବ ଫଳ ବିଶେଷକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ । ବୃଷଭ ଅର୍ଥ ବର୍ଷଣକାରୀ ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଷଣ୍ଢ । ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ - ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ, ଓଳିଆରୁଗଜା ପ୍ରଭୃତିରେ ଆଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବହାରିକ ପଦ୍ଧତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ ।

୯.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।

୯.୨ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଭାଷାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କାରଣକୁ ମୋଟାମୋଟି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ (୧) ବାହ୍ୟକାରଣ (୨)ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କାରଣ । ଯେଉଁ ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଭାଷା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ଭାଷାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରେ ତାହା ବାହ୍ୟ ଓ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବକ୍ତାର ପ୍ରବୃତ୍ତି, ରୁଚି, ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ବା ଶାରୀରିକ ଅକ୍ଷମତା କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗରେ ଯେପରି ବିକୃତି ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ତାହା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବା ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ।

୯.୨.୧ ବାହ୍ୟ କାରଣ :-

୧. ଭୌଗୋଳିକ ପ୍ରଭାବ- ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ। ଜଳବାୟୁର ବୈଷମ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଶାରୀରିକ ଗଠନ ଓ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଭାବରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଗୋଟିଏ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜଳବାୟୁର ଭିନ୍ନତା ଅର୍ଥାତ୍, ପାହାଡିଆ , ନଦୀତଟ, ଜଙ୍ଗଲ, ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ ଅଥବା ଶୀତପ୍ରଧାନ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳ ଯୋଗୁଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଯେପରି ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁଖ ଅଧିକ ନ ଖୋଲିବା ଯୋଗୁଁ ତ ବିବୃତ୍ତ ଧ୍ୱନି ସଂବୃତ ଧ୍ୱନିପରି ଏବଂ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନରେ ଲୋକମାନେ ସଂବୃତ ଧ୍ୱନିକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବିବୃତଧ୍ୱନିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

୨. ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରଭାବ :- ସଂସ୍କୃତି ସମାଜର ପ୍ରାଣ ସ୍ୱରୂପ । ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନଧାରାର ଆଦର୍ଶ, ସ୍ୱଚ୍ଛତା, ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏପରିକି ସମାଜର ଶାନ୍ତି, ଅଶାନ୍ତି,ସୁଖ ଦୁଃଖ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ। ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ସେହି ସଂସ୍କୃତିର ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ। ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ, ସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଫଳରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ।

୩- ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନ :- ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ ସହିତ ଗମନାଗମନର ସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଐକ୍ୟ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କର ସ୍ଥାପନ ହୋଇପାରୁଛି । ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ, ଓବିତ ଜାତି ବସବାସ କରି ରହିଥିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିଲା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । କିଛିକାଳ ପରେ ଗ୍ରୀକ୍, ତୁର୍କ, ମୁସଲମାନ, ପାରସିକ ଓ ଆରବିକ ଓ ଭଉରୋପୀୟ ଜାତି ସହିତ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କର ମିଳନ ଫଳରେ ଭାଷା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ମିଳନ ଘଟିଲା

। ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ବହୁ ଶବ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଯଥା - ଖାଦ୍ୟ, ପାନୀୟ, ବେଶ,ପୋଷାକ ଔଷଧ, ସଂଗୀତ, ନୃତ୍ୟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ବହୁ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଦେଲା। ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ରାଜନୀତିକ ସମ୍ମିଳନ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଭାଷାଗତ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା।

୪- ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗରୀ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରସାର :-

ଆଜିର ଯୁଗ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ । ବିଜ୍ଞାନର ଦ୍ରୁତ ପ୍ରସାର ଫଳରେ ଭାଷା ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା। ନୂଆ ନୂଆ ପଦାର୍ଥର ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ସେଗୁଡିକର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ନୂତନ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ପୁଞ୍ଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ବିକୃତ ହୋଇ ବା ଅବିକୃତ ହୋଇ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ।

୫- ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ :-

ଗମନା ଗମନର ସୁବିଧାହେତୁ ବାଣିଜ୍ୟଗତ ସଂପର୍କ ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା । ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଅଥବା ଦେଶଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କାରବାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ନୂତନ ଶବ୍ଦର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଘଟିଲା । ବହୁ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁ ଭାରତୀୟ ଭାଷାକ୍ରମେ ସମୃଦ୍ଧ ହେବାରେ ଲାଗିଲା ।

୬. ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା :

ସମାଜରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ବଚ୍ଛଳ, ଯେଉଁ ମାନେ ଧନୀ କିମ୍ବା ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଆଡମ୍ବର ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଦରିଦ୍ର, ମୂର୍ଖ ଓ ଅନୁନ୍ନତ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ନିରସ ଓ ଅମାର୍ଜିତ ଭାବରେ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ ।

୭- ସଂସର୍ଗ :-

ଅବସ୍ଥା ଓ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ସହରରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଭାଷା ଓ ଗ୍ରାମରେ ବା ପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ।

ପଲ୍ଲୀବାସୀ ଯଦି ସହରକୁ ଆସେ କିଛି ଦିନ ବସବାସ କରେ ତା'ର ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ସଂସର୍ଗ ହେତୁ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଏପରିକି ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ପରିବାରକୁ ସହରରୁ ହେଉ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଦୂର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସେ ତେବେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ତା'ର ନିଜ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲେ ମଧ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ପରିବାରର ଭାଷାର ପ୍ରଭାବରେ ତା'ର ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି ବୋହୂଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢିଯାଏ ତେବେ ସେ ଗ୍ରାମର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ ।

୮-ଲିପିଦୋଷ:-

ଶବ୍ଦକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କଲାବେଳେ କେତେକ ତ୍ରୁଟି ଦେଖାଯାଏ । ଲିପି ଅନୁସାରେ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଭାଷାରେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଯଥା ସାଲେପୁରକୁ > Salipur ଆଳି > Aul, ବ୍ରହ୍ମପୁର>Berhampur. ଥିରୁବନ୍ତପୁରମ > Trivendrum.

୯.୨.୨ ଆଭ୍ୟନ୍ତରିଣ କାରଣ :

୧- ଭାଷଣ ଅବୟବର ଅକ୍ଷମତା ଓ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଭାଷଣାବୟବର ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଏପରିକି, ଦାନ୍ତୁରା ଅଧିକ ଚଉଡା ପାଟି, ଛୋଟ ଜିହ୍ୱା, ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦଠିକ୍ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ

ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରର ସଂକୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣରେ ବିକାର ଦେଖାଦେଲେ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ।

୨- ଭ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ - ଶ୍ରବଣ ଯନ୍ତ୍ରର ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଯୋଗୁଁ ହେଉ ଅଥବା ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିକାଶଜନିତ ହେଉ କିମ୍ବା ଅନୁକରଣ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ହେଉ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଶବ୍ଦରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଏପରି ଭ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇଥାଏ। ଯଥା - ଲୋପ, ଆଗମ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ସମୀକରଣ, ବିଷମୀକରଣ, ସ୍ୱରଭକ୍ତି ପ୍ରକୃତି ।

ଲୋପ- (ଧ୍ୱନିଲୋପ - ସ୍ବର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଅକ୍ଷର ଲୋପ)

ଉଧାର > ଧାର

ସୁବର୍ଣ୍ଣ > ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ

ଆଗମ- (ଧ୍ୱନିଆଗମ - ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଅକ୍ଷର)

ସ୍କୁଲ > ଇସ୍କୁଲ

ଷ୍ଟେସନ୍>ଇଷ୍ଟେସନ

ଜେଲ>ଜିଅଲ

ସ୍ନାନ>ସିନାନ

ବିପର୍ଯ୍ୟୟ -ବୁଡିବା> ଡୁବିବା

ରିକ୍ସା>ରିସ୍କା

ହ୍ରଦ>ଦହ

ସମୀକରଣ-ଅଗ>ଅଗ୍ନି>ଅଗି

ଚକ୍ର> ଚକ୍‌କ> ଚକ୍

ବିଷମୀ କରଣ- ସମ୍ମାନ> ସନମାନ୍

ଲାଲ୍> ନାଲ୍

ସ୍ୱର ଉକ୍ତି- ଭକ୍ତ> ଭକତ

ସ୍ୱପ୍ନ> ସପନ୍

୩. ବଳାଘାତ ପ୍ରଭାବ :-

ଧ୍ୱନିର ପରେ ଅଧିକ ବାୟୁ ନିଷ୍କାସିତ ହେଲେ ବା ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ତାହା ଲୋପ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା - ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଶବ୍ଦରେ ଥିବା 'ଭ୍ୟ' ଉପରେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ହେତୁ 'ଅ' ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଲୋପ ହୋଇ ଯିବାରୁ ଶବ୍ଦରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି 'ଭିତର' ହୋଇଯାଏ।

୪. ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ :

ଯଦି ଶବ୍ଦର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ତାହେଲେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ। ଯଥା- ବୁଢା> ବୁଢ୍ଢା, ପୀଡା >ପୀଡ଼୍ଡ଼ା

୫. ପ୍ରଯତ୍ନ ଲାଘବ :

ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରଯତ୍ନ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପ୍ରଯତ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯଦି ଅବହେଳା କରାଯାଏ ତାହାହେଲେ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯଥା-ବଡବାପା > ବଡ଼ାପା

ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତିକ>ଜେଠେଇ>ଦେଠେଇ

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର>ଧୀରେନ୍

୬. ଅନୁକରଣରେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା :

ଅନେକ ସମୟରେ ଅଶିକ୍ଷା ହେତୁ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଅଥବା କଠିନ ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣକଲାବେଳେ ଅନୁକରଣ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁ ଶବ୍ଦକୁ ବିକୃତଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ। ଯଥା କନ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର>କାନଟ୍ରାଇଟ, ହସପିଟାଲ> ହାଁସାପାତାଳ, ଡକ୍ଟର>ଡାକତର, ସିଗ୍ନାଲ>ସିଙ୍ଗଲ, ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ>ଇଙ୍ଗରସନ୍।

୭. ଦ୍ରୁତକଥନ-

ଅନେକ ସମୟରେ ଶବ୍ଦକୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଯଥା- ଭୋଗମଣ୍ଡପ>ଭଣ୍ଡ

Thank you> ଥାଙ୍କୁ

୮. ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଇଂଘନ ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ

ଶୁଦ୍ଧ   ଅଶୁଦ୍ଧ

ଧୀରେ- ସଧୀରେ

ପୂଜାସ୍ପଦ - ପୂଜ୍ୟାସ୍ପଦ

ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ- ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ

ପାଟବ- ପାଟବତା

ଅନଟନ- ଅନାଟନ

ଧୂମ- ଧୂମ୍ର

ନରକ- ନର୍କ

ଏକତ୍ର- ଏକତ୍ରିତ

ପ୍ରତ୍ୟେକ- ପ୍ରତ୍ୟେକଟି

ଯଦିଚ- ଯଦିଓ

ମରକତ- ମର୍କତ

୯. ସାଦୃଶ୍ୟ:

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ରୂପ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସେହିପରି ଶବ୍ଦ ଗଠନକୁ ସାଦୃଶ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଇଂରାଜୀରେ Shall → Will ରେ ଥିବା 'l' (ଲ) ଭବିଷ୍ୟତ କାଳରେ 'l (ଲ) ରହି Should ଏବଂ Would ହୋଇଛି, ମାତ୍ର 'Can' ଶବ୍ଦରେ – 'l' ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି Could ହୋଇଛି । ଓଡିଆରେ ବନ୍ଧୁତା ସାଦୃଶ୍ୟରେ 'ମମତା' ଛନ୍ଦସୀ, ମାନସୀ ପରି କ୍ରନ୍ଦସୀ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୋଇ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇଛି ।

୧୦. ମନରୁ ଗଢି କହିବା:-

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଧ୍ୱନି ମନରୁ ଗଢି କହିଥାନ୍ତି । ତାହା କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା – ଅନ୍ନକୁ ଅର୍ଣ୍ଣ, ବେଶକୁ ଭେଶ, ପରିସ୍ରା ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରିସାବ , ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରତମାନ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୧. ଭାବାତିଶଯ୍ୟ :

ଭାବପ୍ରବଣତା ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ, ଯଥା – ଅତି ସ୍ନେହରେ ଲୋକେ କହିଥାନ୍ତି – ପାଗଳାଟାଏ – ବାୟାଣିଟା, ମୀନାକ୍ଷୀକୁ ମିନି, ଦୁଷ୍ଟଟାଏ, ପାଜିଟାଏ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୨. ରୂଢ଼ି ଓ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ

ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ବଦଳାଇ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା– ଗୋବର ଗଣେଶ – ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ (ଠକ), ନାଗସାପ (ଭୟଙ୍କର) ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର (ଭୟଙ୍କର ଶତ୍ରୁ), ସରଗ ଚାନ୍ଦ, ମେଣ୍ଢାଟାଏ, ଚିତାକାଟିବା, ହାତ ଧରିବା, ବିରାଡ଼ି ଆଖିବୁଜି ଦୁଧ ପିଇବା, ଓଳିଆରୁ ଗଜା ପ୍ରଭୃତି।

୧୩. ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ :

ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ ଦେଖାଦିଏ । ଯଥା ରୋଡ଼୍ରାସ୍ତା, ସେପଟସାଇଡ଼୍, ପୁଣିଫେରେ, ଆହୁରିପୁଣି, ପୂରାଫୁଲ୍ ।

୧୪ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ :

ସାମାଜିକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବିକୃତି ଘଟିଥାଏ। ଯଥା– ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଶାଶୂ, ଶ୍ୱଶୁର, ଦେଢଶୂର, ମଳାସୁର, ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ। ସ୍ୱାମୀର ନାମ ରାମ ଥିଲେ ତାକୁ ଟାମ, ଶ୍ୱଶୁର ନାମ କୃଷ୍ଣ ଥିଲେ ତାକୁ ନୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଡାକିଥାନ୍ତି। ଏହିପରିଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାରେ ଅହରହ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି। ଜ୍ଞାତସାରରେ ହେଉ ଅବା ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ହେଉ, ମନ୍ଥର ହେଉ ବା ଚଂଚଳ ହେଉ, ଧ୍ୱନିଗତ ହେଉ ବା ରୂପଗତ ହେଉ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା। ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ ଆମେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ, ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବୁଝିଥାଉ।

୯.୩ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ :

ଆମର କଥିତ ଭାଷାକୁ ଦୁଇଟି ଦିଗରୁ ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ତା'ର ଧ୍ୱନି, ଧ୍ୱନି ଗ୍ରାମ, ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟଟି ତା'ର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଦିଗ ବା ରୂପ ଯାହାଭାବ ବା ଅର୍ଥ । ଘର କହିଲେ (ଘ + ଅ୍ +ର+ ଅ) ଧ୍ୱନିକୁ ନେଇ ଗଠିତ ଏକ ଶବ୍ଦ ଯାହା ବାହ୍ୟରୂପ ମାତ୍ର 'ଘର' କହିଲେ ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ବାସକରେ । ଯାହା ତା'ର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ । ଏହି ଅର୍ଥ ହିଁ ଭାଷାର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ରୂପ ଓ ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ । 'ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସଂପର୍କ ନଥାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ ଯାହାକୁ

ଅଶ୍ୱବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓଡିଆରେ ତାକୁ ଘୋଡା କହୁ । ତେଲୁଗୁରେ ଏହି ଘୋଡ଼ାକୁ 'ଗୁରୁମୁ', ତାମିଲିରେ 'କୁଜୀରେ' ଇଂରାଜୀରେ ହର୍ସ, ଫରାସୀରେ ଶଭାଲ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଓ 'ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣର ସଂପର୍କ ନାହିଁ ।

ଭାଷାର ଉପଯୋଗିତା ହିଁ ତା'ର ଅର୍ଥ । ବକ୍ତା ଯାହା କହେ ଶ୍ରୋତା ତାହା ଶୁଣି ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଏ ସେହିଥିରୁ ହିଁ ଅର୍ଥ ବୁଝାପଡେ । 'ଆସ' କହିଲା ମାତ୍ରେ ଶ୍ରୋତା ଯଦି ପଦଚାଳନାକରି ବକ୍ତାଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ ତାହେଲେ ଆସ ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥ ଜଣାପଡେ । ତେଣୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଅର୍ଥ ବୁଝିଯାଉ ।' (ଭାଷା, ଶାସ୍ତ୍ର, ପରିଚୟ – ପୃ-୫୫୫, ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ) ।

ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ। ଭାରତୀୟ ବୈୟାକରଣ ଓ ଆଳଙ୍କାରିକ ଗଣ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । (୧) ଅଭିଧା ୨)ଲକ୍ଷଣା (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ବ୍ୟଞ୍ଜନା (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ) । ଅଭିଧା, ଅଭିଧାନିକ ବା ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ, ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ – ଏହାକୁ ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ କୁହାଯାଏ । ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପଣ କରି ଅନ୍ୟଏକ ଅର୍ଥ ଆରୋପଣ କରାଯାଏ । ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ବାଚ୍ୟାର୍ଥ, ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ଅନ୍ୟ ଏକ ସାରଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା 'ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ' । ଯଥା- ଦିଲ୍ଲୀ –ଭାରତର ରାଜଧାନୀ । ଏହା ଭାରତୀୟ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମସ୍ଥଳୀକୁ ବୁଝାଏ । ଏଠାରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅର୍ଥ ଅଭିଧା ବା ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଯଦି କୁହାଯାଏ, ରାଜ୍ୟର ଦାବୀକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଅସ୍ୱୀକାର କଲା ତାହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସରକାର ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏହା ଏକ ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ବା ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ । ପୁନଶ୍ଚ ଆମେ ଯଦି ଦିଲ୍ଲୀ କା ଲଡୁ ବୋଲି କହୁ ତାହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀ ଶବ୍ଦର ଉପର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥକୁ ନବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ସାରଶୂନ୍ୟ ବା ନିରର୍ଥକ ପରି ଜଣାପଡେ ଯାହାକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ କୁହାଯାଏ।

୨ୟରେ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ତିନିଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ୧) ଯୌଗିକ, (୨) ରୂଢ଼ (୩) ଯୋଗରୂଢ଼ । କୁମ୍ଭକାର- ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଏକ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ (କୁମ୍ଭ - କୃ -ଅ) ମାତ୍ର ଯାହା ପ୍ରକୃତିପ୍ରତ୍ୟୟ ଅର୍ଥକୁ ନବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଏ ତାହା ରୂଢ଼ ଶବ୍ଦ, ଯଥା- ବ୍ୟାଘ୍ର –(ବି -ଆ- ଘ୍ରା - ଅ) ଯାହା ବିଶେଷଭାବରେ ଆଘ୍ରାଣ କରେ । ମାତ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର କହିଲେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣୀକୁ ବୁଝାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଯୌଗିକ ଓ ରୂଢ଼ର ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ- ଯେପରି 'ପଙ୍କଜ' (ପଙ୍କ- ଜନ୍ – ଯଅ) କେବଳ ପଦ୍ମକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ ଏହାକୁ ଯୋଗରୂଢ଼ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।

କେବଳ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନେକ ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରାୟୋଗିକ କୌଶଳ ଅନୁସାରେ ଏବଂ ବିଶେଷ କରି ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଅର୍ଥରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଯିବ। ହରି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଇଶ୍ୱର, ସିଂହ, ମାଙ୍କଡ଼,ଗାତ, ଘୋଡ଼ା, ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥରେ ଯେପରି ବ୍ୟବହୃତ ସେହିପରି ମାରିବା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହତ୍ୟାକରିବା, ପିଟିବା, ଠକିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସମୟର ବ୍ୟବଧାନରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଅର୍ଥର ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ଓ କାରଣରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ତେଣୁ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାରଣ ଓ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ।

୯.୪ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ :-

୧-ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗ

ଶାସ୍ତ୍ରୀ – ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଥିଲା ବେଦ, ବେଦାଙ୍ଗ ଓ ଦର୍ଶନ ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରାଯାଉଥିଲା । ତାପରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସଂଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ପଦ କାଳକ୍ରମେ ଏକ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

୨– ପଣ୍ଡିତ

ବିଭିନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ସଂସ୍କୃତରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରି ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲା । ବିଭିନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା ଓ ସଭା ସମିତିରେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ବର୍ଗ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଶେଷରେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରି ମୂର୍ଖ ବା ଆଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ଥଟ୍ଟା କରାଗଲା ।

୩-ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ

ପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଅପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁର ତୁଳନା ସାମ୍ୟ ଓ ନିକୃଷ୍ଟତା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ 'ଉପମା', 'ଯମକ', 'ରୂପକ', ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଅର୍ଥର ଚମତ୍କାରିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ଯଥା– ବିରାଡି ବୈଷ୍ଣବ (ଠକ), ଗଧ (ଅଳସୁଆ, ନିର୍ବୋଧ) ପଥର (ହୃଦୟହୀନ), ନାଗସାପ (ଭୟଙ୍କର), ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର (ନିଜ ଲୋକ ଶତ୍ରୁ) ।

୪-ଅଜ୍ଞାନ ଦୋଷ

ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନଜାଣି ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଅର୍ଥ ବଦଳିଯାଏ । ଯଥା- 'ପାଷାଣ୍ଡ'-ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ। ମାତ୍ର ଅଜ୍ଞତାଯୋଗୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଅର୍ଥରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ଖରାପ ଅର୍ଥରେ ବା ଗାଳି ଅର୍ଥରେ ଦୁଷ୍ଟ, ବିଧର୍ମୀ ବିଚାର ଓ ବିବେକ ବିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

୫-ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ -

କାଳକାଳ ଧରି ପରଂପରାକ୍ରମେ ସାମାଜିକ ଓ ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଚଳିଆସୁଥିବା ଅନେକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ବିଶେଷ କରି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ରହୁଥିବା ନାରୀମାନେ ବିବାହ କରିସାରିଲା ପରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ, ଶାଶୂ ଶଶୁର, ମଳାଶୁର, ଅଜାଶୂର ପ୍ରଭୃତି ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ନାମକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ କାରଣ ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ପାପ ଓ ଅଧର୍ମ ହେବ । ଶାଶୂର ନାମ ଯଦି 'ଚାନ୍ଦ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ନାନ୍ଦ' । ଶଶୁରଙ୍କ ନାମ ଯଦି 'ସୁରେଶ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ନୂରେଶ'। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନାମ 'ରାମ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ଟାମ' ପ୍ରଭୃତି । ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନଧରି ଅନ୍ୟ ଆଗରେ କହନ୍ତି 'ଆମର ସେ', 'ଅମୁକର ବାପା' ଘରେ ନାହାଁନ୍ତି କିମ୍ବା କାମକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।

୬. ସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ପରିବର୍ତ୍ତନ

' ଭାଇର ଅର୍ଥ ନିଜର ବଡ଼ କିମ୍ବା ସାନ ସହୋଦର ବା ବଂଶୀୟ । ମାତ୍ର ବମ୍ବେରେ ଭାଇ ଶବ୍ଦଟି କୁଲି ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ। ଏବେ ସଭାସମିତିରେ ଭାଇ ମିତ୍ର ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ। ଏପରିକି ଆଜିକାଲି ସହରମାନଙ୍କରେ ରହୁଥିବା ଚାକିରିଆ ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ 'ଭାଇ'ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ୱାମୀ ଅଫିସ ଯିବାପାଇଁ ଉଠିବା ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଡାକେ ହେ ଭାଇ ଉଠ ଡେରି ହେଲାଣି। ସେହିପରି ଇଂରାଜୀରେ ଇଂରାଜୀରେ ସିଷ୍ଟର ଅର୍ଥ ଭଉଣୀ। ମାତ୍ର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଧାୟୀକୁ ସମସ୍ତେ ସିଷ୍ଟର ବୋଲି ଡାକନ୍ତି। ମା' ଅର୍ଥ ଜନନୀ ବାପା ଅର୍ଥ ପିତା ମାତ୍ର ଅନେକ ପିତାମାତା ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆରେ ମା, ଆରେ ବାପା ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିଥାନ୍ତି ।

୭-କେତେକ ଅଶୁଭ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶୁଭ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ-

ମନୁଷ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟକରେ । 'ମୃତ୍ୟୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ହିଁ ଅଶୁଭ ଓ ଏକ ଗାଳି । ସେଥିପାଇଁ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୃତ ବୋଲି ନକହି - ମହାପ୍ରୟାଣ . ସ୍ୱର୍ଗବାସ , ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ. ଦେହାନ୍ତ, ମୁକ୍ତି ଲାଭ, ପଂଚତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତି , ବୈକୁଣ୍ଠ ପ୍ରାପ୍ତି ବା ଗଙ୍ଗା ପ୍ରାପ୍ତି ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇଥାଏ । 'ବିଧବା' ନାରୀମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ 'ବିଧବା' ନକହି ସିନ୍ଦୂର ଲିଭିଯିବା, ଚୂଡ଼ି ଚାଲିଯିବା, ସୋହାଗ ତୁଟିଯିବା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥାଏ ।

୮. ବିଭିନ୍ନ ରୋଗ ସୂଚକ ଶବ୍ଦର ପରିହାର

କେତେକ ଭୟଙ୍କର ବା ମାରତ୍ମକ ରୋଗ ସୂଚକ ଶବ୍ଦର ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ନକରି ମନୁଷ୍ୟ ଭୟରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରି ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାଏ । ଯେପରି ବସନ୍ତ, ହାଡ଼ଫୁଟି ,ହଇଜା ପ୍ରଭୃତି ରୋଗକୁ ମା' ବା ଠାକୁରାଣୀ ସମ୍ବୋଧନ କରି ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗକୁ ରାଜବ୍ୟାଧି, କୁଷ୍ଠରୋଗକୁ ବଡ ରୋଗ ବୋଲି କୁହାଯାଏ

୯. ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା ଥଟ୍ଟାରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ପଣ୍ଡିତଟାଏ କହିଲେ ମୂର୍ଖକୁ ବୁଝାଏ, ସେହିପରି ଖରାପ ପିଲାକୁ > ବଢିଆ ପିଲା, ଅସୁନ୍ଦରକୁ>କନ୍ଦର୍ପଟାଏ, ଅଧର୍ମୀକୁ > ଧର୍ମାବତାର ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀକୁ> ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।

୧୦. ଆଧାର ପରିବର୍ତ୍ତନ –

ଆଧାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ପତ୍ର' ଶବ୍ଦକୁ ନିଆଯାଇପାରେ। ପ୍ରଥମେ 'ପତ୍ର' କହିଲେ ଗଛର 'ପତ୍ର'କୁ ବୁଝାଉଥିଲା। ଏହିପତ୍ର ଉପରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଭୂର୍ଜ ବଳକଳ ଉପରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କାଗଜରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବାରୁ କାଗଜକୁ ପତ୍ର ବୋଲି କୁହାଗଲା । ପତ୍ର ଦେହରେ ପୂର୍ବେ ଚିଠି ବା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ଓ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଲା । ତେଣୁ ପତ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚିଠି ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହେଲା ।

୧୧. ନମ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନ -

ଭଦ୍ରତା ବା ନମ୍ରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କେତେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ସେଥିରୁ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଥାଏ।

ଗରିବ ଘର – ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲାବେଳେ କହନ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ଟିକିଏ ଗରିବ ଘରେ ପଡୁ । କିମ୍ବା ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ଫାଟକରେ ଲେଖାଯାଇଥାଏ – 'ଧୂଳିଘର' 'ବାଲିଘର' ପ୍ରଭୃତି । କେତେକ ତଳିଆ କର୍ମଚାରୀ ଅଫିସରେ କାମ କଲାବେଳେ ଉପର ଅଫିସରଙ୍କୁ ହାକିମ, ଅନ୍ନଦାତା, ସାହେବ, ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।

୧୨. **ସାଦୃଶ୍ୟ** -

ସାଦୃଶ୍ୟ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ପ୍ରଶୟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶିଷ୍ଟତା ବା ନମ୍ରତା ମାତ୍ର 'ଆଶ୍ରୟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟ ଶବ୍ଦର ସାଦୃଶ୍ୟରେ ପ୍ରଶୟ ଶବ୍ଦ ସାହାଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

୧୩- ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଶବ୍ଦରେ ପୂର୍ବ ସର୍ଗ, (ଉପସର୍ଗ) ଓ ପରସର୍ଗ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) ବା ସନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠନ ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ନାମଶବ୍ଦ 'ସୁ' ବା 'ଦୁ'. କର୍ମ ଶବ୍ଦରେ ଅପ ଦୁଃ ଲଗାଇଲେ ଅର୍ଥର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ହତ ଶବ୍ଦରେ ଆ,ନି,ସମ୍,

ବି ଉପସର୍ଗ ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ ଗଠନ କଲେ ନୂତନ ଅର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସତ୍ୟ ପୂର୍ବରେ 'ଅ' ଲଗାଇଲେ ଅସତ୍ୟ ହୁଏ। ଅର୍ଥ ବିପରୀତ ହୋଇଯାଏ ।

୧୪. ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଳନ

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଳିତ ହେଲେ ଉଭୟର ଅର୍ଥ ବଦଳିଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ଅରଣ୍ୟ ରୋଦନ (ଅରଣ୍ୟ ଅର୍ଥ ଜଙ୍ଗଲ, ରୋଦନ ଅର୍ଥ କ୍ରନ୍ଦନ) ଏହାର ରୂଢ଼ ଅର୍ଥ ବୃଥା ଗୁହାରି କରିବା । ଚୁଲିକଥା – ବାଜେ ବା ମୂଲ୍ୟହୀନ କଥା, ଘର ଭାଙ୍ଗିବା - କ୍ଷତି ସାଧନକରିବା ପ୍ରଭୃତି ।

୧୫. ପ୍ରଯତ୍ନ ଲାଘବ

ଅଧିକ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଲଘୁ କରିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକାଧିକ ଶବ୍ଦରୁ ଏକମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ରଖି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରିହାର କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଏହି ଏକମାତ୍ର ତା'ର ମୂଳ ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସମୂହ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ବହନ କରେ। ଯଥା- ରେଳଗାଡ଼ି > ରେଲ୍ Bicycle > cycle Television > T.V., Telephone > ଫୋନ୍

୧୬. ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ

ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ଏକତ୍ର ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ଅର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ତାହାକୁ ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ କୁହାଯାଏ । ମିଳିତ ଶବ୍ଦ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୋଟିଏ ସୀମିତ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଥା – ରୋଡ଼ରାସ୍ତା, ସେପଟ ସାଇଡ୍, ଏପାଖ ସାଇଡ୍, ଆହୁରି ପୁଣି, ଫେରେ ପୁଣି, ପୂରା ଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୭. ପ୍ରତୀକ ତା ସଙ୍କେତ-

କୌଣସି ବିଶେଷତ୍ୱ ବା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଯଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବର୍ଗର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ତେବେ ବସ୍ତୁସୂଚକ ଶବ୍ଦଟି ବସ୍ତୁକୁ ନବୁଝାଇ ବର୍ଗର ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଥା – ଲାଲଝଣ୍ଡା> କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗାନ୍ଧୀଟୋପି >କଂଗ୍ରେସ, ପଇତା>ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜଟା ଦାଢ଼ୀ>ବାବାଜୀ ବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଲୁଙ୍ଗି > ମୁସଲମାନ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୮. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚି ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଦୁଇଟି ସମଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ସମାନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ପରକୀୟା ପ୍ରୀତି ଜଣେ ଚୈତନ୍ୟପନ୍ଥୀ ବୈଷ୍ଣବ ମନରେ ଯେଉଁଭାବ ସୃଷ୍ଟିକରେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସ, ଧର୍ମ. ଭକ୍ତି ,ଜପ, ଚୁମ୍ବନ, ଆଲିଙ୍ଗନ, ପ୍ରେମ, ପ୍ରୀତି ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଯୋଗୁଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ।

୧୯- ଭାଷଣିକ ପ୍ରୟୋଗ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥର ଅବୟବର ଚିତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସେହି ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା ସୁରେଇ ବେକ, କଳସ ମୁହଁ, ପାନିଆଁ ଦାନ୍ତ, ନଡିଆ ଜଟା, ଚଉକି ଗୋଡ, ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷ ,ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣ, ଘରର ମୁହଁ, ହାଣ୍ଡିର ପେଟ, ସେହିପରି କଥାର ଅଗମୂଳ, କଥାର କଲି, ଗଳ୍ପ ପାଖୁଡା ।

୨୦- ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ

ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଚ୍ଛ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଏକ ଧ୍ୱନିତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଯଥା- ଚିତା କାଟିବା (ଠକିବା), ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା,ଟିକିନିକି ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରିବା, ଉଷୁନାଧାନ ଗଜାହେବା (ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବହେବା) ହାତ ବାରିସି (ବୋଲକରା ବ୍ୟକ୍ତି)

୨୧. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନ

ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ - ଧନ > ଧାନ, ମନ > ମୁନ > ମୁନୀ > ମାନୀ 1 >ମୀନ, କଳ >କଳି , କଳା > କେଳା ପ୍ରଭୃତି ।

୨୨. ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା ବା ପ୍ରହେଳିକା -

ପ୍ରହେଳିକା ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥକୁ ଗୋପନ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହାକୁ ନାମଦିଆ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ଏଇଠି ଅଛି ସାତ କିଆ ବାରି ଡେଇଁ ପଡୁଛି (ପବନ), ଟିକି ବାଛୁରୀ ବେକରେ ପଘା(ଛୁଞ୍ଚ) । ଏଠାରେ ବାଛୁରି ଅର୍ଥ ଛୁଞ୍ଚିକୁ ବୁଝାଏ ।

୯.୫ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବା ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକ ସେହିପରି ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ କେତେବେଳେ ଅନେକ ଅର୍ଥରେ ତ ଅନେକ ଅର୍ଥ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଭଲ ଅର୍ଥ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ତ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ ଭଲ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥର ଆଗମନ ହୁଏ । ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ଭାଷାବିତ୍ J. Breil ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଦିଗ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ବା ଅର୍ଥ ସଂପ୍ରସାରଣ -

(Expansion or widening of meaning)

ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ -

(Contraction of meaning)

ଅର୍ଥାଦେଶ ବା ଅର୍ଥାଗମ -

(Transference of meaning)

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେତୋଟି ଦିଗ ମଧ୍ୟ ଭାଷାବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ ବା ଅର୍ଥ ଉନ୍ନୟନ -

(Elevation of meaning)

୯.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ବା ଅର୍ଥର ଅବନମନ -

(Deterioration of meaning)

୯.୫.୬ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ -

(Division of meaning)

୯.୫.୧ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର-

କେତେକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ସୀମିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ବିସ୍ତୃତ ବା ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାରୁ ଏଠାରେ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ଘଟିଲା । ଯଥା –

କୁଶଳ - ପ୍ରଥମେ ଏହା କୁଶସଂଗ୍ରହକାରୀକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଦେଖାଦେବାରୁ ଏହି ଅର୍ଥକୁ ଲୋକମାନେ ଭଲ ଅର୍ଥରେ ସବୁ କୁଶଳ ତ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାକୁ ବିଚାର କରି ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ - ’ ସେ ଜଣେ କୁଶଳୀ କାରିଗର’ ।

ତେଲ - ପୂର୍ବରୁ ’ତିଳ’ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ତେଲ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା, ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ତୈଳବୀଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତେଲ ଯଥା- ସୋରିଷ, ଚନ୍ଦନ, ବାଦାମ, ଜଡ଼ା, ନଡିଆ, ପେଶି, କରଞ୍ଜ, ପ୍ରଭୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ତେଲ ବୋଲି କୁହାଗଲା ।

ଗବେଷଣା – ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ଅର୍ଥଥିଲା ଗାଈ ଖୋଜିବା (ଗୋ+ଏଷଣା) ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଖୋଜିବା ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ କ୍ରମେ ଜ୍ଞାନରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ବିଭବ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହେଉଛି । (ଗବେଷ୍+ ଣ+ ଅ) ଗବେଷଣା – ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ।

ଖାଇବା- ଖାଇବାର ମୂଳ ଅର୍ଥ ଭୋଜନ କରିବା । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଗାଳି ଖାଇବା, ମାଡ଼ ଖାଇବା, ଜୋତା ଖାଇବା, ବିଷ ଖାଇବା ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି -ବାଚକ ବା ସ୍ଥାନ ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟର ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ଘଟି ଗୁଣସୂଚକ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥର ବାଚକ ହୋଇଯାଇଛି। ଯଥା କୂଟନୀତିଜ୍ଞ ଅର୍ଥରେ –‘ଚାଣକ୍ୟ’, କଳିଲଗାଇବା ଅର୍ଥରେ ‘ନାରଦ’, ଜାତି ଦ୍ରୋହି ଅର୍ଥରେ ଶିଖି ମନାଇ, ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଅର୍ଥରେ ଜୟଚନ୍ଦ୍ର, ମହାକବି ଅର୍ଥରେ କାଳି ଦାସ, ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଭାବରେ ନନ୍ଦନକାନନ, ଭୂସ୍ୱର୍ଗ - କାଶ୍ମୀର, ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ ସ୍ଥାନ ଭାବରେ ବୈକୁଣ୍ଠ, ଅମରାବତୀ ପ୍ରଭୃତି ।

୯.୫.୨ ଅର୍ଥ ସଂକୋଚନ:-

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଅନେକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପରେ ସୀମିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ -

ସର୍ପ - ର ମୂଳ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସରୀସୃପ । ଯେଉଁ ଜୀବ ଭୂମିରେ ଛାତିଦେଇ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଗତିକରେ । କୁମ୍ଭୀର, ଝିଟିପିଟି, ବିଛା, ବେଙ୍ଗ, ଜିଆ, ଗୋଧି, ସାପ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଣୀ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ କେବଳ ସାପକୁ ବୁଝାଉଛି।

ଭାର୍ଯ୍ୟା – ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥଥିଲା ଯେଉଁ ନାରୀର ଭରଣ ପୋଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନନୀ, ଭଗ୍ନୀ, କନ୍ୟା, ପତ୍ନୀ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା କେବଳ ’ପତ୍ନୀ’କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ବେଦନା – ଏହି ଶବ୍ଦଟି ବିଦ୍ ଧାତୁର ଉତ୍ପନ୍ନ ଯାହାର ଅର୍ଥ ଅନୁଭବ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, କରୁଣା, ଆଶା, ନିରାଶ, ପ୍ରେମ,ଭୟ ପ୍ରଭୃତି । ମାତ୍ର ଏହା କେବଳ ‘ଦୁଃଖ’କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ଘୃତ - (ଘୃ +ତ) ଏହାର ଅର୍ଥହେଉଛି ସେଚିତ ବା ସେଚନୀୟ । ଜଳ, ମଧୁ, ତୈଳ, ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ସେଚନୀୟ ତରଳ ପଦାର୍ଥ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା କେବଳ ’ଘିଅ’କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ଅର୍ଣ୍ଣ - (ଅନ୍ + କ୍ତ) ଯେକୌଣସି ଖାଦ୍ୟକୁ ଯଥା- ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ଘୃତାନ୍ନ, ଶାକାନ୍ନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବୁଝାଇଥିଲା। ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ମାତ୍ର ଅନ୍ନ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ 'ଭାତ' କୁ ବୁଝାଉଛି ।

୯.୫.୩ ଅର୍ଥାଦେଶ:-

ଯେଉଁଠାରେ ଶବ୍ଦ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ତ୍ୟାଗକରେ ଏବଂ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାରେ ଅର୍ଥାଦେଶ ଦେଖାଦିଏ ।

ବାଡି - ସଂସ୍କୃତ 'ବାଟିକା' ଶବ୍ଦରୁ 'ବାଡ଼ିର'ର ସୃଷ୍ଟି । ଏହାର ଅର୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ । କାଳକ୍ରମେ ଘରର ପଛପାଖ ବା ସାମ୍ନାରେ ଥିବା ବଗିଚାକୁ ବୁଝାଏ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହା 'ଘର' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଉଧାର – ସଂସ୍କୃତ 'ଉଦ୍ଧାର' ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁକ୍ତହେବା ବା ମୁକ୍ତିଦେବା। ମାତ୍ର ଏହା କରଜ କିମ୍ବା ଋଣ ଅର୍ଥରେ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ଆଇ- ସଂସ୍କୃତ 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥ – ସମ୍ମାନାସ୍ପଦା, ଭଦ୍ରା ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଏହା ମାତାମହିରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ 'ମାଆ' ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସାହୁ - ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ 'ସାଧୁ'ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥ ହେଲା ଉତ୍ତମ ଓ ସଚ୍ଚୋଟ ବ୍ୟକ୍ତି । ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଏହା ଏକ ଜାତିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ମାଲିକ, ଓ ମହାଜନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ମୌନ - ପ୍ରଥମେ ମୂନିର କର୍ମକୁ ବୁଝାଉଥିଲା ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା 'ନୀରବତା' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଇ ସାର୍ବଜନୀନତା ଲାଭ କରିଛି ।

୯.୫.୪ ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ:-

ଶବ୍ଦ ଯଦି କାଳକ୍ରମେ ନିଜର ଅର୍ଥ ପରିହାର କରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାରେ ଅର୍ଥର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

କପଡା - ସଂସ୍କୃତରେ 'କର୍ପଟକ' ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହା ଚିରାଜନା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଭଲ ବସ୍ତ୍ର ବା କନା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ବିଦଗ୍ଧ– ଏହି ଶବ୍ଦର ମୂଳ ଅର୍ଥ ଥିଲା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦଗ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳିଯିବା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ ପଣ୍ଡିତ, ବିଦ୍ୱାନ ଓ ରସିକବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଅପରୂପ - ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ଅର୍ଥ କୁତ୍ସିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରଓ ମନୋହର ରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ।

ମୁଗ୍ଧ– ର ମୂଳ ଅର୍ଥ 'ମୁଢ' ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ଆନନ୍ଦିତ ବା ବିମୋହିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସାହସ - ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଥିଲା ହତ୍ୟା, ଲୁଣ୍ଠନ ଓ ବ୍ୟଭିଚାର । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଭଲକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ଭୟଶୂନ୍ୟ ବା ବୀରତ୍ୱ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

୯.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ:-

ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ତ୍ୟାଗକରି ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାର ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ଘଟେ ।

ମହାଜନ – ପ୍ରଥମେ 'ମହାଜନ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଥିଲା ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଓ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା ବଡ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଅର୍ଥରେ ସମ୍ବୋଧନ କରାଗଲା।

ମହାପାତ୍ର – ପ୍ରଥମେ ମହାପାତ୍ର କହିଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାରିଷଦକୁ ବୁଝାଉଥିଲା। ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା ଏକ ସଂଜ୍ଞା ଅର୍ଥରେ ୩ ହେଲା ।

ପାଷଣ୍ଡ – ପ୍ରଥମେ 'ପାଷଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନୈଷ୍ଠିକ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ୟାସୀକୁ କୁହାଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ଏକ ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ବିଧର୍ମୀ, ଦୁରାଚାର ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

ଅସୁର – ଋଗ୍‌ବେଦରେ ପ୍ରଥମେ 'ଅସୁର' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଥିଲା 'ଦେବତା', ମାତ୍ର ପରବ©ୀ କାଳରେ ବା ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ଏହା ଦୈତ୍ୟ ବା ରାକ୍ଷାସ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

ଶାଳକ - ପ୍ରଥମେ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥଥିଲା ଶୋଭନୀୟ ବା ଶାଳୀନ, ମାତ୍ର ପରବ©ୀ କାଳରେ ଏହା ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ଶଳା ଭାବରେ (ନିଜ ପତ୍ନୀର ଭାଇ) ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏକ ଗାଳିରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ଶୋଧିବା - ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଥିଲା ସଂଶୋଧନ କରିବା , ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ତିରସ୍କାର ବା ଗାଳି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

୯.୫.୬ ଅର୍ଥବିଭାଜନ:-

ଶବ୍ଦାର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଉତ୍କର୍ଷ ଓ ଅପକର୍ଷ କିମ୍ବା ସଂପ୍ରସାରଣ ଓ ସଂକୋଚନ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ। ମୂଳ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଥାଏ ତାହାକାଳକ୍ରମେ ସେହି ମୂଳଭାଷା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସଂପୃକ୍ତ ସବୁ ଭାଷାରେ ଏକପ୍ରକାର ପରିବ©ନ ହୁଏ । ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଅପକର୍ଷ ଦେଖାଯାଏ । ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ (Baron)ବାରୋନ୍ ଶବ୍ଦ ଲାଟିନ୍ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ପାନିସ୍, ପ©ୁଗୀଜ, ଇତାଲୀୟନ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ରୁପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ମୂଳଶବ୍ଦର ଅର୍ଥରେ ବିଭାଜନ ଘଟି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ତହିଁରେ ଅବନମନ ହେଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ତାହାର ଉନ୍ନୟନ ଦେଖାଦେଇଛି ଅଥଚ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାରେ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରାୟ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି ।

Baron - ଲାଟିନ୍‌ରେ ବଳବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି

(ବାରୋ) -ଇତାଲିୟନରେ – ଦୁର୍ବୃ©

ବାରନ୍ ସ୍ପାନିସ୍ ରେ - ମନୁଷ୍ୟ

ବାରାଉଁ ପ©ୁଗୀଜ – ସ୍ୱାମୀ

ବାରନ୍ ଫରାସୀ – ଆଭିଜାତ୍ୟ - ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି

(ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ)

ଅର୍ଥ ପରିବ©ନର ବିଚାର କଲାବେଳେ ଶବ୍ଦର ନୂତନ ଅର୍ଥ କେଉଁ ସ୍ତରରେ, କିପରି କ୍ରମରେ କେଉଁ ଲେଖାରେ ବା କାହା ମୁଖରେ କିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ଓ ପ୍ରାମାଣିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏଥିପାଇଁ କେତେକ ନିୟମର ଅନୁସରଣ କରାଯାଇଛି – ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧିକ ନିୟମ, ବିଶେଷୀକରଣ ନିୟମ, ଉଦ୍ୟୋତନ ନିୟମ, ଭ୍ରମ ଅବବୋଧ ନିୟମ, ଭେଦୀକରଣ ନିୟମ, ସାଦୃଶ୍ୟ ନିୟମ ।

୯.୬ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ

ଭାଷାର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ କଥିତ ଓ ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ,ସଥିରେ ମୂଳତଃ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ନୂତନ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତନ କାରଣ ନିହିତ।

ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ରାଜନୀତ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଭୌଗୋଳିକ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥାଏ ।

୧– ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନତା

କଥିତ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବିବିଧ । ଏଥିପାଇଁ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଗଠନର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ନିଃସୃତ ଧ୍ୱନି ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କ ଠାରୁ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର। ବିଶେଷକରି ଧ୍ୱନିଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଅବୟବ କାର୍ଯ୍ୟକରିଥାନ୍ତି ଯଥା – ଓଠ, ଦାନ୍ତ, ଜିହ୍ୱା, କଣ୍ଠ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତିର ଯଦି ଗଠନଗତ କିଛି ତ୍ରୁଟିରହେ ତାହେଲେ ତଦନୁସାରେ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ।

୨–ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟର ଭିନ୍ନତା –

ମାନବଶିଶୁ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରେ । ଯଦି ତା'ର ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ରହେ ତାହେଲେ ଧ୍ୱନିକୁ ଠିକ୍ ଶୁଣିପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ଚାଉଳ'କୁ କେହିଯଦି 'ଚାଉର' ଭାବରେ ଶୁଣେ ତାହାହେଲେ 'ଚାଉର' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ସେହପରି ଅନୁକରଣ କରି କହିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଇଂରାଜୀ Hospital କୁ ହାଁସପାତାଲ, 'ଇଂଜେକସନ'କୁ ଇଙ୍ଗରସନ, କ[]ାକ୍ଟରକୁ କାନ୍ତରାଟି ପ୍ରଭୃତି କହିଥାଏ । ଆଉ କେତେକ ଅଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ନକରି ପାରିବାରୁ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଯଥା– କମ୍ପାଉଣ୍ଡର > କୁମ୍ପାଣ୍ଡର, ଓଭରସିଅରକୁ > ଉଗ୍ରେସର ।

୩– ପ୍ରଯତ୍ନ ଲାଘବ –

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବକ୍ତା ଅଧିକ କହିବା ପାଇଁ ବିମୁଖ ହୁଏ । ଫଳରେ ସେ ଶବ୍ଦକୁ ସହଜ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ଭକ୍ତ>ରକତ . ଧର୍ମ>ଧାମ, ସ୍ଥିର> ଥିଉ, ସ୍ଥାନ> ଥାନ ।

୪–ଭାବପ୍ରବଣତା

ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନେହ ଓ ଭାବପ୍ରବଣତା ଯୋଗୁଁ ବାପା, ମା, ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନେ ସମ୍ବୋଧନ ସମୟରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କହିଥାନ୍ତି । ବନମାଳୀ>ବନା, ବିଜୟ>ବିଜୁ, ମିନତି>ମନି, ପାର୍ବତୀ>ପାର, ବିଦ୍ୟାଧର>ବିଦେଇ

୫.ଦ୍ରୁତ କଥନ

କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ କଥା କହିଲାବେଳେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ବଡଦାଦା>ବଡ଼ଦା, thank u > ଥାଙ୍କୁ, ଭୋଗମଣ୍ଡପ>ଭଣ୍ଡ, ବଡବାପା>ବଡାପା

ଅନ୍ୟଭାଷାର ପ୍ରଭାବ –

କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତିର ଭାଷା ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତିର ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଆସିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର ବିନିମୟ ଓ ମିଳନ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେଲେ ଧ୍ୱନିଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଆର୍ଯ୍ୟଜାତି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତି ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ଫଳରେ ଟ. ଠ. ଡ଼. ଢ. ଣ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ।

୭. ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ:

କେତେକ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିର ପରିବ©ନ ପାଇଁ କୌଣସି କାରଣ ନଥାଏ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୁପ ସମୀପରେ ଣ,ନ,ମ ଇତ୍ୟାଦି ନାସିକ୍ୟ ବଞ୍ଜନ ଥିଲେ ଧ୍ୱନିର ଅନୁନାସିକା ଘଟିଥାଏ। ଏପରି ପରିବ©ନକୁ ନାସିକ୍ୟ ଭବନ କୁହାଯାଏ। ଯଥା କୂଅ>କୂଅଁ , ହସିବା>ହଁସିବା, ସାପ>ସାଁପ ।

ସେହିପରି ସମୀପରେ ର,ର (ର ଫଳା ରେଫ୍) ଷ୍ , ଶ୍ ସ୍ ଥିଲେ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଧ୍ୱନି ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହିପ୍ରକ୍ରିୟା ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନଗୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ପତିତ>ପଡ଼ିଆ।

୮. ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ କୋମଳ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ

କାବ୍ୟ, କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାଟକାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାବର ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଆହ୍ଲାଦ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଶବ୍ଦକୁ ଭାଙ୍ଗି ସହଜ କରି ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ଯଥା – ରାଜ୍ୟ>ରାଇଜ, ବାଦ୍ୟ>ବାଇଦ, ସୂର୍ଯ୍ୟ>ସୁରୁଜ ।

୯. ସାଦୃଶ୍ୟ (Analogy)

କେତେକ କାଳ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦର ସାମ୍ୟ ହେତୁ ନିଜ ଧ୍ୱନିର ପରିବ©ନର କାରଣ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ଏକାଦଶ (ଏକଦଶ ହେବାର କଥା) । ସ୍ୱର ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁସାରେ ନରକ>ନର୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ । ସେହିପରି ନିରୋଷ୍ଠକ ସାଦୃଶ୍ୟାନୁଯାୟୀ ସରୋଷ୍ଠକ ହୋଇଛି ।

୧୦. ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ

ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ବିକୃତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଗୋରି ଏକ ପ୍ରଧାନ ତରକାରୀ । ଏହାର ଆରମ୍ଭରେ ଗାଈ ଧ୍ୱନି ରହିଛି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଗାଈକୁ ଆଘାତ କଲେ ଦୋଷ ଲାଗିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବାରୁ 'ଗୋଭୀ'>କୋଭି>କୋବି ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ।

୯.୭ ଧ୍ୱନିପରିବ©ନର ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

କଥିତ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଦିଗରୁ ଦେଖାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଦିଗ ହେଉଛି ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂ© ବା Spontaneous ଅନ୍ୟଦିଗଟି ସାପେକ୍ଷ ବା Conditional । ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁ© ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ। ଯଥା- ସ୍ୱତଃଅନୁନାସିକୀ ଭବନ, ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ, ସ୍ୱତଃ ମୁର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀଭବନ । ମାତ୍ର ସାପେକ୍ଷ ପରିବ©ନରେ କେତେକ କାରଣ ନିହିତ । ଏହି କାରଣ ଗୁଡିକ ସବୁଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଣରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତନ ଦେଖାଦେଇପାରେ ।

୧- ଲୋପ (Elision) -

ଅନେକ ସମୟରେ ସହଜ ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୋଗୁଁ ଅଥବା ଦ୍ରୁତ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ସ୍ୱାରାଘାତ ଯୋଗୁଁ କେତେକ ଧ୍ୱନିର ଲୋପ ଘଟିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ତ୍ରିବିଧ ଉପାୟରେ ଦେଖାଯାଏ (କ) ସୁର ଲୋପ, (ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ ଓ (ଗ) ଅକ୍ଷର ଲୋପ

କ) ସ୍ୱର ଲୋପ – ପୁନଶ୍ଚ ସ୍ୱରଲୋପ ତ୍ରିବିଧ ପ୍ରକାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଆଦ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ, ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର ଲୋପ ଓ ଅନ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ

ଆଦି ସ୍ୱରକୁ (Aphesis) କୁହାଯାଏ । ଅଲାବୁ> ଲାଉ ,ଅଭ୍ୟନ୍ତର>ଭିତର, ଅସାର>ସାର । ମଧ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ(synceope) ଶବ୍ଦର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଲୋପକୁ ମଧ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ କୁହାଯାଏ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ> ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ , ପରଶୁ> ପର୍ଶୁ, ନଗର> ନଗ୍ର ।

ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ - ରାମ> ରାମ୍, କମଳ> କମଲ୍, କଟକ> କଟକ୍ ।

ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ- ଏହା ତିନି ପ୍ରକାର ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନ, ମଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ପ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ

ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ – ସ୍ଥିର> ଥର, ସ୍କନ୍ଦ>କାନ୍ଧ

ମଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ - ନଗର>ନଅର, ଉପବାସ>ଉପାସ

ପ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ- ତେଜସ୍>ତେଜ, ଭବିଷ୍ୟତ>ଭବିଷ୍ୟ

ଗ) ଅକ୍ଷର ଲୋପ - ଏହା ୪ ପ୍ରକାର ଆଦ୍ୟକ୍ଷର, ମଧ୍ୟାକ୍ଷର, ଅଭ୍ୟାକ୍ଷର ଓ ସମାକ୍ଷର ।

ଆଦ୍ୟକ୍ଷରେ ଲୋପ -ଯଷ୍ଟିକ୍>ଷ୍ଟିକ, ଅଧ୍ୟାପକ>ଓଝା

ମଧ୍ୟାକ୍ଷର ଲୋପ - ନାସିକା> ନାକ, ସଦ୍ୟକାଳ>ସକାଳ

ଅକ୍ଷର ଲୋପ - ମୌକ୍ତିକ>ମୋତି, ମାତା> ମା

ଓମାକ୍ଷର ଲୋପ (Haplology) ପାନୋଦକ>ପାଦୁକା, ବଡ଼ଦାଦା>ବଡଦା

୨. ଆଗମ - ସ୍ୱରଲୋପର ବିପରୀତ ହେଉଛି ସ୍ୱରାଗମ । ଏହା ତିନି ପ୍ରକାରେ ଘଟିଥାଏ (୧) ସ୍ୱରାଗମ (୨) ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ଓ (୩) ଅକ୍ଷରାଗମ ।

(କ) ସ୍ୱରାଗମ - ଏହା ୪ ପ୍ରାକରେ ଘଟିଥାଏ ।

(୧) ଆଦି ସ୍ୱରାଗମ - ସ୍କୁଲ>ଇସ୍କୁଲ, ଷ୍ଟେସନ>ଇଷ୍ଟେସନ

(୯) ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାଗମ - ସ୍ନାନ >ସିନାନ, ପୃଥ୍ୱୀ>ପୃଥିବୀ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ୱରାଗମ - ହଠାତ୍> ହଠାତ

(୪) ସମସ୍ୱାରାଗମ -ତରୁଣ >ତରୁଣ, କରିଆ>କଇରିଆ

(ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - ଏହା ତିନିପ୍ରକାର . ଯଥା - ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ, ମଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ।

(୧) ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - ଓଷ୍ଠ>ହୋଠ, ଅସ୍ଥି> ହାଡ

(୨) ମଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - ବାନର>ବନ୍ଦର, ଶତ୍‌ପଥୀ >ଶତପଷ୍ଟୀ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - କରିୟା>କରିୟତ୍, କଲ>କଳହ

(ଗ) ଅକ୍ଷରାଗମ- (୧) ଆଦ୍ୟାକ୍ଷରାଗମ - ବଳ>ସବଳ

(୨) ମଧ୍ୟାକ୍ଷରାଗମ - ଖଳ>ଖରଳ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟାକ୍ଷରଗମ - ବହୂ >ବହୁରିୟା, ମୁଖ >ମୁଖତା

୩. ବିପର୍ଯ୍ୟୟ (Metathesis) - ଏହା ୩ ପ୍ରକାର । ଯଥା- ସ୍ୱରବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ।

(୧) ସ୍ୱରବିପର୍ଯ୍ୟୟ - ଦୁଇଟି ସ୍ବର ଧ୍ୱନିର ପାରସ୍ପରିକ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବା ବିପର୍ଯ୍ୟାସ କୁହାଯାଏ । ଛୋଟ ପିଲା ଏବଂ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ନାଳ>ନଳା, ପାଗଳା>ପଗଳା ।

(୨) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ – ରିକ୍‌ସା>ରିସ୍‌କା> ବାସ୍କ

(୩) ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ - ମତଲବ> ମତବଲ, ହ୍ରଦ> ଦହ।

୪. ସମୀଭବନ (Assimilation) - ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଯଦି ଦୁଇଟି ବିଷମଧ୍ୱନି ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ ନ୍ୟୁନାଧିକ ପରିମାଣରେ ସାମ୍ୟ ଲାଭକରେ ଦେବେ ସେହି ବ୍ୟାପାରକୁ ସମୀକରଣ ବା ସମୀଭବନ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ତିନିଗୋଟି ପଦ୍ଧତିରେ ଘଟିଥାଏ । (କ) ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରେ । (ଖ) ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନି ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରେ (ଗ) ପରସ୍ପର ପ୍ରଭାବରେ ଦୁଇଟି ଧ୍ୱନି ସାମ୍ୟଲାଭ କରିପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଯଥାକ୍ରମେ ପୁରଗାମୀ, ପଶ୍ଚଗାମୀ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସମୀଭବନ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

(କ) ସ୍ୱର ସମୀଭବନ - ଜୁଲମ>ଜୁଲୁମ, ସୁରଜ>ସୁରୁଜ

(ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସମୀଭବନ-ଅଗ୍ନ>ଅଗ୍‌ଗି, ପୁତ> ପୁତ୍ର ନୀଳା>ଲୀଳା, ନାଲ >ଲାଲ, ଲଙ୍ଗଳ >ନଙ୍ଗଳ।

୫- ସନ୍ଧି- ପ.ବ. ମ. ଯ ଆଦି କେତେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରୁ ସ୍ୱରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ପୁଣି ନିଜର ପୂର୍ବରେ ଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ମିଶିଯାନ୍ତି। କେବେକେବେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଏହା ବୁଝାପଡେ ନାହିଁ । ବ୍ୟଞ୍ଜନର ରୂପାନ୍ତର ସ୍ୱରଟି ପୂର୍ବ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ମିଶିବାବେଳେ ବ୍ୟାକରଣର ସନ୍ଧିନିୟମ ଅନୁସୃତ ହୁଏନାହିଁ। ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନର ସନ୍ଧି ନିୟମ ଅନୁସୃତ ହୋଇଥାଏ । ସପତ୍ନୀ> ପପତନୀ> ସଭା ସବତନୀ>ସଉତୁଣୀ> ସୌତୁଣି >ନୟନ>ନଇନ > ନୈନ ।

୬. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭବନ – ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି ସଂଘର୍ଷୀ ବା ଉଷ୍ମ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ସେଠାରେ ଉଷ୍ମୀଭବନ ହୁଏ। । କେନ୍ତୁମ୍ ବର୍ଗରେ ଥିବା 'କ' ଧ୍ୱନି ସତମ୍ ବର୍ଗର ଉଷ୍ମଧ୍ୱନି (ଶ, ସ) ରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଲାଟିନ୍‌ରେ 'କେନ୍ତୁମ୍" -ଆଭେସ୍ତାରେ 'ସତମ୍'

ଗ୍ରୀକ୍‌ରେ କତୁନ୍ -ସଂସ୍କୃତରେ ଶତମ୍

ବ୍ରିଟେନରେ କୈଟ- ଓଡିଆରେ ଶହେ ।

୭ ଘୋଷୀ ଭବନ – ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ କଂପନ ଶୂନ୍ୟ ଓ ଢିଲା ହୋଇରହେ ବାୟୁ ଶ୍ୱାସନଳୀ ଏଇ ଦେଇ ଅବାଧରେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ ଓ ବର୍ଗର ୧ମ, ୨ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ 'ସ' ଧ୍ୱନି ଅଘୋଷ ମାତ୍ର ଏହି ଧ୍ୱନି ଯେତେବେଳେ ଘୋଷଧ୍ୱନି ବର୍ଗର ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୫ମ ଏବଂ ଯ,ର,ଳ,ବ. ହ ସହିତ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ସେଠାରେ ଘୋଷୀଭବ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଯେଉଁଠି ଘୋଷ ଧ୍ୱନି ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୁଏ ସେଠାରେ ଅଘୋଷୀ ଭବନ ହୁଏ।

୮.ମହାପ୍ରାଣୀ ଭବନ ଓ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ ଭବନ:

ବର୍ଗର ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ମହାପ୍ରାଣ। ମହାପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନି ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣୀଭବନ ଓ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନି ମହାପ୍ରାଣଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହେଲେ ମହାପ୍ରାଣୀଭବନ ହୁଏ।

ମହାପ୍ରାଣୀଭବନ- କାଶ> ଖାସ, ହାତ> ହାଥ

ଅଳ୍ପପ୍ରାଣୀ ଭବନ-ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ >ସ୍ୱାଦିଷ୍ଠ, ସିନ୍ଧୁ > ହିନ୍ଦୁ, ପବନ >ପଭନ

୯-ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ଅନୁନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ-

ନାସିକ୍ୟୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଲୁପ୍ତ ହେବା ଫଳରେ ଯଦି ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଅନୁସିକ କରେ ଏହାକୁ ଅନୁନାସିକ୍ୟୀଭବନ କୁହାଯାଏ । ଅନେକ ଏହାକୁ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ମଧ୍ୟ କହିଥାନ୍ତି । ବାମ >ବାଁ. ଗ୍ରାମ>ଗାଁ, କୋମଳ> କଅଁଳ, ଭ୍ରମର >ଭଅଁର

ସ୍ୱତଃନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ – ଅନେକ ସମୟରେ ନାସିକା ବ୍ୟଞ୍ଜନର ସଂସର୍ଗ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଆପେ ଆପେ ଅନୁନାସିକ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ସ୍ୱତଃ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । କୂଅ>କୂହଁ, ଯୋଗୁ>ଯୋଗୁଁ, ଘାସ>ଘାଁସ, କର୍କଟ> କଙ୍କଡ଼ା

୧୦- ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ-

ର, ର (ର ଫଳା ଓ ରେଫ୍) ସ. ଷ. ଶ ପ୍ରଭୃତି ଧ୍ୱନିର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ମୂର୍ଷନ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । ବିକୃତ>ବିକଟ, ବୃଦ୍ଧ > ବୁଢ଼ା, ପ୍ରତିହାରୀ> ପଢ଼ିଆରୀ।

ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ – ଅନେକ ସମୟରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ପଦ୍ଧତିରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟି ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା – ପତତି>ପଡଇ, ବନ ବନ >ବଣ ।

୧୧ ତାଲବ୍ୟ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ-

ଜ,ଚ ବର୍ଗର ଧ୍ୱନିର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗୁଁ ଯଗି ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ତାଲବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ ତାହେଲେ ସେଠାରେ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ ହୁଏ ଏବଂ ସଂସ୍ପର୍ଶ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ତାଲବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହେଲେ ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀଭବନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂଘଟିତ ହୋଇଥାଏ । ତାଜା>ଚାଜା, ବାଦ୍ୟ>ବାଜ ।

ସ୍ୱତଃ **ତାଲବ୍ୟୀ** ଭବନ -ବାଦନ>ବାଜଣା, ଅବୋଧ >ଅବୁଝା

୧୨. ମାତ୍ରା ଭେଦ:-

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସ୍ୱର ବେଳେ ବେଳେ ହ୍ରସ୍ୱରୁ ଦୀର୍ଘ ଓ ଦୀର୍ଘରୁ ହ୍ରସ୍ୱ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାଘାତର ପ୍ରଭାବ ପଡିଥାଏ । ଆଷାଢ଼>ଅଷାଢ଼, ବାନର>ବନ୍ଦର . କଲ୍ୟ>କାଲି, ଲଜ୍ଜା>ଲାଗେ ।

୧୩- 'ସ' କାରୀ ଭବନ

ସ୍ପର୍ଶ ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନି ଯଦି ସ, ଶ. ବା ଜ ପରି (ଜେଡ଼) ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହେଲେ ଏହି ପଦ୍ଧତିକୁ 'ସ' କାରୀ ଭବନ- କୁହାଯାଏ । ଆଛେ>ଆସେ . ଗାଛତାଲା>ଗାସ୍ତାଲା ।

୧୪-'ର' କାରୀ ଭବନ

'ସ' କାର ଯଦି ଘୋଷବତ୍ ଜ(ଜେଡ଼) ପରିଣତ ହୋଇ ଶେଷରେ 'ର' କାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ ତେବେ ତାହାକୁ "ର'କାରୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ ।ପ୍ରାଚୀନ ଇଂରାଜୀରେ- hasa> haza> hare

ଭାରୋପୀୟ ନିସଦୋ (nisdo) >ନିଜଦ୍ (Nizda) >ନୀଡ଼> ନୀର (ବଙ୍ଗଳା), ପନ୍ନତହ >ପନ୍ଦର, ଏକାଦଶ>ଏକାଡହ >ଏଗାର

୧୫- ସ୍ୱର ସଙ୍ଗତୀ-

ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପ୍ରଭାବରେ ପଦସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିର ପ୍ରକୃତି ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ ଓ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗତି ବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସଂପାଦିତ ହୁଏ ତେବେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସ୍ୱର ସଂଗତି କୁହାଯାଏ। ବିଲାତି >ବିଲିତି, ଏକ୍ଷଣି > ଇଛୁଣି ବା ଏଛୁଣି, ବିତାଳ>ବେତାଳ, ଲିଖନ>ଲେଖନ ।

୧୬. ଶ୍ରୁତି ଧ୍ୱନୀ (Glide) -

କଥା କହିଲାବେଳେ ପଦମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ସବୁ ସମୟରେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଜିହ୍ୱା ଏକ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ କରିଦିଏ । ଏହି ଦ୍ରୁତ ଉଚ୍ଚାରଣ ଫଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଅସତର୍କଭାବରେ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ଏକଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପକାଏ । ଏହି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଆଗତ ଧ୍ୱନିକୁ ଶ୍ରୁତିଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଏହା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୋଇ ପାରେ ଅଥବା ସ୍ୱର ହୋଇପାରେ ।

'ନ' ଓ 'ର' ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ 'ଦ' ଶୁଣାଯାଏ । ସୁନର>ସୁନ୍ଦର, ବାନର>ବାନ୍ଦର, ପନ୍ନରହ >ପନ୍ଦର, ପିଆନୋ>ପିୟାନୋ ।

୧୭- ଅପିନିହିତ (Epenthesis)

ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଅପିନିହିତ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି। ଏହି ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର ସେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପୂର୍ବରେ ଆସି ଦେଖାଦିଏ। ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଏପରି ବ୍ୟବବହାର ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ- ବେଗୀ ବେଇଗି, ବଂଶୀ> ବଇଁଶୀ, ଅରି >ଅଇରି । ସମ୍ବଲପୁରୀ ଓଡ଼ିଆରେ ପାନି >ପାଇନି

୧୮-ଅଭିଶ୍ରୁତି (Umlante Vowelmutation)

ଭାଷାବିତ୍ J. Grum ଜେ-ଗ୍ରୁମଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଏହାର ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପଦର ଅନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ୱର ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସାଧାରଣତଃ ଅପିନିହିତ ଇ-କାରର ପ୍ରଭାବରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହିଁ ଅଭିଶ୍ରୁତି । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଏହା ଅଧିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଚଲିଲ >ଚଇଲିଲ>ଚଇଲ୍ଲ> ଚଲ୍ଲୁ > ଚୋଲ, ବାଲିଭ> ବଇଲଭ, ବଲ୍ବ> ବୋଲବୋ।

୧୯- ଅପଶ୍ରୁତି (Abiante Vowel gradation)

ଏହାକୁ ଅକ୍ଷର ଶ୍ରେଣୀକ୍ରମ, ଅକ୍ଷରାବସ୍ଥାନ ପ୍ରଭୃତି କୁହାଯାଇପାରେ । ଯଦି ପଦ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତନ ନଘଟି କେବଳ ସ୍ୱରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତେବେ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅପଶ୍ରୁତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓ ଏହା ମାତ୍ରିକ, ଗୁଣୀୟ ଓ ଗୁଣ ମାତ୍ରିକ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ । ମନ> ମାନ, ବସୁଦେବ>ବାସୁଦେବ , ତୀଳ > ତୈଳ , ବର >ବୀର, ପବନ>ପାବନୀ, ଜନକ>ଜାନକୀ ।

୨୦. ସାଦୃଶ୍ୟ (Analogy) -

ଯଦି କୌଣସି ପଦର ଗଠନ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟପଦର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ସେଠାରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ -
ବନ୍ଧୁତା ପଦର 'ତା' ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ନୂତନ ପଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି - ଦେବତା ଓ ମମତା ।
ସଂସ୍କୃତ 'ନରସ୍ୟ' ଅନୁକରଣରେ ନରସସ୍, ସାହୁସସ୍ ପଦର ଗଠନ କରାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ସଂସ୍କୃତରେ 'ରୋଜସୀ',ଛନ୍ଦସୀ, ମାନସୀ ଓ ପ୍ରେୟସୀ ପଦର ସୃଷ୍ଟି ।

୨୧- ଯୋଡ଼ କମଳ (Portmanteau word)

ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ଘନିଷ୍ଠ ମିଶ୍ରଣରେ ନୂତନ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ତାହାକୁ ଯୋଡ କମଳ କୁହାଯାଏ ।
ବରି + ବୈରୀ > ଐରି
ପୟୋଧର + ଭାର> ଭାରୋପୀୟ

୨୨. ମିଶ୍ରଣ (Contamination)

କୌଣସି ଶବ୍ଦର ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ମିଶ୍ରଣ କୁହାଯାଏ । ଓଡିଆର 'ରସ' ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ 'ଅନାରସ' ଘର ସାଦୃଶ୍ୟରେ କଳଘର, ପାତାଳ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ହାସପାତାଳ

୨୩. ଲୋକନିରୁକ୍ତି (Folk Etymology)

ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ବା ଅପରିଚିତ ଶବ୍ଦ ପରିଚିତ ଶବ୍ଦର ଅଳ୍ପ ବେଶି ଧ୍ୱନି ସାମ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପରିଚିତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । ସାଧାରଣ ଲୋକସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିକୁ ଲୋକ ନିରୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ। ମିଶ୍ରଣରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେନାହିଁ । ମାତ୍ର ଲୋକ ନିରୁକ୍ତିରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ।
ଇଂରାଜୀ Armchair>ଓଡିଆର ଆରାମଚେୟାର ବିସ୍ଫୋଟକ >ବିଷଫୋଡା, ପକ୍ଷୀରାଜ, ପକ୍ଷୀରାଜ ଅର୍ଥ ଗରୁଡ଼। ମାତ୍ର ଘୋଡା ଶବ୍ଦ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱକୁ ବୁଝାଇ ପକ୍ଷୀରାଜ ଘୋଡ଼ାହୋଇଛି।

୨୪.ବିଷମଚ୍ଛେଦ (Metamalysis)

ଅଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥାରେ ଏବଂ ସାଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ ବାକ୍ୟାଂଶର ଅଥବା ଶବ୍ଦର ବିକୃତ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଫଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶବ୍ଦର ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ । ଅଥବା ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅଥବା ଶବ୍ଦର ଉଦ୍‌ଭବ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଶବ୍ଦ ବିକାର ବା ବିଷମଚ୍ଛେଦ କୁହାଯାଏ ସଂସ୍କୃତରେ ନବରଙ୍ଗ>ଆରବୀ ନାରଞ୍ଜ>ଇଂରାଜୀ anorange

ଅସୁର ଏକ ମୌଳିକୁ ଶବ୍ଦ, ଆରମ୍ଭରେ ଥିବା 'ଅ' କୁ ଉପସର୍ଗ ମନେ କରି ବିଷମ ଛେଦଦ୍ୱାରା ପୃଥକ କରାଯାଇ ସୁର ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତା ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ।
ବିଧବା ଶବ୍ଦ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ବିଷମଚ୍ଛେଦ ହେବା 'ଧବ' ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ।
ଉପର୍ଯୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଗଲାଯେ କଥିତ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ଘଟୁଅଛି ।

୯.୮ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ

ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ।

୯.୯ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣ କର।

୯.୧୦ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ - ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ।

ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ଦଶମ ଏକକ : ଭାଷା ରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ।

୧୦.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୦.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୦.୨ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ

୧୦.୨.୧ ବାହ୍ୟ କାରଣ

୧୦.୨୨ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କାରଣ

୧୦.୩ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ

୧୦.୪ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ

୧୦.୫ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

୧୦.୫.୧ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର

୧୦.୫.୨ ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ

୧୦.୫.୩ ଅର୍ଥାଦେଶ ବା ଅର୍ଥାଗମ

୧୦.୫.୪ ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ ବା ଅର୍ଥ ଉନ୍ନୟନ

୧୦.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ବା ଅର୍ଥର ଅବନମନ

୧୦.୫.୬ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ

୧୦.୬ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ

୧୦.୭ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

୧୦.୮ ନିଷ୍କର୍ଷ

୧୦.୯ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୦.୧୦ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୦.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ମନୁଷ୍ୟର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ ଓ ଭାବ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବିନିମୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ଯେକୌଣସି ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥର ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସୁଛି ତାହାର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପ୍ରକୃତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ କ୍ରମରେ ଭାଷାର ଗତିପଥରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ନଦୀର ଧାରାପରି ଭାଷା ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରବାହ । ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମ ପରି ମଧ୍ୟ ଏହା ସମୟର ପ୍ରବାହରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର ନଦୀର ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ପରି ଏହାର ଗତି ନୁହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଭାବ ଓ ଅଭ୍ୟାସ ବଳରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ତାହା ହଠାତ୍ ଜଣାପଡେନାହିଁ । କିଛି କାଳ ଗଲାପରେ ସେହ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର କହୁଥିବା ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ । ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାତ ସାରରେ ଭାଷାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ, ନୂଆ ବାକ୍ୟ ଓ ନୂଆ ଧ୍ୱନିର ବ୍ୟବହାର କରେ ସେତେବେଳେ ତା'ର କହୁଥିବା ପୂର୍ବ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

୧- ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

୨. ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

୩- ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

କଥିତ ଭାଷାର ମୌଳିକ ରୂପ ହେଉଛି ଧ୍ୱନି । ଏହି ଧ୍ୱନିର ବା ଧ୍ୱନି ସମୂହର ବିନ୍ୟାସ ଓ ଶବ୍ଦଗଠନ ଓ ବାକ୍ୟ ରଚନା ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି ଭାଷାର ରୂପ । ଏହି ରୂପର ଭାବ ହେଉଛି ଅର୍ଥ । ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିଗତ ପରିବ©ନ ଯୋଗୁଁ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ - ଯଥା - ଗୃହ > ଘର, ସ୍କୁଲ > ଇସ୍କୁଲ । ରୂପ ପରିବ©ନ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାର ଆଙ୍ଗିକ ରୂପରେ ପରିବର୍ତନ ଘଟେ ଯଥା- ଇତିହାସ > ଐତିହାସିକ, ଲୋଭ > ଲୋଭନୀୟ, ସତ୍ୟ > ଅସତ୍ୟ । ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ବା ଭାବପରିବ©ନରେ ଭାଷାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବା ମର୍ମ ବଦଳିଯାଏ । ଯଥା - ମହୁରା – ମଧୁର ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ବିଷ, ବେଦନା, ଅର୍ଥ ଦୁଃଖ ମାତ୍ର ଡାଳିମ୍ବ ଫଳ ବିଶେଷକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ । ବୃଷଭ ଅର୍ଥ ବର୍ଷଣକାରୀ ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଷଣ୍ଢ । ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ - ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ, ଓଳିଆରୁଗଜା ପ୍ରଭୃତିରେ ଆଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବହାରିକ ପଦ୍ଧତିରେ ପରିବ©ତ ହୋଇଯାଏ ।

୧୦.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଟି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୦.୨ ଭାଷା ପରିବ ର୍ନ

ଭାଷାର ପରିବ©ନ କାରଣକୁ ମୋଟାମୋଟି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ (୧) ବାହ୍ୟକାରଣ (୨)ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କାରଣ । ଯେଉଁ ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଭାଷା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ଭାଷାକୁ ପରିବ©ନ କରେ ତାହା ବାହ୍ୟ ଓ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବକ୍ତାର ପ୍ରବୃଦ୍ଧି, ରୁଚି, ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ବା ଶାରୀରିକ ଅକ୍ଷମତା କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗରେ ଯେପରି ବିକୃତି ବା ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ତାହା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବା ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ।

୧୦.୨.୧ ବାହ୍ୟ କାରଣ :-

୧. ଭୌଗୋଳିକ ପ୍ରଭାବ- ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି ଭାଷାରେ ପରିବ©ନ ଆଣିଥାଏ। ଜଳବାୟୁର ବୈଷମ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଶାରୀରିକ ଗଠନ ଓ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଭାବରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ । ଗୋଟିଏ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜଳବାୟୁର ଭିନ୍ନତା ଅର୍ଥାତ୍, ପାହାଡ଼ିଆ , ନଦୀତଟ, ଜଙ୍ଗଲ, ସମତଳ ଅ*ଳ ଅଥବା ଶୀତପ୍ରଧାନ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଅ*ଳ ଯୋଗୁଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଯେପରି ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଅ*ଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁଖ ଅଧିକ ନ ଖୋଲିବା ଯୋଗୁଁ ତ ବିବୃ© ଧ୍ୱନି ସଂବୃତ ଧ୍ୱନିପରି ଏବଂ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନରେ ଲୋକମାନେ ସଂବୃତ ଧ୍ୱନିକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବିବୃତଧ୍ୱନିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

୨. ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରଭାବ :- ସଂସ୍କୃତି ସମାଜର ପ୍ରାଣ ସ୍ୱରୂପ । ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନଧାରାର ଆଦର୍ଶ, ସ୍ୱଚ୍ଛତା, ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏପରିକି ସମାଜର ଶାନ୍ତି, ଅଶାନ୍ତି,ସୁଖ ଦୁଃଖ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ। ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ସେହି ସଂସ୍କୃତିର ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ। ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ, ସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଫଳରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ।

୩- ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନ :- ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ ସହିତ ଗମନାଗମନର ସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଐକ୍ୟ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କର ସ୍ଥାପନ ହୋଇପାରୁଛି । ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ, ଓବିତ ଜାତି ବସବାସ କରି ରହିଥିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିଲା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । କିଛିକାଳ ପରେ ଗ୍ରୀକ୍, ତୁର୍କ, ମୁସଲମାନ, ପାରସିକ ଓ ଆରବିକ ଓ ଭଉରୋପୀୟ ଜାତି ସହିତ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କର ମିଳନ ଫଳରେ ଭାଷା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ମିଳନ ଘଟିଲା । ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ବହୁ ଶବ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଯଥା - ଖାଦ୍ୟ, ପାନୀୟ, ବେଶ,ପୋଷାକ ଔଷଧ, ସଂଗୀତ, ନୃତ୍ୟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ବହୁ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଦେଲା। ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ରାଜନୀତିକ ସମ୍ମିଳନ ଇରିଆରେ ଭାଷାଗତ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା।

୪- ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗରୀ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରସାର :-

ଆଜିର ଯୁଗ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ । ବିଜ୍ଞାନର ଦ୍ରୁତ ପ୍ରସାର ଫଳରେ ଭାଷା ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା। ନୂଆ ନୂଆ ପଦାର୍ଥର ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ସେଗୁଡିକର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ନୂତନ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ପୁଞ୍ଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ବିକୃତ ହୋଇ ବା ଅବିକୃତ ହୋଇ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ।

୫- ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ :-

ଗମନା ଗମନର ସୁବିଧାହେତୁ ବାଣିଜ୍ୟଗତ ସଂପର୍କ ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା । ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଅଥବା ଦେଶଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କାରବାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ନୂତନ ଶବ୍ଦର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଘଟିଲା । ବହୁ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁ ଭାରତୀୟ ଭାଷାକ୍ରମେ ସମୃଦ୍ଧ ହେବାରେ ଲାଗିଲା ।

୬. ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା :

ସମାଜରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ, ଯେଉଁ ମାନେ ଧନୀ କିମ୍ୱା ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଆଡମ୍ବର ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଦରିଦ୍ର, ମୂର୍ଖ ଓ ଅନୁନ୍ନତ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ନିରସ ଓ ଅମାର୍ଜିତ ଭାବରେ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ ।

୭- ସଂସର୍ଗ :-

ଅବସ୍ଥା ଓ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ସହରରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଭାଷା ଓ ଗ୍ରାମରେ ବା ପଲ୍ଲୀ ଅଂଚଳରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ।

ପଲ୍ଲୀବାସୀ ଯଦି ସହରକୁ ଆସେ କିଛି ଦିନ ବସବାସ କରେ ତା'ର ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ସଂସର୍ଗ ହେତୁ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଏପରିକି ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ପରିବାରକୁ ସହରରୁ ହେଉ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଦୂର ଅଂଚଳରୁ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସେ ତେବେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ତା'ର ନିଜ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲେ ମଧ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ପରିବାରର ଭାଷାର ପ୍ରଭାବରେ ତା'ର ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି ବୋହୂଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢିଯାଏ ତେବେ ସେ ଗ୍ରାମର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ ।

୮-ଲିପିଦୋଷ:-

ଶବ୍ଦକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କଲାବେଳେ କେତେକ ତ୍ରୁଟି ଦେଖାଯାଏ । ଲିପି ଅନୁସାରେ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଭାଷାରେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଯଥା ସାଲେପୁରକୁ > Salipur ଆଳି > Aul, ବ୍ରହ୍ମପୁର>Berhampur. ଥିରୁବନ୍ତପୁରମ > Trivendrum.

୧୦.୨.୨ ଆଭ୍ୟନ୍ତରିଣ କାରଣ :

୧– ଭାଷଣ ଅବୟବର ଅକ୍ଷମତା ଓ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଭାଷଣାବୟବର ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଏପରିକି, ଦାନ୍ତୁରା ଅଧିକ ଚଉଡା ପାଟି, ଛୋଟ ଜିହ୍ୱା, ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦଠିକ୍ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରର ସଂକୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣରେ ବିକାର ଦେଖାଦେଲେ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ।

୨– ଭ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ – ଶ୍ରବଣ ଯନ୍ତ୍ରର ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଯୋଗୁଁ ହେଉ ଅଥବା ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିକାଶଜନିତ ହେଉ କିମ୍ବା ଅନୁକରଣ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ହେଉ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଶବ୍ଦରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଏପରି ଭ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇଥାଏ। ଯଥା – ଲୋପ, ଆଗମ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ସମୀକରଣ, ବିଷମୀକରଣ, ସ୍ୱରଉକ୍ତି ପ୍ରକୃତି ।

ଲୋପ- (ଧ୍ୱନିଲୋପ – ସ୍ରୁର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଅକ୍ଷର ଲୋପ)

ଉଧାର > ଧାର

ସୁବର୍ଣ୍ଣ > ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ

ଆଗମ- (ଧ୍ୱନିଆଗମ – ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଅକ୍ଷର)

ସ୍କୁଲ > ଇସ୍କୁଲ

ଷ୍ଟେସନ୍>ଇଷ୍ଟେସନ

ଜେଲ>ଜିଅଲ

ସ୍ନାନ>ସିନାନ

ବିପର୍ଯ୍ୟୟ -ବୁଡିବା> ଡୁବିବା

ରିକ୍ସା>ରିସ୍କା

ହ୍ରଦ>ଦହ

ସମୀକରଣ-ଅଗ>ଅଗ୍ନି>ଅଗି

ଚକ୍ର> ଚକ୍‌କ> ଚକ୍

ବିଷମୀ କରଣ- ସମ୍ମାନ> ସନମାନ୍

ଲାଲ୍> ନାଲ୍

ସ୍ୱର ଉକ୍ତି- ଭକ୍ତ> ଭକତ

ସ୍ୱପ୍ନ> ସପନ୍

୩. ବଳାଘାତ ପ୍ରଭାବ :-

ଧ୍ୱନିର ପରେ ଅଧିକ ବାୟୁ ନିଷ୍କାସିତ ହେଲେ ବା ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ପାର୍ଶ୍ୱବ◌ୀ ଧ୍ୱନି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ତାହା ଲୋପ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା - ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଶବ୍ଦରେ ଥିବା 'ଭ୍ୟ' ଉପରେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ହେତୁ 'ଅ' ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଲୋପ ହୋଇ ଯିବାରୁ ଶବ୍ଦରେ ପରିବର୍ତନ ଘଟି 'ଭିତର' ହୋଇଯାଏ।

୪. ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ :

ଯଦି ଶବ୍ଦର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ତାହେଲେ ଧ୍ୱନି ପରିବ◌ନ ଘଟେ। ଯଥା- ବୁଢା> ବୁଢ୍‌ଢା, ପୀଡା >ପୀଡ଼୍‌ଡ଼ା

୫. ପ୍ରଯତ୍ନ ଲାଘବ :

ବାଗ୍ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରଯତ୍ନ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପ୍ରଯତ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯଦି ଅବହେଳା କରାଯାଏ ତାହାହେଲେ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପରିବ◌ନ ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯଥା-ବଡବାପା > ବଡ଼ାପା

ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତିକ>ଜେଠେଇ>ଦେଠେଇ

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର>ଧୀରେନ୍

୬. ଅନୁକରଣରେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା :

ଅନେକ ସମୟରେ ଅଶିକ୍ଷା ହେତୁ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଅଥବା କଠିନ ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣକଲାବେଳେ ଅନୁକରଣ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁ ଶବ୍ଦକୁ ବିକୃତଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଭାଷାରେ ପରିବ◌ନ ଦେଖାଦିଏ। ଯଥା କ[]ାକ୍ଟର>କାନଟ୍ରାଇଟ, ହସପିଟାଲ> ହାଁସାପାତାଳ, ଡକ୍ଟର>ଡାକତର, ସିଗ୍‌ନାଲ>ସିଙ୍ଗଲ, ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ>ଇଙ୍ଗରସନ୍।

୭. ଦ୍ରୁତକଥନ-

ଅନେକ ସମୟରେ ଶବ୍ଦକୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ କେତେକ ପରିବ◌ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। ଯଥା- ଭୋଗମଣ୍ଡପ>ଭଣ୍ଡ

Thank you> ଥାଙ୍କୁ

୮. ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଲଂଘନ ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ

ଶୁଦ୍ଧ   ଅଶୁଦ୍ଧ

ଧୀରେ- ସଧୀରେ

ପୂଜାସ୍ପଦ - ପୂଜ୍ୟାସ୍ପଦ

ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ- ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ

ପାଟବ- ପାଟବତା

ଅନଟନ- ଅନାଟନ

ଧୂମ- ଧୂମ୍ର

ନରକ- ନର୍କ

ଏକତ୍ର- ଏକତ୍ରିତ

ପ୍ରତ୍ୟେକ- ପ୍ରତ୍ୟେକଟି

ଯଦିଚ- ଯଦିଓ

ମରକତ- ମର୍କତ

୯. ସାଦୃଶ୍ୟ:

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ରୂପ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସେହିପରି ଶବ୍ଦ ଗଠନକୁ ସାଦୃଶ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଇଂରାଜୀରେ Shall → Will ରେ ଥିବା 'l' (ଲ) ଭବିଷ୍ୟତ କାଳରେ 'l (ଲ) ରହି Should ଏବଂ Would ହୋଇଛି, ମାତ୍ର 'Can' ଶବ୍ଦରେ – 'l' ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି Could ହୋଇଛି । ଓଡିଆରେ ବନ୍ଧୁତା ସାଦୃଶ୍ୟରେ 'ମମତା' ଛନ୍ଦସୀ, ମାନସୀ ପରି କ୍ରନ୍ଦସୀ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୋଇ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇଛି ।

୧୦. ମନରୁ ଗଢି କହିବା:-

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଧ୍ୱନି ମନରୁ ଗଢି କହିଥାନ୍ତି । ତାହା କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଯଥା – ଅନ୍ନକୁ ଅର୍ଣ୍ଣ, ବେଶକୁ ଭେଶ, ପରିସ୍ରା ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରିସାବ , ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରତମାନ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୧. ଭାବାତିଶଯ୍ୟ :

ଭାବପ୍ରବଣତା ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ, ଯଥା – ଅତି ସ୍ନେହରେ ଲୋକେ କହିଥାନ୍ତି – ପାଗଳାଟାଏ – ବାୟାଣିଟା, ମୀନାକ୍ଷୀକୁ ମିନି, ଦୁଷ୍ଟଟାଏ, ପାଜିଟାଏ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୨. ରୂଢି ଓ ଅଲଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ

ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ବଦଳାଇ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା- ଗୋବର ଗଣେଶ – ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ (ଠକ), ନାଗସାପ (ଭୟଙ୍କର) ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର (ଭୟଙ୍କର ଶତ୍ରୁ), ସରଗ ଚାନ୍ଦ, ମେଣ୍ଢାଟାଏ, ଚିତାକାଟିବା, ହାତ ଧରିବା, ବିରାଡ଼ି ଆଖିବୁଜି ଦୁଧ ପିଇବା, ଓଳିଆରୁ ଗଜା ପ୍ରଭୃତି।

୧୩. ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ :

ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ ଦେଖାଦିଏ । ଯଥା ରୋଡ୍‌ରାସ୍ତା, ସେପଟସାଇଡ଼, ପୁଣିଫେରେ, ଆହୁରିପୁଣି, ପୂରାଫୁଲ୍ ।

୧୪ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ :

ସାମାଜିକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବିକୃତି ଘଟିଥାଏ। ଯଥା- ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଶାଶୂ, ଶ୍ୱଶୁର, ଦେଢଶୂର, ମଳାସୁର, ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ। ସ୍ୱାମୀର ନାମ ରାମ ଥିଲେ ତାକୁ ଟାମ, ଶ୍ୱଶୁର ନାମ କୃଷ୍ଣ ଥିଲେ ତାକୁ ନୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଡାକିଥାନ୍ତି। ଏହିପରିଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାରେ ଅହରହ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି। ଜ୍ଞାତସାରରେ ହେଉ ଅବା ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ହେଉ, ମନ୍ଥର ହେଉ ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେଉ, ଧ୍ୱନିଗତ ହେଉ ବା ରୂପଗତ ହେଉ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା। ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ ଆମେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ, ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବୁଝିଥାଉ।

୧୦.୩ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ :

ଆମର କଥିତ ଭାଷାକୁ ଦୁଇଟି ଦିଗରୁ ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ତା'ର ଧ୍ୱନି, ଧ୍ୱନି ଗ୍ରାମ, ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟଟି ତା'ର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଦିଗ ବା ରୂପ ଯାହାଭାବ ବା ଅର୍ଥ । ଘର କହିଲେ (ଘ + ଅ୍ +ର+ ଅ) ଧ୍ୱନିକୁ ନେଇ ଗଠିତ ଏକ ଶବ୍ଦ ଯାହା ବାହ୍ୟରୂପ ମାତ୍ର 'ଘର' କହିଲେ ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ବାସକରେ । ଯାହା ତା'ର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ । ଏହି ଅର୍ଥ ହିଁ ଭାଷାର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ରୂପ ଓ ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ । 'ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସଂପର୍କ ନଥାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ ଯାହାକୁ ଅଶ୍ୱବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓଡିଆରେ ତାକୁ ଘୋଡା କହୁ । ତେଲୁଗୁରେ ଏହି ଘୋଡ଼ାକୁ 'ଗୁରୁମୁ', ତାମିଲିରେ 'କୁଜୀରେ' ଇଂରାଜୀରେ ହର୍ସ, ଫରାସୀରେ ଶଭାଲ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଓ 'ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣର ସଂପର୍କ ନାହିଁ ।

ଭାଷାର ଉପଯୋଗିତା ହିଁ ତା'ର ଅର୍ଥ । ବକ୍ତା ଯାହା କହେ ଶ୍ରୋତା ତାହା ଶୁଣି ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଏ ସେହିଥିରୁ ହିଁ ଅର୍ଥ ବୁଝାପଡେ । 'ଆସ' କହିଲା ମାତ୍ରେ ଶ୍ରୋତା ଯଦି ପଦଚାଳନାକରି ବକ୍ତାଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ ତାହେଲେ ଆସ ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥ ଜଣାପଡେ । ତେଣୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଅର୍ଥ ବୁଝିଯାଉ ।' (ଭାଷା, ଶାସ୍ତ୍ର, ପରିଚୟ – ପୃ-୫୫୫, ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ) ।

ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ। ଭାରତୀୟ ବୈୟାକରଣ ଓ ଆଳଙ୍କାରିକ ଗଣ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । (୧) ଅଭିଧା ୨)ଲକ୍ଷଣା (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ବ୍ୟଞ୍ଜନା (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ) । ଅଭିଧା, ଅଭିଧାନିକ ବା ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ, ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ – ଏହାକୁ ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ କୁହାଯାଏ । ଲକ୍ଷଣ ନିରୂପଣ କରି ଅନ୍ୟଏକ ଅର୍ଥ ଆରୋପଣ କରାଯାଏ । ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ବାଚ୍ୟାର୍ଥ, ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ଅନ୍ୟ ଏକ ସାରଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା 'ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ' । ଯଥା- ଦିଲ୍ଲୀ –ଭାରତର ରାଜଧାନୀ । ଏହା ଭାରତୀୟ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମସ୍ଥଳୀକୁ ବୁଝାଏ । ଏଠାରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅର୍ଥ ଅଭିଧା ବା ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଯଦି କୁହାଯାଏ, ରାଜ୍ୟର ଦାବୀକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଅସ୍ୱୀକାର କଲା ତାହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସରକାର ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏହା ଏକ ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ବା ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ । ପୁନଶ୍ଚ ଆମେ ଯଦି ଦିଲ୍ଲୀ କା ଲଡୁ ବୋଲି କହୁ ତାହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀ ଶବ୍ଦର ଉପର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥକୁ ନବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ସାରଶୂନ୍ୟ ବା ନିରର୍ଥକ ପରି ଜଣାପଡେ ଯାହାକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ କୁହାଯାଏ।

୨ୟରେ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ତିନିଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ୧) ଯୌଗିକ, (୨) ରୂଢ (୩) ଯୋଗରୂଢ । କୁମ୍ଭକାର- ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଏକ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ (କୁମ୍ଭ - କୃ -ଅ) ମାତ୍ର ଯାହା ପ୍ରକୃତିପ୍ରତ୍ୟୟ ଅର୍ଥକୁ ନବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଏ ତାହା ରୂଢ ଶବ୍ଦ, ଯଥା- ବ୍ୟାଘ୍ର –(ବି -ଆ- ଘ୍ରା - ଅ) ଯାହା ବିଶେଷଭାବରେ ଆଘ୍ରାଣ କରେ । ମାତ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର କହିଲେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣୀକୁ ବୁଝାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଯୌଗିକ ଓ ରୂଢର ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ- ଯେପରି 'ପଙ୍କଜ' (ପଙ୍କ- ଜନ୍ – ଯଅ) କେବଳ ପଦ୍ମକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ ଏହାକୁ ଯୋଗରୂଢ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।

କେବଳ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନେକ ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରାୟୋବିକ କୌଶଳ ଅନୁସାରେ ଏବଂ ବିଶେଷ କରି ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଅର୍ଥରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଯିବ। ହରି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଇଶ୍ୱର, ସିଂହ, ମାଙ୍କଡ଼,ଗାତ, ଘୋଡ଼ା, ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥରେ ଯେପରି ବ୍ୟବହୃତ ସେହିପରି ମାରିବା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହତ୍ୟାକରିବା, ପିଟିବା, ଠକିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସମୟର ବ୍ୟବଧାନରେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ଯେପରି ପରିବ©ତ ହୁଏ ଅର୍ଥର ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ଓ କାରଣରୁ ପରିବ©ନ ଘଟିଥାଏ । ତେଣୁ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ କାରଣ ଓ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ।

୧୦.୪ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନର କାରଣ :-

୧-ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗ

ଶାସ୍ତ୍ରୀ – ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଥିଲା ବେଦ, ବେଦାଙ୍ଗ ଓ ଦର୍ଶନ ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରାଯାଉଥିଲା । ତାପରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସଂଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ପଦ କାଳକ୍ରମେ ଏକ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

୨– ପଣ୍ଡିତ

ବିଭିନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ସଂସ୍କୃତରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରି ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲା । ବିଭିନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା ଓ ସଭା ସମିତିରେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ବର୍ଗ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଶେଷରେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରି ମୂର୍ଖ ବା ଆଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ଥଟ୍ଟା କରାଗଲା ।

୩-ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ

ପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଅପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁର ତୁଳନା ସାମ୍ୟ ଓ ନିକୃଷ୍ଟତା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ 'ଉପମା', 'ଯମକ', 'ରୂପକ', ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଅର୍ଥର ଚମତ୍କାରିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥର ପରିବ©ନ ଘଟିଥାଏ । ଯଥା– ବିରାଡି ବୈଷ୍ଣବ (ଠକ), ଗଧ (ଅଳସୁଆ, ନିର୍ବୋଧ) ପଥର (ହୃଦୟହୀନ), ନାଗସାପ (ଭୟଙ୍କର), ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର (ନିଜ ଲୋକ ଶତ୍ରୁ) ।

୪-ଅଜ୍ଞାନ ଦୋଷ

ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନଜାଣି ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଅର୍ଥ ବଦଳିଯାଏ । ଯଥା– 'ପାଷାଣ୍ଡ'-ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ। ମାତ୍ର ଅଜ୍ଞତାଯୋଗୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଅର୍ଥରେ ପରିବ©ନ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ଖରାପ ଅର୍ଥରେ ବା ଗାଳି ଅର୍ଥରେ ଦୁଷ୍ଟ, ବିଧର୍ମୀ ବିଚାର ଓ ବିବେକ ବିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

୫-ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ –

କାଳକାଳ ଧରି ପରଂପରାକ୍ରମେ ସାମାଜିକ ଓ ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଚଳିଆସୁଥିବା ଅନେକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ବିଶେଷ କରି ଗ୍ରାମା*ଳରେ ରହୁଥିବା ନାରୀମାନେ ବିବାହ କରିସାରିଲା ପରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ, ଶାଶୂ ଶଶୁର, ମଳାଶୁର, ଅଜାଶୂର ପ୍ରଭୃତି ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ନାମକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ କାରଣ ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ପାପ ଓ ଅଧର୍ମ ହେବ । ଶାଶୂର ନାମ ଯଦି 'ଚାନ୍ଦ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ନାନ୍ଦ' । ଶଶୁରଙ୍କ ନାମ ଯଦି 'ସୁରେଶ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ନୂରେଶ'। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନାମ 'ରାମ' ତାହେଲେ କହିବେ 'ଟାମ' ପ୍ରଭୃତି । ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନଧରି ଅନ୍ୟ ଆଗରେ କହନ୍ତି 'ଆମର ସେ', 'ଅମୁକର ବାପା' ଘରେ ନାହାଁନ୍ତି କିମ୍ବା କାମକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।

୬. ସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଅନୁସାରେ ଭାଷାର ପରିବ©ନ

‘ ଭାଇର ଅର୍ଥ ନିଜର ବଡ଼ କିମ୍ବା ସାନ ସହୋଦର ବା ବଂଶୀୟ । ମାତ୍ର ବମ୍ବେରେ ଭାଇ ଶବ୍ଦଟି କୁଲି ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ। ଏବେ ସଭାସମିତିରେ ଭାଇ ମିତ୍ର ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ। ଏପରିକି ଆଜିକାଲି ସହରମାନଙ୍କରେ ରହୁଥିବା ଚାକିରିଆ ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ’ଭାଇ’ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ୱାମୀ ଅଫିସ ଯିବାପାଇଁ ଉଠିବା ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଡାକେ ହେ ଭାଇ ଉଠ ଡେରି ହେଲାଣି। ସେହିପରି ଇଂରାଜୀରେ ଇଂରାଜୀରେ ସିଷ୍ଟର ଅର୍ଥ ଭଉଣୀ। ମାତ୍ର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଧାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସିଷ୍ଟର ବୋଲି ଡାକନ୍ତି। ମା’ ଅର୍ଥ ଜନନୀ ବାପା ଅର୍ଥ ପିତା ମାତ୍ର ଅନେକ ପିତାମାତା ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆରେ ମା, ଆରେ ବାପା ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିଥାନ୍ତି ।

୭-କେତେକ ଅଶୁଭ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶୁଭ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ-

ମନୁଷ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟକରେ । ‘ମୃତ୍ୟୁ’ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ହିଁ ଅଶୁଭ ଓ ଏକ ଗାଳି । ସେଥିପାଇଁ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୃତ ବୋଲି ନକହି - ମହାପ୍ରୟାଣ . ସ୍ୱର୍ଗବାସ , ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ. ଦେହାନ୍ତ, ମୁକ୍ତି ଲାଭ, ପଂଚତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତି , ବୈକୁଣ୍ଠ ପ୍ରାପ୍ତି ବା ଗଙ୍ଗା ପ୍ରାପ୍ତି ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ‘ବିଧବା’ ନାରୀମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ‘ବିଧବା’ ନକହି ସିନ୍ଦୂର ଲିଭିଯିବା, ଚୂଡ଼ି ଚାଲିଯିବା, ସୋହାଗ ତୁଟିଯିବା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥାଏ ।

୮. ବିଭିନ୍ନ ରୋଗ ସୂଚକ ଶବ୍ଦର ପରିହାର

କେତେକ ଭୟଙ୍କର ବା ମାରତ୍ମକ ରୋଗ ସୂଚକ ଶବ୍ଦର ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ନକରି ମନୁଷ୍ୟ ଭୟରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରି ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାଏ । ଯେପରି ବସନ୍ତ, ହାଡ଼ଫୁଟି ,ହଇଜା ପ୍ରଭୃତି ରୋଗକୁ ମା’ ବା ଠାକୁରାଣୀ ସମ୍ବୋଧନ କରି ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗକୁ ରାଜବ୍ୟାଧି, କୁଷ୍ଠରୋଗକୁ ବଡ ରୋଗ ବୋଲି କୁହାଯାଏ

୯. ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା ଥଟ୍ଟାରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ପଣ୍ଡିତଟାଏ କହିଲେ ମୂର୍ଖକୁ ବୁଝାଏ, ସେହିପରି ଖରାପ ପିଲାକୁ > ବଢିଆ ପିଲା, ଅସୁନ୍ଦରକୁ>କନ୍ଦର୍ପଟାଏ, ଅଧର୍ମୀକୁ > ଧର୍ମାବତାର ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀକୁ> ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।

୧୦. ଆଧାର ପରିବର୍ତ୍ତନ –

ଆଧାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ’ପତ୍ର’ ଶବ୍ଦକୁ ନିଆଯାଇପାରେ। ପ୍ରଥମେ ’ପତ୍ର’ କହିଲେ ଗଛର ’ପତ୍ର’କୁ ବୁଝାଉଥିଲା। ଏହିପତ୍ର ଉପରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଭୂର୍ଜ ବଳକଳ ଉପରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କାଗଜରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବାରୁ କାଗଜକୁ ପତ୍ର ବୋଲି କୁହାଗଲା । ପତ୍ର ଦେହରେ ପୂର୍ବେ ଚିଠି ବା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ଓ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଲା । ତେଣୁ ପତ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚିଠି ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହେଲା ।

୧୧. ନମ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନ -

ଭଦ୍ରତା ବା ନମ୍ରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କେତେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ସେଥିରୁ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଥାଏ।

ଗରିବ ଘର – ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲାବେଳେ କହନ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ଟିକିଏ ଗରିବ ଘରେ ପଡୁ । କିମ୍ବା ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ଫାଟକରେ ଲେଖାଯାଇଥାଏ – ’ଧୂଳିଘର’ ‘ବାଲିଘର’ ପ୍ରଭୃତି । କେତେକ ତଳିଆ କର୍ମକାରୀ ଅଫିସରେ କାମ କଲାବେଳେ ଉପର ଅଫିସରଙ୍କୁ ହାକିମ, ଅନ୍ନଦାତା, ସାହେବ, ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।

୧୨. **ସାଦୃଶ୍ୟ** -

ସାଦୃଶ୍ୟ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ପ୍ରଶୟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶିଷ୍ଟତା ବା ନମ୍ରତା ମାତ୍ର 'ଆଶ୍ରୟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟ ଶବ୍ଦର ସାଦୃଶ୍ୟରେ ପ୍ରଶୟ ଶବ୍ଦ ସାହାଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

୧୩- ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଶବ୍ଦରେ ପୂର୍ବ ସର୍ଗ, (ଉପସର୍ଗ) ଓ ପରସର୍ଗ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) ବା ସନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠନ ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ନାମଶବ୍ଦ 'ସୁ' ବା 'ଦୁ'. କର୍ମ ଶବ୍ଦରେ ଅପ ଦୁଃ ଲଗାଇଲେ ଅର୍ଥର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ହତ ଶବ୍ଦରେ ଆ,ନି,ସମ୍, ବି ଉପସର୍ଗ ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ ଗଠନ କଲେ ନୂତନ ଅର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସତ୍ୟ ପୂର୍ବର 'ଅ' ଲଗାଇଲେ ଅସତ୍ୟ ହୁଏ। ଅର୍ଥ ବିପରୀତ ହୋଇଯାଏ ।

୧୪. ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଳନ

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ମିଳିତ ହେଲେ ଉଭୟର ଅର୍ଥ ବଦଳିଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ଅରଣ୍ୟ ରୋଦନ (ଅରଣ୍ୟ ଅର୍ଥ ଜଙ୍ଗଲ, ରୋଦନ ଅର୍ଥ କ୍ରନ୍ଦନ) ଏହାର ରୂଢ଼ ଅର୍ଥ ବୃଥା ଗୁହାରି କରିବା । ଚୁଲିକଥା – ବାଜେ ବା ମୂଲ୍ୟହୀନ କଥା, ଘର ଭାଙ୍ଗିବା - କ୍ଷତି ସାଧନକରିବା ପ୍ରଭୃତି ।

୧୫. ପ୍ରଯନ୍ ଲାଘବ

ଅଧିକ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଲଘୁ କରିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକାଧିକ ଶବ୍ଦରୁ ଏକମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ରଖି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରିହାର କରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଏହି ଏକମାତ୍ର ତା'ର ମୂଳ ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସମୂହ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ବହନ କରେ। ଯଥା- ରେଲଗାଡ଼ି > ରେଲ୍ Bicycle > cycle Television > T.V., Telephone > ଫୋନ୍

୧୬. ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ

ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ଏକତ୍ର ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ଅର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ତାହାକୁ ପୁନରୁକ୍ତି ଦୋଷ କୁହାଯାଏ । ମିଳିତ ଶବ୍ଦ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୋଟିଏ ସୀମିତ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଥା – ରୋଡ୍‌ରାସ୍ତା, ସେପଟ ସାଇଡ୍, ଏପାଖ ସାଇଡ୍, ଆହୁରି ପୁଣି, ଫେରେ ପୁଣି, ପୂରା ଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୭. ପ୍ରତୀକ ତା ସଙ୍କେତ-

କୌଣସି ବିଶେଷତ୍ୱ ବା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଯଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବର୍ଗର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ତେବେ ବସ୍ତୁସୂଚକ ଶବ୍ଦଟି ବସ୍ତୁକୁ ନବୁଝାଇ ବର୍ଗର ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଥା – ଲାଲଝଣ୍ଡା> କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗାନ୍ଧୀଟୋପି >କଂଗ୍ରେସ, ପଇତା>ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜଟା ଦାଢୀ>ବାବାଜୀ ବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଲୁଙ୍ଗି > ମୁସଲମାନ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୮. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚି ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଦୁଇଟି ସମଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ସମାନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ପରକୀୟା ପ୍ରୀତି ଜଣେ ଚୈତନ୍ୟପନ୍ଥୀ ବୈଷ୍ଣବ ମନରେ ଯେଉଁଭାବ ସୃଷ୍ଟିକରେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ବା ସଂପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସ, ଧମ. ଭକ୍ତି ,ଜପ, ଚୁମ୍ବନ, ଆଲିଙ୍ଗନ, ପ୍ରେମ, ପ୍ରୀତି ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଯୋଗୁଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ।

୧୯- ଭାଷଣିକ ପ୍ରୟୋଗ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥର ଅବୟବର ଚିତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସେହି ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା ସୁରେଇ ବେକ, କଳସ ମୁହଁ, ପାନିଆଁ ଦାନ୍ତ, ନଡିଆ ଜଟା, ଚଉକି ଗୋଡ, ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷ ,ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣ, ଘରର ମୁହଁ, ହାଣ୍ଡିର ପେଟ, ସେହିପରି କଥାର ଅଗମୂଳ, କଥାର କଳି, ଗଳ୍ପ ପାଖୁଡା ।

୨୦- ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ

ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଚ୍ଛ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଏକ ଧ୍ୱନିତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଯଥା- ଚିତା କାଟିବା (ଠକିବା), ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା,ଟିକିନିକି ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରିବା, ଉଷୁନାଧାନ ଗଜାହେବା (ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବହେବା) ହାତ ବାରିସି (ବୋଲକରା ବ୍ୟକ୍ତି)

୨୧. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନ

ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଅର୍ଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ - ଧନ > ଧାନ, ମନ > ମୁନ > ମୁନୀ > ମାନୀ 1 >ମୀନ, କଳ >କଳି , କଳା > କେଳା ପ୍ରଭୃତି ।

୨୨. ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା ବା ପ୍ରହେଳିକା -

ପ୍ରହେଳିକା ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥକୁ ଗୋପନ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହାକୁ ନାମଦିଆ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ଏଇଠି ଅଛି ସାତ କିଆ ବାରି ଡେଇଁ ପଡୁଛି (ପବନ), ଟିକି ବାଛୁରୀ ବେକରେ ପଘା(ଛୁଞ୍ଚ)। ଏଠାରେ ବାଛୁରି ଅର୍ଥ ଛୁଞ୍ଚକୁ ବୁଝାଏ ।

୧୦.୫ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବା ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକ ସେହିପରି ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ କେତେବେଳେ ଅନେକ ଅର୍ଥରେ ତ ଅନେକ ଅର୍ଥ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଭଲ ଅର୍ଥ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ତ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥ ଭଲ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥର ଆଗମନ ହୁଏ । ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ଭାଷାବିତ୍ J. Breil ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଦିଗ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ବା ଅର୍ଥ ସଂପ୍ରସାରଣ -

(Expansion or widening of meaning)

ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ -

(Contraction of meaning)

ଅର୍ଥାଦେଶ ବା ଅର୍ଥାଗମ -

(Transference of meaning)

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେତୋଟି ଦିଗ ମଧ୍ୟ ଭାଷାବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ ବା ଅର୍ଥ ଉନ୍ନୟନ -

(Elevation of meaning)

୧୦.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ବା ଅର୍ଥର ଅବନମନ -

(Deterioration of meaning)

୧୦.୫.୬ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ -

(Division of meaning)

୧୦.୫.୧ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର-

କେତେକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ସୀମିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ବିସ୍ତୃତ ବା ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାରୁ ଏଠାରେ ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ଘଟିଲା । ଯଥା –

କୁଶଳ - ପ୍ରଥମେ ଏହା କୁଶସଂଗ୍ରହକାରୀକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଦେଖାଦେବାରୁ ଏହି ଅର୍ଥକୁ ଲୋକମାନେ ଭଲ ଅର୍ଥରେ ସବୁ କୁଶଳ ତ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାକୁ ବିଚାର କରି ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ - ' ସେ ଜଣେ କୁଶଳୀ କାରିଗର' ।

ତେଲ - ପୂର୍ବରୁ 'ତିଳ'ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ତେଲ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା, ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ତୈଳବୀଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତେଲ ଯଥା- ସୋରିଷ, ଚନ୍ଦନ, ବାଦାମ, ଜଡ଼ା, ନଡିଆ, ପେଶି, କରଞ୍ଜ, ପ୍ରଭୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ତେଲ ବୋଲି କୁହାଗଲା ।

ଗବେଷଣା – ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ଅର୍ଥଥିଲା ଗାଈ ଖୋଜିବା (ଗୋ+ଏଷଣା) ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଖୋଜିବା ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ କ୍ରମେ ଜ୍ଞାନରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ବିଭବ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହେଉଛି । (ଗବେଷ୍+ ଣ+ ଅ) ଗବେଷଣା – ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ।

ଖାଇବା- ଖାଇବାର ମୂଳ ଅର୍ଥ ଭୋଜନ କରିବା । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଗାଳି ଖାଇବା, ମାଡ଼ ଖାଇବା, ଜୋତା ଖାଇବା, ବିଷ ଖାଇବା ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି -ବାଚକ ବା ସ୍ଥାନ ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟର ଅର୍ଥ ବିସ୍ତାର ଘଟି ଗୁଣସୂଚକ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥର ବାଚକ ହୋଇଯାଇଛି। ଯଥା କୂଟନୀତିଜ୍ଞ ଅର୍ଥରେ –'ଚାଣକ୍ୟ', କଳିଲଗାଇବା ଅର୍ଥରେ 'ନାରଦ', ଜାତି ଦ୍ରୋହି ଅର୍ଥରେ ଶିଖି ମନାଇ, ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଅର୍ଥରେ ଜୟଚନ୍ଦ୍ର, ମହାକବି ଅର୍ଥରେ କାଳି ଦାସ, ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଭାବରେ ନନ୍ଦନକାନନ, ଭୂସ୍ୱର୍ଗ - କାଶ୍ମୀର, ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ ସ୍ଥାନ ଭାବରେ ବୈକୁଣ୍ଠ, ଅମରାବତୀ ପ୍ରଭୃତି ।

୧୦.୫.୨ ଅର୍ଥ ସଂକୋଚନ:-

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଅନେକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପରେ ସୀମିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅର୍ଥ ସଙ୍କୋଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ -

ସର୍ପ - ର ମୂଳ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସରୀସୃପ । ଯେଉଁ ଜୀବ ଭୂମିରେ ଛାତିଦେଇ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଗତିକରେ । କୁମ୍ଭୀର, ଝିଟିପିଟି, ବିଛା, ବେଙ୍ଗ, ଜିଆ, ଗୋଧି, ସାପ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଣୀ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ କେବଳ ସାପକୁ ବୁଝାଉଛି।

ଭାର୍ଯ୍ୟା – ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥଥିଲା ଯେଉଁ ନାରୀର ଭରଣ ପୋଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନନୀ, ଭଗ୍ନୀ, କନ୍ୟା, ପତ୍ନୀ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା କେବଳ 'ପତ୍ନୀ'କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ବେଦନା – ଏହି ଶବ୍ଦଟି ବିଦ୍ ଧାତୁର ଉତ୍ପନ୍ନ ଯାହାର ଅର୍ଥ ଅନୁଭବ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, କରୁଣା, ଆଶା, ନିରାଶ, ପ୍ରେମ,ଭୟ ପ୍ରଭୃତି । ମାତ୍ର ଏହା କେବଳ 'ଦୁଃଖ'କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ଘୃତ - (ଘୃ +ତ) ଏହାର ଅର୍ଥହେଉଛି ସେଚିତ ବା ସେଚନୀୟ । ଜଳ, ମଧୁ, ତୈଳ, ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ସେଚନୀୟ ତରଳ ପଦାର୍ଥ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା କେବଳ 'ଘିଅ'କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ଅର୍ଣ୍ଣ - (ଅନ୍ + କ୍ତ) ଯେକୌଣସି ଖାଦ୍ୟକୁ ଯଥା- ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ଘୃତାନ୍ନ, ଶାକାନ୍ନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବୁଝାଇଥିଲା। ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ମାତ୍ର ଅନ୍ନ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ 'ଭାତ' କୁ ବୁଝାଉଛି ।

୧୦.୫.୩ ଅର୍ଥାଦେଶ:-

ଯେଉଁଠାରେ ଶବ୍ଦ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ତ୍ୟାଗକରେ ଏବଂ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାରେ ଅର୍ଥାଦେଶ ଦେଖାଦିଏ ।

ବାଡି - ସଂସ୍କୃତ 'ବାଟିକା' ଶବ୍ଦରୁ 'ବାଡ଼ିର'ର ସୃଷ୍ଟି । ଏହାର ଅର୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ । କାଳକ୍ରମେ ଘରର ପଛପାଖ ବା ସାମ୍ନାରେ ଥିବା ବଗିଚାକୁ ବୁଝାଏ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହା 'ଘର' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଉଧାର – ସଂସ୍କୃତ 'ଉଦ୍ଧାର' ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁକ୍ତହେବା ବା ମୁକ୍ତିଦେବା। ମାତ୍ର ଏହା କରଜ କିମ୍ବା ଋଣ ଅର୍ଥରେ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ଆଇ- ସଂସ୍କୃତ 'ଆର୍ଯ୍ୟା' ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥ – ସମ୍ମାନାସ୍ପଦା, ଭଦ୍ରା ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଏହା ମାତାମହିରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ 'ମାଆ' ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସାହୁ - ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ 'ସାଧୁ'ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହାର ମୂଳ ଅର୍ଥ ହେଲା ଉତ୍ତମ ଓ ସଚ୍ଚୋଟ ବ୍ୟକ୍ତି । ମାତ୍ର ଓଡିଆରେ ଏହା ଏକ ଜାତିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ମାଲିକ, ଓ ମହାଜନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ମୌନ - ପ୍ରଥମେ ମୂନିର କର୍ମକୁ ବୁଝାଉଥିଲା ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା 'ନୀରବତା' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଇ ସାର୍ବଜନୀନତା ଲାଭ କରିଛି ।

୧୦.୫.୪ ଅର୍ଥୋତ୍କର୍ଷ:-

ଶବ୍ଦ ଯଦି କାଳକ୍ରମେ ନିଜର ଅର୍ଥ ପରିହାର କରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାରେ ଅର୍ଥର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

କପଡା - ସଂସ୍କୃତରେ 'କର୍ପଟକ' ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହା ଚିରାଜନା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଭଲ ବସ୍ତ୍ର ବା କନା ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ।

ବିଦଗ୍ଧ– ଏହି ଶବ୍ଦର ମୂଳ ଅର୍ଥ ଥିଲା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦଗ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳିଯିବା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ ପଣ୍ଡିତ, ବିଦ୍ୱାନ ଓ ରସିକବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଅପରୂପ - ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ଅର୍ଥ କୁତ୍ସିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରଓ ମନୋହର ରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ।

ମୁଗ୍ଧ- ର ମୂଳ ଅର୍ଥ 'ମୂଢ' ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ଆନନ୍ଦିତ ବା ବିମୋହିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ସାହସ - ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଥିଲା ହତ୍ୟା, ଲୁଣ୍ଠନ ଓ ବ୍ୟଭିଚାର । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଭଲକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ଭୟଶୂନ୍ୟ ବା ବୀରତ୍ୱ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

୧୦.୫.୫ ଅର୍ଥାପକର୍ଷ:-

ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ତ୍ୟାଗକରି ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ ସେଠାର ଅର୍ଥାପକର୍ଷ ଘଟେ ।

ମହାଜନ – ପ୍ରଥମେ 'ମହାଜନ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଥିଲା ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଓ ଉ©ମ ବ୍ୟକ୍ତି । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା ବଡ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଅର୍ଥରେ ସମ୍ବୋଧନ କରାଗଲା।

ମହାପାତ୍ର – ପ୍ରଥମେ ମହାପାତ୍ର କହିଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାରିଷଦକୁ ବୁଝାଉଥିଲା। ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଏହା ଏକ ସଂଜ୍ଞା ଅର୍ଥରେ ୩ ହେଲା ।

ପାଷଣ୍ଡ – ପ୍ରଥମେ 'ପାଷଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନୈଷ୍ଠିକ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ୟାସୀକୁ କୁହାଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ଏକ ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ବିଧର୍ମୀ, ଦୁରାଚାର ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

ଅସୁର – ରଗ୍‌ବେଦରେ ପ୍ରଥମେ 'ଅସୁର' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଥିଲା 'ଦେବତା', ମାତ୍ର ପରବ©ୀ କାଳରେ ବା ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ଏହା ଦୈତ୍ୟ ବା ରାକ୍ଷାସ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

ଶାଳକ - ପ୍ରଥମେ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥଥିଲା ଶୋଭନୀୟ ବା ଶାଳୀନ, ମାତ୍ର ପରବ©ୀ କାଳରେ ଏହା ନିକୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ଶଳା ଭାବରେ (ନିଜ ପତ୍ନୀର ଭାଇ) ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏକ ଗାଳିରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ଶୋଧିବା - ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଥିଲା ସଂଶୋଧନ କରିବା , ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ତିରସ୍କାର ବା ଗାଳି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ।

୧୦.୫.୬ ଅର୍ଥବିଭାଜନ:-

ଶବ୍ଦାର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଉତ୍କର୍ଷ ଓ ଅପକର୍ଷ କିମ୍ବା ସଂପ୍ରସାରଣ ଓ ସଂକୋଚନ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଅର୍ଥ ବିଭାଜନ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ। ମୂଳ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଥାଏ ତାହାକାଳକ୍ରମେ ସେହି ମୂଳଭାଷା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସଂପୃକ୍ତ ସବୁ ଭାଷାରେ ଏକପ୍ରକାର ପରିବ©ନ ହୁଏ । ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଅପକର୍ଷ ଦେଖାଯାଏ । ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ (Baron)ବାରୋନ୍ ଶବ୍ଦ ଲାଟିନ୍ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ପାନିସ୍, ପ©ୁଗୀଜ, ଇତାଲୀୟନ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ରୁପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ମୂଳଶବ୍ଦର ଅର୍ଥରେ ବିଭାଜନ ଘଟି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ତହିଁରେ ଅବନମନ ହେଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ତାହାର ଉନ୍ନୟନ ଦେଖାଦେଇଛି ଅଥଚ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାରେ ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରାୟ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି ।

Baron - ଲାଟିନ୍‌ରେ ବଳବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି

(ବାରୋ) -ଇତାଲିୟନରେ – ଦୁର୍ବୃ©

ବାରନ୍ ସ୍ପାନିସ୍ ରେ - ମନୁଷ୍ୟ

ବାରାଉଁ ପ©ୁଗୀଜ – ସ୍ୱାମୀ

ବାରନ୍ ଫରାସୀ – ଆଭିଜାତ୍ୟ - ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି

(ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ)

ଅର୍ଥ ପରିବ©ନର ବିଚାର କଲାବେଳେ ଶବ୍ଦର ନୂତନ ଅର୍ଥ କେଉଁ ସ୍ତରରେ, କିପରି କ୍ରମରେ କେଉଁ ଲେଖାରେ ବା କାହା ମୁଖରେ କିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ଓ ପ୍ରାମାଣିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏଥିପାଇଁ କେତେକ ନିୟମର ଅନୁସରଣ କରାଯାଇଛି – ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧିକ ନିୟମ, ବିଶେଷୀକରଣ ନିୟମ, ଉଦ୍ୟୋତନ ନିୟମ, ଭ୍ରମ ଅବବୋଧ ନିୟମ, ଭେଦୀକରଣ ନିୟମ, ସାଦୃଶ୍ୟ ନିୟମ ।

୧୦.୬ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ କାରଣ

ଭାଷାର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ କଥିତ ଓ ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ,ସଥିରେ ମୂଳତଃ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ନୂତନ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତନ କାରଣ ନିହିତ। ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ରାଜନୀତ, ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଭୌଗୋଳିକ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥାଏ ।

୧– ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନତା

କଥିତ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବିବିଧ । ଏଥିପାଇଁ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଗଠନର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ନେଇ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ନିଃସୃତ ଧ୍ୱନି ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କ ଠାରୁ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର। ବିଶେଷକରି ଧ୍ୱନିଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଅବୟବ କାର୍ଯ୍ୟକରିଥାନ୍ତି ଯଥା – ଓଠ, ଦାନ୍ତ, ଜିହ୍ୱା, କଣ୍ଠ, ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତିର ଯଦି ଗଠନଗତ କିଛି ତ୍ରୁଟିରହେ ତାହେଲେ ତଦନୁସାରେ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ।

୨–ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟର ଭିନ୍ନତା –

ମାନବଶିଶୁ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅନୁକରଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରେ । ଯଦି ତା'ର ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଜନିତ ତ୍ରୁଟି ରହେ ତାହେଲେ ଧ୍ୱନିକୁ ଠିକ୍ ଶୁଣିପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ଚାଉଳ'କୁ କେହିଯଦି 'ଚାଉର' ଭାବରେ ଶୁଣେ ତାହାହେଲେ 'ଚାଉର' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ସେହପରି ଅନୁକରଣ କରି କହିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ଇଂରାଜୀ Hospital କୁ ହାଁସପାତାଲ, 'ଇଂଜେକସନ'କୁ ଇଙ୍ଗରସନ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରକୁ କାନ୍ତରାଟି ପ୍ରଭୃତି କହିଥାଏ । ଆଉ କେତେକ ଅଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ଶବ୍ଦକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ନକରି ପାରିବାରୁ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଯଥା– କମ୍ପାଉଣ୍ଡର > କୁମ୍ପାଣ୍ଡର, ଓଭରସିଅରକୁ > ଉଗ୍ରେସର ।

୩– ପ୍ରଯତ୍ନ ଲାଘବ –

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବକ୍ତା ଅଧିକ କହିବା ପାଇଁ ବିମୁଖ ହୁଏ । ଫଳରେ ସେ ଶବ୍ଦକୁ ସହଜ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ଭକ୍ତ>ରକତ . ଧର୍ମ>ଧାମ, ସ୍ଥିର> ଥିଉ, ସ୍ଥାନ> ଥାନ ।

୪–ଭାବପ୍ରବଣତା

ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନେହ ଓ ଭାବପ୍ରବଣତା ଯୋଗୁଁ ବାପା, ମା, ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନେ ସମ୍ବୋଧନ ସମୟରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କହିଥାନ୍ତି । ବନମାଳୀ>ବନା, ବିଜୟ>ବିଜୁ, ମିନତି>ମନି, ପାର୍ବତୀ>ପାର, ବିଦ୍ୟାଧର>ବିଦେଇ

୫.ଦ୍ରୁତ କଥନ

କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ କଥା କହିଲାବେଳେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ବଡଦାଦା>ବଡ଼ଦା, thank u > ଥାଙ୍କୁ, ଭୋଗମଣ୍ଡପ>ଭଣ୍ଡ, ବଡବାପା>ବଡାପା

ଅନ୍ୟଭାଷାର ପ୍ରଭାବ –

କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତିର ଭାଷା ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତିର ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଆସିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର ବିନିମୟ ଓ ମିଳନ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେଲେ ଧ୍ୱନିଗତ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଆର୍ଯ୍ୟଜାତି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତି ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ଫଳରେ ଟ. ଠ. ଡ଼. ଢ. ଣ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ।

୭. ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବ©ନ:

କେତେକ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନିର ପରିବ©ନ ପାଇଁ କୌଣସି କାରଣ ନଥାଏ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୁପ ସମୀପରେ ଣ,ନ,ମ ଇତ୍ୟାଦି ନାସିକ୍ୟ ବଞ୍ଜନ ଥିଲେ ଧ୍ୱନିର ଅନୁନାସିକା ଘଟିଥାଏ। ଏପରି ପରିବ©ନକୁ ନାସିକ୍ୟ ଭବନ କୁହାଯାଏ। ଯଥା କୂଅ>କୂଅଁ , ହସିବା>ହଁସିବା, ସାପ>ସାଁପ ।

ସେହିପରି ସମୀପରେ ର,ର (ର ଫଳା ରେଫ୍) ଷ୍ , ଶ୍ ସ୍ ଥିଲେ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଧ୍ୱନି ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହିପ୍ରକ୍ରିୟା ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନଗୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ପତିତ>ପଡ଼ିଆ।

୮. ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ କୋମଳ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ

କାବ୍ୟ, କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାଟକାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାବର ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଆହ୍ଲାଦ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଶବ୍ଦକୁ ଭାଙ୍ଗି ସହଜ କରି ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ଯଥା – ରାଜ୍ୟ>ରାଇଜ, ବାଦ୍ୟ>ବାଇଦ, ସୂର୍ଯ୍ୟ>ସୁରୁଜ ।

୯. ସାଦୃଶ୍ୟ (Analogy)

କେତେକ କାଳ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦର ସାମ୍ୟ ହେତୁ ନିଜ ଧ୍ୱନିର ପରିବ©ନର କାରଣ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ଏକାଦଶ (ଏକଦଶ ହେବାର କଥା) । ସ୍ୱର ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁସାରେ ନରକ>ନର୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ । ସେହିପରି ନିରୋଷ୍ଟକ ସାଦୃଶ୍ୟାନୁଯାୟୀ ସରୋଷ୍ଟକ ହୋଇଛି ।

୧୦. ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ

ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ବିକୃତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଗୋରି ଏକ ପ୍ରଧାନ ତରକାରୀ । ଏହାର ଆରମ୍ଭରେ ଗାଇ ଧ୍ୱନି ରହିଛି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଗାଇକୁ ଆଘାତ କଲେ ଦୋଷ ଲାଗିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବାରୁ 'ଗୋଭୀ'>କୋଭି>କୋବି ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ।

୧୦.୭ ଧ୍ୱନିପରିବ©ନର ଦିଗ ବା ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

କଥିତ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଦିଗରୁ ଦେଖାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଦିଗ ହେଉଛି ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂ© ବା Spontaneous ଅନ୍ୟଦିଗଟି ସାପେକ୍ଷ ବା Conditional । ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂ© ଧ୍ୱନି ପରିବ©ନ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ। ଯଥା- ସ୍ୱତଃଅନୁନାସିକୀ ଭବନ, ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ, ସ୍ୱତଃ ମୁର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀଭବନ । ମାତ୍ର ସାପେକ୍ଷ ପରିବ©ନରେ କେତେକ କାରଣ ନିହିତ । ଏହି କାରଣ ଗୁଡିକ ସବୁଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଣରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତନ ଦେଖାଦେଇପାରେ ।

୨-	ଲୋପ (Elision) -

ଅନେକ ସମୟରେ ସହଜ ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୋଗୁଁ ଅଥବା ଦ୍ରୁତ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ସ୍ୱାରାଘାତ ଯୋଗୁଁ କେତେକ ଧ୍ୱନିର ଲୋପ ଘଟିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ତ୍ରିବିଧ ଉପାୟରେ ଦେଖାଯାଏ (କ) ସ୍ବର ଲୋପ, (ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ ଓ (ଗ) ଅକ୍ଷର ଲୋପ

କ) ସ୍ୱର ଲୋପ – ପୁନଶ୍ଚ ସ୍ୱରଲୋପ ତ୍ରିବିଧ ପ୍ରକାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଆଦ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ, ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର ଲୋପ ଓ ଅନ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ ଆଦି ସ୍ୱରକୁ (Aphesis) କୁହାଯାଏ । ଅଲାବ ୁ> ଲାଉ ,ଅଭ୍ୟନ୍ତର>ଭିତର, ଅସାର>ସାର । ମଧ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ(synceope) ଶବ୍ଦର ମଧ୍ୟବ©ୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଲୋପକ‌ୁ ମଧ୍ୟସ୍ୱର ଲୋପ କୁହାଯାଏ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ> ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ , ପରଶୁ> ପର୍ଶୁ, ନଗର> ନଗ୍ର ।

ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ବର ଲୋପ - ରାମ> ରାମ୍, କମଲ> କମଲ୍, କଟକ> କଟଲ୍ ।

ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ- ଏହା ତିନି ପ୍ରକାର ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନ, ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ପ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ

ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ – ସ୍ଥିର> ଥର, ସ୍କନ୍ଦ>କାନ୍ଧ

ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ - ନଗର>ନଅର, ଉପବାସ>ଉପାସ

ପ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲୋପ- ଜେଜସ୍>ତେଜ, ଭବିଷ୍ୟତ>ଭବିଷ୍ୟ

ଗ) ଅକ୍ଷର ଲୋପ - ଏହା ୪ ପ୍ରକାର ଆଦ୍ୟକ୍ଷର, ମଧ୍ୟାକ୍ଷର, ଅଭ୍ୟାକ୍ଷର ଓ ସମାକ୍ଷର ।

ଆଦ୍ୟକ୍ଷରେ ଲୋପ -ଯଷ୍ଟିକ୍>ଷ୍ଟିକ, ଅଧ୍ୟାପକ>ଓଝା

ମଧ୍ୟାକ୍ଷର ଲୋପ - ନାସିକା> ନାକ, ସଦ୍ୟକାଳ>ସକାଳ

ଅକ୍ଷର ଲୋପ - ମୌକ୍ତିକ>ମୋତି, ମାତା> ମା

ଓମାକ୍ଷର ଲୋପ (Haplology) ପାନୋଦକ>ପାଦୁକା, ବଡ଼ଦାଦା>ବଡଦା

୨. ଆଗମ - ସ୍ବରଲୋପର ବିପରୀତ ହେଉଛି ସ୍ୱରାଗମ । ଏହା ତିନି ପ୍ରକାରେ ଘଟିଥାଏ (୧) ସ୍ୱରାଗମ (୨) ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ଓ (୩) ଅକ୍ଷରାଗମ ।

(କ) ସ୍ୱରାଗମ - ଏହା ୪ ପ୍ରାକରେ ଘଟିଥାଏ ।

(୧) ଆଦି ସ୍ୱରାଗମ - ସ୍କୁଲ>ଇସ୍କୁଲ, ଷ୍ଟେସନ>ଇଷ୍ଟେସନ

(୯) ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାଗମ - ସ୍ନାନ >ସିନାନ, ପୃଥ୍ୱୀ>ପୃଥିବୀ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ୱରାଗମ - ହଠାତ୍> ହଠାତ

(୪) ସମସ୍ୱାରାଗମ -ତରୁଣ >ତରୁଣ, କରିଆ>କଇରିଆ

(ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନାଜମ - ଏହା ତିନିପ୍ରକାର . ଯଥା - ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ, ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ ।

(୧) ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - ଓଷ୍ଠ>ହୋଠ, ଅସ୍ଥି> ହାଡ

(୨) ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - ବାନର>ବନ୍ଦର, ଶତ୍‌ପଥୀ >ଶତପଷ୍ଠୀ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମ - କରିୟା>କରିୟତ୍, କଲ>କଳହ

(ଗ) ଅକ୍ଷରାଗମ- (୧) ଆଦ୍ୟାକ୍ଷରାଗମ - ବଳ>ସବଳ

(୨) ମଧ୍ୟାକ୍ଷରାଗମ - ଖଳ>ଖରଳ

(୩) ଅନ୍ତ୍ୟାକ୍ଷରଗମ - ବହୂ >ବହୁରିୟା, ମୁଖ >ମୁଖତା

୩. ବିପର୍ଯ୍ୟୟ (Metathesis) - ଏହା ୩ ପ୍ରକାର । ଯଥା- ସ୍ୱରବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ।

(୧) ସ୍ୱରବିପର୍ଯ୍ୟୟ - ଦୁଇଟି ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିର ପାରସ୍ପରିକ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବା ବିପର୍ଯ୍ୟାସ କୁହାଯାଏ । ଛୋଟ ପିଲା ଏବଂ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ନାଳ>ନଳା, ପାଗଳା>ପଗଳା ।

(୨) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ – ରିକ୍ସା>ରିସ୍କା> ବାସ୍କ

(୩) ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ - ମତଲବ> ମତବଲ, ହ୍ରଦ> ଦହ।

୪. ସମୀଭବନ (Assimilation) - ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଯଦି ଦୁଇଟି ବିଷମଧ୍ୱନି ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ ନ୍ୟୂନାଧିକ ପରିମାଣରେ ସାମ୍ୟ ଲାଭକରେ ଦେବେ ସେହି ବ୍ୟାପାରକୁ ସମୀକରଣ ବା ସମୀଭବନ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ତିନିଗୋଟି ପଦ୍ଧତିରେ ଘଟିଥାଏ । (କ) ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରେ । (ଖ) ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନି ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରେ (ଗ) ପରସ୍ପର ପ୍ରଭାବରେ ଦୁଇଟି ଧ୍ୱନି ସାମ୍ୟଲାଭ କରିପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଯଥାକ୍ରମେ ପୁରଗାମୀ, ପଶ୍ଚଗାମୀ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସମୀଭବନ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

(କ) ସ୍ୱର ସମୀଭବନ - ଜୁଲମ>ଜୁଲୁମ, ସୁରଜ>ସୁରୁଜ

(ଖ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସମୀଭବନ-ଅଗ୍ନି>ଅଗ୍ଗି, ପୁତ> ପୁତ୍ତ ନୀଳା>ଲୀଳା, ନାଲ >ଲାଲ, ଲଙ୍ଗଳ >ନଙ୍ଗଳ।

୫- ସନ୍ଧି- ପ.ବ. ମ. ଯ ଆଦି କେତେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରୁ ସ୍ୱରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ପୁଣି ନିଜର ପୂର୍ବରେ ଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ମିଶିଯାନ୍ତି। କେବେକେବେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କର ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଏହା ବୁଝାପଡେ ନାହିଁ । ବ୍ୟଞ୍ଜନର ରୂପାନ୍ତର ସ୍ୱରଟି ପୂର୍ବ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ମିଶିବାବେଳେ ବ୍ୟାକରଣର ସନ୍ଧିନିୟମ ଅନୁସୃତ ହୁଏନାହିଁ। ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନର ସନ୍ଧି ନିୟମ ଅନୁସୃତ ହୋଇଥାଏ । ସପତ୍ନୀ> ପପତନୀ> ସଭା ସବତନୀ>ସଉତୁଣୀ> ସୌତୁଣି >ନୟନ>ନଇନ > ନୈନ ।

୬. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭବନ – ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି ସଂଘର୍ଷୀ ବା ଉଷ୍ମ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ସେଠାରେ ଉଷ୍ମୀଭବନ ହୁଏ। । କେନ୍ତୁମ୍ ବର୍ଗରେ ଥିବା 'କ' ଧ୍ୱନି ସତମ୍ ବର୍ଗର ଉଷ୍ମଧ୍ୱନି (ଶ, ସ) ରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଲାଟିନ୍‌ରେ 'କେନ୍ତୁମ୍" -ଆଭେସ୍ତାରେ 'ସତମ୍'

ଗ୍ରୀକ୍‌ରେ କତୁନ୍ -ସଂସ୍କୃତରେ ଶତମ୍

ବ୍ରିଟେନରେ କୈଟ- ଓଡିଆରେ ଶହେ ।

୭ ଘୋଷୀ ଭବନ – ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ କଂପନ ଶୂନ୍ୟ ଓ ଢିଲା ହୋଇରହେ ବାୟୁ ଶ୍ୱାସନଳୀ ଏଇ ଦେଇ ଅବାଧରେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ ଓ ବର୍ଗର ୧ମ, ୨ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ 'ସ' ଧ୍ୱନି ଅଘୋଷ ମାତ୍ର ଏହି ଧ୍ୱନି ଯେତେବେଳେ ଘୋଷଧ୍ୱନି ବର୍ଗର ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୫ମ ଏବଂ ଯ,ର,ଲ,ବ. ହ ସହିତ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ସେଠାରେ ଘୋଷୀଭବ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଯେଉଁଠି ଘୋଷ ଧ୍ୱନି ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୁଏ ସେଠାରେ ଅଘୋଷୀ ଭବନ ହୁଏ।

୮.ମହାପ୍ରାଣୀ ଭବନ ଓ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ ଭବନ:

ବର୍ଷର ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ମହାପ୍ରାଣ। ମହାପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନି ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣୀଭବନ ଓ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନି ମହାପ୍ରାଣଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହେଲେ ମହାପ୍ରାଣୀଭବନ ହୁଏ।

ମହାପ୍ରାଣୀଭବନ- କାଶ> ଖାସ, ହାତ> ହାଥ

ଅଳ୍ପପ୍ରାଣୀ ଭବନ-ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ >ସ୍ୱାଦିଷ୍ଠ, ସିନ୍ଧୁ > ହିନ୍ଦୁ, ପବନ >ପଭନ

୯-ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ଅନୁନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ-

ନାସିକ୍ୟୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଲୁପ୍ତ ହେବା ଫଳରେ ଯଦି ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରଧୁନିକୁ ଅନୁସିକ କରେ ଏହାକୁ ଅନୁନାସିକ୍ୟୀଭବନ କୁହାଯାଏ । ଅନେକ ଏହାକୁ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ ମଧ୍ୟ କହିଥାନ୍ତି । ବାମ >ବାଁ. ଗ୍ରାମ>ଗାଁ, କୋମଳ> କଅଁଳା, ଭ୍ରମର >ଭଅଁର

ସ୍ୱତଃନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ – ଅନେକ ସମୟରେ ନାସିକା ବ୍ୟଞ୍ଜନର ସଂସର୍ଗ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଆପେ ଆପେ ଅନୁନାସିକ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ସ୍ୱତଃ ନାସିକ୍ୟୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । କୂଅ>କୂହଁ, ଯୋଗୁ>ଯୋଗୁଁ, ଘାସ>ଘାସ, କର୍କଟ> କଙ୍କଡ଼ା

୧୦- ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ-

ର, ର (ର ଫଳା ଓ ରେଫ୍) ସ. ଷ. ଶ ପ୍ରଭୃତି ଧ୍ୱନିର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ । ବିକୃତ>ବିକଟ, ବୃଦ୍ଧ > ବୁଢ଼ା, ପ୍ରତିହାରୀ> ପଢ଼ିଆରୀ।

ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ – ଅନେକ ସମୟରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ପଦ୍ଧତିରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟି ସ୍ୱତଃ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟୀ ଭବନ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା - ପତତି>ପଡଇ, ବନ ବନ >ବଣ ।

୧୧ ତାଲବ୍ୟ ଭବନ ଓ ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ-

ଜ,ଚ ବର୍ଗର ଧ୍ୱନିର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗୁଁ ଯଗି ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ତାଲବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହୁଏ ତାହେଲେ ସେଠାରେ ତାଲବ୍ୟୀ ଭବନ ହୁଏ ଏବଂ ସଂସ୍ପର୍ଶ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ତାଲବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହେଲେ ସ୍ୱତଃ ତାଲବ୍ୟୀଭବନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂଘଟିତ ହୋଇଥାଏ । ତାଜା>ଚାଜା, ବାଦ୍ୟ>ବାଜ ।

ସ୍ୱତଃ **ତାଲବ୍ୟୀ** ଭବନ -ବାଦନ>ବାଜଣା, ଅବୋଧ >ଅବୁଝା

୧୨. ମାତ୍ରା ଭେଦ:-

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସ୍ୱର ବେଳେ ବେଳେ ହ୍ରସ୍ୱରୁ ଦୀର୍ଘ ଓ ଦୀର୍ଘରୁ ହ୍ରସ୍ୱ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାଘାତର ପ୍ରଭାବ ପଡିଥାଏ । ଆଷାଢ>ଅଷାଢ, ବାନର>ବନ୍ଦର . କଲ୍ୟ>କାଲି, ଲଜ୍ଜା>ଲାଗେ ।

୧୩- 'ସ' କାରୀ ଭବନ

ସ୍ପର୍ଶ ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନି ଯଦି ସ, ଶ. ବା ଜ ପରି (ଜେଡ଼) ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହେଲେ ଏହି ପଦ୍ଧତିକୁ 'ସ' କାରୀ ଭବନ- କୁହାଯାଏ । ଆଛେ>ଆସେ . ଗାଛତାଲା>ଗାସ୍ତାଲା ।

୧୪-'ର' କାରୀ ଭବନ

'ସ' କାର ଯଦି ଘୋଷବତ୍ ଜ(ଜେଡ଼) ପରିଣତ ହୋଇ ଶେଷରେ 'ର' କାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ ତେବେ ତାହାକୁ "ର'କାରୀ ଭବନ କୁହାଯାଏ ।ପ୍ରାଚୀନ ଇଂରାଜୀରେ- hasa> haza> hare

ଭାରୋପୀୟ ନିସଦୋ (nisdo) >ନିଜଦ୍ (Nizda) >ନୀଡ଼> ନୀର (ବଙ୍ଗଳା), ପନ୍ନତହ >ପନ୍ଦର, ଏକାଦଶ>ଏକାଡହ >ଏଗାର

୧୫- ସ୍ୱର ସଙ୍ଗତୀ-

ପୂର୍ବବ©ୀ ବା ପରବ©ୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପ୍ରଭାବରେ ପଦସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିର ପ୍ରକୃତି ଯଦି ପରିବ©ତ ହୋଇଯାଏ ଓ ମଧ୍ୟବ©ୀ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗତି ବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସଂପାଦିତ ହୁଏ ତେବେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସ୍ୱର ସଂଗତି କୁହାଯାଏ। ବିଲାତି >ବିଲିତି, ଏକ୍ଷଣି > ଇଛୁଣି ବା ଏଛୁଣି, ବିତାଳ>ବେତାଳ, ଲିଖନ>ଲେଖନ ।

୧୬. ଶ୍ରୁତି ଧ୍ୱନୀ (Glide) -

କଥା କହିଲାବେଳେ ପଦମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ସବୁ ସମୟରେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଜିହ୍ୱା ଏକ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପରବ©ୀ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ କରିଦିଏ । ଏହି ଦ୍ରୁତ ଉଚ୍ଚାରଣ ଫଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଅସତର୍କଭାବରେ ମଧ୍ୟବ©ୀ କୌଣସି ଏକଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପକାଏ । ଏହି ମଧ୍ୟବ©ୀ ଆଗତ ଧ୍ୱନିକୁ ଶ୍ରୁତିଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ । ଏହା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୋଇ ପାରେ ଅଥବା ସ୍ୱର ହୋଇପାରେ ।

'ନ' ଓ 'ର' ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ 'ଦ' ଶୁଣାଯାଏ । ସୁନର>ସୁନ୍ଦର, ବାନର>ବାନ୍ଦର, ପନ୍ନରହ >ପନ୍ଦର, ପିଆନୋ>ପିୟାନୋ ।

୧୭- ଅପିନିହିତ (Epenthesis)

ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଅପିନିହିତ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି। ଏହି ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପରବ©ୀ ସ୍ୱର ସେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପୂର୍ବରେ ଆସି ଦେଖାଦିଏ। ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଏପରି ବ୍ୟବବହାର ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୁପ- ବେଗୀ ବେଇଗି, ବଂଶୀ> ବଇଁଶୀ, ଅରି >ଅଇରି । ସମ୍ବଲପୁରୀ ଓଡ଼ିଆରେ ପାନି >ପାଇନି

୧୮-ଅଭିଶ୍ରୁତି (Umlante Vowelmutation)

ଭାଷାବିତ୍ J. Grum ଜେ-ଗ୍ରୁମଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଏହାର ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପଦର ଅନ୍ତବ©ୀ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ୱର ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରର ପରିବ©ନ । ସାଧାରଣତଃ ଅପିନିହିତ ଇ-କାରର ପ୍ରଭାବରେ ପୂର୍ବବ©ୀ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିବ©ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହିଁ ଅଭିଶ୍ରୁତି । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଏହା ଅଧିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଚଳିଲ >ଚଇଲିଲ>ଚଇଲ୍ଲ> ଚଲ୍ଲୁ > ଚୋଲ, ବାଲିଭ> ବଇଲଭ, ବଲ୍‌ବ> ବୋଲବୋ।

୧୯- ଅପଶ୍ରୁତି (Abiante Vowel gradation)

ଏହାକୁ ଅକ୍ଷର ଶ୍ରେଣୀକ୍ରମ, ଅକ୍ଷରାବସ୍ଥାନ ପ୍ରଭୃତି କୁହାଯାଇପାରେ । ଯଦି ପଦ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତନ ନଘଟି କେବଳ ସ୍ୱରର ପରିବ©ନ ଘଟିବା ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥର ପରିବ©ନ ଘଟେ ତେବେ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅପଶ୍ରୁତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓ ଏହା

ମାତ୍ରିକ, ଗୁଣୀୟ ଓ ଗୁଣ ମାତ୍ରିକ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ । ମନ> ମାନ, ବସୁଦେବ>ବାସୁଦେବ , ତୀଳ > ତୈଳ , ବର >ବୀର, ପବନ>ପାବନୀ, ଜନକ>ଜାନକୀ ।

୨୦. ସାଦୃଶ୍ୟ (Analogy) -

ଯଦି କୌଣସି ପଦର ଗଠନ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟପଦର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ସେଠାରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ -

ବନ୍ଧୁତା ପଦର 'ତା' ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ନୂତନ ପଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି - ଦେବତା ଓ ମମତା ।

ସଂସ୍କୃତ 'ନରସ୍ୟ' ଅନୁକରଣରେ ନରସସ୍, ସାହୁସସ୍ ପଦର ଗଠନ କରାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ସଂସ୍କୃତରେ 'ରୋଜସୀ',ଛନ୍ଦସୀ, ମାନସୀ ଓ ପ୍ରେୟସୀ ପଦର ସୃଷ୍ଟି ।

୨୧- ଯୋଡ଼ କମଳ (Portmanteau word)

ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ଘନିଷ୍ଠ ମିଶ୍ରଣରେ ନୂତନ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ତାହାକୁ ଯୋଡ କମଳ କୁହାଯାଏ ।

ବରି + ବୈରୀ > ଐରି

ପୟୋଧର + ଭାର> ଭାରୋପୀୟ

୨୨. ମିଶ୍ରଣ (Contamination)

କୌଣସି ଶବ୍ଦର ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଆଂଶିକ ପରିବର୍◌ନ ଘଟିଲେ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ମିଶ୍ରଣ କୁହାଯାଏ । ଓଡିଆର 'ରସ' ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ 'ଅନାରସ' ଘର ସାଦୃଶ୍ୟରେ କଲଘର, ପାତାଳ ସାଦୃଶ୍ୟରେ ହାସପାତାଳ

୨୩. ଲୋକନିରୁକ୍ତି (Folk Etymology)

ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ବା ଅପରିଚିତ ଶବ୍ଦ ପରିଚିତ ଶବ୍ଦର ଅଳ୍ପ ବେଶି ଧ୍ୱନି ସାମ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପରିଚିତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ । ସାଧାରଣ ଲୋକସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ବ୍ୟୁତ୍◌କୁ ଲୋକ ନିରୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ। ମିଶ୍ରଣରେ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପରିବର୍◌ନ ଘଟେନାହିଁ । ମାତ୍ର ଲୋକ ନିରୁକ୍ତିରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍◌ନ ଦେଖାଯାଏ।

ଇଂରାଜୀ Armchair>ଓଡିଆର ଆରାମଚେୟାର ବିସ୍ଫୋଟକ >ବିଷଫୋଡା, ପକ୍ଷୀରାଜ, ପକ୍ଷୀରାଜ ଅର୍ଥ ଗରୁଡ଼। ମାତ୍ର ଘୋଡା ଶବ୍ଦ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱକୁ ବୁଝାଇ ପକ୍ଷୀରାଜ ଘୋଡ଼ାହୋଇଛି।

୨୪.ବିଷମଛେଦ (Metamalysis)

ଅଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥାରେ ଏବଂ ସାଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ ବାକ୍ୟାଂଶର ଅଥବା ଶବ୍ଦର ବିକୃତ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଫଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶବ୍ଦର ରୂପ ପରିବର୍◌ିତ ହୋଇଯାଏ । ଅଥବା ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅଥବା ଶବ୍ଦର ଉଦ୍‌ଭବ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଶବ୍ଦ ବିକାର ବା ବିଷମଛେଦ କୁହାଯାଏ ସଂସ୍କୃତରେ ନବରଙ୍ଗ>ଆରବୀ ନାରଞ୍ଜ>ଇଂରାଜୀ anorange

ଅସୁର ଏକ ମୌଳିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ, ଆରମ୍ଭରେ ଥିବା 'ଅ' କୁ ଉପସର୍ଗ ମନେ କରି ବିଷମ ଛେଦଦ୍ୱାରା ପୃଥକ କରାଯାଇ ସୁର ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତା ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ।

ବିଧବା ଶବ୍ଦ ପରବର୍◌ୀ କାଳର ବିଷମଛେଦ ହେବା 'ଧବ' ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ।

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଗଲାଯେ କଥିତ ଭାଷାରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ଘଟୁଅଛି ।

୧୦.୮ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।

୧୦.୯ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୦.୧୦ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ - ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ।

ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧୯୭୦

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ – ଡକ୍ଟର ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨

ଭାଷା ଓ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ, ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୧୭

ଭାଷା ଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ – ଡକ୍ଟର ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ - ଡକ୍ଟର ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, କଟକ, ଓଡ଼ିଶା

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭବ – ଡକ୍ଟର ବିଜୟପ୍ରସାଦ ମହାପାତ୍ର।

ବ୍ଲକ୍ – ୩ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଂଚଳିକ ରୂପ

ଏକାଦଶ ଏକକ : ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ଦ୍ୱାଦଶ ଏକକ : ଉପଭାଷା

ତ୍ରୟୋଦଶ ଏକକ : ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଏକକ : ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ପ ଦଶ ଏକକ : ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା

ଏକାଦଶ ଏକକ : ଆଂଚଳିକ ଭାଷା

୧୧.୧ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୧.୨ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୧.୩ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

୧୧.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୧.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୧.୧ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୧.୨ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିଲେଖମାଳା ଏବଂ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡ଼ିକର ଲିପିତା©୍ୱିକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତକରେ ଧଳିଗିରି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଳପତ୍ର ପୋଥିସମୂହର ଅବଲମ୍ବନରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିବ©ନର ଧାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲେଖନକାରରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିରୁଚି ଏବଂ ଲିଖନ ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ କେତେକ ରୂପଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅଦ୍ୟାପି ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ସ© ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିଖନର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ପାଷାଣଗାତ୍ର, ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏବଂ ଲିଖନର ଉପକରଣ ଥିଲା ଲୌହ ନିହାଣ ଓ ଲେଖନୀ । ଏହାରି ଭିତ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ରୂପ-ସଙ୍ଗଠନରେ ଚତୁର୍ବିଧ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା।- ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ଶୀର୍ଷମୂଣ୍ଡଳି (Top Curve), ପୁଚ୍ଛ (Tail), ପୁଡ଼ା (Loop) ଏବଂ କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (Curve) । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ରୈଖିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖନକାରଙ୍କର, କାନ୍ତ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷଭାଗରେ ଆଭରଣ ନିମନ୍ତେ ଚୂଳ (ପରବ©ୀ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ), ମୁଣ୍ଡଳି (ତାମିଳ ବୋଟ୍ଟେଳୁ© ଲିପିରେ), ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପେଟିକା ଓ ଶଙ୍କୁ (ପ*ମ/ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ଲିପିରେ) ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲୌହ ଲେଖନୀରେ ଲେଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି ଓ କୋଣହୀନ ବକ୍ରରେଖାର ଏବଂ ଅଳଂକରଣ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିଗତ ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରିସ୍ଫୁଟନ ପାଇଁ ପୁଡ଼ା ଓ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଜନ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକାର ଏହି ସବୁ ଆଭୂଷଣର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କୌଣସି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଏହା ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ବା ତାମିଲ ଲିପିରୁ ବିଳଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।

୧୧.୩ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ବିକାଶ ମୂଳରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିବିଧ ଲିପିମାଳାର ଅବଦାନ ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଅଦ୍ୟାବଧି ଆବିଷ୍କୃତ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କ ଅବଲମ୍ବନରେ ସେହିସବୁ ଲିପିମାଳାର ଏକ ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀ ବିଚାରଣୀୟ ।

ଭ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି: ଜଉଗଡ଼ ଓ ଧଉଳିଗିରିସ୍ଥ ଅଶୋକାନୁଶାସନ

(ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୩ୟ ଶତକ)

ଉଦୟଗିରିସ୍ଥ ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୧ମ ଶତକ)

କୁଶାଣ ବ୍ରାହ୍ମୀ: ଭଦ୍ରକସ୍ଥ ଗଙ୍କ ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୩ୟ ଶତକ)

ଗୁପ୍ତ ଲିପି: ଧର୍ମରାଜଙ୍କ ସୁମଣ୍ଡଳ ତାମ୍ର ଶାସନ (ଖ୍ରୀ: ୫୭୦)

ଲୋକବିଗ୍ରହଙ୍କ କଣାସ ତାମ୍ର ଶାସନ (ଖ୍ରୀ: ୬୦୦)

ଶିବରାଜଙ୍କ ପଟିଆ ତାମ୍ର ଶାସନ: (ଖ୍ରୀ: ୬୦୨)

ମାଧବ ବର୍ମାଙ୍କ ଗଞ୍ଜାମ ତାମ୍ର ଶାସନ: (ଖ୍ରୀ: ୬୨୦)

ପେଟିକାଶିରା/

ଶଙ୍କୁଶିର/

କୁଟିଳ ଲିପି : ଗଙ୍ଗ, ଭୌମ, କର ଓ ସୋମବଂଶୀମାନଙ୍କ ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ:୮ମ ୮ମ-୧୧ଶ ଶତକ)

ଦକ୍ଷିଣ ନାଗରୀ: (Buhlers later kalinga seript ସହ ତୁଳନୀୟ) ଉରଜାମ ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ: ୧୦୫୧)

ଗ୍ରନ୍ଥ/ତାମିଳ: ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଦ୍ୱିଭାଷିକ ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୧୨୬୧)

ନାଗରୀ: ଶ୍ରୀ କର୍ମେଶ୍ୱର ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୧୪୦୩)

ପ୍ରାୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିପି ପ୍ରୟୋଗ ଦିଗରେ ନାନାବିଧ ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ରାଜଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ, ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ବିଭାଜନ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଐତିହ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟବୋଧ ହେତୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିର ବିବରଣୀ ଦେଇ କହନ୍ତି -ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଶାସନାବଳୀ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ପ୍ରଚଳିତ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲିଖନଶୈଳୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା କାଳକ୍ରମେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ©ିତ ଆକାରରେ ଦେଖାଦେଲା । ତା'ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରଲେଖା ଦେଖାଗଲା । ପୂର୍ବୋ©ର ଅ*ଳସ୍ଥ ଭୌମ, ତୁଙ୍ଗ, ଶୁଲ୍କୀ,ନନ୍ଦୋଦ୍ଭବ ପ୍ରଭୃତି ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ସେମାନଙ୍କର ଶାସନାବଳୀରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚି ମା*ଳରେ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣା*ଳ, ଅର୍ଥାତ୍ କଳିଙ୍ଗରେ ତତ୍କାଳୀନ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସଙ୍ଗେ ସେ ସମୟରେ ପଡୋଶୀ ରାଜ୍ୟ ବେଙ୍ଗୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେହିପରି ପଶ୍ଚି ମା*ଳ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ ସୋମବଂଶୀ ଭଞ୍ଜ, ନାଗ ପ୍ରଭୃତି ରାଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ ଉ©ର – ଭାରତୀୟ ଶୈଳୀର ପ୍ରଭାବ ପଡିଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ପୂର୍ବ –ଭାରତୀୟ ଶୈଳୀ ଭୌମମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଅନୁଶାସନ ଗୁଡିକରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଭାରତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରାଚୀନ ଆକୃତି କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭେଦରେ ବଦଳିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏପରି ଲିପିର ଭେଦ ଘଟିଥିଲା ।''

ଏହି ସମୟରେ ଲିପି ପ୍ରୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି ଯେ ଅନନ୍ତବର୍ମ ଦେବଙ୍କ ମଣ୍ଡାସା ତାମ୍ରଶାସନରେ (ଖ୍ରୀ: ୯୯୯) ବ୍ୟବହୃତ ସର୍ବମୋଟ ୭୩୮ ଟି ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରୁ ୧୯୯ଟି ଦକ୍ଷିଣ – ନାଗରୀ, ୫୯ଟି ତେଲଗୁ, ୧୦୧ଟିଗ୍ରନ୍ଥ, ୧୫୭ଟି ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ କଳିଙ୍ଗ ଗଙ୍ଗମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସଦୃଶ। ସ୍ଥୂଳତଃ ଏହି ବିଭିନ୍ନ ଲିପିର ଆଦର୍ଶରେ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଯଥାର୍ଥ ଯଥାର୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନିମନ୍ତେ ସର୍ବବିଧ ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ଧ୍ୱନିତା©ିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଲ-ଳ,ଯ-ୟ,ବ-ୱ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଭୂଷଣ ପ୍ରୟୋଗ ରଚନା-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱବୃଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷ–ମୁଣ୍ଡ -ମୁଣ୍ଡଳୀ ଓ କୁଟିଳ ରେଖାବିନ୍ୟାସ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୃଦ୍ଧି ଓ ଧ୍ୱନିଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ପୁଚ୍ଛ ସଂଯୋଜନ ଆଦି କେତେକ ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା। ଅନୁମାନ କରାଯାଏ, ତୋଷଳୀର ଭୌମବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ପ୍ରଥମେ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ କୋଶଳୋତ୍କଳର ସୋମବଂଶୀ ରାଜାମାନେ କୁଟିଳାକ୍ଷର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ। ପରବ©ୀ କାଳରେ ଏହି ପୁଚ୍ଛ ଓ କୁଟିଳ ରେଖା ବ୍ୟାପକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ସଂରକ୍ଷି ହୋଇଥିଲା।

ଐତିହାସିକ କାରଣରୁ ତଥା ଶୈଳୀଗତ ସମତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରୋଟି ଭାରତୀୟ ଲିପି ସହିତ ତୁଳନୀୟ- ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, ବଙ୍ଗଳା ଏବଂ ନାଗରୀ। ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେବା ଏକ ଦୂରୁହ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ। ତଥାପି ଆଜିସୁଦ୍ଧା ଯେତିକି ଐତିହାସିକ ଉପାଦାନ ମିଳିଛି, ତାରି ସାହାଯ୍ୟରେଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଧାରଣା କରାଯାଇପାରେ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ଜୟ କରି ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଲିପିରେ ଧର୍ମାନୁଶାସନ ଖୋଦନ କରିଥିଲେ, ତାହା ହିଁ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନତମ ଲିପି। ଉକ୍ତ ଲିପିକୁ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଶୋକଙ୍କ ପରବ©ୀ କାଳରେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମହାମେଘବାହନ ଖାରବେଳଙ୍କ ସମୟରେ ଖୋଦିତ ଉଦୟଗିରିର ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଲିପି ହିଁ ପ୍ରାଚୀନତମ। ଏହି ଲିପିକୁ "ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଏହାର ଆକୃତି ଅଶୋକ କାଳୀନ ଲିପି ଖୋଦନ ପ୍ରଣାଳୀଠାରୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଭିନ୍ନ ଥିବାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ। ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେ, ଓଡ଼ିାରେ ଲିପିର ଆରମ୍ଭ ଯୁଗରୁ ଆଜିସୁଦ୍ଧା 'ଠ' ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିରେ କୌଣସି ପରିବ©ନ ଘଟିନାହିଁ।

ଖ୍ରୀ:ଅ: ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଶାର ମାଠରବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦାନପତ୍ର ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ଆକୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ଧାରଣା କରିହୁଏ। ଉକ୍ତ ଲିପି ସହିତ ଗୁପ୍ତବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରୟାଗ ସ୍ତମ୍ଭଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାହାକୁ "ଗୁପ୍ତଲିପି'ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇପାରେ।

ମାଠର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ କ,ଖ,ଗ,ଗ,ଣ,ଥ,ପ,ଷ- ଏହି ଆଠଟି ଅକ୍ଷରର ଆକୃତି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆଲିପିରେ ବ୍ୟବହୃତ କ,ଖ,ଗ,ଘ, ଣ,ତ,ପ, ଷ ସହିତ କେତେକାଂଶରେ ମିଶିଯାଇଛି। କାଳର ବିବ©ନ ତଥା ଲେଖନ ପ୍ରଣାଳୀର ପରିବ©ନ ଫଳରେ ଆଧୁନିକ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକର ଆକୃତି ଯାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି, ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ଷୋଳଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ଧରଣର ଉନ୍ନତି ଆଶା କରାଯାଇନପାରେ। ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଥ ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ମୂଳଭି© ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳ ଓ କଳିଙ୍ଗରେ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' (boxheaded) ଲିପି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା। ଏପ୍ରକାର ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବାକାଟକବଂଶୀୟ ମହାରାଜ ପ୍ରବରସେନ (୨ୟ)ଙ୍କ ପ୍ରଦ© ତାମ୍ରଫଳକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ତା'ପରର ନନ୍ଦବଂଶୀୟ ରାଜା ଭଗଦତ୍ତ ବମୟା, ଶରଭପୁରୀୟ ରାଜା ସୁଦେବରାଜ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରବ©ୀ ଯୁଗରେ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳର ଶ୍ରୀପୁରଠାରେ। ଶାସନ କରୁଥିବା ପାଣ୍ଡୁବଂଶୀୟ ରାଜା ମହାଶିବ ତିବର ଦେବଙ୍କ ପ୍ରଦ© ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାରେ ମଧ୍ୟ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ତିବର ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରବର୍ମା, ସାମନ୍ତବର୍ମା ଓ ହସ୍ତୀବର୍ମାଙ୍କ ଦାନପତ୍ରରେ ଏହି"ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ। ଏହି ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣ -ପଶ୍ଚିମା*ଳ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଅ*ଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ।

ପ୍ରୋକ୍ତ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପି ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ, ଗ,ଚ,ଠ,ଧ,ନ,ବ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଗଠନଶୈଳୀ ଉପରେ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପିର ପ୍ରଭାବ କେତେକାଂଶରେ ପଡ଼ିଛି।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତମ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ପରେ, ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାର ଅୟମାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ଲିପି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆ*ଳିତ ପ୍ରଭାବ ଉଣା ଅଧିକେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା। ସେହିପରି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ

ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ଉ©ରା*ଳୀୟ ଲିପି ଓ ଦକ୍ଷିଣା*ଳୀୟ ଲିପି ଭେଦରେ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ସେ ସମୟରେ ଅ*ଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ଯେ, ତାହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ଦୁଇଟି ଆ*ଳିକ ଶାଖା ବୋଲି କହିବାକୁ ଲିପିତ©୍ୱ ବିଦ୍‌ମାନେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲେ।

ସେତିକିବେଳେ କଳିଙ୍ଗ ତଥା ଉତ୍କଳର ଶାସନ କ୍ଷମତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଥିବାରୁ, ଭାରତର ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିପ© ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା। ତେଣୁ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ଲିପି ତଥା ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ଳଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅ*ଳ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଲା। ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ସୁଦ୍ଧା କଳିଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, ତାହା ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଏକ ସମ୍ମିଳିତ ରୂପ ବୋଲି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲିପିତ©୍ୱବିଦ୍ ମାନେ ମତ ପୋଷଣ କରନ୍ତି। ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବୋ©ର ଅ*ଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଭୌମକର, ତୁଙ୍ଗ, ଶୁଲକି, ନନ୍ଦୋଦ୍ଭବ ବଂଶୀ ରାଜଗାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରି ନିଜ ନିଜ ବଂଶର ପଅଶସ୍ତିମୂଳକ ଦାନପତ୍ରମାନେ ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମା*ଳରେ ପ୍ରାୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ। ଏବଂ ତା' ଉପରେ ପୂର୍ବ-ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା। କଳିଙ୍ଗର ରାଜାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରି ଦାନପତ୍ରମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ, ତାହା ଦକ୍ଷିଣ-ଭାରତର "ବେଙ୍ଗୀ' ଆଦି ରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସହିତ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଥିଲା। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମା*, ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳର ସୋମ ତଥା ନାଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ଲିପିର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିଲା।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରେ ଯେଉଁ ଲିପି ସେ ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା, ତା' ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର କେଉଁ କେଉଁ ଅକ୍ଷରର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଧିକ ଥିଲା, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଲିପିତ©୍ୱବିଦ୍ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଜଗୁରୁ ଗୋଟିଏ ଲିପିମାଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି। ସେହି ଲିପିମାଳାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଅନନ୍ତବର୍ମା ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭାନୁଦେବ ତୃତୀୟ (ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୦୭୭-୧୩୭୮)ଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନପତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର "ଅ, ଆ, ଉ, କ, ଘ, ଜ,ଟ, ଡ, ତ, ଦ, ଧ, ନ,ବ,ଭ,ଯ, ର,ଳ,ସ,ହ' ପ୍ରଭୃତି ସହ ଆଂଶିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଏବଂ 'ଏ, ଐ, ଓ,କ,.ଠ,ଣ,ଥ,ପ,ଫ,ଶ,ଷ,କ୍ଷ' ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି।

ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ନରସିଂହ ଦେବ ଚତୁର୍ଥଙ୍କ (ଖ୍ରୀ: ଅ: ୧୩୭୮-୧୪୧୪) ଅମଳରେଯେଉଁ ଲିପି ଦାନପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ 'ଚ,ଛ,ଜ,ଭ,ସ' ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅକ୍ଷରରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି। ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଆକୃତିକୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ©ନ କରି ଆଧୁନିକ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ।

ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୪୩୫ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍, ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ, ଯେଉଁ ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ତାହାକୁ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଜଗୁରୁ "ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି' ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି। ମାତ୍ର ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା। ବିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ସମାଜ "ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ' ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ କରୁଥିବାବେଳେ ସାଧାରଣ ଜନତା ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ। କାରଣ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଗଜପତିଙ୍କ ସମୟ ବେଳକୁ ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବିଶାଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ମହାଭାରତ, ସପ୍ତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ଆଦିର ରଚନା ଆଦି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତତପୂର୍ବରୁ 'ନାଥ ସାହିତ୍ୟ' ଓ 'ସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ' ଆଦିର ବିକାଶ ହୋଇସାରିଥିଲା।

ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିଲେ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଗଜପତି ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ପ୍ରଦ© ଅନେକ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତାମ୍ରଫଳକରେ ପୂର୍ବ ବିକଶିତ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ପ୍ରମାଣ

ମିଳୁଛି । ତେଣୁ ନିସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ପୂର୍ଣ୍ଣବିକଶିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୧.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୧.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।
୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର ।
୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।
୪. ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୧୧.୫ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)
୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ
୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)
୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ଦ୍ୱାଦଶ ଏକକ : ଉପଭାଷା

୧୨.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୧୨.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୧୨.୨ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି
୧୨.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ
୧୨.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୨.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୨.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୨.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି

ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଯେତେ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ମିଳିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ବ©ଳାକୃତି ଅକ୍ଷର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି। ଏହି ବ©ଳାକୃତି ଅକ୍ଷରର ଆରମ୍ଭ କେବେ ହେଲା ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲିପିତ©ବିଦ୍‌ମାନେ କେତେକ ନିଶ୍ଚିତ ଧାରଣା ଉପସ୍ଥାପିତ କରନ୍ତି।

ସୁଦୂର ଦକ୍ଷିଣ-ଭାରତରେ ଅଶୋକୋ©ର ଯୁଗରେ 'ବଟେଲୁ©' ନାମରେ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଉକ୍ତ ବଟେଲୁ© ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବ©ଳତ୍ୱ। ସେହି ବ©ଳାକୃତି ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲେଖିବା ଅଧିକ ସହଜସାଧ୍ୟ କାରଣ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ କୋଣଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖାଯିବା ଆଦୌ ସହଜନୁହେଁ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଳପତ୍ରରେ ବଟେଲୁଟୁ ଅକ୍ଷର ଲେଖାଯିବା ପଦ୍ଧତି ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ତାଳପତ୍ରର ସୁଲଭତା ଲିପିତ©ବିତ୍‌ଙ୍କ ଉଦ୍ୟମକୁ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଲେଖନର ଆଧାରରୂପେ ତାଳପତ୍ର କେବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳିନାହିଁ। ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଜଗୁରୁଙ୍କର ଏକ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୈଳୋଦ୍ଭବ ରାଜାମାନଙ୍କ ସମୟ ବେଳକୁ ଲେଖନର ଆଧାର ରୂପେ ତାଳପତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । କାରଣ ଶୈଳୋଦ୍ଭବ ବଂଶର ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତି ତାଳପତ୍ରରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଥିବାର ସେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି।

ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଶୈଳୋଦ୍ଭବ ରାଜବଂଶ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କଳାର ବିକାଶ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ଶିଳ୍ପୀମାନେ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ନକ୍‌ସା ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପୃଷ୍ଠପୋଷକଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଲାଗି ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଥିବେ ଏବଂ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସାମଗ୍ରୀର ଅଟକଳ ମଧ୍ୟ ତାଳପ ତ୍ରରେ ଲେଖି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବେ। ତେଣୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷଷ୍ଠ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଲେଖନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପାତତଃ ଏ ପ୍ରକାର ଅନୁମାନ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରେ ।

ଖ୍ରୀ: ଅ: ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦଶକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ଲିଖିତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ଉକ୍ତ ତାଳପତ୍ରଗୁଡିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ଏବଂ ଆଧୁନିକ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କାଗଜ ଉପରେ ଲିପି ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ବ©ମାନ ସୁଦ୍ଧା ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ମଧ୍ୟରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଧର୍ମଶାଳା ଅ*ଳରୁ ସଂଗୃହୀତ ଅଭିନବ 'ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ" ନାମକୁ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଟି ପ୍ରାଚୀନତମ ବୋଲି ଐତିହାସିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେଦାରନାଥ ମହାପାତ୍ର ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଉକ୍ତ ପ୍ରଦ© ପୋଥିରେ ପୁଷ୍ପିକାର ଆଲୋଚନା କରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହାପାତ୍ର ତାହାକୁ ଗଜପତି ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କ ୩୪ ଅଙ୍କ, ଅର୍ଥାତ୍ ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୪୯୩ର ନକଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଉକ୍ତ 'ଅଭିନବ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ' ପୋଥିରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ସେଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ତାରତମ୍ୟ ରହିଛି।

ଅ, ଆ, ଧ, ତ, ଦ୍ଧ, ରୁ, ଦ୍ୟ, କୃ, ତ୍ୟୁ, ©, କ୍ତି, ତ୍ର'' ଆଦି କେତୋଟି ଅକ୍ଷର ସହିତ ଆଧୁନିକ ଅକ୍ଷରର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡିକରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରର ଲେଖନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ବିଶେଷତଃ ଅ, ଆ, ରୁ,ଏ. କ. ଟ, ଦ, ଭ, ହ ତଥା ତ୍ୟ, ତ୍ୱ, ଦ୍‌ଗ, ଦ୍ଦ, ଦ୍ଧ, କ୍ତ ଓ କ୍ଷ ଆଦି ପୋଥି ଅକ୍ଷର ସହିତ ଆଧୁନିକ ଅକ୍ଷରର ବିଶେଷ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।

ପୋଥି ଲେଖନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପ୍ରତି ବୋଧହୁଏ ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରୁ ସଂଗୃହୀତ ଶହ ଶହ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିର ଅକ୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଅ*ଳ ଭେଦରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖନ ପ୍ରଣାଳୀର ଭେଦ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଲେଖକ ଓ ନବୀନ ଲେଖକଙ୍କ ଲେଖାରେ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତି ପରିବ©ିତ ହୋଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ ନୁହେଁ ।

ସାଧାରଣତଃ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଲିପିକାରଙ୍କ ଲେଖାରେ ଲେଖନଗତ ପ୍ରମାଦ ପ୍ରାୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଲିପିକାରଙ୍କ ଲେଖାରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିର ମାତ୍ରା ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ।

କେବଳ ରୁ, ରୂଓ ର ଅକ୍ଷରର ଲେଖନରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଲେଖକ ତଥା ସାଧାରଣ ଲେଖକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । 'ରୁ ଓ ରୂ' କୁ ଉଭୟ ଧରଣର ଲେଖକ 'ରୁ' ଓ 'ରୂ' ରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ଋଷି'ଓ ରୁଚି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ 'ଲୁ' ଅକ୍ଷରଟିକୁ ଅନେକ ପୋଥିରେ ସ୍ୱର '୨' ରୂପେ ଲେଖାଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ 'କରଣି ଲିପି' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଲିପି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି କଚେରିରେ ନକଲକାରରୂପେ ପରିଚିତ ମୋହରିରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଲେଖିବାର ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ 'କରଣି ଅକ୍ଷର' ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସାକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ପ୍ରକାର ଲିପି ସହିତ ଆଦୌ ପରିଚିତ ନୁହଁନ୍ତି । କେବଳ ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତା ଓ କଚେରିରେ କରଣି ଲିପି ପ୍ରଚଳନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ନକଲ କରାଯାଇଥିବା କୌଣସି ପୋଥିରେ 'କରଣି ଅକ୍ଷର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ କରଣି ଲିପି'କୁ କେହି କେହି 'କଚେରି ଲିପି' ବୋଲି ନାମିତ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂକ୍ଷେପରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

– ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନିକୁ ଯେ ସାଇତି ରଖେ ତାହାକୁ ଲିପି କୁହାଯାଏ ।

– ଲିପ୍ୟତେ ଇତି ଲିପିଃ ।

-ଧ୍ୱନିର ଲିପିବଦ୍ଧ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣ ।

-ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ୍ ଆବିଷ୍କାରରୁ ଜଣାଯାଏ, ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଲିପିର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଭାବନ ହୋଇଥିଲା ।

-'ଚିତ୍ରଲିପି' ଲିପିର ପ୍ରାଥମିକ ରୂପ ।

-ଲିପିତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ସୈନ୍ଧବ ଲିପି ହେଉଛି ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଆବିଷ୍କୃତ ପ୍ରାଚୀନତମ ଲିପି ।

-ଏହାର ନମୁନା ତତ୍‌କାଳୀନ ମୃତ୍ତିକା ନିର୍ମିତମୁଦ୍ରା ଓ ଗୃହୋପକରଣମାନଙ୍କରୁ ମିଳିଥାଏ ।

-ଏହା ଚିତ୍ରଲିପି ଓ ଧ୍ୱନି ସାଙ୍କେତିକ ଲିପିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା ।

-ଏହି ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପାରଂପରିକ ଲିପିର ସମ୍ପର୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

-ଏ ଯାବତ୍ ଏହି ଲିପିକୁ ପାଠକରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ ।

-ଭାରତବର୍ଷରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ଓ ପଠିତବ୍ୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ହିଁ ହେଉଛି ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ।

-ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ପ୍ରଚଳନ ସମୟରେ ପଞ୍ଜାବ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖରୋଷ୍ଠୀ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିଲା ।

-ମାତ୍ର ଏହି ଲିପି ଭାରତୀୟ ଲିପି ନ ଥିବାରୁ କ୍ରମେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

- ତେଣୁ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।

-'ଭାରତରେ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାସ୍କଙ୍କ 'ନିରୁକ୍ତ', ପାଣିନୀଙ୍କ 'ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ' ଓ ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ 'ମହାଭାଷ୍ୟ' ପ୍ରାଚୀନତମ।

-ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ଉଦ୍ଭବକାଳ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫୦୦ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିଲା ।

-ବେଦ (ବ୍ରହ୍ମ)ର ସ୍ଥାୟୀତ୍ୱ ପାଇଁ ଏହି ଲିପିର ଉଦ୍ଭାବନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଲିପି ।

-ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ଯେଉଁସବୁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି, ସେ ସବୁର ମୂଳ ହେଉଛି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ।

-ତେଣୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଲିପି ପରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର କ୍ରମବିବର୍ତନ ରୂପ ।

୧୨.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।

୧୨.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୨.୫ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)
୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ତ୍ରୟୋଦଶ ଏକକ : ପଶ୍ଚିମାଂଚଳିୟ ଉପଭାଷା

୧୩.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୧୩.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୧୩.୨ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ପ୍ରଥମ ସ୍ତର
୧୩.୩ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର
୧୩.୪ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ତୃତୀୟ ସ୍ତର
୧୩.୫ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର
୧୩.୬ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପିର ପ ମ ସ୍ତର
୧୩.୬ ନିଷ୍କର୍ଷ
୧୩.୮ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୩.୯ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୩.୦ ପ୍ରାଗ୍ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୩.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିଲେଖମାଳା ଏବଂ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡ଼ିକର ଲିପିତା©ିକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତକରେ ଧଉଳିଗିରି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଳପତ୍ର ପୋଥିସମୂହର ଅବଲମ୍ବନରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିବ©ନର ଧାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲେଖନକାରରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିରୁଚି ଏବଂ ଲିଖନ ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ କେତେକ ରୂପଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅଦ୍ୟାପି ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ସ©ା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିଖନର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ପାଷାଣଗାତ୍ର, ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏବଂ ଲିଖନର ଉପକରଣ ଥିଲା ଲୌହ ନିହାଣ ଓ ଲେଖନୀ । ଏହାରି ଭିତ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ରୂପ-ସଙ୍ଗଠନରେ ଚତୁର୍ବିଧ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା।- ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ଶୀର୍ଷମୂଣ୍ଡଳି (Top Curve), ପୁଚ୍ଛ (Tail), ପୁଡ଼ା (Loop) ଏବଂ କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (Curve) । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ରୈଖିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖନକାରଙ୍କର, କାନ୍ତ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷଭାଗରେ ଆଭରଣ ନିମନ୍ତେ ଚୂଳ (ପରବ©ୀ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ), ମୁଣ୍ଡଳି (ତାମିଲ ବୋଟେଲୁ© ଲିପିରେ), ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପେଟିକା ଓ ଶଙ୍କୁ (ପ*ମ/ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ଲିପିରେ) ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲୌହ ଲେଖନୀରେ ଲେଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି ଓ କୋଣହୀନ ବକ୍ରରେଖାର ଏବଂ ଅଳଂକରଣ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିଗତ ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରିସ୍ଫୁଟନ ପାଇଁ ପୁଡ଼ା ଓ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଜନ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକାର ଏହି ସବୁ ଆଭୂଷଣର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କୌଣସି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଏହା ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ବା ତାମିଲ ଲିପିରୁ ବିକଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।

୧୩.୨ ବ୍ରାହ୍ମି ଲିପି

ସାଧାରଣତଃ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଲିପିକାରଙ୍କ ଲେଖାରେ ଲେଖନଗତ ପ୍ରମାଦ ପ୍ରାୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଲିପିକାରଙ୍କ ଲେଖାରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିର ମାତ୍ରା ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ।

କେବଳ ରୁ, ରୂଓ ର ଅକ୍ଷରର ଲେଖନରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଲେଖକ ତଥା ସାଧାରଣ ଲେଖକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । 'ରୁ ଓ ରୂ' କୁ ଉଭୟ ଧରଣର ଲେଖକ 'ରୁ' ଓ 'ରୂ' ରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ଋଷି'ଓ ରୁଚି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ 'ଲୁ' ଅକ୍ଷରଟିକୁ ଅନେକ ପୋଥିରେ ସ୍ୱର '୨' ରୂପେ ଲେଖାଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ 'କରଣି ଲିପି' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଲିପି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି କଚେରିରେ ନକଲକାରରୂପେ ପରିଚିତ ମୋହରିରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଲେଖିବାର ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ 'କରଣି ଅକ୍ଷର' ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସାକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ପ୍ରକାର ଲିପି ସହିତ ଆଦୌ ପରିଚିତ ନୁହଁନ୍ତି । କେବଳ ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତା ଓ କଚେରିରେ କରଣି ଲିପି ପ୍ରଚଳନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ନକଲ କରାଯାଇଥିବା କୌଣସି ପୋଥିରେ 'କରଣି ଅକ୍ଷର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ କରଣି ଲିପି'କୁ କେହି କେହି 'କଚେରି ଲିପି' ବୋଲି ନାମିତ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂକ୍ଷେପରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

- ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନିକୁ ଯେ ସାଇତି ରଖେ ତାହାକୁ ଲିପି କୁହାଯାଏ ।
- ଲିପ୍ୟତେ ଇତି ଲିପିଃ ।
-ଧ୍ୱନିର ଲିପିବଦ୍ଧ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣ ।
-ପ୍ରତ୍ନତା©ିକ୍ ଆବିଷ୍କାରରୁ ଜଣାଯାଏ, ଖ୍ରୀ.ପୂ. ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଲିପିର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଭାବନ ହୋଇଥିଲା ।
-'ଚିତ୍ରଲିପି' ଲିପିର ପ୍ରାଥମିକ ରୂପ ।
-ଲିପିତ©ିବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ସୈନ୍ଧବ ଲିପି ହେଉଛି ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଆବିଷ୍କୃତ ପ୍ରାଚୀନତମ ଲିପି ।
-ଏହାର ନମୁନା ତତ୍‌କାଳୀନ ମୃ©ିକା ନିର୍ମିତମୁଦ୍ରା ଓ ଗୃହୋପକରଣମାନଙ୍କରୁ ମିଳିଥାଏ ।
-ଏହା ଚିତ୍ରଲିପି ଓ ଧ୍ୱନି ସାଙ୍କେତିକ ଲିପିର ମଧ୍ୟବ©ୀ ଅବସ୍ଥା ।
-ଏହି ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପାରଂପରିକ ଲିପିର ସମ୍ପର୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।
-ଏ ଯାବତ୍ ଏହି ଲିପିକୁ ପାଠକରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ ।
-ଭାରତବର୍ଷରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ଓ ପଠିତବ୍ୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ହିଁ ହେଉଛି ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ।
-ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ପ୍ରଚଳନ ସମୟରେ ପଞ୍ଜାବ ଅ*ଳରେ ଖରୋଷ୍ଠୀ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିଲା ।
-ମାତ୍ର ଏହି ଲିପି ଭାରତୀୟ ଲିପି ନ ଥିବାରୁ କ୍ରମେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।
- ତେଣୁ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।
-'ଭାରତରେ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାସ୍କଙ୍କ 'ନିରୁକ୍ତ', ପାଣିନୀଙ୍କ 'ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ' ଓ ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ 'ମହାଭାଷ୍ୟ' ପ୍ରାଚୀନତମ।
-ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ଉଦ୍ଭବକାଳ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୫୦୦ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିଲା ।
-ବେଦ (ବ୍ରହ୍ମ)ର ସ୍ଥାୟୀତ୍ୱ ପାଇଁ ଏହି ଲିପିର ଉଦ୍ଭାବନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ।
-ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ଯେଉଁସବୁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି, ସେ ସବୁର ମୂଳ ହେଉଛି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ।
-ତେଣୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଲିପି ପରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର କ୍ରମବିବର୍ତ୍ତନ ରୂପ ।

୧୩.୨ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ପ*ମରୁ ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୨ୟ ଶତାବ୍ଦୀ)

-ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଲିପିର ଲେଖାହୋଇଛି ।
-ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୩ୟରେ ଅଶୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖୋଦାୟିତ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ର ଧର୍ମାନୁଶାସନଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି। ତାହାହିଁ ପ୍ରାଚୀନତମ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ।
-ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ମୁଖ୍ୟତଃ ମୌର୍ଯ୍ୟ ଶାସନକାଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ମୌର୍ଯ୍ୟକାଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଅଭିହିତ କରାଯାଇପାରେ ।
-ଏହି ଲିପିର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିନ୍ଦୁ ଯୋଗ କରିବା ପଦ୍ଧତି ନ ଥିଲା ।
-ପରବ©ୀ କାଳରେ ଏହି ଲିପିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ ନିମି© ବିନ୍ଦୁ ବା ଚୂଳ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିଲା ।

-ପରେ କୌଣସି କୌଣସି ଲିପିକାରା ସରଳରେଖାଯୁକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିକୁ କ୍ରମଶଃ ବକ୍ର ଓ ଗୋଲା କରି ଲେଖୁଥିଲେ ।

୧୩.୩ 'ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର (କୁଶାଣ ଲିପି) (ଖ୍ରୀ.ପୂ.ପ୍ରଥମରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୩ୟ ଶତାବ୍ଦୀ)

-ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଗଲା ।

-ଏହିଲିପି ମୁଖ୍ୟତଃ କୁଶାଣ ଶାସନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ କୁଶାଣକାଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

-ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗମ୍ଫା (ଉଦୟଗିରି) ଶିଳାଲେଖ ।

-ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ଭଦ୍ରକରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ରାଜାଗଣଙ୍କ ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ) କୁଶାଣ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ନମୁନା ।

୧୩.୪ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ତୃତୀୟ ସ୍ତର (ଗୁପ୍ତଲିପି) (ଖ୍ରୀ:.୩, ୪୦-୭ମ ଶପ୍ତାବ୍ଦୀ)

-ଉତ୍ତର ଭାରତର ଗୁପ୍ତ ସମ୍ରାଟବର୍ଗ ଓ ସମକାଳୀନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖୋଦାୟିତ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତାମ୍ରଲେଖାରେ କୁଶାଣ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ବିକଶିତ ସ୍ତର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ।

-ଗୁପ୍ତ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଏହାର ପ୍ରଚଳନ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଗୁପ୍ତଲିପି କୁହାଯାଏ ।

-ଏହି ସମୟର ଲିପିରେ ବ୍ୟବହୃତ କ, ଗ, ଣ, ଥ, ଦ ଏବଂ ଶ ପ୍ରଭୃତି ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରର ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି ।

-କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମହାରାଜା ତୁଷ୍ଟିକରଙ୍କ ତାମ୍ରପତ୍ର (୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ) ।

-ଧର୍ମରାଜଙ୍କ ସୁମଣ୍ଡ ତାମ୍ରଶାସନ (୫୬୯-୭୦ ଖ୍ରୀ.ଅ.)

-ମହାରାଜା ଶମ୍ଭୁଯଶଙ୍କର ସୋରୋ ତାମ୍ର ଶାସନ (୫୭୯-୮୦ ଖ୍ରୀ.) ।

-ଲୋକ ବିଗ୍ରହଙ୍କର କଣାସ ତାମ୍ର ଶାସନ (୫୯୯ ଖ୍ରୀ.)

-ଶିବରାଜଙ୍କ ପଟିଆ ଜିଲ୍ଲା ତାମ୍ର ଶାସନ (୬୦୨ ଖ୍ରୀ.)

-ମାଧବ ବର୍ମାଙ୍କ ଗଞ୍ଜାମ ତାମ୍ର ଶାସନ (୬୨୦ଖ୍ରୀ.) ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି।

୧୩.୫ ଚତୁର୍ଥସ୍ତର

ମଧ୍ୟ ଯୁଗର କଳିଙ୍ଗ ଲିପି, ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ଲିପି, କଣ୍ଟକ ଶୀର୍ଷକ ଲିପି, କୀଳକଶୀର୍ଷକ ଲିପି, ସିଦ୍ଧ ମାତୃକା ଲିପି ବା କୁଟିଳ ଲିପି (୭ମରୁ ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

-୭ମରୁ ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳିଙ୍ଗରେ ଭଞ୍ଜ, ତୁଙ୍ଗ, ଶୁଳି, ବିଗ୍ରହ, ଭୌମ, ଶୈଳୋଦ୍ଭବ ଓ ଗଙ୍ଗ ଆଦି ରାଜବଂଶଙ୍କ ଶିଳାନୁଶାସନରେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ତାହାକୁ ମଧ୍ୟଯୁଗର କଳିଙ୍ଗ ଲିପି କୁହାଯାଏ ।

-ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଭାରତର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

-ଏହି ଲିପିଗୁଡ଼ିକର ଶୀର୍ଷ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣ, କଣ୍ଟକ, କୀଳକ ଅଥବା ସିଦ୍ଧମାତୃକା ଆକୃତି ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ, କଣ୍ଟକଶୀର୍ଷକ, କୀଳକ, ସିଦ୍ଧ ମାତୃକା ଆଦି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି ।

-ଏହି ଲିପି କ୍ରମଶଃ ସରଳରୁ କୁଟିଳା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ କୁଟିଳ ଲିପି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

-କେହି କେହି ଏହାକୁ ପେଟିକା - ଶୀର୍ଷକ ନାମ ଦେଇଛନ୍ତି ।

-ମହାସାମନ୍ତ ମାଧବରାଜାଙ୍କ ଗଞ୍ଜାମ ତାମ୍ର ଲେଖ

-ସୈନ୍ୟଭୀତ ମାଧବ ରାଜାଙ୍କ ଖୋରଧା ତାମ୍ରଲେଖ

-ଶୁଭକରଙ୍କ ନେଉଳପୁର ଅଭିଲେଖ

-ଦାଣ୍ଡୀ ମହାଦେବୀଙ୍କ ଦୁଇଟି ଦାନପତ୍ର

-ବିଦ୍ୟାଧର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ସନନ୍ଦ

-ନେଟ୍ଟ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ତାମ୍ର ଶାସନ

-କଟକର ସୋମବଂଶୀ ରାଜାଙ୍କର ଅଭିଲେଖ
ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଭବ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ କୁଦପଲ୍ଲୀ ଫଳକ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

୧୩.୬ ପଂମସ୍ତର, ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି /ପ୍ରତ୍ନବଙ୍ଗୀୟ ଲିପି, ମାଗଧୀ ଲିପି, ଗୌଡି ଲିପି (୧୧ଶରୁ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

-ଏହି ଲିପିମାଳାର ଆକୃତି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିମାଳା ସଙ୍ଗରେ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ । ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ, କ, ଖ, ଗ, ଜ, ଠ, ତ, ଧ, ମ, ଯ, ର, ଳ, ଲ, ବ, ଶ, ଷ, ହ ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକୃତି ଲାଭ କରିସାରିଥିଲା ।

-ଡ. ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ମତରେ ସୋର ନିକଟସ୍ଥ ଗଣ୍ଡିବେଢ଼ା ଗ୍ରାମରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରତିମାର ପାଦଦେଶରେ ଲିଖିତ ଦୁଇଟି ପଂକ୍ତି ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ।

ପ୍ରତ୍ନଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉଭୟ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଲିପି ସମନ୍ୱୟ ଘଟିଥିଲା ।

୬.ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି (୧୪ଶରୁ ୧୬ଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

-ପ୍ରତ୍ନଓଡ଼ିଆର ପରବ©ୀ ସ୍ତର

-ଏହା ନାଗରୀ ଲିପି ପ୍ରଭାବିତ ଲିପି

-୧୩୯୫ରେ ଖୋଦିତ ଚତୁର୍ଥ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ପୁରୀ ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ମଠର ତାମ୍ରଫଳକ ସନନ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି, ନାଗରି ପ୍ରଭାବିତ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ।

-୧୪୦୩ ଖ୍ରୀ.ରେ ଖୋଦିତ ଶ୍ରୀ କୁର୍ମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଅଭିଲେଖର ଲିପି ଆଧୁନିକ ଦେବନାଗରୀ ଲିପିଦ୍ୱାର ବହୁଳ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ।

-କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ସହିତ ନାଗରୀ ଅକ୍ଷରର ଏପରି ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷ ଦେଶର ମୁଣ୍ଡଳୀ ପରିବର୍© ରେଖା ଟାଣିଦେଲେ ସେଗୁଡିକ ନାଗରୀ ଅକ୍ଷର ହୋଇଯିବ । क, प, म

୧୩.୭ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୩.୮ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୩.୯ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ
୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)
୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଏକକ : ଉ ରାଂଚଳିୟ ଉପଭାଷା

୧୪.୦ ପ୍ରାଗ୍ଭାଷା
୧୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୧୪.୨ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି
୧୪.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ
୧୪.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୪.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୪.୦ ପ୍ରାଗ୍ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ

ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍©ି ହୋଇଛି ।

୧୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ମୁଖ୍ୟତଃ ୪ଟି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

୧-ଶିରୋଦେଶରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ମଣ୍ଡଳୀ (Top curve)

୨-ପୁଡ଼ା (loop)

୩-ପୁଚ୍ଛ(tail)

୪- କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (curve)

- ଏହି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତାମିଲ ବଟେଲୁ© ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅନୁକରଣରେ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଲିପିତ©ବିତ୍‌ମାନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି ।

- ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମାହାପାତ୍ର ଏକ ତିବ୍ଦତୀୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପୋଥି ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି, ଯହିଁରେ ଓ୍ୱା©ୁଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ବ©ୁଲଲିପି ସହିତ ଏହାର ବହୁ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି ।

ପୋଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଇ, ଈ, ଏ, ଓ, କ, ଖ, ଗ, ଙ, ଚ, ଜ, ଟେ, ୦. ଡ଼, ଢ, ଣ, ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ, ପ, ଫ, ବ, ମ, ଯେ, ଲ, ଶ, ଷ, ସ, ଅବିକଳ ଓଡ଼ିଆ ପରି ଓ ଅ'ଆ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ପରି ରହିଛି । ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ ଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ପ୍ରୀତି ପରବଶ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ୧୬ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ବଙ୍ଗଳା ଲିପିର ଉଦ୍ଭୁତ ହୋଇଛି ବୋଲି ମତ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

"In the south the Bengaliscript was used through out Odisha. xxx The modern cursive Oriya script was developed out of the Bengali after the 15th Century A.D. like the modern Assamese." - "The Origin of the Bengali script, 1919 - R.D. Banerjee'

ତେବେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀ ଏ ମତକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିଛନ୍ତି । ଭାଷାବିତ୍ ଡ. ବାସୁଦେବ ସାହୁଙ୍କ ମତରେ ''ବାସ୍ତବତଃ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ବଙ୍ଗଳା ଲିପିଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାର୍ଗରେ ଗତିକରି ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା ।' – 'ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ, ପୃ. ୬୭

ଗବେଷଣାରୁ ଜଣାଯାଏ, ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ବିଶେଷ ଭାବରେ ନାଗରୀ, ଦକ୍ଷିଣ ନାଗରୀ (ଉ©ରକାଳୀନ କଳିଙ୍ଗ ଲିପି), ତାମିଲ ଲିପି ଓ ତେଲଗୁ ଲିପି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଯାହା ଫଳରେ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ଲିପି ପରି ଏହାର ଶିରୋଦେଶରେ ସମାନ୍ତରାଳ ରେଖା ନ ଥାଇ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଲିପି ଅନୁକରଣରେ ବ©ୁଳ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ମାତ୍ର ବଙ୍ଗଳା ଲିପିର ଶିରୋଦେଶରେ ସମାନ୍ତରାଳ ରେଖା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହା ଉ©ର ଭାରତୀୟ ଲିପିର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଭେଦଟି ହେଲା ବଙ୍ଗଳାର କେତେକ ଅକ୍ଷର କୋଣଯୁକ୍ତ ହେବା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆରେ କୁଟିଳାକୃତି ହେଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷରର ଉପରବାମ ଭାଗସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ତ୍ରିଭୂଜ ଓ ପୁଡ଼ା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

ଡକ୍ଟର ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ମତରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର 'ବଟେଲୁ©' ଲିପି ହେଉଛି ତାମିଲ ଭାଷାର ଅଶୋକଙ୍କ ପରବ©ୀ ଯୁଗର ବର୍ଣ୍ଣମାଳା । ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ତାଞ୍ଜୋର ଜିଲ୍ଲାର ଦକ୍ଷିଣରେ ପୁଣି ଦକ୍ଷିଣ ମାଲବାର ଏବଂ ଟ୍ରାବନକୋର ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏ ଅ*ଳଟି ପୂର୍ବେ ପାଣ୍ଡ୍ୟ ଓ ଚେର ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ଶାସନାଧୀନ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷର, ଅର୍ଥାତ୍ । ଅ ଏବଂ ଆ ପୂର୍ବୀ ଉ©ର ଭାରତୀୟ କୌଣସି ଲିପିରେ ନାହିଁ ।

ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ତାଳପତ୍ର ସୁଲଭ ଥିବାରୁ ତାଳ ପତ୍ରରେ ଲେଖିବା ପରମ୍ପରା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଶୈଳୋଦ୍ଭବ ରାଜବଂଶ ରାଜତ୍ୱକାଳର ଏକ ତାଳପତ୍ରରେ ରାଜକୀୟ ପ୍ରଶସ୍ତି ଲିଖିତ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଛି । ଏହି ରାଜ ବଂଶର ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କଳାର ବିକାଶ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ପୂର୍ବରୁ ଶିଳ୍ପୀମାନେ ତାଳପତ୍ରରେ ସମ୍ଭବତଃ ନକ୍ସା ପ୍ରସ୍ତୁତି କରି ଅନୁମୋଦନ କାମନା କରୁଥିଲେ । ଷଷ୍ଠ-ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଗବେଷକମାନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି।

୧୪.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୪.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୪.୫ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ପ ଦଶ ଏକକ : ଦକ୍ଷିଣାଂଚଳିୟ ଉପଭାଷା

୧୫.୧ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୫.୨ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୫.୩ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

୧୫.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୫.୫ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୫.୧ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୫.୨ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିଲେଖମାଳା ଏବଂ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିଗୁଡ଼ିକର ଲିପିତା©ିକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତକରେ ଧଳିଗିରି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଶୋକଙ୍କ ଅନୁଶାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଳପତ୍ର ପୋଥିସମୂହର ଅବଲମ୍ବନରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିବ©ନର ଧାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲେଖନକାରରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିରୁଚି ଏବଂ ଲିଖନ ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ କେତେକ ରୂପଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅଦ୍ୟାପି ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ସ©। ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିଖନର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା ପାଷାଣଗାତ୍ର, ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏବଂ ଲିଖନର ଉପକରଣ ଥିଲା ଲୌହ ନିହାଣ ଓ ଲେଖନୀ । ଏହାରି ଭିତ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ରୂପ-ସଙ୍ଗଠନରେ ଚତୁର୍ବିଧ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା।- ଅର୍ଦ୍ଧବୃ©ାକାର ଶୀର୍ଷମୂଣ୍ଡଳି (Top Curve), ପୁଚ୍ଛ (Tail), ପୁଡ଼ା (Loop) ଏବଂ କୋଣହୀନ କୁଟିଳ ବକ୍ରରେଖା (Curve) । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ରୈଖିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲିଖନକାରଙ୍କର, କାନ୍ତ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ଅକ୍ଷର ଶୀର୍ଷଭାଗରେ ଆଭରଣ ନିମନ୍ତେ ଚୂଳ (ପରବ©ୀ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରେ), ମୁଣ୍ଡଳି (ତାମିଲ ବୋଟ୍ଟେଲୁ© ଲିପିରେ), ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପେଟିକା ଓ ଶଙ୍କୁ (ପ*ମ/ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ଲିପିରେ) ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲୌହ ଲେଖନୀରେ ଲେଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷମୁଣ୍ଡଳି ଓ କୋଣହୀନ ବକ୍ରରେଖାର ଏବଂ ଅଳଂକରଣ କିମ୍ବା ଏକାଧିକ ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିଗତ ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପରିସ୍ଫୁଟନ ପାଇଁ ପୁଡ଼ା ଓ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଜନ ଉପଲବ୍ଧ କରି ଓଡ଼ିଆ ଲିପିକାର ଏହି ସବୁ ଆଭୂଷଣର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କୌଣସି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଏହା ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ବା ତାମିଲ ଲିପିରୁ ବିକଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।

୧୫.୩ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ଉତ୍ପ ି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ବିକାଶ ମୂଳରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିବିଧ ଲିପିମାଳାର ଅବଦାନ ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଅଦ୍ୟାବଧି ଆବିଷ୍କୃତ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କ ଅବଲମ୍ବନରେ ସେହିସବୁ ଲିପିମାଳାର ଏକ ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀ ବିଚାରଣୀୟ ।

ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି: ଜଉଗଡ଼ ଓ ଧଉଳିଗିରିସ୍ଥ ଅଶୋକାନୁଶାସନ

(ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୩ୟ ଶତକ)

ଉଦୟଗିରିସ୍ଥ ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ.ପୂ. ୧ମ ଶତକ)

କୁଶାଣ ବ୍ରାହ୍ମୀ: ଭଦ୍ରକସ୍ଥ ଗଙ୍କ ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୩ୟ ଶତକ)

ଗୁପ୍ତ ଲିପି: ଧର୍ମରାଜଙ୍କ ସୁମଣ୍ଡଳ ତାମ୍ର ଶାସନ (ଖ୍ରୀ: ୫୭୦)

ଲୋକବିଗ୍ରହଙ୍କ କଣାସ ତାମ୍ର ଶାସନ (ଖ୍ରୀ: ୬୦୦)

ଶିବରାଜଙ୍କ ପଟିଆ ତାମ୍ର ଶାସନ: (ଖ୍ରୀ: ୬୦୨)

ମାଧବ ବର୍ମାଙ୍କ ଗଞ୍ଜାମ ତାମ୍ର ଶାସନ: (ଖ୍ରୀ: ୬୨୦)

ପେଟିକାଶିରା/

ଶଙ୍କୁଶିର/

କୁଟିଳ ଲିପି : ଗଙ୍ଗ, ଭୌମ, କର ଓ ସୋମବଂଶୀମାନଙ୍କ ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ:୮ମ ୮ମ-୧୧ଶ ଶତକ)

ଦକ୍ଷିଣ ନାଗରୀ: (Buhlers later kalinga seript ସହ ତୁଳନୀୟ) ଉରଜାମ ଅଭିଲେଖ

(ଖ୍ରୀ: ୧୦୫୧)

ଗ୍ରନ୍ଥ/ତାମିଳ: ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଦ୍ୱିଭାଷିକ ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୧୨୬୧)

ନାଗରୀ: ଶ୍ରୀ କର୍ମେଶ୍ୱର ଅଭିଲେଖ (ଖ୍ରୀ: ୧୪୦୩)

ପ୍ରାୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲିପି ପ୍ରୟୋଗ ଦିଗରେ ନାନାବିଧ ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ରାଜଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ, ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ବିଭାଜନ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଐତିହ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟବୋଧ ହେତୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିର ବିବରଣୀ ଦେଇ କହନ୍ତି -ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଶାସନାବଳୀ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ପ୍ରଚଳିତ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲିଖନଶୈଳୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା କାଳକ୍ରମେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ©ର୍ତ ଆକାରରେ ଦେଖାଦେଲା । ତା'ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରଲେଖା ଦେଖାଗଲା । ପୂର୍ବୋ©ର ଅ*ଳସ୍ଥ ଭୌମ, ତୁଙ୍ଗ, ଶୁଳ୍କୀ,ନନ୍ଦୋଦ୍ଭବ ପ୍ରଭୃତି ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ସେମାନଙ୍କର ଶାସନାବଳୀରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚି ମା*ଳରେ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣା*ଳ, ଅର୍ଥାତ୍ କଳିଙ୍ଗରେ ତତ୍କାଳୀନ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସଙ୍ଗେ ସେ ସମୟରେ ପଡୋଶୀ ରାଜ୍ୟ ବେଙ୍ଗୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେହିପରି ପଶ୍ଚି ମା*ଳ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ ସୋମବଂଶୀ ଭଞ୍ଜ, ନାଗ ପ୍ରଭୃତି ରାଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ ଉ©ର – ଭାରତୀୟ ଶୈଳୀର ପ୍ରଭାବ ପଡିଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ପୂର୍ବ –ଭାରତୀୟ ଶୈଳୀ ଭୌମମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଅନୁଶାସନ ଗୁଡିକରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଭାରତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରାଚୀନ ଆକୃତି କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭେଦରେ ବଦଳିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏପରି ଲିପିର ଭେଦ ଘଟିଥିଲା ।''

ଏହି ସମୟରେ ଲିପି ପ୍ରୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି ଯେ ଅନନ୍ତବର୍ମ ଦେବଙ୍କ ମଣ୍ଡାସା ତାମ୍ରଶାସନରେ (ଖ୍ରୀ: ୯୯୯) ବ୍ୟବହୃତ ସର୍ବମୋଟ ୭୩୮ ଟି ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରୁ ୧୯୯ଟି ଦକ୍ଷିଣ – ନାଗରୀ, ୫୯ଟି ତେଲଗୁ, ୧୦୧ଟିଗ୍ରନ୍ଥ, ୧୫୭ଟି ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ କଳିଙ୍ଗ ଗଙ୍ଗମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସଦୃଶ। ସ୍ଥୁଳତଃ ଏହି ବିଭିନ୍ନ ଲିପିର ଆଦର୍ଶରେ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଯଥାର୍ଥ ଯଥାର୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନିମନ୍ତେ ସର୍ବବିଧ ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ଧ୍ୱନିତା©ିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଲ-ଳ,ଯ-ୟ,ବ-ୱ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଭୂଷଣ ପ୍ରୟୋଗ ରଚନା–ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱବୃଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୀର୍ଷ–ମୁଣ୍ଡ -ମୁଣ୍ଡଲୀ ଓ କୁଟିଳ ରେଖାବିନ୍ୟାସ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୃଦ୍ଧି ଓ ଧ୍ୱନିଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ପୁଚ୍ଛ ସଂଯୋଜନ ଆଦି କେତେକ ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା। ଅନୁମାନ କରାଯାଏ, ତୋଷଳୀର ଭୌମବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ପ୍ରଥମେ ପୁଚ୍ଛର ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ କୋଶଳୋତ୍କଳର ସୋମବଂଶୀ ରାଜାମାନେ କୁଟିଳାକ୍ଷର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ। ପରବ©ୀ କାଳରେ ଏହି ପୁଚ୍ଛ ଓ କୁଟିଳ ରେଖା ବ୍ୟାପକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ସଂରକ୍ଷି ହୋଇଥିଲା।

ଐତିହାସିକ କାରଣରୁ ତଥା ଶୈଳୀଗତ ସମତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରୋଟି ଭାରତୀୟ ଲିପି ସହିତ ତୁଳନୀୟ- ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, ବଙ୍ଗଳା ଏବଂ ନାଗରୀ। ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେବା ଏକ ଦୁରୁହ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ। ତଥାପି ଆଜିସୁଦ୍ଧା ଯେତିକି ଐତିହାସିକ ଉପାଦାନ ମିଳିଛି, ତାରି ସାହାଯ୍ୟରେଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଧାରଣା କରାଯାଇପାରେ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ଜୟ କରି ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଲିପିରେ ଧର୍ମାନୁଶାସନ ଖୋଦନ କରିଥିଲେ, ତାହା ହିଁ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନତମ ଲିପି। ଉକ୍ତ ଲିପିକୁ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଲିପି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଶୋକଙ୍କ ପରବ©ୀ କାଳରେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମହାମେଘବାହନ ଖାରବେଳଙ୍କ ସମୟରେ ଖୋଦିତ ଉଦୟଗିରିର ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଲିପି ହିଁ ପ୍ରାଚୀନତମ। ଏହି ଲିପିକୁ "ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଏହାର ଆକୃତି ଅଶୋକ କାଳୀନ ଲିପି ଖୋଦନ ପ୍ରଣାଳୀଠାରୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଭିନ୍ନ ଥିବାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ। ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେ, ଓଡ଼ିାରେ ଲିପିର ଆରମ୍ଭ ଯୁଗରୁ ଆଜିସୁଦ୍ଧା 'ଠ' ଅକ୍ଷରର ଆକୃତିରେ କୌଣସି ପରିବ©ନ ଘଟିନାହିଁ।

ଖ୍ରୀ:ଅ: ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଶାର ମାଠରବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦାନପତ୍ର ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ଆକୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ଧାରଣା କରିହୁଏ। ଉକ୍ତ ଲିପି ସହିତ ଗୁପ୍ତବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରୟାଗ ସ୍ତମ୍ଭଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାହାକୁ "ଗୁପ୍ତଲିପି'ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇପାରେ।

ମାଠର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ କ,ଖ,ଗ,ଗ,ଣ,ଥ,ପ,ଷ- ଏହି ଆଠଟି ଅକ୍ଷରର ଆକୃତି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆଲିପିରେ ବ୍ୟବହୃତ କ,ଖ,ଗ,ଘ, ଣ,ତ,ପ, ଷ ସହିତ କେତେକାଂଶରେ ମିଶିଯାଇଛି। କାଳର ବିବ©ନ ତଥା ଲେଖନ ପ୍ରଣାଳୀର ପରିବ©ନ ଫଳରେ ଆଧୁନିକ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକର ଆକୃତି ଯାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି, ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ଷୋଳଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ଧରଣର ଉନ୍ନତି ଆଶା କରାଯାଇନପାରେ। ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଥ ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ମୂଳଭି© ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳ ଓ କଳିଙ୍ଗରେ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' (boxheaded) ଲିପି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା। ଏପ୍ରକାର ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବାକାଟକବଂଶୀୟ ମହାରାଜ ପ୍ରବରସେନ (୨ୟ)ଙ୍କ ପ୍ରଦ© ତାମ୍ରଫଳକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ତା'ପରର ନନ୍ଦବଂଶୀୟ ରାଜା ଭଗଦତ୍ତ ବମୟା, ଶରଭପୁରୀୟ ରାଜା ସୁଦେବରାଜ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରବ©ୀ ଯୁଗରେ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳର ଶ୍ରୀପୁରଠାରେ। ଶାସନ କରୁଥିବା ପାଣ୍ଡୁବଂଶୀୟ ରାଜା ମହାଶିବ ଚିବର ଦେବଙ୍କ ପ୍ରଦ© ତାମ୍ରଫଳକ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାରେ ମଧ୍ୟ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲା।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଚିବର ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରବର୍ମା, ସାମନ୍ତବର୍ମା ଓ ହସ୍ତୀବର୍ମାଙ୍କ ଦାନପତ୍ରରେ ଏହି"ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ। ଏହି ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣ -ପଶ୍ଚିମା*ଳ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଅ*ଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ।

ପ୍ରୋକ୍ତ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପି ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ, ଗ,ଚ,ଠ,ଧ,ନ,ବ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଗଠନଶୈଳୀ ଉପରେ "ପେଟିକା ଶୀର୍ଷକ' ଲିପିର ପ୍ରଭାବ କେତେକାଂଶରେ ପଡ଼ିଛି।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତମ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ପରେ, ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାର ଅୟମାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ଲିପି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆ*ଳିତ ପ୍ରଭାବ ଊଣା ଅଧିକେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା। ସେହିପରି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ଉ©ରା*ଳୀୟ ଲିପି ଓ ଦକ୍ଷିଣା*ଳୀୟ ଲିପି ଭେଦରେ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ସେ ସମୟରେ ଅ*ଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ଯେ, ତାହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିର ଦୁଇଟି ଆ*ଳିକ ଶାଖା ବୋଲି କହିବାକୁ ଲିପିତ©୍ୱ ବିଦ୍‌ମାନେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲେ।

ସେତିକିବେଳେ କଳିଙ୍ଗ ତଥା ଉତ୍କଳର ଶାସନ କ୍ଷମତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢୀଭୂତ ହୋଇଥିବାରୁ, ଭାରତର ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିପ© ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା। ତେଣୁ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ଲିପି ତଥା ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ଲଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅ*ଳ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଲା। ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ସୁଦ୍ଧା କଳିଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, ତାହା ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଏକ ସମ୍ମିଳିତ ରୂପ ବୋଲି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲିପିତ©ବିଦ୍ ମାନେ ମତ ପୋଷଣ କରନ୍ତି। ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବୋ©ର ଅ*ଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଭୌମକର, ତୁଙ୍ଗ, ଶୁଲକି, ନନ୍ଦୋଦ୍ଭବ ବଂଶୀ ରାଜଗାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରି ନିଜ ନିଜ ବଂଶର ପ୍ରଶସ୍ତିମୂଳକ ଦାନପତ୍ରମାନେ ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମା*ଳରେ ପ୍ରାୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ। ଏବଂ ତା' ଉପରେ ପୂର୍ବ-ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା। କଳିଙ୍ଗର ରାଜାମାନେ ଯେଉଁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରି ଦାନପତ୍ରମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ, ତାହା ଦକ୍ଷିଣ-ଭାରତର "ବେଙ୍ଗୀ' ଆଦି ରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସହିତ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଥିଲା। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମା*, ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳର ସୋମ ତଥା ନାଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲିପିରେ ଉ©ର ଭାରତୀୟ ଲିପିର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିଲା।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରେ ଯେଉଁ ଲିପି ସେ ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା, ତା' ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର କେଉଁ କେଉଁ ଅକ୍ଷରର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଧିକ ଥିଲା, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଲିପିତ©ବିଦ୍ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଜଗୁରୁ ଗୋଟିଏ ଲିପିମାଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି। ସେହି ଲିପିମାଳାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଅନନ୍ତବର୍ମା ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭାନୁଦେବ ତୃତୀୟ (ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୦୭୭-୧୩୭୮)ଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନପତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ସହିତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର "ଅ, ଆ, ଉ, କ, ଘ, ଜ,ଟ, ଡ, ତ, ଦ, ଧ, ନ,ବ,ଭ,ଯ, ର,ଳ,ସ,ହ' ପ୍ରଭୃତି ସହ ଆଂଶିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଏବଂ 'ଏ, ଐ, ଓ,କ,.ଠ,ଣ,ଥ,ପ,ଫ,ଶ,ଷ,କ୍ଷ' ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି।

ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ନରସିଂହ ଦେବ ଚତୁର୍ଥଙ୍କ (ଖ୍ରୀ: ଅ: ୧୩୭୮-୧୪୧୪) ଅମଳରେଯେଉଁ ଲିପି ଦାନପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ 'ଚ,ଛ,ଜ,ଭ,ସ' ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅକ୍ଷରରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ସ୍ୱଷ୍ଟ ରୂପ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି। ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଆକୃତିକୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିବ©ନ କରି ଆଧୁନିକ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ।

ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୪୩୫ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍, ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ, ଯେଉଁ ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ତାହାକୁ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଜଗୁରୁ "ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି' ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି। ମାତ୍ର ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲିପି ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା। ବିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ସମାଜ "ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ' ଲିପିର ପ୍ରଚଳନ କରୁଥିବାବେଳେ ସାଧାରଣ ଜନତା ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ। କାରଣ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଗଜପତିଙ୍କ ସମୟ ବେଳକୁ ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବିଶାଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ମହାଭାରତ, ସପ୍ତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ଆଦିର ରଚନା ଆଦି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତତପୂର୍ବରୁ 'ନାଥ ସାହିତ୍ୟ' ଓ 'ସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ' ଆଦିର ବିକାଶ ହୋଇସାରିଥିଲା।

ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିଲେ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଗଜପତି ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ପ୍ରଦ© ଅନେକ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତାମ୍ରଫଳକରେ ପୂର୍ବ ବିକଶିତ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଛି। ତେଣୁ ନିସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ*ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ପୂର୍ଣ୍ଣବିକଶିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୫.୩ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ© ହୋଇଛି ।

୧୫.୪ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର ।

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୧୫.୫ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ –

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପ© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ବ୍ଲକ୍ – ୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରଭାବ (ଇଂରାଜୀ, ଯାବନିକ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ)

ଷଷ୍ଠଦଶ ଏକକ : ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ସପ୍ତଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଊନବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଯାବନିକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଷଷ୍ଠଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୬.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୬.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୬.୨ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୬.୨.୧ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ପରିବାରୀୟ

୧୬.୨.୨ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପରିବାରୀୟ

୧୬.୨.୩ ପୃଥିବୀରେ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ

୧୬.୨.୪ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦିବାସୀ

୧୬.୩ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଭାବିତ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି

୧୬.୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଦିବାସୀ ଶବ୍ଦ

୧୬.୫ ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦ

୧୬.୬ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ

୧୬.୬.୧ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତିର ପ୍ରାଚୀନତା

୧୬.୬.୨ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ

୧୬.୬.୩ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା

୧୬.୬.୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ

୧୬.୬.୫ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାର

୧୬.୭ ନିଷ୍କର୍ଷ

୧୬.୮ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୬.୯ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୬.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାୟ ୬.୯୧୨ ଜୀବର ଭାଷା କଥିତ ହେଇଅଛି (Ethnologue, 2005 edition) ଏଗୁଡିକୁ କେତୋଟି ଭାଷା ପରିବାରରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଭାଷା ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ୮ ଟି ପରିବାର ମୁଖ୍ୟ । ଯଥା- ଇଣ୍ଡୋ ୟୁରୋପୀୟ ବା ଇଣ୍ଡୋଜର୍ମାନୀକ, ସେମିଟିକ-ହେମିଟିକ୍,ଫିନୋ-ଉଗ୍ରୀଆନ, ତୁର୍କୀ-ମଙ୍ଗୋଲ ମାଞ୍ଚୁ, ଇଣ୍ଡୋ-ଚାଇନିଜ୍ ବା ଚିନୋ- ତିବ୍ବତୀୟାନ ,ଦ୍ରାବିଡ଼ , ବାଣ୍ଟୁ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷା ପରିବାର।

୧୬.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୬.୨ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୬.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୬.୨ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା :- (କ) ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ପରିବାରୀୟ, (ଖ) ଦ୍ରାବିଡ ପରିବାରୀୟ ।

୧୬.୨.୧ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ପରିବାରୀୟ

ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ପୂର୍ବଭାରତ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ, ଚୀନର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବା*ଳ, ଶ୍ୟାମ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ନିକୋବର, ଖାସୀ, ଜୟନ୍ତୀ, ପ୍ରଶାନ୍ତ -ମହାସାଗରସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତିର ପାର୍ବତୀ ଅ*ଳରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ ଭାଷାକୁ କୁହାଯାଏ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷା ପରିବାର । ସାଧାରଣତଃ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଏସିଆ ମହାଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଅ*ଳରେ ଏହି ଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଆଧୁନିକ ଭାଷାବିତମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରୋଏସିଆଟିକ୍ ଭାଷା ପରିବାର ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ନାମ ଆଗ୍ନେୟ ପରିବାର ।

ମାଳୟୀ, ନିକୋବରୀ, ମନଖ୍ମେର, ପଲୌଗ, ଓ୍ୱା, ଖାସୀ, ଜାଭାନିଜ, ବାଲିନିଜ୍ ,ଫର୍ମୋଜାନ୍, ଫିଲପାଇନିଜ୍, ମୁଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ହେଉଛି ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ପରିବାରର ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଭାଷା । ଏଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡା ହେଉଛି ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ଭାଷା ଓ ଏହା ଉପରେ ଅଧିକ ଭାଷାତା©୍ୱିକ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇଅଛି ।

ମୁଣ୍ଡାର ପ୍ରଧାନ କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି ଭାରତ । ମୁଣ୍ଡାମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଭାରତର ଆଦିମ ଆଦିବାସୀ । ଭାରତକୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡା ଭାଷା ଉ©ର ପ୍ରଦେଶରେ କିଛି ଅଂଶ, ନେପାଳର କିଛି ଅଂଶ, ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ସୀମାନ୍ତ, ବିହାରର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ମାଳା, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗଳା, ତାମିଲନାଡୁର କେତେକ ଅ*ଳ ଓଡ଼ିଶାର ଅରଣ୍ୟା*ଳରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ ହୋଇଥାଏ । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅନ୍ୟ ତିନୋଟି ଭାଷା ପରିବାର (ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଚୀନ-ତିବବତୀୟ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା) ଉପରେ ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ପ୍ରଭାବ ପଡିଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ କୋହ୍ଲ, ସଉରା, ସାନ୍ତାଳୀ, ହୋ, ମାହାଳୀ, ପରଜା, ଗଦବା, ଜୁଆଙ୍ଗ, ଦିଡ଼ଡ଼ାଇ, ବଣ୍ଡା ଆଦି ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷା ପରିବା ମୁଣ୍ଡାଗୋଷ୍ଠୀ)ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

୧୬.୨.୨ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପରିବାରୀୟ

ଓଡ଼ିଶାର କନ୍ଧ ଭାଷା, ଗଣ୍ଡଭାଷା, ଓରାଓଁ (କୁରୁଖ) ଭାଷା, ପର୍ଜୀ ଭାଷା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ରାବିଡ଼ ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କନ୍ଧ ଭାଷାର ଅନ୍ୟନାମ କୁଇ ଭାଷା ।

୧୬.୨.୩ ପୃଥିବୀରେ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ

କେବଳ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ନହେଁ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଇଣ୍ଡୋଚୀନ, ମାଳୟ, ନିକୋବର, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ, ପଲିନେସିଆ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାରେ ବିପୁଳ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଦିବାସୀମାନେ ବାସକରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ନତା©୍ୱିକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏକ "ଗଣ୍ଡଓ୍ୱାନା ଲ୍ୟାଣ୍ଡ' ନାମକୁ ଏକ ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡର ଏମାନେ ଥିଲେ ଅଧିବାସୀ । କାଳକ୍ରମେ ଏହି ବିରାଟଭୂଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଇଛି। ତେଣୁ ଆଦିବାସୀମାନେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଭାଷାଗତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ।

୧୬.୨.୪ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦିବାସୀ

୨୦୧୧ ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ୮, ୧୪୫,୦୮୧, ଅର୍ଥାତ୍ ୨୨.୧ ଶତକଡ଼ା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମାଲକାନାଗିରିରେ ୫୭.୪ ଶତକଡ଼ା, ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ୫୬.୦୬,

ରାୟଗଡ଼ାରେ ୫୫.୮ ନବରଙ୍ଗପୁରରେ ୫୫ ଶତକଡ଼ା ସର୍ବାଧିକ ଅଟେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜର କୁଳିଅଣା ଓ ବୈଦ୍ୟପୁର, ଢେଙ୍କାନାଳ, ତାଳଚେର, ଅନୁଗୋଳ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ମାଟିତଳୁ ମିଳିଛି, ସେଗୁଡିକ ସହିତ ମାଳୟର ସିମ୍ପିରିଂ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତିରୁ ମିଳିଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ଓ ନୂତନ ଯୁଗର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଯଥେଷ୍ଟ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି । କେନ୍ଦୁଝରର ଜୁଆଙ୍ଗ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସହିତ ମାଳୟ ଓ ପେଗୁରୁ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରାଗ୍ ଐତିହାସିକ ଯୁଗର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ମେଳ ରହିଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦିବାସୀମା ପ୍ରାଗ୍‌ଐତିହାସିକ ଯୁଗରୁ ବାସକରି ଆସୁଥିବାର ଐତିହାସିକ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଅଛି । ପୂର୍ବ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଓ ମାଳୟର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସେମାନେ ବିଦେଶାଗତ କ୍ଲିଂ ଜାତିର ବଂଶଧର । ଏହି ‘କ୍ଲିଂ’ ‘କଳିଙ୍ଗର’ର ରୂପାନ୍ତର ମାତ୍ର । ତେଣୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନେ ଯାଇ ମାଳୟ ଓ ପେଗୁରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏକଦା ଭାରତର ଆଦିବାସୀମାନେ ଓ ମୁଖ୍ୟତଃ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନେ ବିଶାଳ କିରାତ ରାଜ୍ୟ, ଅସୁର ରାଜ୍ୟ, ନିଷାଦ ରାଜ୍ୟ ଓ ନାଗରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଭାରତ ବାହାରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ ।

୧୬.୩ ଆଦିବାସୀ ପ୍ରଭାବିତ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି:

ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ଜଡିତ । ପରବ©ୀକାଳରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ନିଜକୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ କରାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଚରଣ, ରୀତିନୀତି, ପୁଣ୍ୟ ପର୍ବ, ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ସବୁଥିରେ ସେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତି ହେଉଛି ଜଗନ୍ନାଥ-ସଂସ୍କୃତି । ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର, ଓଡ଼ିଶାର ରାଷ୍ଟ୍ର ଦେବତା ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ହେଉଛନ୍ତି ମୂଳତଃ ଆଦିବାସୀ ପୂଜିତ, ଆଦିବାସୀ –ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତା । ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକସଙ୍ଗୀତ, ଲୋକକଥା, ଓଷାବ୍ରତ, ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିରେ ଆଦବାସୀ ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ମୂଳରେ ରହିଛି ‘ଓଡ଼’ (ଆଦିବାସୀ) ମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସଭ୍ୟତା, ଆଦିବାସୀସଭ୍ୟତାଠାରୁ ବିଶେଷ ଦୂରବ©ୀ ନୁହେଁ ।

ସାହିତ୍ୟର ଆଦି କାଳରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ:

‘ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମ୍’ର ରଚନା ବେଳକୁ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ନାଟକୋପଯୋଗୀ ଯେଉଁ କେତୋଟି ‘ବିଭାଷା’ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଔଡ୍ରି (ଉଡ୍ରଜା) ହେଉଛି ଅନ୍ୟତମ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି –

‘‘ଶବରାଭୀରା ଚଣ୍ଡାଳ ସଚର ଦ୍ରାବିଡୋଡ୍ରଜାଃ
ହୀନାବନେଚରାଣାଂଚ ବିଭାଷା ନାଟକେ ସ୍ମୃତାଃ ।’’

ଏଗୁଡିକୁ ବିଭାଷା କହିବାର କାରଣ ହେଉଛି, ଏଗୁଡ଼ିକରେ କେତେକ ଆର୍ଯ୍ୟେତର ଉପାଦାନ ମିଶି ରହିଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମିଶ୍ରିତ ଏଇ ଆର୍ଯ୍ୟେତର ଉପାଦାନ ହେଉଛି ଆଦିବାସୀ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ । ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଶିଷ୍ଟ ଆଳଙ୍କାରିକ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରାକୃତ ସର୍ବସ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯେଉଁ ସାବର ଔଡ୍ରି ନାମକ ଶଙ୍କର ଭାଷାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସବର (ଆଦିବାସୀ) ଭାଷାର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି। ଏହି ସାବର ଔଡ୍ରି ବିଭାଷା ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରାକୃତାନୁଶାସନରେ ଯେଉଁ ଔଡ୍ରି ଅପଭ୍ରଂଶର ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି ତହିଁରେ ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ରହିଛି। ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟତମ ନାମ କଳିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଦିବାସୀ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ବିଦ୍ୱାନମାନେ ମତ ଦେଇଥାନ୍ତି।

ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଭାଷାର ଶବ୍ଦାବଳୀ ତଥା ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଭାଷା ମାଧମରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଅନେକ ସମୟରେ ଉତ୍ପତି ଉତ୍ସ ସଂପର୍କରେ ଦ୍ୱନ୍ଦରେ ପକାଇଥାଏ । ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରୁ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଭାଷାକୁ ଆସିଛି କି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଭାଷାକୁ ଆସିଛି ଅଥବା ସଂସ୍କୃତରୁ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାକୁ ଆସିଛି, ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।

ଭାଷାବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାମାନଙ୍କରୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି – ଅଲାବୁ, କଦଳୀ, କମ୍ବଳ, ଗଙ୍ଗା, ଗୁବାକ, ତାମ୍ବୁଳ, ନାରିକେଳ, ପୂଜା, ଭେଜ, ମୟୂର, ମୀନ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୬.୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଦିବାସୀ ଶବ୍ଦ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମୁଣ୍ଡାରୀ, କୁରୁଖ୍ (ଓରାଓଁ), ସାନ୍ତାଳୀ, ଶବର, ଦୁଇ, ଗଣ୍ଡ, ଜୁଆଙ୍ଗ, ହୋ, କୋରୱା, କୋଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ କ୍ଷୀର ନୀର ପରି ମିଶି ରହିଛି ଓ ଓଡ଼ିଆର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଯାପନ ସହିତ ଏଗୁଡିକ ଏପରି ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଯେ ଏଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମୌଳିକ ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦାବଳୀ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦେଶଜ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଭାବରେ ଅଭିହିତ ହୋଇଥାଏ

ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ କେଉଁ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ସଠିକ୍ ଭାବେ କହିହେବ ନାହିଁ । ତଳେ ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

ମୁଣ୍ଡାରୀ- ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ ମୁଣ୍ଡାରୀ ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ	ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ	ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ
ଅମିବା	ପହଂବା	ଅମିବା(ପ.ଓଡ଼ିଆ)	ପହଂବା
ଆଙ୍ଗ	ମେଲାପାଟି	ଆଁ	ମେଲାପାଟି
ଓରା	ଘର	ଓରା	ଛାତରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ
କଜି	କଳହ	କଜିଆ	କଳହ
କୁଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ	କୋଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ
କୁରି	କକାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ	ଖୁଡ଼ି	କକାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
କୁଲିଆ	କୋକିଶିଆଣି	କୁହ୍ଲିଆ(ପ.ଓ)	ବିଲୁଆ
କେରା	ବେଙ୍କାଏଗୋଛା	କେରା	ବେଙ୍କା, ଗୋଛା
ଚାଉଳ	--------	ଚାଉଳ	
ଚିରୁରୁନି	ପିଶାଚି	ଚିରୁଗୁଣି	
ଚେମ୍‌ରେ	ପକ୍ଷୀବିଶେଷ	ଚେମରି	ପକ୍ଷୀବିଶେଷ, ଲତାବିଶେଷ
ଟୁଙ୍କିଓ	ଡାଲା	ଟୋକେଇ	
ଡେବିରି	ବାମ	ଡେବିରି	
ଧାଙ୍ଗଡ଼ା	ଆଦିବାସୀଯୁବକ	ଧାଙ୍ଗଡ଼ା	
ପାଇଟି	କାମ	ପାଇଟି	
ମାହାଲିଆ	ମାଗଣା	ମାହାଲିଆ	
ମୋଟୋ	ମୋଟା	ମୋଟା	
ଲେଡି	ପକ୍ୱ	ଲେଡି (ପ.ଓ)	ପକ୍ୱ
ସେଟା	କୁକୁର	ହେଟା	ହେଟାବାଘ

କୁରୁଖ (ଓରାଓଁ)- ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳକୁରୁଖ ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ	ଓଡ଼ିଆଶବ୍ଦ	ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ

ଅଡ଼ଡୋ	ବୁଢାବଳଦ	ହଡ଼ା	
ଅରଖା	ଅରଖଫୁଲ	ଅରଖ	
ଆଖରାନା	ନୃତ୍ୟସ୍ଥଳ	ଆଖଡ଼ା	ଖେଳ, ନାଚ, ଅଭିନୟସ୍ଥଳ
ଆରି	ବନ୍ଧ,ବାଡ଼	ଆଡ଼ି	ବନ୍ଧ,ଅରଗଳ
ଉଲ୍ଲା	ଦିନ	ଓଳି	ଦିବସର ଅର୍ଦ୍ଧସମୟ
ଓର	ଠାବ	ଓର	
କକା	ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ	କକା	
କଚରାନା	କଚାଡ଼ିବା	କଚାଡ଼ିବା	
କଣ୍ଡା	ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଥୋରିରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ସୂତାକାଠି	କଣ୍ଡା	
କରିଖା	ଛୁଁ	ଖଡ଼ିକା	ନଡ଼ିଆପତ୍ରର ଡାଙ୍ଗ, ଝାଡୁ
କାକା	ଖୁଡ଼ି	କାକି	କାବୁ
ପୋଷା	କାବୁ	ଛାନିଆ	ଭିତ,ବଶୀଭୂତ
କୂଟଣୀ	କପଟା-ତାନ୍ତ୍ରିକା	ପୁଟୁଣି	ତାନ୍ତ୍ରିକା
କୁଚ୍ଚା	ନଡ଼ା, ପାଳ	କୁଟା	
କୁଡ଼ଡ଼ୀ	ମାଟି ଖୋଳିବା ପାଇଁ ଉପକରଣ ବିଶେଷ	କୋଡ଼ି	
କୁଢ	ଗଦା, ସ୍ତୂପ	କୁଢ	
କୁଣ୍ଡୋ	ଧାନଚୋପା	କୁଣ୍ଡା	
କୁନା	ଛୋଟ	କୁନା	ଛୋଟ ଶିଶୁ
କୁରିଆ	କୁଡିଆ	କୁଡିଆ	
କେନ୍ଦ୍ରା	ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ	କେନ୍ଦରା	
କୋକ୍ରୋ	କୁକୁଡା	କୁକୁଡା	
କୋସା	ପଣସ ଫୁଟ	କୋସା	
ଖଲ୍ଲି	ପତ୍ରନିର୍ମିତ ପାତ୍ର	ଖଲି	
ଖସି	ସ୍ଖଳିତ	ଖସି	
ଖାଇ	ଗାତ, ଗାଡ	ଖାଲ	
ଖୋଳପା	ଖୋଳ	ଖୋଳପା	ଚୋପା, ଖୋଳ
ଖୋସା	କବରୀ ସଜ୍ଜା ବିଶେଷ	ଖୋଷା	
ଗଇଣ୍ଡା	ଜଙ୍ଗଲୀ ଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ	ଖୋଷା	
ଗିଙ୍ଗଟି	ଗେଙ୍ଗୁଟି	ଗେଙ୍ଗୁଟି	
ଗୁଣ୍ଡା	ଭାତ ଗୁଳା	ଗୁଣ୍ଡା	
ଗୋଟା	ଗୋଟାଳିଆ	ଗୋଟା	
ଗୋଟାଏ	ଏକଟି	ଗୋଟାଏ	
ଚାଳି	ଛୋଟଘର	ଚାଳି	
ଚୁଟେ	ଚୁଟି	ଚୁଟି	
ଚେରା	ପାଣି ଛିଂଚିବା	ଛେରା	
ଚୋପା	ଫଳ ବା ଶସ୍ୟର ଖୋଳପା	ଚୋପା	
ଜାଗୁ	ପଖାଳ	ଜାଉ	ମିଠାଭାତ ମଣ୍ଡ
ଜୋବ୍ରା	ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ସ୍ଥାନ	ଜୋବ୍ରା	ନଈକୂଳିଆ ସ୍ଥାନ

ଝଟା	ବଣ	ଝଟା	ଶିମ୍ୱଲଟା
ଝପି, ଝମ୍ପି	ତଲାରି	ଝାମ୍ପି	
ଝମରା	ବହୁତଲୋକ ଜମାହେବା	ଝାମଲା	ଗହଳି, ଜଞ୍ଜାଳ, ସମସ୍ୟା
ଝରା	ଝରଣା	ଝରା	ଝରଣା, ଝରିଥିବା
ଟାଙ୍ଗରା	ଟାଣୁଆ ପଥୁରିଆ ଭୂଇଁ	ଟାଙ୍ଗରା	ଟାଣୁଆ ପଥୁରିଆ ଭୂଇଁ, ଚନ୍ଦା
ଟାଟି	ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି କବାଟ, ଚା*ରା	ତାଟି	
ଟୁଙ୍କି	ଡାଲା	ଟୋକେଇ	
ଟୋଙ୍ଗେ	କୁରାଢି	ଟାଙ୍ଗିଆ	
ଟୋପର	ଛତା	ଟୋପର	ଛତା, ଟୋପି,ଘୋଡଣି
ଠେକ୍‌କୀ	ଛୋଟ ମାଟିଘଡି	ଠେକି	
ଡାହିୟା	ଡାଳ, ଶାଖା	ଡାହି	
ଡେବ୍‌ବା	ବାମ	ଡେବିରି	
ଡୋଙ୍ଗା	ନୌକା	ଡଙ୍ଗା	
ଢପ୍‌ପା	ଗୀତ ବିଶେଷ	ଢପା	ଗୀତ ବିଶେଷ, ଚାଲିବିଶେଷ
ଢିଙ୍କି	ଢିଙ୍କି	ଢିଙ୍କି	
ଢୁଲ୍‌କି	ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ	ଢୋଲ୍‌କି	
ଢେକ୍‌କା	ଟେକା	ଢେଙ୍କାଳ	
ଢୋକ	ଥରେ ପାଣି ପିଇବା	ଢୋକ	
ତଡା	ବାଡି	ତଡା	ବାଡି, କାଠଖଣ୍ଡ
ଦାଣ୍ଡି	ଗୀତ	ଦାଣ୍ଡି	ଗୀତର ବୃ© ବିଶେଷ
ପଗା	ପଗଡି	ପାଗ	ପଗଡି
ପଡା	ଗାଁ	ପଡା	ଛୋଟ ଗାଁ
ପାଳି	ଥର	ପାଳି	
ପିଣ୍ଡା	ବରଣ୍ଡା	ପିଣ୍ଡା	
ପୁଡା	ପୁଡିଆ	ପୁଡା	
ପୋକ	କୀଟ	ପୋକ	
ଫସ୍‌କା	ହାଲୁକା (ମାଟି)	ଫସ୍‌କା	
ବିଣ୍ଡି	ବିଣ୍ଡା	ବିଣ୍ଡା	
ବୁସ୍‌ସୁ	କୁଶ	ଭୁଷି	ଗୋ ଖାଦ୍ୟ ତୃଣଜାତ ପଦାର୍ଥ
ବେଲ	ଜମି, କ୍ଷେତ	ବିଲ	
ମହି	ଆମ୍ବିଳା ଦହିରସ	ମହି	ଦହି ପକାଇବା ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ରଖାଯାଇଥିବା ଦହିପାଣି
ମଣ୍ଡି	ରନ୍ଧା ଭାତ	ମଣ୍ଡ	ମିଠାହୀନ ଜାଉ
ମିଟିକି	ଆଖି ମାରିବା	ମିଟକା	ଆଖିମରା, ଠାର
ମୁରହି	ଭୁଜା	ମୁଢି	
ମେରହା, ମେଢା	ମେଷ	ମେଣ୍ଢା	
ଲୁଣ୍ଡି	ତନ୍ତୀମାନଙ୍କର ଲୁଗାବୁଣା ପୂର୍ବରୁ ସୂତା ସଜ୍ଜୀକରଣ ତାସଣର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା	ଲୁଣ୍ଡି	

ସାନ୍ତାଳୀ-ଓଡିଆ

ମୂଳ ସାନ୍ତାଳୀ ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ	ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ	ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ
ଅଗରା	ଶସ୍ୟ ବିଶେଷ	ଅଗରା	ଶସ୍ୟ ବିଶେଷ
ଅଝଟ	ଅମାନିଆ	ଅଝଟ	
ଅଟ	ଘେରା	ଅଟେଇ	ଧାନ ରଖିବା ଘର, ଗଛ ଚାରିପାଖରେ ଘେର
ଅଟୁକୁରା	ସନ୍ତାନହୀନ	ଆଣ୍ଠୁକୁଡା	
ଅଡ	ଗୋଗୋଷ୍ଠ ରହିବା ନିମି© ଘେରା	ଅଡା	
ଅଡାଅଡି	ଶତ୍ରୁତା	ଅଡାଅଡି	
ଅଡିବା	ଜିଦ୍‌ଧରି ବସିବା	ଅଡିବା	
ଅଣ୍ଡିରା	ପୁରୁଷ	ଅଣ୍ଡିରା	
ଅଦଉତ	ଶତ୍ରୁତା	ଅଦଉତ	
ଅରୁମା	ଝାମ୍ପୁଲା ଗଛ,ବୁଦା	ଅରମା	ଜଙ୍ଗଲିଆ ସ୍ଥାନ
ଅଲନ୍ଧା	ଅଳନ୍ଧୁ	ଅଳନ୍ଧୁ	
ଅସନା	ମଇଳା	ଅସନା	
ଓରା	ଛାତର କାଠ ବିଶେଷ	ଓରା	
ଖୁଁ	ଖମ୍ବ	ଖୁଁ	
ଗଗ୍ରା	ଗରା	ଗଗରା, ଗରା	
ଗଡେଲ୍	ଅନେକ	ଗୁଡିଏ	
ଚକମକି	ଚକମକି ପଥର	ଚକମକି,ଝକମକି	
ଚାଉଲ	ତଣ୍ଡୁଳ	ଚାଉଳ	
ଚାଉଲି	ପିଜୁଳି	ଚାଉଳି	
ଚାଲ	ନଡାଛପର ଛାତ	ଚାଳ	
ଚାଲି	ନଡାଛପର ଛୋଟଘର	ଚାଳି	
ଚିଡି	ସାପ ବିଶେଷ	ଚିଡି,ଚିଟି	ସାପ ବିଶେଷ
ଚିତୋଲ	ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ	ଚିତଳ, ଚିତୋଳ	ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ
ଚୁଆ	ଝରଣା	ଚୁଆ	ଝରଣା, ପାଣିଗାତ,ଛୋଟ ପୋଖରୀ
ଚୁଟକି	ଛୋଟଖଣ୍ଡୋ	ଚୁଟକି	ଛୋଟ ଖଣ୍ଡୋ
ଚୁଟିଆ	ମୂଷା ବିଶେଷ	ଚୁଟିଆ	ମୂଷା ବିଶେଷ
ଚୁରୁନି	ପିତାଶୁଣୀ	ଚିରୁଗୁଣି	
ଚୂହ୍ଲା	ଚୂଲି	ଚୂହ୍ଲି	ଚୂଲି
ଛଟପଟ	କଳବଲ	ଛଟପଟ	
ଛପର	ଚାଳଛୁଆଣି	ଛପର	
ଛପରି	କୁଡ଼ିଆ	ଛପରି	
ଛେଚୋର	ଅବାଧ୍ୟ	ଛେଚଡ଼ା	ଛେଚାଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି
ଡଙ୍ଗ	ଡେଙ୍ଗା	ଡେଙ୍ଗ, ଡେଙ୍ଗା	
ଡହଲ	କୁକୁରର ଏକ ଜାତି	ଡାହାଳ	
ଡାର	ଶାଖା	ଡାହି	
ଡିଙ୍ଗ	ଦୁର୍ବଳ,ଅଳସୁଆ	ଡିଙ୍ଗର	ପତଳା ଲୋକ, ଅଣଓସାରିଆ ରାସ୍ତା
ଡିହୁ	ଖାଲିସ୍ଥାନ	ଡିହ	
ଡୁଙ୍ଗୀ	ଛୋଟଡଙ୍ଗା	ଡୁଙ୍ଗି, ଡଙ୍ଗୀ	

ଡୁଙ୍ଗୀ, ଡଙ୍ଗା	କାଠି,ଛୋଟକାଠ	ଡାଙ୍ଗୀ, ଡୁଙ୍ଗା	
ଡୁଙ୍ଗୁ	ଜଙ୍ଗଲି	ଡୁଙ୍ଗୁରୁ	ବଣୁଆ,ଜଙ୍ଗଲି
ଡୁବି	ମାଟିଦୀପ	ଡୁବି, ଡିବି,ଡାବି	
ଡୁଲି	ବଡ଼ଧାନ ବୋଝ ବା ଡାଲା	ଡ଼ୋଲି	
ଢୁଲକୀ	ବାଜାବିଶେଷ	ଢୁଲକି	
ଢିପ	ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ	ଢିପ	
ଢେଙ୍କ	ବଗବିଶେଷ	ଢେଙ୍କ,ଢେଙ୍କିଆ	ବଗବିଶେଷ
ଢେଙ୍କି	ଢିଙ୍କି	ଢେଙ୍କି, ଢିଙ୍କି	
ଢେଙ୍କିଆ	ଢିଙ୍କିଆ ବାଘ	ଢେଙ୍କିଆ, ଢିଙ୍କିଆ	ଢିଙ୍କିଆ ବାଘ
ଢେଲକା	ଟେଳା, ଟେକା	ଢେଲକ, ଢେଳା	
ଢୋଲ	ବାଦ୍ୟବିଶେଷ	ଢୋଲ	
ଢୋଲୋ	ମୋଟା	ଢୋଲା	ମୋଟା, ହୁଗୁଳା
ଦାରେ	ବୃକ୍ଷ	ଦାରୁ	ବୃକ୍ଷ
ଦୁର	ଡୋର,ସୂତା, ଦଉଡ଼ି	ଡୋର	ଦଉଡ଼ି, ସୂତା
ଦୁରିଆ	ସୂତାଲୁଗା	ଡୋରିଆ	ବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ
ଧଡ୍ରା	ପତଳା	ଧଡ଼ରା, ଢେଡ଼ରା	ଚର୍ମସାର,ଦୁର୍ବଳ, ପତଳା
ଧୋଣ୍ଡ	ସାପବିଶେଷ	ଧଣ୍ଡ	
ଧୋଣ୍ଡା	ଫୁଲତୋଡ଼ା	ଧଣ୍ଡା	
ପୁସି	ପୋଷା, ଆଦରଣୀୟା	ପୁଷି	
ପୋଟ	ଉଦର	ପେଟ	
ବଟୁ	ଛୋଟଥଳି	ବଟୁଆ	ପାନବଟା
ବତର	ଠିକ୍ ସମୟ(ବର୍ଷା ସମୟ)	ବତର	ଓଦା
ବତରା	ଓଦା	ବତର	ଓଦା
ବତା	ବାଉଁଶପାଳ	ବତା	କାଠଫାଳ,ବାଉଁଶଫାଳ
ବାଉଟିଆ	ହରିଣ	ବାଉଟିଆ	ହରିଣଜାତୀୟ ପଶୁ
ବାଉରୀ	ବାଙ୍ଗରା, ଗେଡ଼ା	ବାଉରୀ	ହରିଜନଜାତି ବିଶେଷ
ବାଟି	ତାଟିଆ	ବାଟି	ତାଟିଆ
ବିଣ୍ଡ	ବିଣ୍ଡା, ବିଡ଼ା	ବିଣ୍ଡା	ବିଡ଼ା
ବୁଟେଲ	ବେଶି କୁହାଳିଆ	ଭୋଟା	
ବୁଦ	ବୁଦା	ବୁଦ, ବୁଦା	
ବେକେବେକେ	ବାଜୁରୁବାଜୁରୁ	ବକବକ	
ବେଠି	ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ପରିଶ୍ରମ	ବେଠି	
ବୋଡ଼	ସାପବିଶେଷ	ବୋଡ଼ା	ସାପବିଶେଷ
ବୋଦ	ଛାଗ	ବୋଦା	
ଭାଉ	ଦାମ୍	ଭାଉ	
ଭିଟ୍	ଜନ୍ମମାଟି	ଭିଟା	
ଭୁସ୍	ହଠାତ୍	ଭୁସ୍(କିନା)	ହଠାତ୍
ଭେଡ଼	ଭେଡ଼ା	ଭେଡ଼ା	
ଭୋଗଡୋ	ମୋଟା	ବଗଡ଼ା	ବଗଡ଼ା(ଚାଉଳ, ଭାତ)
ଭୋସ୍	ଗେଞ୍ଜିବା	ଭୂସିବା	
ସେଟା	ହେଟାବାଘ	ହେଟା	

ଶବର-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ ଶବର ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ	ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ	ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ
ଅଗେଡ୍ରଡ଼ା	ଅଗାଡ଼ି	ଅଗାଡ଼ି	ଶସ୍ୟହୀନ ଧାନ
ଉଗା	ଗାଳି,ଉଲୁଗୁଣା	ଉଘା	ଗାଳି, ଉଲୁଗୁଣା
ଏଡ଼ିନ୍	ଏଣ୍ଡି(ପୋକ)	ଏଣ୍ଡି	
ଓମଡ଼ା	ଅମଡ଼ା(ବାଟ)	ଅମଡ଼ା	
ଓର	ଚାଷ	ଓଡ଼	ଥରେ ଚାଷ, ଚାଷ
କୁକୁନ	କକା	କକା	
କଡୁନ	ହସ୍ତବଳୟ	କଡ଼ା, ଖଡୁ	ହସ୍ତବଳୟ
କଲାନ୍	ବଧିର	କାଲା	
କି[	ଜଡ଼ାତେଲ	କା[	ତେଲର ମଇଳାଅଂଶ
କୁଣ୍ଡେଇ	ଖେଳନାମୂର୍ତ୍ତି	କୁଣ୍ଢେଇ	
କୁମ୍ଭିନ୍	ଛୋଟପାତ୍ର	କୁମ୍ଭି,କୁମ୍ଭା	ଛୋଟପାତ୍ର,କୁମ୍ଭିବାଣ
କୁରୁନ୍	ଆନନ୍ଦରେ ଅଧିର	କୁରୁନ୍	ଆନନ୍ଦରେ କୁରୁଳିବା, ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫୁରଫୁର ହେବା
କୁଲ୍ଲାଳ	କୋକିଶିଆଳି	କୁହ୍ଲିଆ((ପ.ଓ)	ବିଲୁଆ
କେନ୍ତାରେନ୍	ଅନାବୃଷ୍ଟି	କାନ୍ତାର	ନିର୍ଜନସ୍ଥାନ
କୋଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ	କୋଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ
ଗଡ଼	କାଠଗଣ୍ଡ	ଗଡ଼	କାଠଗଣ୍ଡ
ଗଡ଼ନ, ଗୋଡ଼େନ	ଦୁର୍ଗ	ଗଡ଼	ଦୁର୍ଗ
ଗୁଡ଼ିନ୍	ଛୋଟପଥର	ଗୋଡ଼ି	
ଜୋଡ଼	ଝରଣା	ଜୋଡୋ	ପାଣିଜାଗା
ଡାଙ୍ଗୁନ୍	କାଠି, ଛୋଟକାଠ	ଡାଙ୍ଗ	
ତାଟିଆ	ଗିନା	ତାଟିଆ	
ଧାଙ୍ଗଡ଼ା	ଆଦିବାସୀଯୁବକ	ଧାଙ୍ଗଡ଼ା	
ପଡ଼ିଆ	ପ୍ରାନ୍ତର	ପଡ଼ିଆ	
ପଢୁଆ	ଛୋଟଡଙ୍ଗା	ପଢଉ	ଛୋଟଡଙ୍ଗା
ପଲ୍ଲେନ	ପଲ୍ଲୀ	ପଲ୍ଲୀ	
ପିପାନ୍	ଡବା, ଟିଣ, ପାତ୍ର	ପିମ୍ପା	
ବୁଡ଼ବୁଡ଼େନ୍	ବୁଡ଼ିବୁଡିଆଣୀ(ପୋକ)	ବୁଡ଼ିବୁଡିଆଣୀ	
ସରୁ	ପତଳା	ସରୁ	
ସିଣ୍ଡି	ମଦବିକ୍ରେତା	ଶୁଣ୍ଢି	

କୁଇ-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ କୁଇ ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ	ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ	ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ
ଆବା	ବାପା	ବା	ବାପା
ଓରା	ଛାତର କାଠବିଶେଷ	ଓରା	
କୋଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ	କୋଡ଼ି	କୋଡ଼ିଏ
କୋଡ଼ିଙ୍ଗା	ବଳଦବିଶେଷ	କଳିଙ୍ଗା	ବଳଦବିଶେଷ
ତୋ, ଢୋର	ଘୁମେଇବା	ଖୋଳ,ଢୁଳ	ଘୁମେଇବା
ପଗା	ଗଣ୍ଠି	ପଗ	ଗଣ୍ଠି
ପଡ଼ି	ଛୋଟଗାଁ	ପଡ଼ା	ଛୋଟଗାଁ
ପଣ୍ଡି	ଜଷ୍ଟି	ବାଡ଼ି	ଜଷ୍ଟି

ଗଣ୍ଡ-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ ଗଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ	**ଅର୍ଥ**	**ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ**	**ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ**
କଇଁଆ	ଫଳ	କଇଁଆ	ତେନ୍ତୁଳି ଫଳ
ଖୁରସ	ଜନ୍ତୁବିଶେଷ	ଖୁରଙ୍ଗ	
ଗଧ୍	ଭାଲୁ	ଗୋଧି	ଗୋଧିସାପ
ଘୁଷରା	ଘୁଷୁର	ଘୁଷୁରି	
ଚାଲ୍	ଚାଉଳ	ଚାଉଳ	
ଲାକ୍	ଦୂରବାଟ	ଲଙ୍କା	ଦୂରବାଟ,ଦେଶବିଶେଷ

ଜୁଆଙ୍ଗ-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ ଜୁଆଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ	**ଅର୍ଥ**	**ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ**	**ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ**
କା	ଭାଇ	କକାକକା	ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ
ବା	ବାପା	ବା	ବାପା
ବୁଆ	ଧାନ	ବୁଆ	ଛୋଟଧାନ
ମେରମ	ଛେଳି	ମେଣ୍ଢା	ମେଷ
ଲଙ୍କା	ଦୂରବାଟ	ଲଙ୍କା	ଦୂରବାଟ, ଦେଶବିଶେଷ
ସେଟାରା	ହେଟାବାଘ	ହେଟା	

ହୋ-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ ହୋ ଶବ୍ଦ	**ଅର୍ଥ**	**ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ**	**ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ**
କାଲା	ବଧିର	କାଲା	
କିଲା	**ଛୋଟଖୁଣ୍ଟ ବା କାଠି**	**କିଲା**	
ଗେଣ୍ଡା	**ଶାମୁକା-ଜୀବ**	**ଗେଣ୍ଡା**	
ଚାଉଳ	**ତଣ୍ଡୁଳ**	**ଚାଉଳ**	
ଚାଉଳି	**ପିଜୁଳି**	**ଚାଉଳି,ଚାଉଳିଆ**	**ପିଜୁଳି**
ଟୁକି	**ଡାଲା**	**ଟୋକେଇ**	
ଡିବାରୀ	**ଦୀପ**	**ଡିବିରି**	
ଢୋଲ	**ବାଦ୍ୟବିଶେଷ**	**ଢୋଲ**	
ଢୋଲା	**ମୋଟା**	**ଢୋଲା**	**ମୋଟା, ହୁଗୁଳା**
ନଇ, ଲଇ	**ଲଟା**	**ନଇ,ଲଇ**	**ଲଟା,ଲଟାରୁ ଜାତ ଦଉଡ଼ି**
ପାଇଟି	**କାମ**	**ପାଇଟି**	**କାମ, ଖିଅର**
ବାଦୁଡ଼ି	**ପକ୍ଷୀବିଶେଷ**	**ବାଦୁଡ଼ି**	
ବୋକ	**ବୁଦ୍ଧିହୀନ**	**ବୋକା**	
ସେଟା	**ହେଟାବାଘ**	**ହେଟା**	
ହଡ଼ା	**ବୁଢାବଳଦ**	**ହଡ଼ା**	

କୋରଓ୍ଵା-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ କୋରଓ୍ଵା ଶବ୍ଦ	**ଅର୍ଥ**	**ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ**	**ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ**
ଓରାଓ	**ଛାତରକାଠ ବିଶେଷ**	**ଓରା**	
ଲଙ୍ଗକାର	**ଦୂରବାଟ**	**ଲଙ୍କା**	**ଦୂରବାଟ, ଦେଶବିଶେଷ**

କୋଡ଼ା-ଓଡ଼ିଆ

ମୂଳ କୋଡ଼ା ଶବ୍ଦ	**ଅର୍ଥ**	**ଓଡିଆ ଶବ୍ଦ**	**ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅର୍ଥ**
ଡରା	ଛାତର କାଠବିଶେଷ	ଓରା	
ସେଟା	ହେଟାବାଘ	ହେଟା	

ଏହାଛଡ଼ା ପିଲା, ତୋଟା, ଉହୁଙ୍କିବା, ଚୁମୁଟିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ମୁଣ୍ଡାରି ଭାଷାରୁ ଆସିଥିବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଡଃ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ତ୍ରିପାଠୀ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି। ତେବେ ପିଲା, ତୋଟା ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ବହୁ ଭାଷାବିତ୍ ମତ୍ ଦେଇଛନ୍ତି। ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ବହୁ ଭାଷାବିତ୍ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି। ଅନେକଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାରୁ ଏପରି ଦ୍ୱନ୍ଦ ଦେଖାଦେଇଥାଏ। ଓର, ଓଡ଼ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ଉଭୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ। ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଭାଷାର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାମାଣିକ ଗବେଷଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି।

୧୬.୫ ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦ

ଆଦିବାସୀ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ବହୁ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବାରୁ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ତାହାର କେତୋଟି ଉଦାହରଣ ତଳେ ପ୍ରଦ© ହୋଇଅଛି।

ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦ	ଆଦିବାସୀ ଭାଷାବଳୀ
ଅଡ଼ଡୋ,ହଡ଼ା	କୁରୁଖ,ହୋ
ଓର,ଓରା,ଓରାଓ	ମୁଣ୍ଡାରୀ, ସାନ୍ତାଳୀ, କୁଇ,କୋରଓ୍ୱା,କୋଡ଼ା
କକା,କକୁନ	କୁରୁଖ, ଶବର
କଲାନ,କାଲା	ହୋ, ଶବର
କୁଡ଼ି,କୁଡ଼ଡି,କୋଡ଼ି	ମୁଣ୍ଡାରୀ, କୁରୁଖ,କୁଇ, ଶବର
କୁଲ୍ଲାଳ, କୁହ୍ଲିଆ	ମୁଣ୍ଡାରୀ,ଶବର
ଚାଉଳ, ଚାଲ୍	ମୁଣ୍ଡାରୀ,ସାନ୍ତାଳୀ,ହୋ,ଗଣ୍ଡ
ଚାଉଳି	ହୋ, ସାନ୍ତାଳୀ
ଚାଳି	କୁରୁଖ, ସାନ୍ତାଳୀ
ଚିରୁଗୁନି,ଚୁରିନ୍,ଚୁରୁନି	ମୁଣ୍ଡାରୀ, ସାନ୍ତାଳୀ
ଟୁକି,ଟୁଙ୍କି	ମୁଣ୍ଡାରୀ,କୁରୁଖ,ହୋ
ଡାଙ୍ଗନ୍,ଡୁଙ୍ଗା,ଡୁଙ୍ଗୀ	ସାନ୍ତାଳୀ, ଶବର
ଡିବାରି, ଡିବି,ଡିବିରି,ଡୁବି	ସାନ୍ତାଳୀ,ହୋ
ଡୁଙ୍ଗୀ, ଡୋଙ୍ଗା	କୁରୁଖ,ସାନ୍ତାଳୀ
ଡେବା, ଡିବିରି	ମୁଣ୍ଡାରୀ, କୁରୁଖ
ଢିଙ୍କି	କୁରୁଖ, ସାନ୍ତାଳୀ
ଢୁଲ୍‌କି, ଢୋଲ	କୁରୁଖ, ସାନ୍ତାଳୀ, ହୋ
ଢେକ୍‌କା, ଢେଲ୍‌କା	କୁରୁଖ, ସାନ୍ତାଳୀ
ଢୋଲା	ସାନ୍ତାଳୀ, ହୋ
ଧାଙ୍ଗଡ଼ା	ମୁଣ୍ଡାରୀ, ଶବର
ପାଇଟି	ମୁଣ୍ଡାରୀ, ହୋ
ଲଙ୍କା, ଲଙ୍ଗ୍‌କାର, ଲାକ୍	କୁଆଙ୍ଗ, ଗଣ୍ଡ, କୋରଓ୍ୱା

ସେଟା,ସେଟାରା, ହୋ	ମୁଣ୍ଡାରୀ, ସାନ୍ତାଳୀ, କୋଡ଼ା, ଜୁଆଙ୍ଗ, ହୋ

ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସାମ୍ୟ

କେତୋଟି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରୁ ଆସିଛି ବୋଲି ମନେ ହେଲେ ହେଁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଧ୍ୱନିଗତ ଓ ଅର୍ଥଗତ ସାମ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଭାଷାରୁ ଆସିଛି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼େ। ତୁଳନା ପାଇଁ ତଳେ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦ© ହୋଇଅଛି।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ	**ଆଦିବାସୀ ଶବ୍ଦ**	**ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ**
ଅଗାଡି	ଅରୋଡଡା	ଅକାର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ରାର୍ଦ୍ଧ
ଅରଖ	ଅରଖା	ଅର୍କ
ଅଳନ୍ଧୁ	ଅଲନ୍ଧା	ଅଳଂଧୁମ
ଆଖଡା	ଆଖରାନା	ଆଖୋଟକ
କଡା	କଡୁଡ	କଟକ
କାଲା	କଲାନ୍	କଲୁ
କିଲା	କିଲା	କୀଲକ
କୁକୁଡା	କୋକ୍ରୋ	କୁକକୁଟ
କୁଟୁଣୀ	କୁଟରୀ	କୁଟିନୀ
କେନ୍ଦରା	କେନ୍ଦ୍ରା	କଣ୍ଡୋଳକ
ଗଡ(କାଠଗଣ୍ଡ)	ଗଡ	ଗର
ଚିତଳ(ମାଛ)	ଚିତୋଳ	ଚିତ୍ରଳ
ଚିତି (ସାପ)	ଚିତି	ଚିତ୍ରିତ
ଚୁଆ	ଚୁଆ	ଚ୍ୟୁତ
ଚୁଲୀ	ଚୁହ୍ଲା	ଚୁଲିକା
ଜାଉ	ଜାଗୁ	ଯବାଗୁ
ଝରା	ଝରା	ଝର
ଡିବି	ଡିବି	ଦୀପିକା
ଢିପ	ଢିପ	ଦ୍ୱୀପ
ଦାରୁ (ବୃକ୍ଷ)	ଦାରେ	ଦାରୁ
ନଈ, ଲଈ	ନଇ, ଲଇ	ଲତିକା
ପଡିବଆ	ପଡିଆ	ପତିତା
ପଢଉ	ପଢୁଅ	ପ୍ଳବ
ପଲ୍ଲୀ	ପଲ୍ଲେନ	ପଲ୍ଲୀ
ପାଇଟି	ପାଇଟି	ପ୍ରବୃ©
ପାଳି	ପାଳି	ପଂକ୍ତି
ପିଣ୍ଡା	ପିଣ୍ଡା	ପିଣ୍ଡକ
ପୁଡା	ପୁଡା	ପୁଟକ
ପୁସି	ପୁସି	ପୋଷିତ
ଭିଲ	ବେଲ	ବିଳ

ଉପଯୁକ୍ତ ଉଦାହରଣରୁ ଅନୁମିତ ହେଉଛି, କେତେକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଓଡିଆରେ ତଦ୍‌ଭବ ରୂପ ନେବା ପରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଥାଇପାରେ । ଓଡିଆ ଭାଷା ଆଦିବାସୀ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ଯେପରି ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି, ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ତାଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଓଡିଆ ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି । ଆଦିବାସୀମାନେ ସଭ୍ୟ ଜଗତ୍ ସହିତ ଅଧିକ ଅଧିକ ସଂପୃକ୍ତ ହେବା ଫଳରେ, କାଳକ୍ରମେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନୀୟ ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

୧୬.୬ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ

ଭାରତବର୍ଷରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା-ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଚାରିଟି ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ। ଯଥା=ଭାରୋପୀୟ ଭାଷା-ପରିବାର, ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଭାଷା-ପରିବାର, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା- ପରିବାର ଓ ଚୈନିକ-ତିବ୍ବତୀୟ ଭାଷା –ପରିବାର ।ଭାରତବର୍ଷରେ ପ୍ରଚଳନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାର ଦୁଇଟି ଭାରୋପୀୟଭାଷା ପରିବାରଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଚୀନ।

୨୦୧୩ ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସଂଖ୍ୟା ୪.୩୧ କୋଟି । ୨୦୦୧ ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି ୨୧୪,୦୧୦। ଏମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା । ଭାରୋପୀୟ ଭାଷାପରିବାର ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାପରିବାରର ବ୍ୟାକରଣ ମଧରେ କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ଭାରୋପୀୟ ଭାଷାପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ତେବେ ଏହାର ଶାବ୍ଦିକ ପ୍ରଭାବ ହେଉଛି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଦ୍ରାବିଡ ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦସମ୍ଭାର ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକାତ୍ମ ଭାବରେ ମିଶିଯାଇଛି ଯେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଖାଁ[ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ପରି ମନେହୋଇଥାଏ। ଅନେକ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ଏହି କାରଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଅଛି । ବାସ୍ତବ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଦେଖିଲେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଓ ଆଦିବାସୀ ଶବ୍ଦାବଳୀ ହିଁ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ । ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ ନ କଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମିଶି ରହିଥିବା ଏହିସବୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦକୁ ଜାଣି ହେବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶରୀର ଗଠନରେ ସଂସ୍କୃତ, ଆଦିବାସୀ ଓ ବହୁ ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ପରି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ମଧ ଏକ ଅଂଶଦାର । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟୟନ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।

୧୬.୬.୧ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତିର ପ୍ରାଚୀନତା:

ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆଗମନର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ଉ©ର-ପଶ୍ଚିମ ଅ*ଳରେ ସିନ୍ଧୁ– ଉପତ୍ୟକାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିଥିଲେ । ହରପ୍ପା ଓ ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋର ପ୍ରତ୍ନତା©ିକ ଭଗ୍ନାବଶେଷରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି । ଅନେକ ଗବେଷକ ମନେ କରନ୍ତି, ସିନ୍ଧୁ –ଉପତ୍ୟକାରେ ଏଭଳି ସମୃଦ୍ଧ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଉନ୍ନତ ସଭ୍ୟତା ଗଠନ କରିଥିଲେ । ନର୍ମଦା ଓ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀର ଉପତ୍ୟକାଠାରୁ କୁମାରିକା ଅନ୍ତରୀପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, କେନ୍ଦୁଝର, ଢ଼େଙ୍କାନାଳ ପ୍ରଭୃତି ଅ*ଳରେ ପ୍ରତ୍ନତା©ିକ ଗବେଷଣା ଚଳାଇ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଗବେଷକ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ଏହି ଅ*ଳରୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ସିନ୍ଧୁ ଉପତ୍ୟକାକୁ ଯାଇ ନଗର ସଭ୍ୟତାର ସ୍ଥାପୟିତା ହୋଇଥିଲେ। ବହୁ ଗବେଷକ ଏକମତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ଏମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ସହିତ ସୁମେରିଆ, ମେସୋପଟାମିଆ, ବେବିଲୋନ୍, ଏସିରିଆ ଓ ଚାଲଦୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ଥିଲା । ଭୂମଧ୍ୟ ସାଗରୀୟ ଅ*ଳରୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମଘାଟ ଦେଇ ଭାରତବର୍ଷକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବାସଭୂମି ଥିଲା ଓ କାଳକ୍ରମେ ଏମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ଉ©ର ଭାରତ ତଥା ଓ ପୂର୍ବଭାରତରେ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍‌ମାନଙ୍କଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ଥିଲା ନଗର ସଭ୍ୟତା।

୧୬.୬.୨ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ

-ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଶତ୍ରୁତା ଦେଖାଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ରହିବା ଫଳରେ କ୍ରମଶଃ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ମୈତ୍ରୀ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଉଭୟ ସଂସ୍କୃତି ପରସ୍ପର ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲେ । କେବଳ ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପାରସ୍ପରିକ ସଂପର୍କ ଓ ସମନ୍ୱୟ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିଲା । ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ଯେପରି ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ସେହିପରି ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର
ବାକ୍ୟତ© ଓ ବ୍ୟାକରଣ ଆଦିର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ତଥାପି ବହୁ ଶାବ୍ଦିକ ପ୍ରଭାବ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସମୃଦ୍ଧତର କରିଅଛି। ସଂସ୍କୃତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଭାବ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ। ଯଥା-

(୧) ଆର୍ଯ୍ୟ ପରିବାରର ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ (ଟ, ଠ, ଡ଼, ଢ, ଣ) ତାଡିତ ଧ୍ୱନି (ଡ଼.ଢ) ଦ୍ରାବିଡ଼ ପରିବାରର ପ୍ରଭାବର ଫଳ । ୨)ଅନେକ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରେ 'ଲ' ('ଲ୍') ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଓ ର୍ ସ୍ଥାନରେ 'ଲ' ('ଲ୍') ହୁଏ । ଯଥା - ଗଳା = ଗର , ହରିଦ୍ରା = ହଳଦି । ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ପରିବାରର ପ୍ରଭାବ । (୩) ଅନେକ ଭାଷାବିତଙ୍କର ମତ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ ୩ ଲିଙ୍ଗ ହେଉଛି ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବର ଫଳ, (୪) ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଷୋହଳ ଉପରେ ଆଧାରିତ ସେର- ଛଟାଙ୍କି, ଟଙ୍କା-ଅଣା-ପାହାଣ -ପଣ ମାପ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାରର ଦାନ, (୫) ପରସର୍ଗ ତଥା ସହାୟକ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ବୋଲି ଅନେକଙ୍କର। (୬) ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ତିଙନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କୃଦନ୍ତୀୟ ରୂପର ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ପରିବାରରେ ପ୍ରଭାବ। ୭) ସଂସ୍କୃତ ତଥା ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ହେଉଛି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଯଥା ୧ : ଆଣି (ତାମିଲ, ଆଣି), ଅମ୍ବା (ତା, ଅମା), ଅର୍ବୁଦ, ଅଣ୍ଡ, ଅପୋଗଣ୍ଡ, ଆଳବାଳ, ଅଳସ, ଅଳନ୍ଧୁ, ଅଳୀକ, ଅଙ୍କ, ଆଡମ୍ବର, ଆଡୀୟ, ଅରି, ଅଙ୍କ, ଆଳୁ, ଆଳି (ତେଲୁଗୁ, ଆଳି) ,କଳା (ତା, କଲ୍‌ଧାତୁଜ = Art), କୁଡ଼ିଆ (ତା, କୁଡ଼ି), ଅଟବୀ (ତା,ଅଟବୀ), ନୀର (ତା, ନୀର), ମୀନ (ତା, ମୀନ), ଉଲୁଖଳ (ତା, ଉଲ୍ଲୁଖଲ), କଠିନ (ତା, କଠିନ), କୋକିଳ, ଖଣ୍ଡନ, ପଗ , (ତା, ପଗୁ),ବଳୟ (ତା, ବଳୈୟି), ଶାବ (ତା, ଶା ଧାତୁଜ = ମରିବା), କରବାଳ (ତା, ଚେ, କର-ବାଳ), କୁକ୍‌କୁର (ତା, କୁର୍ ଧାତୁଜ କୁରକୁର୍ = ଭୁକିବା ପଶୁ = କୁକୁର), କୋଣ (ତା, କୋଣ),କେୟୂତ (ତା, ପେଟ୍‌ଟି = ଥଳି, ଟୋକେଇ) ଫଳ, (ତା, ତେ, ପଳମ=ପାଚିଲାଫଳ), ମର୍କଟ (ତା, ତେ, ମର-କଟ୍ଟୁ), ବଲ୍ଲୀ (ତା, ତେ, ବଲ୍‌ଧାତୁଜ = ବଙ୍କେଇବା ଉଦ୍‌ଭିଦ), ମଣି, ମୁକୁଳ (ତା, ତେ,ମୁଗ୍ ଧାତୁଜ = ରୁଦ୍ଧ ବା ଅସ୍ଫୁଟ ଫୁଲ, କଳିକା) ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୬.୬.୩ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା:

କଥକ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ହେଉଛି ଭାରତର ଦ୍ୱିତୀୟ ବୃହ©ମ ଭାଷା । ଭାରତର ପ୍ରାୟ ଏକ ଷଷ୍ଠାଂଶ ଲୋକ ଏହି ଭାଷାରେ କଥାବାର୍©ା କରିଥାନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାଗୋଷ୍ଠୀ ପ*ମ । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାରର କେତୋଟି ପ୍ରଧାନ ଭାଷା ହେଉଛି ତାମିଲ୍, ତେଲୁଗୁ, ମଲୟାଲମ୍, କାନାଡ଼ୀ, ତୁଲୁ, କୁଡାଗୁ (କୁର୍ଗୀ), ଟୁଡା, କୋଟା, ମାଲଟୋ୍ - କୋଲାମୀ, ବ୍ରାହୁଇ ପ୍ରଭୃତି । କେତେକ ଭାଷାବିତ୍ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କୁରୁଖ, କୁଇ, ଗଣ, କନ୍ଧ, ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଏଠାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଅଛି।

ତାମିଲ

ଏହି ଭାଷା ଉ©ର ଲଙ୍କା ଓ ଭାରତର ତାମିଲ୍‌ନାଡୁଠାରୁ କୁମାରୀକା ଅନ୍ତରୀପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅ*ଳରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କଥିତ ହୋଇଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହି ଭାଷାଭାଷୀ ସଂଖ୍ୟା ୫ କୋଟିରୁ କିଛି କମ୍ । ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ତାମିଲ ଭାଷା ହେଉଛି ଅନ୍ୟତମ । ସିନ୍ଧୁ-ଉପତ୍ୟକା ସଭ୍ୟତାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି ପ୍ରତ୍ନ-ତାମିଲ୍ (Proto-Tamil) ଲିପି ବୋଲି କେତେକ ଐତିହାସିକ ଭାଷାବିତ୍ ଅନୁମାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ତାମିଲ୍ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶରେ ସଙ୍ଗମ୍ (ସଂ, ସଂଘମ୍) ସାହିତ୍ୟର ଭୂମିକା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ପ୍ରଥମ ସଙ୍ଗମ୍‌ର ସମୟ ହେଉଛି ଆନୁମାନିକ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀ । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହେଉଛି, ଖ୍ରୀ:ପୂ: ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ତାମିଲ୍ ଭାଷା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଲାଭ କରି ସାରିଥିଲା । ଏହି ସଙ୍ଗମ୍‌ମାନଙ୍କରେ ତାଲ୍ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତମ ରଚନା ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଅଛି ।

ତେଲୁଗୁ:

ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାର ପ୍ରଧାନ କ୍ଷେତ୍ର । ଏହା ଛଡ଼ା ସିଂହଳ, ବେଲୁଚିସ୍ଥାନ, ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା, ତାମିଲନାଡୁ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଓ କେରଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଭାଷାଭାଷୀମାନେ ବାସକରନ୍ତି । କଥକ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତରେ ଏହା ବୃହ©ମ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା (ଦ୍ୱିତୀୟ ହେଉଛି ତାମିଲ୍) । ଭାରତରେ ଏହି ଭାଷାଭାଷୀ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୫ କୋଟି । ଖ୍ରୀ: ପୂ: ପ୍ରାୟ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଛି ବୋଲି ଭାଷାବିତ୍‌ମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି।

ମାଲୟାଲମ:

ଏହି ଭାଷା ତାମିଲ ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା ଏବଂ ଏହାର ଉନ୍ମେଷ କାଳ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଚଳନ କ୍ଷେତ୍ର କେରଳପ୍ରଦେଶ। ଏହାଛଡ଼ା ମାଲବାର ଉପକୂଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ କୁମାରିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅ*ଳରେ ଓ ଲାକ୍ଷାଦ୍ୱୀପରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଭାଷାକଥିତ ହୋଇଥାଏ। 'ମାଲୟାଲମ୍' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପାର୍ବତ୍ୟ (ମାଲୟ) ଉପତ୍ୟକା (ଆଲମ୍) ବା ଅ*ଳ। ପାର୍ବତ୍ୟ ଅ*ଳର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହିଭାଷା ପ୍ରଥମେ କଥିତ ହେଉଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଯୋଗୁ ଏହି ଭାଷାରେ ବହୁଳ ଭାବରେ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଭାଷାରେ ରଚିତ ସାହିତ୍ୟର 'ମଣିପ୍ରବାଳ' ନାମକୁ ଏକ ଶୈଳୀରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମଳେ ।

କାନ୍ନାଡ଼ି:

ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ତୃତୀୟ ପ୍ରଧାନ ଭାଷା ହେଉଛି କାନ୍ନାଡୀ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି କର୍ଣ୍ଣାଟକ । ଏହାଛଡ଼ା କୁର୍ଗ,ତାମିଲନାଡୁ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ଭାଷାକଥିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଭାଷା ତାମିଲ୍ ଭାଷାର ନିକଟବର୍©ୀ । ଏହାର ଲିପି ସହିତ ମଧ୍ୟ ତାମିଲ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ©ମ ସ୍ୱରୂପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତକର ଏକ ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ତେଣୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଅନ୍ତତଃ ପ*ମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳଠାରୁ ଏହାର ଉଦ୍‌ଭବ ଘଟି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତକ ବେଳକୁ ବିକାଶ ସାଧିତ ହୋଇସାରିଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତମ ଅଭିଲେଖ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।

୧୬.୬.୪ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବ:

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ପ୍ରଭାବର କେତୋଟି କାରଣ ନିରୂପଣ କରାଯାଇପାରେ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିଅଛି । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ବହୁ ଶବ୍ଦ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ବହୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରିଅଛି ।

ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାଭାଷୀ ଅ*ଳ ଓଡ଼ିଶାର ପଡ଼ୋଶୀ ଅ*ଳ । ବ©ମାନ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ପଡୋଶୀ ବହୁକାଳ ଧରି ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣା*ଳ (ଗଞ୍ଜାମଜିଲ୍ଲା ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା) ଇଂରେଜ ଶାସନ କାଳରେ ତତ୍ କାଳୀନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ ମିଶି ରହିଥିଲା।

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଖାରବେଳ ବହୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷୀ ଅ*ଳ ଜୟ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି ସମୟଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଲୋକ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଅ*ଳରେ ଯାଇ ବାସ କରିଥିବେ ଓ ବହୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ବାସ କରିଥିବେ ।

ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷୀ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଚାଳନା ନିମି© ସେମାନେ ବାଧବାଧକତା ପୂର୍ବକ ତେଲୁଗୁ ବା ତାମିଲ ଭାଷାକୁ ରାଜଭାଷା କରି ନଥିଲେ ସତ, ତଥାପି ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସହ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଥିଲେ । ଅନେକ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷୀ

ଶାସନ ବିଭାଗରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥିବା ସମ୍ଭବ । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଥିବେ । କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସମୟକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାଷୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଓ ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କ ପରି ଓଡ଼ିଆ ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣା*ଳରେ ଶାସନର ସୌକର୍ଯ୍ୟ ନିମି© ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ଅନେକ ଅଭିଲେଖ ସନନ୍ଦ ଆଦି ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଇଅଛନ୍ତି ।

ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାଣିଜ୍ୟ – ବ୍ୟବସାୟ ଉ©ର ଭାରତ ସହିତ ଯେତିକି ସଂପୃକ୍ତ ନୁହେଁ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ସହିତ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ସଂପୃକ୍ତ । ଉଭୟ ଉତ୍କଳୀୟ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତି ଅନ୍ତର୍ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟପଦେଶରେ ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଯାଇ ଅଥବା ଉଭୟ ଏକତ୍ର ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ପରସ୍ପରର ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜତ୍ୱ କାଳରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତିର ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଅବାଧ ବାଣିଜ୍ୟର ସୁବିଧା କରିଥିବେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି କ୍ରମରେ କୁମୁଟିମାନେ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରି ବ©ମାନ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଏବେବି ଗଞ୍ଜାମ ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷୀ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ତୁଳନାରେ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନେକତ୍ର ଅଧିକ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମ ହେଉଛି ସର୍ବଧର୍ମ-ସଂସ୍କୃତିର ସମନ୍ୱୟ ମଣ୍ଡପ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରୁ ଅନେକ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖିଥିବେ ଅଥବା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଭାଷା ଶିଖାଇଥିବେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ବାସ କରି ଆସୁଥିବା କନ୍ଧ, ପରଜା, ଖଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଆଦିବାସୀମାନେ କ୍ରମେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଶିଖିଛନ୍ତି। ବ©ମାନ ଓଡ଼ିଶାର କନ୍ଧ, ଗଣ୍ଡ, ପରଜାମାନେ ବହୁଳ ଭାବରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା କହିଥାନ୍ତି । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ଆଦିବାସୀମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବାସ କରନ୍ତି ।

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠନଠାରୁ ଯେପରି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେହିପରି ବହୁ ସଂଖାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷୀ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ରହିଛନ୍ତି ।

ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରମିକ ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷୀ ଅ*ଳମାନଙ୍କୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ଦ୍ରାବିଡ଼ଭାଷୀ ଶ୍ରମିକ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି !

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

ଭରତ ମୁନିଙ୍କ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ''ଶବରାଭୀର ଚଣ୍ଡାଳ ସଚରି ଦ୍ରାବିଡୋଡ୍ରଜା'' ବାକ୍ୟଟିରେ ଥିବା 'ଦ୍ରାବିଡ୍ରୋଜଜା' ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦଟି ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ବହନ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଯଥା : (କ) 'ଦ୍ରାବିଡ଼' ଭାଷା ଓ 'ଉଡ୍ରଜା' ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, (ଖ) ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଅର୍ନ୍ତଭୁକ୍ତ ଉଡ୍ରଜା ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଥଟିରେ 'ଦ୍ରାବିଡ଼' ଶବ୍ଦ ଏକ ବିଶେଷଣ ପଦ । ଏହି ମତକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା 'ଅନ୍ୟତମ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା' ବା 'ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପ୍ରଭାବିତ ଭାଷା' ବୋଲି ଗୃହୀତ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ବିଭାଷା କହିବା ମୂଳରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ (ଆଦିବାସୀ) ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣ ଯେପରି ବିଚାର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ମନୁଙ୍କ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବ୍ରାତ ବା ପତିତମାନଙ୍କର ଦେଶ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ସେକାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁତ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ବସତି ରହିଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ହେଉଛି 'କଳିଙ୍ଗ' । 'କଳିଙ୍ଗ' ଶବ୍ଦର ମୂଳ ଉତ୍ସ ରୂପେ 'କୁଲିଙ୍ଗ' ବା 'କ୍ଲିଙ୍ଗ'ଶବ୍ଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ।ଏହାର ଉତ୍ସ 'କ– ଲିଙ୍ଗ' ମଧ୍ଯ ହୋଇପାରେ । 'କ-ଲିଙ୍ଗ'ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଶିବ ଲିଙ୍ଗ' । ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ – ଅଧୁଷିତ ଓଡ଼ିଶା 'କ-ଲିଙ୍ଗ' ଦେଶ (ଶିବ-ଲିଙ୍ଗର ଦେଶ) ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଇପାରେ । ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ଶିବ – ଉପାସକ ଭାବରେ ସୁପରିପରିଚିତ।

ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ରହିଛି 'ଓଡ଼' ଶବ୍ଦ । ଏହାକୁ ଅନେକେ ଦ୍ରାବିଡ଼ – ମୂଳ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ବିଖ୍ୟାତ୍ ଭାଷାବିତ୍ ଡକ୍ଟର ସୁନୀତି କୁମାର ଚାଟାର୍ଜୀଙ୍କ ମତରେ'ଖାରବେଳ' ଶବ୍ଦଟି ତେଲୁଗୁ ଶବ୍ଦ (ଖାର=କଳା, ବେଳ=ବର୍ଚ୍ଛା) । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର ବର୍ଚ୍ଛାପରି କଳା ଓ ଭୟଙ୍କର । ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ 'କୁଡ଼େପ', 'ବଡୁଖ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ତତ୍କାଳୀନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା, ଖାରବେଳଙ୍କ ସମୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତକ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତେଲୁଗୁ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତକ ପୂର୍ବରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି 'କୁ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ଯ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି

୧୬.୬.୫ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାର

ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ଧରି ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶାବ୍ଦିକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଆସିଛି । ତାହାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ

ତଳେ ଦିଆଯାଇଛି –

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ	**ମୂଳ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଶବ୍ଦ**	**ଅର୍ଥ**
ଅକସ	ଅକଇ	ହିଂସା, ଅସୂୟା,ଅସୁବିଧା
ଅଗାଡ଼	ଆଗାଡ଼ି,ଆଗାଡୁ	ଶସ୍ୟହୀନ,ଧାନଶସ୍ୟ
ଅଡା	ଅରଡ଼ା	ଷାଠିଏ ତୋଳା-ବିଶିଷ୍ଟ ପରିମାପକ ପାତ୍ର
ଅଡୁଆ	ଅଡ଼ବା	ଅସୁବିଧା, ପ୍ରତିବନ୍ଧକ
ଅଣ	ଅଣମ୍	ଝୋଳ
ଅଣି	ଅଣି	ଓଳି, ଚେହେରା
ଅଣି (କଳା)	ଆଣି	କିଳା, କ[।
ଅ[।	ଉଟ୍ଟୁ, ଉଟା	କଟି

ଅରା	ଅରରା	ଅକ୍ଷ
ଅରୁଆ	ଅରି,ଅରା	ଅସିଝା ଧାନରୁ ଜାତ ଚାଉଳ
ଅର୍ଗଳି	ଅର୍ଗଲ	ଆଡ଼କାଠ, ପଥରୋଧକ ଯନ୍ତ୍ର
ଅର୍ଦ୍ଦଳି	ଅର୍ଦ୍ଧୁନି	ହଇରାଣ, ଅଳି, ଜଂଜାଳ
ଆକଟ	ଅକଟନ	ରୋଧ
ଆକ୍ରା	ଆକରା	ଲୋଡ଼ା
ଆଟିକା	ଆଟିକ	ମାଟିହାଣ୍ଡି
ଆଟୁ	ଆଟପ	ମାଟିଭାଡ଼ି, ମାଟିଛାତ
ଆଡ଼	ଆଡ଼	ଘୁଁଞ୍ଚିବା
ଆରଡ଼ି	ଅଡ଼ରି	ଉନ୍ନତି, ଆଡ଼ମ୍ବର
ଆଡ଼ି	ଆଡ଼ି	ପ୍ରତିବନ୍ଧକ,ହିଡ଼,ବାଡ଼
ଆଣି	ଆଣି	ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ,ଟେକ, ଆଡମ୍ବର
ଆରିସା	ଅରିସା,ଅରିସି, ଅରିସୁ	ତେଲପିଠା(ଚାଉଳ ଚୂନା ଓ ଗୁଡ଼ରେ ତିଆରି ତେଲଛଣା ପିଠା)
ଉତ୍କଳ	ଓକଲମ୍	କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶ (ଓଡ଼ିଶା)
ଉଲା	ଉଲା	ବୋକା
ଏଣ୍ଡୁରି	ଇଡ଼ିଲି	ବିରିପିଠା ବିଶେଷ
ଓଡ଼	ଓର	ଥର
ଓର	ଓର	ଥର
ଓଲିଆ	ଉଲାଉ	ବାରବୁଲା
କଉ	କୟଲ	ମାଛବିଶେଷ
କଉଡ଼ହି	କଉଟି,କଉଡ଼ି, କଉଡ଼େ	କପଡ଼ଧକ
ପକା	କୁକୁ (ବଡ଼ଭାଇ)	ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ
ଖଚଟ	କଚଜୁ	ମଳି
କଚ୍ଛା	କଚ୍ଚେ,କଚ୍ଛ, କଚ୍ଛଇ	ଲୁଗାର ପଛପାଖ ଫେର
କଟମ୍ବା	କଟମା	ମୃଗଛାଲ, ତୃଣବିଶେଷ
କଟାଳ	କୁଟଲ,କଟେଲ	ଜିଦ୍,ଜଂଜାଳ, କାନ୍ଦ
କଡ଼	କଡ଼ି,କରେଇ	କୂଳ,ପାର୍ଶ୍ୱ
କଡ଼ା	କଡୁ	କଟ. କଠୋର, କଠିନ
କଡ଼ା	କଡ଼, କଡା	ହସ୍ତାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ, ବଳୟ
କଡ଼ି	କଡ଼ି, କରି	ଛାରକାଠ ବିଶେଷ, ବାଡ଼ି
କଢି	କଳି	କୋରକ
କରି	କଣ୍ଣୁ,କଣ, କଣେ	ବାଉଁଶଡାଙ୍ଗ, କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ
କତା	କୋତାହାଇ	ନଡିଆ ଉପର ତନ୍ତୁ
କରିଆ	କରୟାମ୍	ଗାମୁଛା
କଳେଇ	କଳାଇ	ଶସ୍ୟଗୁଚ୍ଛ
କା	କା	ଅଧିକାଶକ୍ତି, ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ, ରୂପାନ୍ତର
କାଉ	କାକି, କାକ୍କ, କାକ୍କଇ,କାଗେ	କାକ ପକ୍ଷୀ
କାକୁଡି	କକ୍କିରି, କାକ୍କିର	ଫଳ ବିଶେଷ
କାଁଚୁଲା	କଚ୍ଛ କଚ୍ଛେ, କଚ୍ଛୁ	ବ୍ଲାଉଜ୍ ନାରୀଙ୍କର ବକ୍ଷଚ୍ଛଦ, ଚେଳ
କାଞ୍ଜି	କାଞ୍ଜି, କାଁଜି	ଆମ୍ବିଳି ତୋରାଣି ଓ ପରିବାରେ ନିର୍ମିତ ତରକାରୀ
କାଟୁ	କାଟୁ	ଜଙ୍ଗଲ (ହିଞ୍ଜୀଳିକାଟୁ)

କାତ	କାତ	କ୍ଷେପଣୀ, ନାବଚାଳନୀ ସୃଷ୍ଟି
କାତି	କା©	କଟୁରୀ
କାନ୍ଥ	କାତମ୍	ପାଚେରୀ
କାଲ	କେଲ	ବଧିର
କାଲୁଆ	କଲଓ୍ୱା	ଅତି ଥଣ୍ଡା
କୁଟୁକୁଟୁ	କୁଟୁକୁଟୁ	ଯନ୍ତ୍ରଣା
କୁଡିଆ	କୁଡି	କୁଟିର
କୁଡୁଆ	କୁଡୁ, କୋଡା	ମାଟିପାତ୍ର-ବିଶେଷ
କୁଢିଆ	କୁର୍ରିଆ	ନୀଚ, ଅଳସୁଆ
କୁଣ୍ଡ	କୁଡେମ୍, କୁଣ୍ଡ, କୁଟମ	ପାଣି ରଖିବାର ପାତ୍ର
କୁଦ	କୁଡ୍	ସ୍ତୁପ,ଗଦା
କୁନି	କୁନ୍ନି, କୁନ୍ନୁ (ଛୋଟପକ୍ଷୀ)	ଛୋଟ ଶିଶୁ
କୁମୁଟି	କୁମୁଟି	ଦ୍ରାବିଡ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି ବିଶେଷ
କୁରାଢି	କୋଟାରି, କୋଟାଳି, କୋଡାଳି	ଟାଙ୍ଗିଆ
କୁରୁବେଲି	କୋଟିବେଲି, କୋଟୁବେଲି	ପୁଷ୍ପବିଶେଷ
କୁଲୁକୁଲିଆ	କୁଲା କୁଇ	ଶୀତଳିଆ, ଥଣ୍ଡାଳିଆ, ଜାଡୁଆ
କୋଇଲି	କୋଏଲ, କୋୟଲ୍, କୋୟିଲ	ମନ୍ଦିର (କୋଇଲି ବୈକୁଣ୍ଠ)
କୋଟ	କୋଟଇ, କୋଟ୍ଟୁ, କୋଡୁ	ଶିଖର, ଦୁର୍ଗ (ଧରାକୋଟ, ଖଲ୍ଲିକୋଟ)
କୋଣ୍ଡା	କୋଣ୍ଡ	ପାହାଡ (ରସୁଲ କୋଣ୍ଡା)
ଖଟି	କୁଟ୍ଟୁ	ଆଡଡାସ୍ଥଳ
ଖଦା	କୋଡା	ସାରଶୂନ୍ୟ ବସ୍ତୁ
ଖଲି	କଳି	ପତ୍ରନିର୍ମିତ ପାତ୍ର
ଖାଇ	କଲ୍	ଗହୀରଜାଗା
ଖୁରୁଡ, ଖୁରୁଡି	କୁରିଡି	ଶୁଖିଲା ନଡିଆ ଭିତରେ ଗୋଟାଳିଆ ଶସ
ଗଣ୍ଡ	ଗଣ୍ଡ	ବଡ (ଗଣ୍ଡ ମୂର୍ଖ)
ଗଦା	ଗୁଡ୍ଡା	ସ୍ତୁପ, ଜମା, ଏକତ୍ରିତ
ଗହଣ	କାୟନି	ସଙ୍ଗ, ଗହଳ
ଗାଣ୍ଡୁ	ଗାଡ୍ଡୁ	ଗୋଲାକାର ମାଂସଳ ନାଭି
ଗିନା	ଗିନ୍ନେ	ଛୋଟ ତାଟିଆ
ଗିରା	ଗିରୁ	ଗାର
ଗୁଗୁଚିଆ	ଗୁଗୁଜା	ତୃଣବିଶେଷ
ଗୁଡା, ଗୁଡାଏ, ଗୁଡିକ	ଗୁଡା	ବହୁତ, ସମୂହ
ଗୁଡା	ଗୁଡ୍ଡ	ପାହାଡ (ବାଲିଗୁଡା)
ଗୁଣ୍ଡ	ଗୁଣ୍ଡା	ଚୂର୍ଣ୍ଣ
ଗୁଣ୍ଡିଚା	ଗୁଣ୍ଡିଜା	ଗୁଣ୍ଡିଜା ନାମ୍ନୀ ରାଣୀ, ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା
ଗୁଲି	କୋଲେ	ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ
ଗେଡା	ଗଡା	ବାଙ୍ଗରା
ଗୋଜା	ଗୁଜ୍ଜୁ	ମୁନିଆ, ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର
ଗୋଟି, ଗୋଟିଏ	ଅକୋଟି	ଏକ
ଗୋଡ	କୋଡା	ଆଣ୍ଠୁଠାରୁ ପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବୟବ
ଗୋବ, ଗୋବା	ଗୋବ୍ବ	ବାଡି ବା ଠେଙ୍ଗାରେ ଆଘାତ

ଚକଥ ଚକ୍	ଚୋକକୁ, ଚୋକୁ	ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ଚଟୁ	ଚଟ୍ଟୁ (କଡେଇ)	ରୋଷେଇରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପକରଣ
		ଅଗ୍ନିଧାରଣ ଉପକରଣ ।
ଚା*	ଚା*ଇ, ଚାଜା	ବାଉଁଶପାତିରେ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁ
ଚା*ଡା	ଚାଙ୍ଗାରା	ବାଉଁଶପାତିରେ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁ, ଓସାରିଆ ପଥର
ଚାରୁ	ଚାରୁ	ଖଟା-ରାଗ ଝୋଳଶେଷ
ଚାଳ	ଚାର୍	ନଡା ଛପର ଛାତ
ଚିକିଟା	ଚିକଟ	ତେଲ-ଅସନା
ଚିକିଟି	ଚିକ୍କଟି(ଶିମ୍ୱ ଫସଲ କ୍ଷେତ)	ଦକ୍ଷିଣ ଓଡିଶାର ଏକ ଶସ୍ୟସମୃଦ୍ଧ ଅ*ଳ
ଚିଙ୍ଗୁଡି	ସିଗୁଡି	ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ
ଚିତଉ	ଚିତଇ, ଚିତ, ବିଦେ	ପିଠାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚାଉଳ ସୋଦ
		ଚିତ୍ର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚାଉଳବଟା
ଚିନା	ଚିନା, ଚିନ୍ନମ	ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଜିନିଷ, କଣିକାଏ
		ସୁନାର ଓଜନମାପ-ବିଶେଷ
ଚିରା	ଚୁର, ଚୁରଇ	ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଚିରାଯାଇଥିବା, କଟିଯାଇଥିବା
		(torn)
ଚିଲ	ଚେଓ୍ୱଲ	ପକ୍ଷୀବିଶେଷ
ଚୁଆ	ଚୁଆ	ଛୋଟ ଜଳାଶୟ, ଛୋଟ କୃତିମ ଝର
ଚୁଟି	ଜୁଟ୍ଟୁ	ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶିଖା, ଚୂଳ
ଚେମାରି	ଚିମିଲି	ଛୋଟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ, ଲତାବିଶେଷ
ଛପା	ଚାପ ଚାପ୍ପ, ଚାପ୍ଫଇ,ଚାପେ	ମସିଣା
ଛାଟ	ଚାଟ୍ଟି	ସରୁବେତ
ଛିଡିକା	ସିଡି (କା)	କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ
ଛୋଟ	ଚ୍ଛୋଟ୍ଟ	କ୍ଷୁଦ୍ର
ଛୋଟା	ଛୋଟ୍ଟୁ	ଲେଙ୍ଗଡା, ଖଞ୍ଜ
ଜୁଆଳି	ଜଳି	ଦୁଇଟି ବଳଦ ବେକରା ଲଦା ଯାଉଥିବା କାଠ
ଝାଞ୍ଜି	ବିଞ୍ଜା	ଗରମ ପବନ
ଝମିଟି	ଚୁମ୍ମାଟୁ	ଖେଳବିଶେଷ
ଝୁଟି, ଝୋଟି	ଚୁଟ୍ଟି	ଚିତା
ଟାପରା	ଟେପର୍	ଥଟ୍ଟା
ଟାହି	ଟଇ,ଟହି	ଥଟ୍ଟା
ଟିକିଲ	ଟିକଲୁ	ଥଟ୍ଟା
ଟେକ	ଟୁକ୍କୁଉ	ଉଚ୍ଚ, ଗୌରବ
ଟେରା	ଟେରୁ, ଟେର, ଟେରେ	ପରଦା ବାଡ, ଆଢୁଖା
	ଟିର, ଟିରଇ	
ଟୋପର, ଟୋପା	ଟପ୍ପର	ବିନ୍ଦୁ, ଟୋପି
ଡିବି	ଡିବି	ଦୀପାଳି
ଢିଙ୍କି	ଡୋଙ୍କୁ	କୁଟିବା ଯନ୍ତ୍ର
ତ[	ତୋ[ାଇ,ଖୋ[ଇ,ତୋ[ଗଳା	
ତଣ୍ଡ	ତଣ୍ଡେମ୍	ଶାସ୍ତି
ତନାବି	ଟିନା	କୋଠା ଛାତ, ଶନ୍ଦ୍ରଶାଳପୁର

ତଲ	ତଲ	ମୁଣ୍ଡ
ତଲାରି, ତଲେଇ	ତଲଇ	ଝାମ୍ପ, ଆହୁଲା
ତାଟି	ଟଟ୍ଟି, ତଟ୍ଟି, ତଟ୍ଟିକ	ଅସ୍ଥାୟୀ ବାଡ ବା କବାଟ
ତାଟିଆ	ତଟ୍ଟାମ	ଗିନା
ତୋଟା	ତୋଟେମ	ଫଳବୃକ୍ଷ-ଉଦ୍ୟାନ
ତୋରାଣି	ତରଓ୍ୱାଣି	ଭାତା ସହିତ ସିଦ୍ଧପାନୀୟ, ପେଜ
ଥୋରି	ତାରୁ	ସୂତାକଣ୍ଡା ରଖାଯିବା ତନ୍ତ ଉପକରଣ ବିଶେଷ
ଦନା	ଦୁନ୍ନା, ଦୋନ୍ନା	ପତ୍ରନିର୍ମିତ ଥାଳ
ଦୋସା	ଦୋସା, ଦୋସେ	ପିଠା ବିଶେଷ
ଧଣ୍ଡା	ଧଣ୍ଡା	ଲମ୍ବା ଫୁଲମାଳ
ନଳୀ	ନଲାଲି	ପୋଲା ବାଉଁଶ
ନିକ	ନାକୁ	ସୁନ୍ଦର
ନୁଖୁରା	ନେକିର	ତୈଳହୀନ ରୁକ୍ଷ
ନେତ୍ର	ନେ✆, ନେତ୍ରମ୍	ସରୁ ଲୁଗା, କନା, ପତାକା
ପଉଟି	ପଉଟି	ଧାନ ଚାଉଳାଦି ଶସ୍ୟର ମାପବିଶେଷ
ପଗ	ପଗୁ	ଛୋଟ ନୌକା
ପଣ	ପଣେମ୍	ପ୍ରାଚୀନ ଗଣନାବିଶେଷ(୧/୧୬ କାହାଣ)
ପରଳ	ପୁରାଲ	ଡୋଳା-ଆବରଣ
ପଲ	ପଲେ, ପଲ୍ଲେ, ପଲ୍ଲି	ପଶୁପକ୍ଷୀର ଦଳ
ପଲମ	ପଲୟମ୍,ପଲ୍ଲମ,ପଲ୍ଲେମୁ,ବଲ୍ଲମୁ	ମାଟିର ଚଟକା ପାତ୍ରବିଶେଷ
ପଳ	ପଳ	ତରଳ ପଦାର୍ଥର ମାପବିଶେଷ
ପହଁରା	ପରକେ	ଝାଡୁ
ପାଇଟି	ପାଇଲ, ପାଇଟୁ	କାମ
ପା*	ପା*, ପା*, ପଟ*	ଲୁଗା
ପାନିଆ	ପିନ୍ନେଇ	କେଶପ୍ରସାଧନ ଉପକରଣ ବିଶେଷ (ଉକ୍ଟଙ୍କଭ)
ପିଣ୍ଡା	ପଣ୍ଡାଲ, ପିଣ୍ଡାଲ	ବରଣ୍ଡା
ପିପଳି	ପିପ୍‌ପିଲ୍ଲି, ପିପ୍‌ପଲି	ଔଷଧ ବିଶେଷ (ଚରକ୍ଟକ୍ଟରକ୍ୱ)
ପିଲା	ପିଲାଇ, ପିଲୈ	ଶିଶୁ
ପୁଆ	ପୁୟା	ଗଜା ଡାଳ, ଗଳା କାଣ୍ଡ
ଫୁସି	ପୁସଇ, ପୁଚ୍ଚି	ବିଲେଇ
ପେ*	ପେଚ୍ଚ, ପେଚି	ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର, ଗୋଳମାଳ
ପେଟ	ପୋଟ୍ଟ, ପୋଟ୍ଟଇ, ପୋଟେ	ଉଦର
ପେଣ୍ଠୀ	ପେଣ୍ଟି, ପେଟଇ	ମାଈ ପଶୁ (ବାଂଝ ଛେଳି)
ପୋଇଲି	ପୋଲି	ଦାସୀ
ପୋଡୁଅ	ପୋଡ୍‌ଡ, ପୋଟ୍ଟୁ, ବୋର୍‌ରେ	ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି
ପୋଲା	ପୋଲା	ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ
ଫକଡ	ପୋକ୍‌କରି	ଛତରା
ବଟୁଆ	ବଟ୍ଟ, ବଟ୍ଟଲ, ବଟ୍ଟିଲ	ପାନବଟା,ପାନସରଞ୍ଜାମ ରଖିବା ଥଳି
ବରା	ବରୁ	ତେଲଛଣା ବିରିପିଠା ବିଶେଷ
ବଳା	ବାଲମ, ବଲେଇ	ପାଦାଳଙ୍କାର,ହସ୍ତାଳଙ୍କାର

ବାଗ	ବାକୁ	ନିୟନ୍ତ୍ରଣ-ରଜ୍ଜୁ
ବାଟି	ବାଟି	କୋଡ଼ିଏ ମାଣ
ବାଡ଼	ବାରୁ	ଘେର(FENCE)
ବାଡ଼ି	ବଟି,ବଡ଼ିୟ	ଯଷ୍ଟି
ବିଟ	ବିଟମ୍	ଠେସକାଠ ବା କାଠି(cross-beam)
ବିଟାଳ	ବା[ୁ (ଲ)	ଜାତିଚ୍ୟୁତ୍
ବିଲ	ବୟଲ,ବୟାଲ,ବୟଲୁ	କ୍ଷେତ
ବିଲେଇ	ପିଲ୍ଲି,ବିଲ୍ଲି	ବିରାଡ଼ି
ବିଶା	ବିସା	ଆଠଫୁଲ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଜନ
ବେ[	ବେ[ି	କାତି-କୁରାଢି ମୁଠା
ବୋଦା	ବୋଡ଼ ଡେ	ବଳିଯୋଗ୍ୟ ଛାଗ
ଭାଣ୍ଡ	ବୋଣ୍ଡା	ଯେ ବାଜେ କଥା ଗପନ୍ତି
ଭାରଦା	ଭାରତନ	ଅଣପୁରୁଷିଆ
ଭୁଆ	ବାବୁଗାଁ	ଅଣ୍ଡିରାବିରାଡ଼ି
ଭେଣ୍ଡି	ବେ[ଇ, ବେଣ୍ଡ, ଭେ[,ଭେଣ୍ଡେ	ପରିବା ବିଶେଷ
ମଣୋହି	ମନାଇ	ରାଜା ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଭୋଜନ
ମଲାଙ୍ଗ	ମଲ୍ଲ	ଅନ୍ୟବୃକ୍ଷାଶ୍ରିତ ଚେର ବା ଲତା
ମଲ୍ଲି	ମଲ୍ଲେ,ମୂଲ୍ଲ,ମୂଲ୍ଲଇ, ମୂଲ୍ଲେ	ପୁଷ୍ପବିଶେଷ
ମାଠ	ମେଟ୍ଟା, ମେଟ୍ଟେ,ମେଟ୍ଟଇ	ସୌଖିନ ବସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ
ମାଢ	ମାଢ	ସୁନା ଓଜନର ମାପ ବିଶେଷ
ମାଣ	ମଣ	ଜମି ମାପ ବିଶେଷ୧/୨୦,ବାଟି
ମାଳ	ମାଲ୍ଲେଇ,ମାଲେଇ	ପାହାଡ଼,ଘନଜଙ୍ଗଲ,ପାହାଡ଼ିଆ ଅ*ଳ
ମୀନ	ମୀନ,ମୀନ୍	ମାଛ
ମୁଚୁଳା	ମୁଜୁନି	ମାଣ୍ଡି,ତକିଆ
ମୁଛ	ମିଜାଇ	ନିଶ.ଦାଢି
ମୁଣ୍ଡ	ମୁଡଲି, ମୋଡଲି	ମଥା
ମୁଦୁସୁଲୀ	ମୁଡସନ୍	ପରିବାରୀ
ମୁନିକା	ମୁନଗ, ମୁରିଣ୍ଡ, ମୁରୁଣକଇ	ସଜନା ଛୁଇଁ
ମେଢ	ମେଟ୍ଟ, ମେଟ୍ଟଇ, ମିଡ୍ଡ,ମେଡା	ଉପର ମହଲା, କୋଠା,ପ୍ରାଚୀର
ମେଢ଼ି	ମେଡି, ମେଳି	ମେଳି
ମୋଡ	ମୁରି, ମୋଡଲି, ମୁଡଲି	ରାସ୍ତାର ଶେଷାଂଶ
ମୋଡା	ମୁରୁକୁ	କ୍ରନ୍ଦନ, ଗର୍ଜନ
ରାଣ	ରାଣ	ଶପଥ
ଶବ	ଶାବ (ଶା-ଧାତୁକ)	ମୁର୍ଦ୍ଦାର
ସଢେଇ	ସିଢାଇ	ନଡିଆର କଠିନ ଆବରଣ
ସରୁ	ସୁରମ	ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ, ଶୀର୍ଣ୍ଣ
ସାନ	ସିନ୍ନ	ଛୋଟ
ସିପ	ଚିପ୍ପି	ଶାମୁକା
ସିରିକାଏ	ସିରୁ	ଅଳ୍ପ
ହାଦେ	ଅଦ୍ଦେ, ଅଢେ	ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ
ହାଲିଆ	ସାଲିଆ	କ୍ଲାନ୍ତ

ହୁଡା	ଉଡଡା	ବନ୍ଧ, ହିଡ

ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ କ୍ରିୟା

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଓଡିଆ କ୍ରିୟାଗୁଡିକ ଦ୍ରାବିଡ ଭାଷାରୁ ଆଦୃତ ହୋଇଛି । ଦ୍ରାବିଡ ମୂଳ ଧାତୁଗୁଡିକୁ ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରେ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇଅଛି ।

ଅଟକିବା (ଅଟକକ୍କୁ), ଅଡେଇବା (ଓଡ୍ଡୁ), ଆଗୁଳିବା (ଆଗୁ), ଅଡିବା (ଅଡା), ଉହୁଙ୍କିବା (ଉହୁଙ୍କୁ), କଟାଳିବା (କଟଲ୍ଲୁ), କାଚିବା(କଢେ), କାଢିବା (କରରି), କୁଟିବା (କୁଟୁ), କୁଢେଇବା (କୁରରୁ), କୁଣ୍ଡେଇବା (କୋଣ୍ଡେ), କୁଦିବା (କୁଦୁ), କୁରୁଳିବା (କୁଡୁଙ୍ଗ), କୋରିବା (କୋରରୁ), ଖୁ[ିବା (କୁଟ୍ଟୁ), ଖୁସିବା (କୁସି), ଖେଁିବା (ଖେଚନା), ଗଡିବା (ଗରା), ଗୁଞ୍ଜିବା (ଗୁଞ୍ଜୁ), ଚାପିବା (ଚାପପ୍ପୁ), ଚିଡିବା (ଚିଡ୍ଡୁ), ଚିପିବା (ଚିପପ୍ପୁ), ଚିମୁଟିବା (ଚିମୁଟ), ଚିରିବା (ଚିରୁ), ଚିଲେଇବା (ଚିଲୁ), ଚୁ[ିବା (ଚୁ[), ଜଗିବା (ଜୋକେ), ଝାଙ୍କିବା (ଜାଙ୍କ୍, ଝାଙ୍କ୍), ଝଡିବା (ଜଡି), ଝାଡିବା (ଜାଡି), ଟାକିବା(ଟାକ୍), ଟୁକିବା (ଟୁକ୍କୁ), ଟେକିବା (ଟେକ୍କୁ), ଡଉରିବା (ଡୁରୁବୁ), ଠେଲିବା, (ଠେଲ୍ଲୁ), ଢୁଳାଇବା (ଢୁଲ୍, ହଲ,) ଡକାଇବା (ଟାକାଇ, ତାକାଇ), ତୋଡିବା (ତୋଡ୍ଡୁ), ତୋଳିବା (ତୋଲ୍ଲୁ), ପାଡିବା (ପେଲ୍), ପିଟିବା (ପିଟାଇ), ବଳିବା (ବଲି), ବା[ିବା (ବା[), ବିଁିବା (ବିଟ୍ଟୁ), ଚୋବେଇବା (ବୋବେ), ମେ[ିବା (ମେ[), ମେଲିବା (ମେଲାର୍, ମଲାର୍), ମୋଡିବା (ମୋର୍‌ରେ, ମୁର୍‌ରେ), ରଡିବା (ଅରଡ୍ଡୁ), ଲେପେଟିବା (ଲେପେଟ୍ଟୁ), ସଢିବା (ସୋଡେ, ସୋଢେ), ଓରିବା (ସର୍‌ରେ), ହଜିବା (ହଜ୍) ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ ଧ୍ୱନି

ଟ, ଠ, ଡ,ଢ,ଣ – ଏହି ମୂର୍ଦ୍ଧନୀ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ମୂଳ ଇଣ୍ଡୋ ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାର ବା ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା ପରିବାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉନଥିଲା । ମୂଳତଃ ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାରର ଧ୍ୱନି। ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରୁ ଏହି ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ଓଡିଆ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ ଭାଷାରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅଥବା ସଂସ୍କୃତ ମାଧ୍ୟମରେ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଏହି ଧ୍ୱନିଗୁଡିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଦ୍ରାବିଡ ପ୍ରତ୍ୟୟ

ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରେ କର୍ମକାରକ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଭକ୍ତିରେ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତିରେ 'କୁ' (କ୍‌କୁ) ପ୍ରତ୍ୟୟର ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ଓଡ଼ିଆ 'କ', 'କି', 'କଇ', 'କେ' ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟର ମୂଳ ହେଉଛି ଏହି ଦ୍ରାବିଡ ପ୍ରତ୍ୟୟ । 'କୁ' ବା (କ୍‌କୁ) । ହିନ୍ଦୀ 'କୋ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ବଙ୍ଗଳା 'କେ' ପ୍ରତ୍ୟୟର ମୂଳରୂପେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦ୍ରାବିଡ ପ୍ରତ୍ୟୟ 'କୁ' ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଆ, ଆଦିବାସୀ ଦ୍ରାବିଡ଼

ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଜାତି ସହିତ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତି ଏକତ୍ର ମିଳିମିଶି ବାସ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ପାରସ୍ପରିକ ଶବ୍ଦ- ବିନିମୟ ହୋଇଥିବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏହି କାରଣରୁ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଏଗୁଡିକ ମୂଳତଃ କେଉଁ ଭାଷାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ଏହିଭଳି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓଡିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯାହା ଦ୍ରାବିଡ ଓ ଆଦିବାସୀ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏହାର କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି–

ଓଡିଆ	**ଆଦିବାସୀ**	**ଦ୍ରାବିଡ**
ଅଗାଡି	ଅଗେଡ୍‌ଡା	ଅଗାଡି, ଅଗାଡୁ
ଅଡା	ଅଡ, ଅଡା, ଅଢା	ଅଡ୍‌ଡା
ଆଡି	ଆରି	ଆଡି

ଓଡ	ଓଡ, ଓର	ଓର
କକା	କକା	କୁକୁ
କାଇ	କଲାନ୍	କୁର୍ଡୁଙ୍ଗ
ଖଲି	ଖଲ୍ଲି	କଲି
ଖାଲ	ଖାଲ	କଲ
ଚାଳ	ଚାଳ	ଚାର୍
ଚୁଆ	ଚୁଆ, ଚୁୟା	ଚୁଆ
ଚୁଟି	ଚୁଟେ	ଜୁଟୁ
ଟୋପର	ଟୋପର	ଟପ୍ପର
ଡିବି	ଡିବି, ଡିବିରି, ଡିବାରି	ଡିବି
ଢିଙ୍କି	ଢିଙ୍କି	ଢୋଙ୍କୁ
ଢୋଲ୍	ଢୋ	ଢୁଲ୍, ଢୁଲ
ତାଟି	ଚାଟି	ଟଟ୍ଟି, ତଟ୍ଟି, ତଟ୍ଟିକ
ତାଟିଆ	ତାଟିଆ	ତଟ୍ଟାମ
ପଗ	ପଗ	ପଗୁ
ପଡଉ	ପଡୁଆ	ପାଡୁ
ପାଇଟି	ପାଇଟି	ପାଇଟୁ
ପିଟିବା	ପିଟନା	ପିଟାଇ
ପିଣ୍ଡା	ପିଣ୍ଡା	ପଣ୍ଡାଲ, ପିଣ୍ଡାଲ
ପୁସି	ପୁସି	ପୁସଇ, ପୁଚ୍ଚି
ପେଟ	ପେଟ୍ଟ, ପୋଟ୍ଟ, ପୋଟ୍ଟା	ପୋଟେ, ପୋଟ୍ଟ, ପୋଟ୍ଟଇ
ବଟୁଆ	ବଟୁ	ବଟ୍ଟ,ବଟ୍ଟଲ, ବଟ୍ଟିଳ
ବାଡି	ବଡୁରେ	ବଟି, ବଡିୟ
ବିଲ	ବେଲ	ବୟଲ, ବୟାଲୁ, ବୟଲୁ
ସରୁ	ସରୁଆ	ସୁରମ

ଓଡିଆ-ଦ୍ରାବିଡ ସଂସ୍କୃତ

ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ରାବିଡଦ୍ୱାରା ଓ ଦ୍ରାବିଡ ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବା ଫଳରେ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଭାଷାରେ ବିକୃତ ଅଥବା ଅବିକୃତ ରୂପରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଏପରି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ, ଯାହାର ଆଗମ-ଉତ୍ସ ସଂସ୍କୃତ କି ଦ୍ରାବିଡ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ, କାରଣ ଉଭୟ ଦ୍ରାବିଡ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଏଗୁଡିକର ଧ୍ୱନିସାମ୍ୟ ରହିଛି । ଯଥା-

ଓଡିଆ	**ଦ୍ରାବିଡ**	**ସଂସ୍କୃତ**
ଅଗାଡି	ଆଗାଡି, ଆଗାଡୁ	ଅକାର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ରାର୍ଦ୍ଧ
ଉତ୍କଳ	ଓକ୍କଳ	ଉତ୍କଳ
କଉଡି	କଉଟି, କଉଡି, କଉଡେ	କପର୍ଦ୍ଦିକା
କଡା (ବଳା)	କଡ	ଜଟକ
କାକ	କାକି,କାକକ, କାକ୍କଇ, କାଗେ	କାକ
କାକୁଡି	କକ୍କରି, କାକ୍କର	କର୍କଟିକା
କାଲ	କେଲ	କଲ୍ଲ

କୁଡିଆ	କୁଡି	କୁଟି
କୁଢିଆ	କୁରରିଆ	କୁଷ୍ଠିକ
କୁରାଢି	କୋଟାରି, କୋଟାଳି, କୋଡାଳି	କୁଠାରିକା
କୋଇଲି	କୋଲି	କୋକିଳ
ଗହଣ	କାୟନି	ଗହନ
ଚିଙ୍ଗୁଡି	ସିଗୁଡି	ଚିଙ୍ଗଟକ
ଚିତଉ	ଚିତଇ, ଚିତ, ଚିଦ	ଚିତ୍ରାଗୁ
ଚୁଆ	ଚୁଆ	ଚ୍ୟୁତ
ଜୁଆଳି	ଜଲି	ଯୁଗପାଳି
ଡିବି	ଡିବି	ଦୀପିକା
ତଣ୍ଡ	ତଣ୍ଡେମ୍	ଦଣ୍ଡ
ନଳୀ	ନଲାଲି	ନଳୀ
ନାରଙ୍ଗ	ନବରଙ୍ଗ	ନବରଙ୍ଗ
ନେତ	ନେ଼ୖ, ନେତ୍ରମୁ	ନେତ୍ର
ପଗ	ପଗୁ	ପବ
ପଢଉ	ପାଡୁ	ପ୍ଲବ
ପରଳ	ପୁରାଇ	ପଟଳ
ପାଇଟି	ପାଇଟୁ	ପ୍ରବୃୖ
ପାନିଆ	ପିନ୍ନାଇ	ପର୍ଣ୍ଣିକା
ପିଣ୍ଡା	ପିଣ୍ଡାଲ, ପଣ୍ଡାଲ	ପିଣ୍ଡକ
ପିପଳି	ପିପ୍ପିଲ୍ଲି, ପିପ୍ପଲି	ପିପ୍ପଳୀ
ପୁଆ	ପୁୟା	ପୁତ୍ର
ପୁଷି	ପୁସଲ, ପୁଚ୍ଚି	ପୋଷିତା
ପେଟ	ପୋଟ୍ଟ, ପୋଟ୍ଟି, ପୋଟେ	ପେଟ
ଫଳ	ଫଳ	ଫଳ
ଇଳା	ବାଲାମ୍, ବଳେୟି	ବଳୟ
ବାଗ	ବାକୁ	ବଲ୍‌ଗା
ବାଟି	ବାଟି	ବାଟିକା
ବାଡ	ବାରୁ	ବର୍ମ
ବିଲ	ବୟଲ, ବୟଲୁ, ବୟାଲ	ବିଳ
ବେ଼[	ବେ଼[	ବୃନ୍ତ
ମାଙ୍କଡ	ମର୍କଟୁ	ମର୍କଟ
ମୁଛ	ମିଚ୍ଚାଇ	ଶ୍ମଶ୍ରୁ
ମୁଦୁସୁଲୀ	ମୁଡୁସନ୍	ମୃଦୁଶୀଳ
ମେଢି	ମେଡି, ମେଳି	ମେଳ
ଶବ	ଶାବ	ଶବ

ଦ୍ରାବିଡ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା

ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସି ଏମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିରୁ ଅନେକ ଉପାଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିବ, ପାର୍ବତୀ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ହେଉଛନ୍ତି ମୂଳତଃ ଦ୍ରାବିଡମାନଙ୍କର ଦେବତା । କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ଗୋପାଳନ, ହସ୍ତୀପାଳନ, ତନ୍ତ୍ର, ଯୋଗସାଧନା, ଜ୍ୟୋତିଷ ଚର୍ଚ୍ଚା ଇତ୍ୟାଦି

କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ଯ ଦ୍ରାବିଡମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିଲା ବୋଲି ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ଭାବର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଏମାନେ ଏକ ଲିପିର ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏହି ଲିପିର ଏକ ବିକଶିତ ରୂପ ହେଉଛି ତାମିଲ୍ ଲିପି । ତେଣୁ ଦ୍ରାବିଡ ଭାଷା ଅଢେଇ ହଜାର ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଚୀନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ ।

୧୬.୭ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ।

୧୬.୮ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର ।

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୧୬.୯ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ସପ୍ତଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୭.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୭.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୭.୨ ସରକାରୀ ଭାଷାରୂପେ ଯାବନିକ ଭାଷା

୧୭.୩ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ

୧୭.୪ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ

୧୭.୫ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବର ବିଭିନ୍ନ ଆଧାର

୧୭.୬ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦାବଳୀର ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିବେଚନ

୧୭.୭ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଭାବ

୧୭.୮ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖ, ପତ୍ରିପତ୍ରିକା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର

୧୭.୯ ନିଷ୍କର୍ଷ

୧୭.୧୦ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୭.୧୧ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୭.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ, ଶୈଳୀ ଓ ଆଙ୍ଗିକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ଓ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ବହୁକାଳ ଧରି ପାରସୀକ ଓ ଆରବୀୟ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଥିଲା । ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଖଜଣାପାଉତି, ରସିଦ, ହାଣ୍ଡନୋଟ୍, ସନନ୍ଦ, ଦାନପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ --ପାରସିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଆମ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଓ କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଭାଷାରୂପେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିପାରିଅଛି । ଆରବୀ, ପାରସିକ ତୁର୍କ ଆଦି ଭାଷାଗୁଡିକ ଯାବନିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

୧୭.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ପ୍ରଥମ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ହେଉଛି ମୁସଲମାନ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶାସନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ର ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନରପତିମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସମରନୀତି ଓ ରାଜନୀତି ବିଚକ୍ଷଣତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ମୁସଲମାନ ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ପଡୋଶୀ ପ୍ରଦେଶରୁ ଜଣେ ଅଧେ ମୁସଲମାନ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ବିବରଣ ଅନୁସାରେ ଉତ୍କଳର କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ନରପତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେଶରୀ (୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ) ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ସେହି ଭୂମିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପଠାଣକୁ ଲେଖିଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରୁ ରାଜା କହିଥିଲେ ''ତୁ ଜାଣୁ, ସେ ପଠାଣ ଜାଣେ ।'" ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ଜଣେ ଅଧେ ପଠାଣ ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ତୃତୀୟ ଅନଙ୍ଗଭୀମ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ (ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ) ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ତା' ପରେ ଦିଲ୍ଲୀର ସମ୍ରାଟ ମହମ୍ମଦ ବିନ୍ନ ତୋଗଲକଙ୍କର ଉତ୍ତରାକାରୀ ଫିରୋଜଶାହ ତୋଗଲକ୍ ୧୩୬୦ ଖ୍ରୀ:ରେ ଓଡ଼ିଶାର ବାରାଣସୀ କଟକ ବା ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରି ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର ଚଳାନ୍ତି । ଏ ସଂପର୍କୀୟ ବିବରଣୀ ସିରାତି ଫିରୋଜସାହି ଓ ତାରିଖ -ଫିରୋଜ-ସାହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଏହାପରେ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ, ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ, ଚକ୍ରପ୍ରତାପ ଓ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ସହିତ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ସଂଘର୍ଷ ଦେଖାଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣରେ ବାହାମନୀ ଓ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ଏବଂ ଉତ୍ତରରେ ବଙ୍ଗର ସୁଲତାନମାନେ ବାରମ୍ବାର ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଶେଷରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଶା ମୁସଲମାନ (ବଙ୍ଗଳାର ଆଫଗାନ) ଶକ୍ତି ଆଗରେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଇଛି । ଶାସନର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁସଲମାନମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ସଚେଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି । ବାରିପଦା ମ୍ୟୁଜିୟମରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ୧୫୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଏକ ଦ୍ୱୈଭାଷିକ ଅଭିଲେଖରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ପାରସିକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାରର ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାରର ମାତ୍ର ୨୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ମୁସଲମାନମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାରସିକ ଭାଷା-ପ୍ରଚଳନର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲେ ।

୧୭.୨ ସରକାରୀ ଭାଷା ରୂପେ ଯାବନିକ ଭାଷା

ନାଗପୁରର ମରହଟ୍ଟାମାନେ ୧୭୫୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବଙ୍ଗର ସୁଲତାନ ଆଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ।୧୭୫୧ରୁ୧୮୦୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ମରହଟ୍ଟା ଶାସନ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା। ମରହଟ୍ଟାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଶାସନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ପାରସିକ ଭାଷାକୁ ହିଁ ସରକାରୀ ଭାଷା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ର ଅତି ନଗଣ୍ୟ । ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଜମା ଓ ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ର, ରସିଦ, ପାଉତି, ହାଣ୍ଡନୋଟ, ସନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ଯାବନିକ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଯାବନିକ ଓ ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବା ଯାବନିକ ଓ ମରହଟ୍ଟା ଉଭୟ ଭାଷାରେ ଏଗୁଡିକ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ।

୧୮୦୩ରୁ ୧୮୨୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ରେଭିନ୍ୟୁ ବୋର୍ଡର ସଦସ୍ୟ ଥିବା ବି.ଜି.ଟଏନବି ତାଙ୍କ A Sketch of the History of Odisha from 1803 to 1828 ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଇଂରେଜମାନେ ୧୮୦୩ ଖ୍ରୀ.ରେ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର କଚେରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଫିସମାନଙ୍କରେ ପାରସିକ ଭାଷା ସରକାରୀ ଭାଷାରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ୧୮୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପୁର୍ବରୁ କମିଶନରମାନେ ବେଶବାସୀଙ୍କୁ ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ତଥା ପାର୍ସୀ ଭାଷାରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ବି.ସି. ରାୟଙ୍କର Odisha under the Marathas ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ୧୮୦୩ରୁ ୧୮୨୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନକାଳରେ ଆଇନ୍ କାନୁନ୍ ସବୁ ବଙ୍ଗଳା ଓ ପାର୍ସୀ ଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୨୮ରେ Ewer ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ କେଉଁ କଚେରୀର ଭାଷା ଥିଲା ମୁଖ୍ୟତଃ ପାର୍ସୀ। ଏହିପରି ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାରସିକ ଓ ଆରବୀୟ ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ଓ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥିଲା ।

୧୭.୩ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ:

ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ମଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପାରସିକ ଓ ଆରବୀୟ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଲେଖ ତଥା ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରୁ ପାଉ।

୧୪୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲେଖରେ ଦାତାଙ୍କ ନାମ ହେଉଛି 'ଲଡ଼ୋଉ ସୁରତ୍ରାଣ' । ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲେ ମଧ ତାଙ୍କ ନାମଟି ଯାବନିକ ମନେହୁଏ । ଏଥିରେ ଦାତାଙ୍କୁ ଲଢ଼େଇପ୍ରିୟ ସୁଲତାନ ଭାବରେ ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଇଛି । ତତପୂର୍ବରୁ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସଂସ୍କୃତ ବିଶାରଦ ଉତ୍କଳୀୟ କବି ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ ତାଙ୍କର 'ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ'ରେ ସୁଲତାନ ଅର୍ଥରେ ସୁରତ୍ରାଣ ଶବ୍ଦ ଓ ନାମବାଚକ ଆଲାଉଦ୍ଦିନ ଅର୍ଥରେ ଆଲାବଦ୍ଦୀନ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି –

(କ) "ଗଙ୍ଗାଭ୍ୟସି ସୁରତ୍ରାଣ ତବ ନିଃସାନ ନିଶ୍ୱନଃ
ସ୍ନାତୀ ବାରିବଧୂ ବର୍ଗ ଗର୍ଭ--ପାଚନ-ପାତକୀ ।''

(ଖ) "ସନ୍ଧୌ ସର୍ବସ୍ୱ ହରଣଂ ବିଗ୍ରହେ ପ୍ରାଣନିଗ୍ରହଃ
ଅଲାବଦୀନ ନୃପତୌ ନ ସନ୍ଧି ନ ଚ ବିଗ୍ରହଃ ।''

ପୁରୁଷୋ©ମ ଦେବଙ୍କର ଏକ ଶିଳାଲେଖରେ 'ମୁକାବିଲା' ଓ 'ତିଆରୁଅଛୁ" ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି । ଏହିଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ଯଥାକ୍ରମେ ଆରବୀ 'ମୁକାବିଲାତ୍' ଶବ୍ଦ ଓ 'ତୈୟାର୍ କ୍ରିୟାରୁ ଆସିଅଛି । ୧୫୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଜପରାସି" ଶବ୍ଦଟି ପାରସିକ 'ଚପରାଶି' ଶବ୍ଦରୁ ଉଦ୍ଭୂତ । ୧୫୪୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅନ୍ୟ ଏକ

ଶିଳାଲେଖରେ ବ୍ୟବହୃତ ହ୍ରଦ, ସରିହଦ,କମଦ, ଶବ୍ଦ ତିନୋଟି ଯାବନିକ । ହ୍ରଦ (ସୀମା) ଆରବୀ, 'ହଦ୍'ରୁ ସର (ପ୍ରଧାନ) ପାରସିକ 'ସର'ରୁ ଓ କମଦ (ମୂଲ୍ୟ) ଆରବୀ 'କିମତ୍'ରୁ ଉତ୍ପାରିତ । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭ (୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରିସାରିଥିଲା।

ରେକର୍ଡ଼ ପତ୍ରରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ:

୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜତ୍ୱକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ପାରସିକ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କଚେରୀ ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା କଥା ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚିତ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟ ଭାଷା ଓ ଲିପିରେ ଲିଖିତ ଅସଂଖ୍ୟ ବଏନାମା, କବଲା, ପଟ୍ଟାପାଉତି, ରସିଦ, ଆଜ୍ଞାପତ୍ର ଓ ଦାନପତ୍ର ଆଦି ଏଯାବତ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଗୃହେ ଗୃହେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଅଭିଲେଖାଗାର , ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଓ ବାରିପଦା ସଂଗ୍ରହାଗାର ପ୍ରଭୃତିରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଅଭିଲେଖ ସଂଗ୍ରହୀତ ଓ ସଂରକ୍ଷିତ ଯହିଁରେ ପାରସିକ ଭାଷା ଓ ଲିପି ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସହିତ ପାରସିକ ଭାଷା କ୍ଷୀରନୀର ପରି ମିଶି ରହିଛି। ଅଳ୍ପ କେତୋଟିର ନମୁନା ଏଠାରେ ପ୍ରଦ© ହୋଇଛି ଓ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ରେଖାଙ୍କନଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନାଇ ଦିଆଯାଇଛି।

(୧) ''ଦିଆନ ମୀରୀଜା ସଇଦ ବେଗମଙ୍କୁ ଶ୍ରୀହସ୍ତ ପତ୍ର । ବଡ଼ ଦଦାଇ ଠାକୁରେ ଯେ ପରମାନନ୍ଦ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କୁ ଗୋଚର୍ମ ଦାନ ଗୋ୧ଙ୍କା ଭୁମୀ ପଂସୀ ବା ୨୫ଟୀ ଆଗ୍ୟା ଦୈ ଥିଲେ ଏ ଭୂମୀ ଏ ପାଇ ନଥିଲା । ଏବେ ଏ ଭୂମି ପୁନର୍ଦାନ ଆଜ୍ଞା 'ଦେଲୁ' । ଜୀବତ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ଦାନ ଭୋଗେ ଏହାକୁ ଆଏ କରାଇବ ।

(୨) ସମସ୍ତ ଅଠଙ୍କ ସ୍ନ ୧୨୦୯ ସାଲେ ରବୀସାନି ୧୭ ତାରିକେ ସୁଖୁନଇ ବିସେ ରତନାକର କାନଗୋଇ ଓ ... ଏ ନିମନ୍ତେ ଭସ୍ନତ୍ରେୟ ପତର ଲେଖିଦେଲୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭ ତାଲୁକ ବାକୀ ପାଇକାସ୍ତାର ଲାଗିଲାକୁ ଆମ୍ଭ ତାଲୁକ ଖଦୁକାସ୍ତା ଝାଡସପୁର ରକବାରୁ ଅରାଜିବଜଂର ଜମା ଖାରାଜୀ କୋଠଘର ଡିଆରି ଦରପଦିକେ ଚଉବିଶି ଦସ୍ତ ପଦିକାରେ ଜମି ବାଇସି ମାଂ । ୨୨ ଗୁଣ୍ଠ ଛ ବିଶୁଆ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିକି କାଳ ଉଚ୍ଛିତ ପ୍ରମାଣେ ଧନ କଉଡ଼ି ଏକୋଇସି କା ୨୧ ମାଣ ନଅପଣ ନେଇ ସରକାର ବାଲି ତଲେ ପୁରୁଷୋ©ମ ସେନାପତୀଙ୍କ ତହବିଲରେ ଦାଖିଲ କଲୁ । ତୁମ୍ଭେ ଏ ଜମିରେ ଘର କରି ନାନା ମହାସୁଲ ଗଛ ବୃକ୍ଷ ଲଗାଇ ଜୀବତ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ଅମଲ କରିବ ।....... ଏ ଜମି ବିକା ଭସ୍ନ କ୍ରେୟ ପତର ରତନାକରା କାନଗୋଇର ସହି ଚକବନ୍ଦି ।

୪/ଇସାଦ -ଲୋକନାଥ ଦାସ ଗୋମସ୍ତେ

ନରେନ୍ଦ୍ର ରାୟ କାନଗୋୟ ସଦରଇ କବଲା ସହି

କୃପାସିନ୍ଧୁ ମାହାନ୍ତି ମୋହରିର

ଓଡ଼ିଆ ସିରସ୍ତେ ବାଜେ ଆରାଜୀ

ବ୍ରିଟିଶ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭ ପରେ ୩୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ ପାରସିକ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କଚେରୀ ଭାଷା ଥିଲା । ୧୮୪୦ ମସିହା ଜୁନ୍ ୧୮ ତାରିଖରେ ଲିଖିତ ମକଦମା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଏକ ସରକାରୀ ପତ୍ର ଏହାର ଅଭ୍ରାନ୍ତ ନମୁନା । ଏଥିରେ ସ୍ନ, ମସିହା, ତାରିଖ, ଯିଲେ, ବାହାଦୁର, ମାଫୀକେ, ମକଦ୍ଦମା, କାଗଜ, ଲାଖରାଜ, ଜମି, ବାହାଲୀ, ହଜୁର, ମହସୁଫଡ଼, ସନ୍, ରବକାରୀ, ଉପୁହାତ, ମଟକୁରକୁ, ମୁଦାଲ, ଦଖଲ, ତଜବିଜ, ଖତିଆନ, ହାସିଲ, ଆଇନ, ହୁକୁମ, ମାଫିକେ, ଜୁରୁର୍, ନକ୍ସା, ଭେଯାଯାଉ, ସାହେବ, ନକଲ, ଓ୍ୱାର୍କଫକ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବାରମ୍ବର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ୧୪୭ ଶବ୍ଦ ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ପତ୍ରରେ ୬୮ଟି ଶବ୍ଦ ହେଉଛି ଯାବନିକ । ସରକାରୀ କାରକ ପତ୍ରରେ ଯାବନିକ ଭାଷାର କେତେଦୂର ପ୍ରଭାବ ଥିଲା, ଏଥିରୁ ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

୧୭.୪ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ:

କେବଳ ଅଭିଲେଖ ବା ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ନୁହେଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଶହେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ବଚ୍ଛା ଦାସଙ୍କ କଳସା ଚଉତିଶାରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମେ ଯାବନିକ 'ଫରମାଣ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖୁ।

'ଫରମାଣ ଦେଇଛନ୍ତି ହେମନ୍ତେ ରାଜନ

ଫାଇ କେତେ କହିବା ଗୋ ସେହୁ ବଡ଼ ଜଣ।'

ଏହି ଫରମାଣ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆଦେଶ ବା ଆଦେଶପତ୍ର।

ପଂସଖା ଯୁଗର ଅତିବଡ଼ୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭାଗବତ ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧରେ 'ଅଗର ଏକ ବ୍ୟବହୃତ । ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ଅଗୁରୁ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲେ ହେଁ ଆରବିକ 'ଅଗର' ସହିତ ଏହାର ମେଳ ଅଧିକ।

'ଅଗର ଧୂପ ଦେଇ ପାଶେ । ପାଦ ପୋଛନ୍ତି ପୀତବାସେ ।'

ସେହି ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର କବି ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଶୂନ୍ୟସଂହିତାର ଏକ ଭଜନରେ ତୁରୁକ ଅଲେଫ ଦୁଇଟି ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି –

''ହିନ୍ଦୁ ଭଜେ ଅଲେକ, ତୁରୁକ ଭଜେ ଅଲେଫ

ଏଣୁ ଅଲେଫ ତେଜି ଅଲେଖ ଭଜ ହେ ।''

ପଂସଖା ଯୁଗର ଅନ୍ୟତମ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ଦାସଙ୍କର ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁମ୍ଫ ଶବ୍ଦଟି ଯାବନିକ । ଯଥା :-

''ପନ୍ଦର ଦିନ ଅଣସରେ, ରହନ୍ତି ଗୁମ୍ଫ ସରଘରେ ।''

ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ କେଶରୀ ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ବିବରଣ ପୂର୍ବରୁ ରାଜଭୋଗ ଇତିହାସର ବର୍ଣ୍ଣନାବେଳେ ମୁଗଲେ, ପାତିସା, ଅମୁରା ଆଦି ଅନେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । ଯଯାତି କେଶରୀଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଗଲ, ପାତିଶା ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । ଏହାଛଡ଼ା ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଯାଇପାରେ, ଯଥା : ଡିଲି, ନବାବ, ଦିଆନ୍, ସଲାମ, ଫରଜ, ନସକର, ସୁବା, ଇମାମ୍, ମକରମ୍ ଖାଁ, ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍, କିଲା, ଅମଳ, ଖର୍ଚ୍ଚ, ବରତନ ଇତ୍ୟାଦି ।

କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ (୧୭ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉ©ରାର୍ଦ୍ଧ ଓ ୧୮ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ) ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ —ସମକକ୍ଷ ସମୃଦ୍ଧ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ସଂସ୍କୃତାଭିସାରୀ ଶବ୍ଦଗୁମ୍ଫନ ଥିଲା ତାଙ୍କର ପରମ ଧେୟ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦସରଣୀର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପଥିକ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ମଧ୍ୟ ଓଡିଆ ଜନଜୀବନ ସହିତ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡିତ କେତେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦକୁ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ କାବ୍ୟର କେତେକ ପଦକୁ ଦୃଷ୍ଟିଆଗରେ ରଖାଯାଉ- ଉଂ ରଖିଛି କେଚୁଆ ଅତରେ, ପିନ୍ଧିଛି କେ ଅତଲମ ଲହଙ୍ଗା ଉପରେ, ସୁ-ନାସୀରଙ୍କ ଏହି ଗୁମାନ । ଖୁରି ମାରିବାରୁ ଜ୍ୟୋତିଷ କି ସେ ? ବାଜ ବହିବାରୁ ଶିକାରୀ ଛବି ନିଶାରେ ଦ୍ୱିପମାନ ଚମକିଲେ । ସୁରଙ୍ଗତର ହୋଇ ତରବାରି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଭକ୍ତକବି ଅଭିମନ୍ୟୁ (୧୭୫୭-୧୮୦୬) ଦିବ୍ୟ ଅଦିବ୍ୟ ଭାଷାରେ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିବା ପଦ୍ଧତିକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରଚୁର ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ସହ ଆରବୀ, ଫାରସୀ ଓ ତୁର୍କୀ ଶବ୍ଦର ସମାହାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯଥା – ବାରୁଦ, ତବଲ, ଜୁହାର, ଚାକର, କାଗଜ, ବାଜୁ, କଡ଼କା, ପଟୁଆର, ପୀକଦାନୀ, ଦରକାର, ବଦାଉ, ଟକମ, ମିନହା, ବଜାର, ଚୋଖ, ତରୁଆର, ଅସୁଆର ଟଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ (୧୭୮୯-୧୮୪୫)ଙ୍କର ଚମ୍ପୁରେ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ୩୪ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗୀତବିଶିଷ୍ଟ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂରେ ସଂସ୍କୃତପ୍ରାଣ କବି ବଳଦେବ ରଥ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧଶତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ସେତିକିବେଳକୁ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କିପରି ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆସନ ବାଛି ନେଇଥିଲା ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ । ତାଙ୍କ ଚମ୍ପୂରେ ଖରାପ, ଖିଆଲ, ଦରଦ, ବାରୁଦ, ହୁକୁମ୍, ସମଜ୍, ଜହର, ବାଦସା, ଫରମାସ, ଠାକୁର (ତୁର୍କୀ ତେଗିନ୍ ଶବ୍ଦଜ) ମରଜି, ରାଜି, ଦିବାଲା, ତାଜ, ଟାକର, ଫତୁରୀ ଖୋର, ଆଖର, ଫରିଆଦ, ଫରୁଆ, ଫଉଜ, ଫରମାସ, ଫଜିତ୍, ଫୁରୁଣା, ଫୁକାରା, ପୀକଦାନି, ଜୁରି, ଆବୁର, ହଜାର ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ କବିଙ୍କର ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଚମ୍ପୂ ଛଡା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନାରେ ଚାକର, ନଉକରୀ, ତରୁଆର, ଜୁହାର, ମାଫିକ, ଡକାଇତ, ନିଆଜ, ଚାବୁକ୍ ଚୋପଦାର, କରାଟ, ପହିଲୁ ପ୍ରଭୃତି ଯାବନକ ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତକର ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ କଥାକାର ଓ କବି ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ରଚନାରେ ଫାର୍ସୀ ଓ ଆରବୀୟ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଖ୍ରୀ: ୧୭୮୧ରେ ରଚିତ ତାଙ୍କର ସମର ତରଙ୍ଗରେ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାଧିକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯଥା –ପ୍ରଥମ ଚାନ୍ଦରେ ସରବରା, ଘୋସ୍‌ସା (ଗୋସ୍‌ସା), ଓକିଲ, ନସ୍କର, ଇନାମ, କନାଟ, ଖରଡ଼, କମାଣ, ତଲାସି, ଚାରିବାମା, ହାଉଦା, ଅମାରୀ, ସମିଆନା, ଜଜାଲ୍, ଜମ୍ବୁର, ଗରନାଳ, ଗାରଦୀ, ଜାମୁକୀ, ବେଲାଦାନୀ, ନୌବତ୍, ନାମରଦ, ଲୋଟା, ଦ୍ୱିତୀୟ ଛାନ୍ଦରେ ସୁସନ୍ଦୀ, ମୁରାତମା, ମୁରାତବ, ମୁରାତପ, ତୁର୍‌କି, ଇରାଜୀ, ସାଏତ୍, ଲକିବ, ଚୋପଦାର, ମୁରୁଜା,ଗର୍ଦ୍ଦନ, ହିମ୍ମତ, କାତରନିଶା, ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦରେ କମାଣ, ସରଦାର, ଗୁନାହ, ୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦରେ ଅଲା, ପ*ମ ଛାନ୍ଦରେ ତାରା, କୁରନିସ୍, କିଲ୍ଲ (କିଲ୍ଲା), ହୁନ୍ଦର, ୬ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦରେ ଫତେ, ମାଇନା ୭ମ ଛାନ୍ଦରେ ଚାକର, ଖିଲମତ, ହଦ, କୁମେଦାର, ସୁବେଦାର ଇତ୍ୟାଦି ।

ସେହିପରି 'ଗୁଣ୍ଡିଜା ବିଜେ'ରେ କବୁଲ୍, କୁର୍ଣ୍ଣିସ୍, ଖିଦମତ୍‌ଗାର୍, ଖବରଦାର୍, ଖୁସବୁ, ରଗିବ, ଗାଳିଗୁଲଜ୍, ଚିଡ଼ିଆ, ଜାହାଜ, ଜବାନୀ, ତମ୍ବୁରା, ତେଜପାତ ତୋଷକ୍, ତକିୟା ଦରୋଜା, ଫୁକାର୍, ବକ୍‌ସିସ୍, ବାଜୁବନ୍ଧ ଆଦି ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପାଲା ବା ଷୋଳପାଲାର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଯାବନିକ ଭାଷାର ଏକ ମିଶ୍ରିତ ରୂପ । ଏହାର ରଚୟିତା କବି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଆନୁମାନିକ ସମୟ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ । ଏହି ପାଲାରେ ଉଜୀର, ଖୋଦା, ଖଲାସ୍, ଗୁଲାବ, ଜାହାଜୁ, ତୋପଦାର, ତରବାରି, ଦାରୋଗା, ଦରିୟା, ପୀର୍, ପାତିଶା, ଫକୀର, ଫତୋ, ଫଉଜ୍, ରୋଜଗାର, ଶିରନୀ, ଡୁକୁମ୍ ଆଦି ବହୁ ଯୋବନିକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

ଉତ୍କଳ ଘ[। ଯଦୁମଣି (୧୭୮୧–୧୮୬୬)ଙ୍କ ରଚନାରେ ମଧ ଗୁମୁଟ, ବଜାର, ବଜାରୀ, ଶସ୍ତା, ନିଶାଣ,ଦାନା, କମର, ଧପଟ, ଗରିବ, ଟଙ୍କା, ଖରାବ, ମଜୁରୀ, ହାଜର, ତର୍କାରି, ଦରଜ, ମରଜି, ଜମି ପ୍ରଭୃତି ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି ।

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ କଥାସମ୍ରାଟ ଫକୀର ମୋହନ, କବିବର ରାଧାନାଥ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗ୍ରାମଶଙ୍କର ଓ ନାଟ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ନିଜ ନିଜ ରଚନାରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଫକୀର ମୋହନଙ୍କୁ କମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ, ଲଛମା, ମାମୁ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚି© ଆଦି ଉପନ୍ୟାସରେ ଓ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ, ସଭ୍ୟ ଜମିଦାର ଆଦି --ମାନଙ୍କରେ ଅବଶୋଷ, ଅଝାଲ, ଅମିନ, କଦରବାନ୍, ବରକନ୍ଦାଜ, କସରତ୍, କରାମତ୍, ଖସରତ୍, ଖରାପ, ଗୁହା, ଗଫଲିୟତ୍, ଉପରାସୀ, ଚପକନ, ଚାକର, ଚାବୁକ୍, ଚାଦର, ତାଲାକ, ଚିଲମ, ଚିଜ, ଜଖମ,ଜବତ, ଜମା, ଜାରି, ଜଲ୍‌ଦି, ଜବାବ, ଜାହାଜ, ଜାଗିବୁ, ତାରିଖ, ତରଫ, ତହବିଲ, ତାଗିଦ, ତାନପୁରା, ତାରିଫ, ତିଆର, ତଲାସ, ଦଖଲ, ଦଫା, ଦସ୍ତୁ, ଦମ୍ଭ, ଦରଖାସ୍ତ, ଦରକାର, ଦଲିଲ, ନାମା, ଜାନ୍ ଜାଲ୍, ଜିନିଷ, ଜିଲ୍ଲା, ଜରୁ, ଜାହି, ଜମିଦାର, ଟଙ୍କା, ହଳାଇତି, ତାଲୁକା, ତଇବ, ତବଲା, ତମାମ, ତାମସା, ତରକାରି, ଦସ୍ତଖତ, ଦଉଲତ, ନଗଦ, ନିଜର, ନାଜର, ନବାବ, ନଉକର, ନିଶାପ, ପରଦା, ପ୍ରଗଣା, ପସନ୍ଦ, ପେଷା, ପୋଷାକ, ଫକୀର, ଫରମାସ, ଫସଲ, ଫନ୍ଦୀ, ଫିରିଙ୍ଗି, ଫି, ଫିକର, ଫୁରୁସତ୍, ଫଉଜ

ଫଇସଲା, ଫୌଜଦାରୀ, ବନ୍ଦର, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ବାବତ, ବଜାର, ବାଗାନ୍, ବାଦଶାହା, ବାକୀ, ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ବକ୍‌ସିସ୍, ବଦଳ, ବାହାଦୁର, ବିଚରା, ବେମାର୍, ବେଶି, ବସ୍ତାନି, ମାଲିକ୍ ମାଲିକିଆଡ଼, ମେହେରବାନୀ, ମୁତାବକ, ମଜା, ମଞ୍ଜୁର, ମନା, ମରଦ, ମାଲ, ମସଲା, ମସିହା, ମହଲ, ମାଫିକ୍, ମୁକ୍‌ର୍ରି, ମୁକାବିଲା, ମୋଗଲ, ମୁନ୍‌ସି, ମୁନିବ, ମୁରବି, ରାହାଜାନୀ, ରିସଓ୍ୱତ୍, ଲିହାଜ୍, ସାଲେତମାମ, ସାରପୋସ୍, ସାହାଓ୍ୱାଜା, ସରହଦ୍, ସରକାର, ସଲାମ ସୁ, ସଫା, ସାଲ, ସାଫି, ହୁରମ୍ମତ, ହକ୍, ହାକିମ, ହଳମ, ହଜାର, ହାଶ, ହିସାବ, ହୁକ୍‌କା, ହଇରାଣ ପ୍ରଭୃତି ଶହ ଶହ ଶବ୍ଦ ଭରି ରହିଛି । ପେଟେ[ମେଡିସିନ୍ ପରି ଏକମାତ୍ର ଗଳ୍ପରେ ଫକୀରମୋହନ ହୁକୁମ୍, ଅନ୍ଦାଜ, କଦମ, ନଜର, ଖୁସି, ଡେବିରି, ରୋଜରୋଜ, ମଦତ୍, ଫିସାଦ, ବେମାରି, ଚାକିରି, ଟଙ୍କା, ବରବାଦ, ହଜାରେ, ଧୋକା, ଚାକର, ମୁସ୍କିଲ୍, ଫିର୍କ, ବଗି, ଫେ, ବେମାର, ଠାକୁର, ବାଦ, ମୁରୁକି, ଖରାପ, ଖବରଦାର, ଖପା, ସଜିଲ, ଜାକି, ଢ଼େ, ଜୁହାର, ସଲା, ଖରଚ, ମଜାଦାର, ସମନ୍ଦାର, ସାବାସ, ଦୋସ୍ତ, ଫତେ, ଦୋସ୍ତି, ମଜେଦାର୍, ଉସ୍ତାନ୍ ରକମ, ମେହେରବାନୀ, ମାଲ, ଧୁମ୍, ହୁକ୍‌କା, ମାଲ, ଅସଲ, ମଜା, ହୁସିଆର, ମଜୁରି, ପସନ୍ଦ, ମୌଜ୍, ଜବାବ୍, ମରଦ୍, ଜାଗା, ଖେଉରି, ଚାକରାଣୀ, ଖୁସି, କିତାପ, ଖବରକାଗଜ, ତାମସା, ବଦ୍, ନିଶାଖୋର, ବଦଖୁଆଲ୍, ଜମିଦାର, ମାଲମତା, ନଗଦ, ଜମିଦାରୀ, ମସ୍କରିଆ, ବଦଖୁଆଲି ପ୍ରଭୃତି ଶହେ ପାଖାପାଖି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ରଚନା ମୁଖ୍ୟତଃ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦବହୁଳ ଥିଲେ ହେଁ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ସାରକ କବା ଏ ରୋଗ ରହିଛି, କାଳ ସେତେ କହିକୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏକ ଆଦୃତ ଆସନ ଲାଭ କରିସାରିଛି । ତାଙ୍କର ସଭା । ଏହି କାବ୍ୟରେ ଅପର ପ୍ରକ = ବରବାର ଶବ୍ଦଟି ହିଁ ସାବନିକ (ପାରସିକ) ଶବ୍ଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ରାଜସଭା ବା ସଂକ୍ରାନ୍ତ-ସଭା । ଏହି କାବ୍ୟରେ ଅତର, ଅନେକ ଆସାମୀ, ଓକିଲ, କଜିଆ, କାବା, କାବୁ, କୋକେଇ, କାଗଜ, ଚାକର, ଚଷମା, ଚାବି, ଚେହେରା, ଜଙ୍ଗ, କାଁକ୍, ଜରିମାନା, ଜମି, କଳ ତରାଜୁ, ତଇବ, ତୁଫାନ, ତୋପ, ତଲବର, ତୋଡା, ତକମା, ଦୁନିଆ, ଦାବୀ, ଦରବାର, ଦରମା, ଧୁମ୍, ନାରଖାନା, ପରସ୍ମାନା, ପେଷ୍ଟ] ପୋଷାକ, ପର୍ବ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ବାବୁ, ମହଲଡ୍, ମେଓ୍ୱା, ମଜୁରି, ମଉରୁସୀ, ମାମଲା, ମେବା, ମଜୁରା, ମାଇଖାନା, ରୋମାଲ୍, ରଦ୍ଦ, ରହ- ଲାଲ୍, ସାହେବୀ, ସୁଆର, ସାଲ,ସବାର, ସଇସ, ହିସାବ, ଝାଜର ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସହ ତାଳ ଦେଇ ନିଜର ସ୍ଥିତିକୁ ଜାହିର୍ କରିଛି । ରାଧାନାଥଙ୍କର ମହାଯାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତାଲକ ଶବ୍ଦଟି ମଧ୍ୟ ଯାବନିକ ।

ରାଧାନାତୋ©ର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଯେଉଁ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କୃତିମାନଙ୍କରୁ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିଜସ୍ୱ ହୋଇସାରିଛି । ଆଜି ଆମେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଶହ ଶହ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁ, କିନ୍ତୁ ତାହା ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଆମ ମନରେ ତିଳେ ହେଲେ ଭାବାନ୍ତର ଜାତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବରଂ ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୁ ଆମେ ବିଦେଶୀ କହି ଜାଣି ଜାଣି ପରିହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲାବେଳେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦକୁ ଆମ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ବୋଲି କହୁ ।

୧୭.୫ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବର ବିଭିନ୍ନ ଆଧାର

ଏହି ଯାବନିକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଭାଷା ଭାଷା ଭିତରକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରୋଟି ଧାରାରେ ପ୍ରବାହିତ-ପ୍ରଶାସନିକ, ବାଣିଜ୍ୟିକ, ଧାର୍ମିକ ଓ ସାମାଜିକ ।

ପ୍ରଶାସନିକ ଆଧାର

ପ୍ରଶାସନିକ ଆଧାରକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ - । – ବିଚାର ବିଭାଗ, ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଓ ନିରାପ©ା ବିଭାଗ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଶବ୍ଦ ବିଚାର ବିଭାଗ, ରାଜନ୍ୱ ବିଭାଗ ଓ ନିରାପ© ବିଭାଗ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆସିଛି । ଅରଜି, ଅସର ଅମଳ (ଶାସନ), ଅଭିଆର, ଅଦାଲତ, ଅମାନତ, ଇଜଲାସ, ଉଜିର, କାଜି, ଜାନୁନ୍, କାଇଲି,

ଜସୁର, କାଏମ, କୈଫୟେତ୍, ଖାରଈ ଖଲାଷ୍ଟ, ଖାତନାସ୍, ଖୁଲାଫ, ଖୁରାଜ, ଖୁସାମତି, ଗଫଲ୍ତ, ଗାଏବ, ଜବାତ୍, ଜାଲ, ଜରୁର, ଜାମିନ୍, ଜାହିର୍, ଜିମା, ଜୁଲମ୍, ଜେରା ଜମାନତ୍, ତଢିବିଜି, ତାମିଲ୍ (କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ), ଦଫା, ଦରବାର, ଦରୁଆନ୍, ନଜିର୍, ନାଲିସ୍, ନିଢାମଥ, ନିଶାପ, ନଜରବନ୍ଦ୍, ପରୁଆନା, ଫଇସଲ, ଫୌଜଦାରୀ, ବାଙ୍କୀ, ମିସଲ, ମକଦ୍ଦମା, ମୁନ୍‌ସିଫ୍, ଓକିଲ, ମହକିଲ, ରଦ୍ଦ, ରଫା, ରାଜିନାମା, ରାୟ, ରୁବ୍‌କାର, ସୁଅଲ, ସଜ୍, ସଫେଇ (ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ), ସାବୁତ୍, ସମନ୍, ସାଲିସ୍, ହଲପ, ହାକିମ, ହାଜିର, ହୁକୁମ୍, ହଜୁର ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବିଚାର ବିଭାଗଦ୍ୱାରା, ଆବାଦ ଅବକାରୀ, ଅମିନ, ଆମଦାନୀ, ଇଜରା, ଇଣ୍ଡିହାର ବା ଇସ୍ତରା, ଇନାମ, ଇଲାକା, କବଲା, କରଜ, କାନୁନ୍‌ଗୋ, କିଲା, କିସ୍ତି, କିସମ୍ଭ ଖାଞ୍ଜାସ୍ତ, ଖଜଣା, ଖାତା, ଖରିଦ, ଖରିଫ୍ ଫସଲ, ଗଜା, ଗସ୍ତ, ଚପରାସି, ଜମା, ଜରିବ, ଜାଗିରି, ଜିଲା, ଜରିମାନା, ଜମି, ଜମିବାର, ଜମାବନ୍ଦୀ, ତାଲୁକ, ତଗାବୀ, ତଫସିଲ, ତହବିଲ୍, ତହସିଲ, ତହସିଲଦାର, ଦଖଲ, ଦପ୍ତର, ଦରଖାସ୍ତ, ଦଲିଲ, ଦସ୍ତଖତ, ଦେୱାନ୍, ଡିହ୍ନ, ନକ୍ସା, ନଗଦ, ନକଲ, ନାଏବ, ନବିସନ୍ଦା, ପ୍ରରଣା, ପିଆଦା, ପେସ୍କାର, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ମହଲ, ମାହାସୁଲ, ମୁକଦ୍ଦମା, ମ୍ୟୁକରିର, ମୁକାମ, ମୁକ୍ତିଆର, ମୁନ୍‌ସୀ, ମୋହରିର୍, ଲାଖରାଜ, ସଦର, ସନନ୍ଦ, ସରଦାର, ସରହଦ ଓ ହିସାବ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଓ ଦାରୁଗା, ମୁନ୍‌ସି, ଜମାବାର, ଥାନା, ପିଆଦା, ସିପାହୀ, ହାବିଲଦାର, ଫୌଜ, ହୁଲିଆଜାରି, ଇତିଲା, କଏଦୀ, ଗିରଫଦାରୀ, ଜବତ୍, ଜାମିନ୍, ଦଫାଦାର, ନଜରବନ୍ଦ, ହାଝଡ଼୍ ଆଦିଶବ୍ଦ ନିରାପ©ା ବିଭାଗଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ।

ବାଣିଜ୍ୟିକ ଆଧାର

ଜାମା,କାବା, ପାଇଜାମା, ରୁମାଇ, ଶାଲ୍, ଚାଦର, ତକିଆ, ବୁର୍ଖା, ଖାକୀ ପ୍ରଭୃତି ପୋଷାକପତ୍ର, ବାଲୁବନ୍ଧ, ପାଇଣ ଆଦି ଅପକାର, କିସ୍‌ମିସ୍, ପେସ୍ତା, ବାଦାମ, ବେଦନା, ଅନାର, ଅଙ୍ଗୁର ଆଦି ଫଳ ଓ ଶସ୍ୟ, ହାଲୁକା, ଜଲେବୀ, ଚପାତି, କଳିଆ, ଖୁରୁମା, ଗଜା ପ୍ରକୃତି ଖାଦ୍ୟ ଓ ଚାମଚ, ଫାନୁସ୍, ଅତର, ଆଇନା, କାଗଜ, କଲମ, ସିସା, ଶିଶି, ଚଷମା, ଚାକୁ, ଚରକା, ଚିଲମ ଆଦି ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ବାଣିଜ୍ୟ ସୂତ୍ରରେ ତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଛି ।

ଧାର୍ମିକ ଆଧାର

ଅଜାନ୍, ଅଜାନ୍ ଗା, ନମାଜ୍, ପୟଗମ୍ବର, ଫଜର, ଜୋହ୍‌ର୍, ଅର୍ସ୍,ମଗ୍ରୀବ, ଏସା, ମୁଆଜ୍ଜନ, ଅଜାନ୍‌ଗା, ଆଲ୍ଲା ହୋ ଆକବର, ଲା ଇଲାହା ଇଲ୍‌ଲା, ରୋଜା, ଇଡ଼୍, ମହରମ୍, ଅଲବିଦା, ମସ୍‌ଜିଦ୍ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଧର୍ମ –ସୂତ୍ରରେ ଏ ଭାଷାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

୧୭.୬ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦାବଳୀର ଭାଷାତା©ିକ ବିବେଚନ

କେତେକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଅ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ବେଳେ ଅଳ୍ପ-ବହୁତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅର୍ଥଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ନିମ୍ନରେ ଏହାର କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ	ମୂଳ ଅର୍ଥ	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅର୍ଥ
ଅରମନ୍	ଇଚ୍ଛା	ରାଗ, ହିଂସା, ପ୍ରତିଶୋଧ
କାୟଦା	ନିୟମ	କୌଶଳ
କିସ୍ମତ୍	ଭାଗ୍ୟ	ଭାଗ, ଲା*
ଖାନା	ଘର	ଘର ଖାଦ୍ୟ
ଖାନ୍‌ଦାନ୍	ପରିବାର	ସଂଭ୍ରାନ୍ତ
ଖିଲାପ	ପ୍ରତିବାଦ	ଅବହେଳା
ଖଇରାତ	ସୁକାର୍ଯ୍ୟ, ଦାନଧର୍ମ ଅପବ୍ୟୟ	
ଗଫଲତ୍	ଅବହେଳା	ସନ୍ଦେହ, ଦୋଷ, କେଁ

ତାମସା	ଆନ୍ଦୋଳନ	ସୁଆଙ୍ଗ
ତକରାର	ଓଲଟପାଲଟ	କଳି
ତୁଫାନ	ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ	ଝଡ
ଦରିଆ	ନଈ	ସମୁଦ୍ର
ଦିମାଗ୍	ବୁଦ୍ଧି	ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା
ଦୁଆ	ପ୍ରାର୍ଥନା	ପ୍ରଚାର, ହୁରି
ରୋଜଗାର	ପୃଥିବୀ	ଆୟ

ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭଳି ସ୍ୱାଧିକାର ନେଇ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହ କ୍ଷୀର ନୀର ପରି ମିଶି ରହିଛି । ଏପରି କି କେତେକ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦ ସହ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟର ମିଶ୍ରଣ ହୋଇଛି ଅତି ବିଚିତ୍ର ଅଥଚ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ । ଓଡ଼ିଆ ବିଶେଷ୍ୟ ପାଇଁ ଯାବନିକ ବିଶେଷଣ ଓ ଯାବନିକ ବିଶେଷ୍ୟ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ବିଶେଷଣର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି । ଯଥା :-

ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦର ମିଳନ – ଘୋଡାସବାର, ହାଟବଜାର, ଶାଜସବ୍‌ଜି, ମାଛ ତର୍କାରି, ଶହ ହଜାର, ଜିଲାପାଳ, ଆଇନାନୁୟା

ଶବ୍ଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟର ମିଳନ – କିରାଣୀଗିରି, ଅସୁଲକାରୀ, ମଦଖୋର, ଅଦରକାରୀ, ଅକଲ୍‌ବିତ, ଅଂଶଦାର, ବାବୁପ --

ବିଶେଷ୍ୟ ବିଶେଷଣ – କଳା ଚଷମା, ବଦ ଅଭ୍ୟାସ, ଗରମ ଦୁଧ, ନିରମ ତୂଳା ।

ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦ ସହ ମିଳନ – ଅଗଲ୍ ନମ୍ବର, ଡାକ୍ତରଖାନା, ଫାଷ୍ଟ କିଲାସ କାଗଜ, ସ୍ପେଶାଲ ମାଲ ।

ନୂତନ କ୍ରିୟାର ସୃଷ୍ଟି

ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆରେ କେତେକ ନୂତନ କ୍ରିୟାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋ । ଯଥା –

ଅକଲରୁ ଅକଲେଇବା, ଜାର୍ହିରୁ ଜହରେଇବା, ବଦଳରୁ ବଦଳେଇବା, ଅନ୍ଦାଜ୍‌ରୁ ଅନ୍ଦାଜେଇବା, ଜମାରୁ ଜମେଇଙ୍କ କମେଇବା, ତଲାସ୍‌ରୁ ତଲାସିବା, ଗୁଳିସ୍ତନରୁ ଗୁଜୁରେଇବା (ଗୁଜୁରାଣ ମେଉ୍ଇବା), ଥାପଡ୍‌ରୁ ଥାପୁଡେଇବା, ସରମରୁ ସ— ସରମିବା, ନରମରୁ ନରମିବା, ଜାକରୁ ଜାକିବା, ଚୁଗୁଲିରୁ ଚୁଗୁଲେଇବା, ତର୍ୟାରୁ ତିଆରିବା, ପୋଖତେଇବା, ରାସ୍ତାରୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଲିଙ୍ଗ, ବଚନ, କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ, ବିସ୍ମୟବାଚ ଶବ୍ଦ, ସଂଯୋଜକ ବିଯୋଜକ ଅବ୍ୟୟ, ରୂଢ଼ି ଶଳ ବନାନ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ମଧ ଯାବନିକ ଭାଷାଗୁଡିକ କମ୍ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ନାହିଁ ।

ଯବନମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସ୍ଥାନକୁ ନିଜ ଭାଷା କରିଥିଲେ । ରସୁଲପୁର, ରସୁଲଗଡ଼, ମହମ୍ମଦିଆ ବଜାର, ଶେଖବଜାରଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଏ କଥାର ମୂକସାକ୍ଷୀ । ବାଲେଶ୍ୱର ନା ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି ବୋଲି ସହଜରେ ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏ ନାମଟିର ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷର କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଏକ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦ । ବାଲା – ଏ – ଶୋର ହେଉଛି ବାଲେଶ୍ୱର । ଏହା ଏକ ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ଓ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସମୁଦ୍ରକୂଳ- ବାଲେଶ୍ୱର ତାର ନାମରୁ ପ୍ରମାଣ କରେ ଯେ, ଇଂରେଜ, ଫରାସୀ, ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ, ଓଲନ୍ଦାଜ, ଦିନାମାର ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟ ଜାତିମା ଯାବନମାନଙ୍କର ମଧ ଏହା ଥିଲା ଏକ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ତାଲିକା

ଆରବୀୟ ଶବ୍ଦ

ଅଇନା, ଅଇବ (ଘୋଡା, ହାତୀ ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଯାଇଥିବା ଦୁର୍ଗୁଣ), ଅୟସ, ଅଭରତ, ଅଭଲ, ଆ ଅବସରନାମା, ଅକରାର, ଅବଲ, ଅବସ, ଅଖିନୀ (ମାଂସର ଝୋଳ ବା ପଲାର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମସଲାପାଣି), ଅଚାନକ, ଅଭ୍ୟାନ୍ ପାଇଁ ମୁସଲମାନ ମୁଆଜନଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ), ଅଜୁରା (ସବାରିଆମାନଙ୍କୁ ମୂଲ), ଅତର, ଅତଲ୍ସ, ଅଦଉତ, ଅଦଲବଦଲ, ଅଦାଲତ, ଅନ୍ଦର, ଅମାନତ, ଅମିନ, ଅମୀର, ଅରଜି, ଆଲବତ୍, ଅସବାବ୍ (ଆସବାବ) ଆମଦାନି, (ଆମଦାନି) ଅସରଫି (ସୁନାମୋହର), ଅସଲ, ଅସୁଲ, ଅସନା, ଅସୁଆର, ଅମଳ, ଅଫିମ, ଅମାର, ଅଝାଲ, ଅଜବ, ଅରକ (ନିର୍ଯ୍ୟାସ), ଆଇନ, ଆଦମୀ, ଆଦତ୍, ଆଦବ, ଆତସବାଦୀ, ଆସାମୀ, ଆଶା(ବାଡ଼ି,ଇଜାରା, ମୂଲ୍ୟ,ଇଜମାଲି, ଇସ୍ତଫା, ଇଷ୍ଟମାରି,ଇଶାରା, ଇସ୍ତାହାର, ଏକରାରନାମା(ଚୁକ୍ତି), ଇନାମ (ଉପଢୌକନ), ଇନକିଲାବ, ଇଜଲାସ, ଇଜେକ୍ଟ, ଇତଲା,ଇଲାକା, ଇଲମ(ଜ୍ଞାନ,ଇଦ୍, ଉଜର୍, ଉମର, କଜିଆ, କଦମ୍, କାଜି, କନାଟ, ତମ୍ବୁର, କାନ୍ଥ, କବଲା, କବିଲା (ପରିବାର, ସ୍ତ୍ରୀ) କବର, କମାଲ,କସମ, ଶପଥ, କଂସେଇ, କସୁର, କାନୁନ, କାଫଲା, କାଇଦା, କାଏମ,କିତାବ, କିଲ୍ଲା, କିସ୍ତି, କିସମ, କିସମତ, କିମତ୍, କୋରକ, କୁରଚି, କଏଦୀ, କଲିଜା, କବ୍‌ଜା, କସୁର୍, କବାଲି, କମାଣ, ଖାରଜ, ଖତମ, ଖବର, ଖିଆଲ, ଖରାବ, ଖରିଫ୍, ଖଲାସ, ଖଲାସି, ଖଲିଫା, ଖାସି, ଖାସ୍ତା, ଖାତିର, ଖାନ୍ ତଲାସି, ଖାସା, ଖିଲାଫ, ଖଇରାତ୍, ଖୋଇ, ଖୁସାମତି, ଗଜଲ୍, ଗଫଲତି, ଗରଜ ଗରିବ, ଗଲତି, ଗାଏବ, ଗାଜି, ଗୋଲମ୍, ଗୋଲାମି, ଗୋସସା, ଜନାବ, ଜବର, ଜବତ, ଜମା, ଜମାନା, କରିବ, ଜଲଦି, ଜବାବ, ଜହ୍ଲାଦ, ଜହାଜ, ଜାଲ୍, ଜିଜିୟା, ଜିନିଷ, ଜିଲା, ଜରଆ, ଜରୁର, ଜ୍ୟାଦା, ଜାଫ୍ରାନ୍, ଜାମିନ୍, ଜାରି, ଜାହିର, ଜିଦ୍, ଜିମା, ଜୁଲମ୍, ଜରିମାନା, ଜମିଦାର, ଜମାନତ, ଜମାନବନ୍ଦୀ, ତାଲୁକା, ତକଦୀର, ତକରାର, ତକଲିଫ୍, ତଗାବୀ, ତନଖା, ତଫସିଲ୍, ତବଲା, ତବିୟତ(ଚୁକ୍ତିପତ୍ର), ତମାଦି, ତମାମ, ତାମସା, ତରିଫ, ତଜମା, ତଲବ, ତସବୀର (ଛବି), ତହବିଲ, ତହସିଲ, ତହସିଲଦାର, ତାକତ, ତାଗିଦ୍, ତାଜ, ତଜ୍‌ବିଜ୍, ତାମିଲ (କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ), ତାଲିମ୍, ତାରିଫ୍, ତାସ୍, ତସଲା, ତୁଫାନ୍, ତଲାସ, ଦଖଲ, ଦାଖଲ, ଦଫା, ଦପ୍ତର, ଦର୍ଘାବଜାର, ଦଲିଲ୍, ଦୱା, ଦୁଆତ, ଦୁଆ, ଦୋକାନ, ଦୌରା, ଦୌଲତ, ଦୁନିଆ, ଦୁର୍ବୀଣ (ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର), ନକସା, ନଗଡ, ନକଲ, ନଜଦିକ୍, ନଜର, ନଜିର, ନାଫା (ଲାଭ), ନବାବ, ନବିସ୍, ନସୀର (ଭାଗ୍ୟ, ନାଜିମ୍, ନାସୀର (ଆଗୁଆ ସୈନ୍ୟ), ନାଏକ, ନାଲ (ଘୋଡ଼ାଗୋଡ଼ରେ ପିଟା ହୋଇଥିବା ଲୁହା), ନିଜାମତ, ନିଶାଣ (ଚିହ୍ନ, ପତାକା), ନୁକ୍‌ସାନ୍, ନିଶାପ, ନଜରବନ୍ଦ, ପୈଗମ୍ବର, ଫକୀର, ଫକଡ଼୍, ଫସର, ଫଜିତ, ଫାଜିଲ୍, ଫେରାର, ଫରକ୍, ଫସଲ, ଫିସାଦି, ଫନ୍ଦି, ଫାଇଦା, ଫି (ପ୍ରତ୍ୟେକ), ଫିକର, ଫୁରୁସତ୍, ଫଇସଲା, ଫୌଜ, ଫଉଜଦାରୀ, ଫର୍ଦ୍ଦ, ବାବଦ, ବାତିଲ୍, ବାକୀ, ବିଲ୍‌କୁଲ୍, ବୁରୁଜ, ବନାମ, ବୈରକ, ବେଶ, ବୁର୍ଖା, ମଇଲମ, ମକାନ, ମଖମଲ୍, ମଗଜ, ମଜବୁତ୍, ମଜଲିସ୍, ମତଲବ୍, ମଦଦ, ମଦ୍ରାସା, ମଞ୍ଜୁର, ମନା, ମାଲିକ, ମଶାଲ, ମସ୍‌ଜିଦ୍, ମସଲା, ମହକୁମା, ମସିହା, ମାମୁଲି, ମୌରସୀ (ପିତୃପିତାମହ କାଳରୁ ଅର୍ଜିତ), ମହଲ, ମାହାଲ, ମାସୁଲ, ମାଫ୍, ମାଫିକ୍ ମାମଲା, ମାର୍ଫତ, ମିଜାଜ, ମିଶ୍ରି, ମିସଲ, ମିଆଦ, ମକଦ୍ଦମା, ମୁକରିର, ମୁକାମ, ମୁକାବିଲା, ମୁକ୍ତାର, ମୋଗଲ, ମୁତାବକ, ମୁନ୍‌ସି, ମୁନ୍‌ସିଫ୍, ମୁନାଫା, ମୁନିବ, ମୁବାରକ, ମୁରବା (ସଂରକ୍ଷିତ ଫଳ), ମୁରବି, ମୁସ୍ତରି (କ୍ରେତା), ମୁସ୍କିଲ, ମୂଲକ, ମୁଲତବି, ମୁଲାଖାତ୍, ମୁଲାୟାମ, ମୁଲା (ଡାକ୍ତର), ମୁସାଇ (ବାଦୀ), ମୁଦାଲା, ମହକିଲ୍, ମୁସଲମାନ, ମୁସାଫିର, ମୋହବତ୍, ମୋହରମ୍, ମୋହରିର, ମୋହାଫିସ୍, ମେହେନ୍ତର, ମିହନତ୍, ମେହେରାବି, ମହଲତ, ମୌକା, ମହଜୁତ୍, ମୌଲାନା, ମୌସୁମୀ, ରକବା, ରକମ, ରକାବି, ରଦ୍ଦ, ରଫା, ରଫାଦଫା, ରମଜାନ, ରାଜି, ରାଜିନାମା, ରୋୟ ରିସ୍‌ବତ୍, ରୁଜୁ, ରସୁଲ୍, ଲଗାଏତ୍, ଲଫଙ୍ଗା, ଲାଖରାଜ, ଲାଚାର, ଲଫାଫା, ଓକିଲ, ବକ୍ତ, ୱାପସ୍, ୱାରୀ, ୱାସ୍ତେ (ସକାଶେ), ସତରଞ୍ଜି, ସ©, ସର୍ବତ, ଶହୀଦ, ସାମିଲ, ସୁରୁ, ସଇତାନ୍, ସୌକ୍, ସଦର, ସନନ୍ଦ, ସନ୍, ସଫା, ସଫେଇ, ସଫେଦ, ସାବୁତ୍ (ପ୍ରମାଣ), ସବୁର୍ (ଧୈର୍ଯ୍ୟ), ସମନ୍, ସରାଇ, ସିଲାମ, ସବାର, ସୁଆର, ସ୍ୟାହି, ସାକୀ, ସାକିନ୍, ସାନି, ସାବିକ୍, ସାଲିସ୍, ସାହେବ, ସିକା (ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରା), ସୁଲତାନ, ସୁବା, ସୁରତ୍, ସାହାରା, ଶିଶି, ସହର, ସର୍‌ଜମିନ୍ (ସୀମା), ସୁତରା, ହକ୍, ହାକିମି, ହଜ, ହଜମ, ହାରାମି, ହରକରା, ରେକତ୍, ହରପ୍ (ଚିଠି), ହଲକ୍, ହଲପ୍,

ହାଲୁଆ, ହାବିଲ୍‌ଦାର, ହାଓ୍ୱା, ହାବେଳି, ହାଜତ, ହାଜର, ହାଜିରା, ହାଲ୍, ହାଲତ୍, ହାସଲ, ହେପାଜତ୍, ହିମ୍ମତ୍, ହିସାବ, ହିସ୍‌ସା, ହୁକ୍‌କା, ହୁକୁମ, ହଜୁର, ହୁଲିଆ, ହଇଜା, ହଇରାଣ ।

ପାରସିକ ଶବ୍ଦ

ଅଗଲବଗଲ (ଇତସ୍ତତଃ), ଅଜଗ୍‌ବି (ଗୁପ୍ତ), ଅଜବ, ଅଜୁହାଡ଼ (ଆପ©), ଅଞ୍ଜାମ (କାର୍ଯ୍ୟସମ୍ପାଦନ), ଅଡ଼ତ୍ (ବାଣିଜ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର), ଅଡ଼ତିଆ (ଦଣ୍ଡିଦାର), ଅଦ୍‌ତ୍ (ନଗଦଧନ), ଅନ୍ଦାଜ, ଅନିଶା, ଅବଉଆବ୍ (ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ରାଜସ୍ୱ ଛଡ଼ା ଅଧିକ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ), ଅବଖୁରା (ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର ବିଶେଷ, ଓଡ଼ିଆ ଖୁରି, କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ କାବ୍ୟ ୨ୟ ଛାନ୍ଦ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ), ଅବକାରି, ଅରଜି, ଅଲ୍‌ବିଦା (ରମ୍‌ଜାନ୍ ମାସର ଶେଷ ଶୁକ୍ରବାର), ଆଖର, ଆବାଜ, ଆବହାଓ୍ୱା, ଆରାମ, ଆଜାଦ, ଆଜାଦୀ, ଆସମାନ, ଅନାର୍ (ଡାଳିମ୍ବ), ଅନ୍ଦାଜ, ଅନ୍ଦର, ଅଙ୍ଗୁର, ଅଇନ୍ଦା (ଭବିଷ୍ୟତ), ଅବଶୋଷ, ଆମଦାନି, ଇସ୍ତ୍ରୀ, ଉସ୍ତାଦ୍, କାବୁ, ଜବାବ୍ (ସିଝାମାଂସ), କବାଜି, କମ୍, କାମିଜ, କମର, କମରବନ୍ଦ, କାରିଗର, କରଜ, କଲମ, କଲମି କାଗଜ, କାନୁନ୍‌ଗୋ, କାରବାର, କିନାର, କୁ©ୀ, କୁସ୍ତି, କୈଫିୟେତ୍, କୋସିସ୍, ଖାଜା*, ଖଜଣା, ଖାତା, ଖାକୀ, ଖପା, ଖେୟାଲ, (ସଂଗୀତର ଏକ ସ୍ୱର), ଖରିଦ, ଖରଚ, ଖାନସାମା, ଖାନା, ଖାନ୍‌ଦାନ, ଖାଉନ୍ଦ, ଖୁସ୍‌ରା (କ୍ଷତି), ଖିସମିସ୍, କୋଦ, ଖୁଦା, ଖୁରାକ, ଖୁରୁମା, ଖୁସ୍, ଖୁସବୁ (ବାସନା), ଖୁନ୍, ଖୁବ୍, ଗାଲିଚା, ଗୁଜୁରାଣ, ଗଜା (ଖଜା), ଗଞ୍ଜି, ଗଫ, ଗରମ, ଗଫଡ଼ି, ଗାଜର, ଗର୍ଦ୍ଦନ, ଗିରଫ, ଗୁମାସ୍ତା, ଗମ୍ଭୁଜ, ଗସ୍ତ, ଗୋଲାପ, ଚପରାଶି, ଚରଖା, ଚର୍ବି, ଚଷମା, ଚାକର, ଚାବୁକ, ଚା, ଚାଦର, ଚାଲାକ, ଚିଲମ, ଚିଜ, ଚୁଗୁଲି, ଚୋସ୍ତ, ଚେହେରା, ଚାମର, ଜଖମ, ଜନାନା, ଜବାନ, ଜବାହର, ଜମାନା, ଜରି, ଜଲେବି (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ), ଜାଗିର୍ ଜାନ୍, ଜାନୁଆର, ଜାଫ୍ରି, ଜାମା, ଜିନ୍, ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଜିନ୍ଦେଗୀ, ଜୋର, ଡେକଚି, ତକିଆ, ତକତ୍‌ପୋଷ, ତର୍କାରି, ତାରିଖ, ତରତିବ୍, ତରାଜୁ,ତସଲା, ତାନପୁରା, ତବଲା, ତାଜା, ତୈୟାର, ଦଗା, ଦମ୍, ଦର, ଦରଜୀ, ଦରଖାସ୍ତ, ଦରକାର, ଦରିଆ, ଦରଓ୍ୱାଜା, ଦସ୍ତଖତ, ଦିସ୍ତା, ଦସ୍ତି, ଦସ୍ତୁର, ଦାଗ, ଦାଗୀ, ଦିମାଗ, ଦିଲ୍, ଦେବାନ, ଦୁଷ୍ମନ୍, ଦୋସ୍ତ, ଦରବାର, ଦରବାନ୍, ଦଫାଦାର, ଦିଲଖୁସ, ଦିଲଦାର, ଦିଓ୍ୱାଲି, ନିମକ, ନମାଜ, ନମୁନା, ନରମ, ନାରଙ୍ଗୀ, ନବିସ, ନାମା, ନାଲିନ୍, ନାସପାତି, ନାସ୍ ତା, ନୌକର, ନାକେରା, ନିଘା, ନିବିସନ୍ଧା, ପର(ପକ୍ଷ), ପରୀ, ପରଦା, ପରଓ୍ୱାନା, ପାଜି, ପାରଚା, ପରଗନା, ପାର୍ସୀ, ପାସଙ୍ଗ, ପୋଖତ, ପାଇଜାମା, ପରୁଆ, ପସନ୍ଦ, ପାମ, ପହଲିବାନ୍, ପିଆଜ, ପିଆଦା, ପିଆଲା, ପୀର, ପେସ୍କାର, ପେଶଓ୍ୱା, ପେଶା, ପୟଗମ୍ବର, ପୋଷାକ, ପଲାଉ, ପଲା (ତରାଜୁର ଦୁଇ ଓଜନ ପାତ୍ର),ପଲ୍ଲବୀ, ପୈଦା, ପେଶ୍‌କସ୍, ଫରମାସ, ଫରମନ୍, ଫାଶି, ଫାନୁସ୍ (କାଗଜ ଲଣ୍ଠନ), ବାଦାମ, ବେଦାନା, ବନ୍ଦେଗୀ (ସମ୍ମାନ) , ବନ୍ଦର , ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ବୈଠକ, ବାଦଶାହା, ବରଫ, ବରଫୀ (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ), ବରଜ, ବାଜି, ବାଜିଗର, ବାଜୁ, ବାଜୁବନ୍ଧ, ବାସିନ୍ଦା, ବାଗ୍, ବଗିଚା, ବାଲିସ୍ (ତକିଆ), ବକସିସ୍, ବକ୍‌ସି, ବଦ୍, ବଦଳ, ବଦନାମ, ବିରାଦର, ବରବାଦ, ବୁକୁଚା, ବକେୟା, ବୁଲବୁଲ୍, ବୁନିଆଦ, ବାହାଦୁର, ବାହାଦୁରୀ, ବାହାନା, ବାହେଲୀ, ବାଲୁସାଇ (ଏକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ), ବୀମା, ବିଚାରା, ବସ୍ତା, ବହର (ଝରଣା), ବିବି, ବେମାର, ବୁଖାର, ବେକାର, ବେଗମ୍, ବେଶି, ବେସନ, ବେହ୍ୟା, ମଜଦୁର, ମରାମତ୍, ମରଦ, ମଲିହା, ମଲାଇ, ମାଲିସ, ମାଲୁଗୁଜୁରୀ, ମଇଦା, ମହଲା, ମିଶିରୀ, ମୀନା, ମିର, ମୁକଦ୍ଦମ, ମୁର୍ଗା, ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ମସ୍ତ, ମେକ, ମେଓ୍ୱା, ମେହେମାନ, ମେହେର, ମେହେରବାନ, ମେଜ୍, ମୈଦାନ, ମୌଜା, ମହମମୋହର, ରଓ୍ୱାନା, (ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପତ୍ର), ରସଦ, ରସିଦ, ରାସ୍ତା, ରିଆସତ©, ରିସଓ୍ୱତ୍ (ଲା*), ରୁମାଲ, ରୁବକାର, ରେଶମ, ରୋଜ, ରୋଜଗାର, ରୋଶଣି, ଲଗାମ, ଲସ୍କର, ଲେଙ୍ଗେଡ଼ା, ଲଙ୍ଗର, ଓ୍ୱାପସ, ସରମ, ସାହାନସାହା, ସାହନା, ସହର, ଶାଦୀ, ସାବାସ, ସାମିଆନା, ମାଲ, ଶାହା, ଶାହାଜାଦା, ଶହାଜାଦୀ, ଶିକାର, ଶିକାରୀ, ଶିରଣୀ (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ), ସିରା, ସୀସା, ସୁମାରି, ସୋରୁଆ (ଝୋଳ), ସଜା, ସଫେଦର, ସରକାର, ସିରପେ*, ସର୍ଦ୍ଦାର, ସର୍ଦ୍ଦି, ସରବରାହ,

ସବାରି, ସାଦା, ସବଜି, ସାମାନ୍, ସାୟା, ସାଲ୍ ସାହିବଜାଦା, ସିତାର, ସିପାହୀ, ସୁପାରିସ୍, ସିନା (ଛାତିଭାଗ), ସିର୍କୀ, ସିରସ୍ତା, ସୁଜି, ସୁରମା, ସୁଧ, ସଉଦା, ସୌଦାଗର, ସଙ୍ଗୀନ, ହଜାର, ହମେଶା, ହର୍, ହରେକ, ହାଲୁଆ, ହାଉଦା(ଜଳଭଣ୍ଡାର), ହୋସ, ହୁସିଆର, ହଙ୍ଗାମା, ହେମଦସ୍ତା ।

ଉଭୟ ଆରବୀୟ ଓ ପାରସିକ ଶବ୍ଦ

ରୁମାଲ, ଜମାନୀ, ତୈୟାର, ଦୋସ୍ତ, ଆସ୍‌ମାନ୍ ,ଆମଦାନି, କବାଲି, ପୟଗମ୍ବର, ବାଦଶାହା, ବଦଳ, ବେ–ହିସାବ, ବେ-ହାଜର, ବି-ବାକ୍, ବଏନାମା, ବେ–କୁଫ୍, ବୈମାନ୍ ଦୋକାନଦାର, ମାଲଦାର, ମାଲଗୁଜରୀ, ସହର ଇତ୍ୟାଦି ।

ତୁର୍କୀ ଶବ୍ଦ

ଉର୍ଦ୍ଦୁ, କୁଲି, କଇଁ (କତୁରୀ), ଚାକୁ, ଚପାତି, ତୁର୍କ, ତୋପ, ବନ୍ଧୁକ, ବାରୁଦ, ବବୁର୍ଚି, ଲାସ, ସୁରାକ୍ ଅରମାନ, କାବୁ , କୋରମା, ଖାଁ, ଗାଲିଚା, ଚକମକି, ଚିକ, ତୁରୁଖ, ଦାରୋଗା, ମୁଚଲାକା ବା ମୁଚାଲିକା, ଠାକୁର ଇତ୍ୟାଦି ।

''ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବ ଏତେ ବିପୁଳ ଯେ ତାହାକୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବହୁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡିବ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂରାଜୀର ସ୍ଥାନ ପ୍ରଥମ, ଯାବନିକ ଭାଷାର ସ୍ଥାନ ଦ୍ୱିତୀୟ । କୌତୂହଳର ବିଷୟ ବହୁ ନୈଷ୍ଠିକ ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳନକୁ ନାକ ଟେକିଲାବେଳେ ଯାବନିକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦରରେ ଗ୍ରହଣକରି ନେଇଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯାବନିକ ପ୍ରଭାବର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଗବେଷଣା ଆବଶ୍ୟକ । ତା ନ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଐତିହାସିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅଧ୍ୟୟନ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଯିବ ।

(ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀ ବାସୁଦେବ ସାହୁ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଶ ଓ ବିକାଶ)

୧୭.୭ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଭାବ

୧୮୦୩ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୧୭ ତାରିଖରେ ଦେବଗ୍ରାମ ସନ୍ଧି ଅନୁସାରେ ଇଂରେଜମାନେ ନାଗପୁର ଘୋଁସଲାଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ନିଜ ଅଧୀନତାକୁ ଆଣିଥିଲେ । କ୍ରମେ ସେମାନେ କେବଳ ବାଣିଜ୍ୟିକ ପ୍ରଭାବ ନୁହେଁ, ପ୍ରଶାସନିକ, ଧାର୍ମିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଭାଷାଗତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଥିଲେ । ୧୮୨୨ ମସିହାଠାରୁ ମିଶନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଅଭିଯାନ ପ୍ରବଳ ହୋଇଥିଲା । ମିଶନାରୀମାନେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ହେଲେ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିପାରିବା ଭଳି ଜ୍ଞାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାପ୍ରସାର ।ତେଣୁ ମିଶନାରୀମାନେ ୧୮୨୨ ମସିହାରେ କଟକରେ ଏକ ଆଧୁନିକ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏ ଧରଣର ସ୍କୁଲ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଗଢ଼ିଉଠିଲା। ଓ ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁଦିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ୧୮୪୩ ଖ୍ରୀ:ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ସରକାରୀ ଭାଷା ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁସବୁ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ସ୍ୱରୂପ ଇଂରାଜୀ – ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୮୪୩ ଖ୍ରୀ:ରେ ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରିରେ ଇଂରାଜୀ ସରକାରୀ ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଚେର ଅଧିକ ଗଭୀରତାକୁ ପ୍ରବେଶ କଲା । ୧୮୬୯ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ । ବସ୍ତୁତଃ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସପ୍ତମ ଦଶନ୍ଧିରୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର

ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଉଠିଲା । ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲା। ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମାଧ୍ୟମ ବା ଆଧାର ଭିି©ରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ –

୧ – **ପ୍ରଶାସନିକ**

(କ) ବିଚାର ବିଭାଗ-ଅଡ଼ର, ଅପିଲ୍, ଆକ୍ଟ, ଆଡଭୋକେଟ୍, ଉଇଲ୍, କେସ୍, କୋର୍ଟ, ଚାର୍ଜ, ଚିଫ୍‌ଜଷ୍ଟିସ୍, ଜଜ୍, ଜଷ୍ଟିସ୍, ଜୁଡିସିଆର, ଜୁରି, ଟ୍ରିବୁନାଲ୍, ଡିଗିରି, ଡିସ୍‌ମିସ୍, ଦେୱାନି, ପିଙ୍ଗଳ କୋଡ୍ (Penal Code), ପିଟିସନ୍ ପ୍ଲିଡର, ଫାଇନାଲ, ବାଇ-ଲ, ବାରିଷ୍ଟର, ବେଲ୍, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ରିଟ୍, ରେଗୁଲେସନ, ଲ, ଲୟାର, ଲିଗାଲ, ୱାରେ[, ଷ୍ଟେ, ସମନ୍ସ, ସିଭିଲ୍, ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ, ହାଇକୋର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଖ) **ଅର୍ଥ ଓ ରାଜସ୍ୱବିଭାଗ –** ଅକ୍‌ସନ, ଅଡ଼ିଟ୍, ଅଡ଼ିଟର, ଆଡ଼ଭାନ୍ସ, ଇନ୍‌କମ୍, ଏକାଉ[, ଏରିଅର, ଏରିଆ, କମିଶନର, କିଲଟର (କଲେକ୍ଟର), କିଲା, କେନାଲ୍, କ୍ୟାମ, କ୍ୟାସ, କ୍ୟାସ୍‌ବକ୍ସ, କ୍ୟାସିଅର, ଗ୍ରାଚୁଇଟି, ଚେକ୍, ଚେଜ୍, ଟିଅର୍ ଗ୍ୟାସ, ଟିକସ (ଟାକ୍ସ), ଟି.ଏ., ଟ୍ରୁଡର, ଟୋକନ୍, ଟୋଟାଲ, ଟ୍ରେଜେରି, ଡିପୋଜିଟ୍, ଡ୍ରାଫ୍‌ଟ, ନୋଟ୍, ପାସ୍‌ବୁକ୍, ପେନ୍‌ସନ୍, ପ୍ରୋଭିଡେ[ଫଣ୍ଡ୍, ପ୍ଲଟ୍, ବାଲାନ୍ସ, ବୋନ୍‌ସ, ବ୍ୟାଙ୍କ, ମେଜରମେ[, ମ୍ୟାପ, ରୟାଲଟି, ରେଭିନ୍ୟୁ, ଲାଇସେନ୍ସ, ଲିଜ୍, ଲୋନ୍, ଲ୍ୟାଣ୍ଡ, ଷ୍ଟକ, ଷ୍ଟାମ୍ପ, ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ, ସର୍ଭେ, ସିକ୍ୟୁରିଟି, ସିଲିଂ, ସେଟ୍‌ଲମେ[, ସେଲ୍‌ଟାକ୍ସ ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଗ) **ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗ –** ଆଇ.ପି.ଏସ୍., ଆକସିଡେ[, ଆରେଷ୍ଟ, ଇନ୍‌କ୍ୱାରି, ଇନ୍‌ସିପେକ୍ଟର, ଏ.ଏସ୍.ପି., ଏସ୍.ପି., କନଷ୍ଟେବଳ, ଟ୍ରାଫିକ୍, ଡ଼ି.ଏସ୍.ପି., ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍, ଡିଟେନ୍, ପୋଲିସ୍, ପ୍ୟାରେଡ୍, ୟୁନିଫର୍ମ, ରାଇଫଲ୍, ରିଭଲଭର, ଲୁଟ୍, ୱାରେ[, ସବଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର, ସରେଣ୍ଡର, ସର୍ଚ୍ଚ, ସାଲ୍ୟୁଟ୍, ସିଜ୍, ସ୍ପାଇ, ହୁଇସିଲ, ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଘ) **ସେନାବିଭାଗ** - ଆଟମ୍ ବମ୍, ଆଜ୍‌ମିରାଲ୍, ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ, ଆର୍ମି, ଏଆର ଫୋର୍ସ, ଏୟାର୍ ମାର୍ଶାଲ୍, କମାଣ୍ଡର, କମାଣ୍ଡର-ଇନ୍ -ଚିଫ୍, କର୍ଣ୍ଣେଲ୍, କର୍ଫ୍ୟୁ, କ୍ୟାଜେଟ୍, କ୍ୟାପ୍‌ଟେନ୍, ଗନ୍, ଗାର୍ଡ, ଜେଟ୍, ଜେପ୍‌ଲିନ୍, ଜେନେରାଲ୍, ଟାଇମ୍ ଗନ୍, ଟାଇମ୍ ବମ୍, ଟିଅର ବମ୍, ଟେ[, ଟ୍ୟାଙ୍କ୍, ଟ୍ରେ*, ଡିନାମାଇଟ୍, ଡ୍ରମ୍, ଡ୍ରିଲ୍, ନ୍ୟାଭି, ପ୍ୟାରେଡ଼, ପ୍ଲାଟୁନ, ଫାୟାର୍ ବ୍ରିଗେଡ୍, ଫୋର୍ସ, ବମ୍, ବାଟାଲିୟନ,ବାୟୋନେଟ୍, ବାରାଜଖ, ବୁଟ୍, ବୁଲେଟ୍, ବେଲ୍ଟ, ବ୍ୟାଜ୍ ବାଟାଲିୟନ୍, ବ୍ଲଡି, ମିଲିଟାରୀ, ମେଜର, ମେସିନ୍ ଗନ୍, ରକେଟ, ରାଇଫଲ, ରିଭଲଭର, ରେଜିମେ[, ସର୍ଜେ[, ସେ[ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଙ) **ଜେଲ୍ ବିଭାଗ** - କେୟାର୍ ଟେକର, ଗାର୍ଡ, ଗେଟ୍, ଚେନ୍, ଜେଲ୍, ଜେର୍ଲ, ୱାଡ଼, ୱାଡର ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଚ) **ସାଧାରଣ ପ୍ରଶାସନ ଓ ଶାସନ ବିଧାନ ସମ୍ପର୍କୀୟ** – ଅଥରିଟି, ଅନରାରି, ଅଫିସ୍, ଅଫିସର, ଅର୍ଡ଼ର, ଅଡ଼ିନାନ୍ସ,ଅର୍ଦ୍ଦଳି (ଅଡ଼ର୍ଲି), ଆଇ.ଏ.ଏସ୍., ଆଇ.ସି., ଏସ୍. ଆଟେଣ୍ଡା[, ଆସେମ୍ବଲି, ଆସୋସିଏସନ୍, ଏଗ୍ରିମେ[, ଏଜେଣ୍ଡା ଏଜେନ୍ସି, ଏନ୍‌ଏସି (Notified Area Council),ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ., ଏମ୍.ପି., କଂଗ୍ରେସ୍, କ[ାକ୍ଟର, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ, କାଉନ୍‌ସିଲ୍, କାଉନ୍ ସିଲର, କାନତରାଟି - (କ[ାକ୍ଟର), କାପିଟାଲ, କ୍ଲର୍କ, ଗଭର୍ଣ୍ଣର, ଗେଜେଟ୍, ଗେଷ୍ଟ୍ ହାଉସ୍, ଗ୍ୟାଲେରି, ଟାଇପିଷ୍ଟ, ଟ୍ରାନ୍ସଫର, ଡ଼କୁମେ[, ଡାଇରି, ଡାଇରେକ୍ଟର, ଡ୍ୟୁଟି, ଡିପାର୍ଟମେ[, ଡିସ୍‌ପାଚ୍, ଡ଼ିସ୍‌ମିସ୍, ନୋଟିସ୍, ପାର୍ଟି, ପାର୍ଲିଆମେ[, ପିଅନ, ପେନ୍ ସନ୍, ପୋଷ୍ଟ, ପ୍ରମୋଶନ, ପ୍ଲାନ୍, ଫରେଷ୍ଟର,ଫାଇଡ଼, ଫାମିଲି ପ୍ଲାନିଂ, ଫିସ୍, ବଣ୍ଡ, ବିଲା, ବୁଲେଟିନ୍, ବୋର୍ଡ, ମ୍ୟୁନ୍‌ସିପାଲିଟି, ମେମ୍ବର, ମେୟର ମ୍ୟାନେଜର, ମ୍ୟାପ, ରିଟାର୍ଡ, ରିପୋର୍ଟ, ରୁଟିନ୍, ରେକର୍ଡ, ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର, ରେସନ କାର୍ଡ, ଲବି. ଲାଇସେନ୍ସ, ଲାଟ (ଲର୍ଡ଼), ଷ୍ଟାଫ୍, ସପ୍ଲାଇ, ସସ୍ପେଣ୍ଡ, ସାର୍ଟିଫିକେଟ, ସିଲ୍,ସୁପର ଭାଇଜର, ସୁପରି[େଣ୍ଟେ[, ସେକ୍ରେଟାରୀ, ସୋସାଇଟି, ହେଡକ୍ୱାର୍ଟର ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ

କଂପ୍ୟୁଟର, ଡିକ୍‌ସିନାରୀ, ଅଣ୍ଡର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, ଅନର୍ସ, ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ୍, ଆଇ.ଏ., ଆଇ.କମ୍., ଆଇ.ଏସ୍‌ସି., ଆଡ଼ମିଶନ, ଆଲଜେବ୍ରା, ଏକାଡେମି, ଏମ୍.ଇ.ସ୍କୁଲ୍, ଏମ୍.ଏ., ଏମ୍.କମ୍., ଏମ୍.ଏସ୍.ସି., ଏମ୍.ବି.ବି.ଏସ୍., କପି, କମ୍ପାର୍ଟମେ[ାଲ୍, କଲେଜ,କୋଶ୍ଚିନ୍, କୋଶର୍ସ, କ୍ଲାସ୍, କ୍ଲାସ୍‌ମେଟ୍, କ୍ଲାସରୁମ୍, ଗାର୍ଡିଆନ୍, ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, ଗ୍ଲୋବ୍, ଚକ୍, ଟି.ସି. (Transfer Certificate), ଡିକ୍ସନାରି, ଡିଗ୍ରୀ, ଡିପ୍ଲୋମା, ଡିଭିଜନ୍, ଡିଷ୍ଟିଂସନ୍, ଡ୍ରଇଂ, ଥେସିସ୍, ପାଶ୍, ପିଏଚ୍.ଡି., ପେନ୍, ପେନ୍‌ସିଲ୍, ପ୍ରଫେସର, ପ୍ରାଇମେରି ସ୍କୁଲ୍, ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ, ପ୍ରୋଟ୍ରାକ୍ଟର, ଫେଲ୍, ବି.ଇଡି., ବି.ଏ., ବି.ଏଲ୍. ବି. କମ୍, ବି.ଏସ୍‌ସି, ବ୍ଲଟିଂ ପେପର, ବ୍ଲାକବୋର୍ଡ, ମନିଟର, ମାଇନର୍ (ସ୍କୁଲ), ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍, ମାର୍କ, ମାଷ୍ଟର, ମେସ୍, ରବର, ରିଡର, ରୋଲ୍ ନମ୍ବର, ଲାଇବ୍ରେରୀ, ଲିରିକ୍, ଷ୍ଟାଇପେଣ୍ଡ, ସପ୍ଲିମେ[ାରୀ, ସାର, ସିଣ୍ଡିକେଟ, ସିନେଟ୍, ସିଲାବସ୍, ସେକେଣ୍ଡାରୀ ସ୍କୁଲ୍, ସେମିନାର, ସ୍କଲାରସିପ୍, ସ୍କାଉଟ ସ୍କୁଲ, ସ୍଱େଟ୍ ହାଇସ୍କୁଲ, ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ସାମାଜିକ

ଅର୍ଡ଼ିନାରୀ, ଆଇଡିଆ, ଇଡ଼ିଅଟ୍, କାରକାଟୁ (କରେକ୍ଟ), କିଉ, କେୟାର, ଗେଟଆଉଟ୍, ଗେଷ୍ଟ, ଗ୍ୟାସ୍, ଜାଇନି (ଜଏନ), ଜୋକର, ଟାଇଟ୍, ଟାଇମ୍, ଟା-ଟା, ଟାଲି, ଡାଉଟ୍, ଡାଉରି, ଥାଙ୍କୁ ୟୁ, ଦାମ୍ମାଜି (ଜ୍ୟାମେଜ),ନନ୍‌ସେନ୍ସ, ନାଷ୍ଟି, ପିଓର, ପିକ୍ ନିକ, ପ୍ୟାଚ, ପ୍ରାକ୍‌ଟିସ୍, ଫିଷ୍ଟ୍, ମାନିଆ, ମ୍ୟାରେଜ୍, ରାସ୍କେଲ, ରେଡି, ରେଷ୍ଟ୍, ରୋମା[କ୍, ଲଭ୍, ଲସ୍, ଲାଇଟ୍, ଲାଇନ୍, ଲିକ୍, ଲିଡ଼ର, ଲେଟ୍, ଲୋକାଲ୍, ଲେଡ୍, ଲୋନ୍, ସକ୍, ସଟ୍‌ଅପ୍, ସପୋର୍ଟ, ସାଇଜ୍, ସିଷ୍ଟମ, ସେକେଣ୍ଡ ହ୍ୟାଣ୍ଡ, ହବି, ହଲ୍, ହାଫ୍, ହେଲ୍ପର ଇତ୍ୟାଦି।

୪. ରାଜନୀତିକ

ଆକ୍ଟ, ଆସେମ୍ବଲି, କଂଗ୍ରେସ୍, କମିଟି, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ, କମ୍ରେଡ୍, ଡେଲିଗେଟ୍, ପଲିଟିକାଲ, ପଲିଟିକ୍ସ, ପିକେଟିଂ, ପୁଲିଂ ଅଫିସର, ପୁଲିଂ ବୁଥ୍, ଫେଡ଼ରେସନ୍, ବ୍ୟାଲଟ୍ ପେପର, ଭୋଟ, ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି ।

୫. ବାଣିଜ୍ୟିକ

ଅକ୍ସନ, କଂଜୁମର, କଂପାନୀ, କଷ୍ଟମର, କଷ୍ଟମ୍ ହାଉସ୍, କାର୍ଡ, କୋଟା, ଚିପ୍, ଚେକ୍, ଟିକସ୍, ଟ୍ରେଡ୍, ଡିପୋ, ଡିପୋଜିଟ୍, ଡିସକାଉ[, ପାର୍ଶଲ, ପ୍ରଫିଟ୍, ବିଜିନେସ୍, ମାର୍କେଟ୍, ରିଟେଲ, ରିଡକ୍‌ସନ, ରିସିଟି (ରିସିପ୍ଟ), ରେସନ୍, ଲଗେଜ୍, ଲସ୍, ଷ୍ଟୋର, ଷ୍ଟୋରେଜ, ସପ୍, ସପକିପର ସପ୍ଲାଏ, ସୁପର ଫାଇନ୍, ସେଲ୍ ଟ୍ୟାକ୍ସ ଇତ୍ୟାଦି ।

୬. ଖାଦ୍ୟ ସଂପର୍କୀୟ

ଆଇସ୍କ୍ରିମ, ଆମ୍‌ଲେଟ, କଟ୍‌ଲେଟ୍, କଫି, କେକ, କ୍ରିମ, ଚକୋଲେଟ୍, ଜେଲି, ଟମାଟୋ, ଟିଫିନ୍, ଟୋଷ୍ଟ, ଡିନର , ପୁଡ଼ିଂ, ପୋଚ, ପ୍ରୋଟିନ୍, ବାର୍ଲି, ବିନ୍, ବିସ୍କୁଟ୍, ଭିଟାମିନ୍, ମଟନ , ଚପ୍, ମିଲ୍, ଲ*, ଲେମନ ଜୁସ, ସିରପ, ସୁପ୍, ସ୍କାସ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

୬. ପରିଧେୟ ଓ ଅଙ୍ଗରାଗ ସମ୍ପର୍କୀୟ

ଅଏଲ୍, ଅଣ୍ଡର୍ ଓୟାର, ଇଅରିଂ, ଓଭର କୋଟ, କୋଟ୍, କ୍ୟାପ୍, ଗାଉନ୍,ଜିନ୍, ଜ୍ୟାକେଟ, ଟାଇ, ଟ୍ରାଉଜର, ଡ୍ରେସ୍, ଡ୍ରେସିଂ, ପକେଟ, ପତଲୁନ୍, ପେ[, ଫ୍ରକ, ବୁଟ୍, ବ୍ଲାଉଜ, ରିବନ୍, ଲକେଟ୍, ସାଣ୍ଡାଲ୍, ସାର୍ଟ, ସିଲ୍‌କ, ସୁଜ୍, ସୁଟ୍, ସିଫଲ ହ୍ୟାଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି।

୮. ବିଳାସବ୍ୟସନ ସମ୍ପର୍କୀୟ

କାର୍ପେଟ୍, କ୍ରିମ, ଗଗଲସ, ଗ୍ରୀନ୍‌ରୁମ୍, ଗ୍ଲିସ୍‌ରିନ୍, ଟଏଲଟ୍, ଟି ପୟ, ଡ଼ିଲକ୍ସ, ପାଉଡ଼ର, ଫିଲ୍‌ମ, ଫୋନ୍, ଫ୍ୟାନ୍, ବିଅର, ବ୍ରାଣ୍ଡି, ଭେସ୍‌ଲିନ୍, ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗ, ଲକ୍ସ, ଲିକର, ଲିପ୍‌ଷ୍ଟିକ୍, ୱାଚ୍, ସାମ୍ପୋ, ସିଗାରେଟ୍, ସିନେମା, ସେ[, ସୋଫା, ସ୍ନୋ, ହ୍ୱିଷ୍କି, ଟି.ଭି. ରେଡିଓ, ମୋବାଇଲି, ସେଲ୍ ଫୋନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

୯.ଗୃହ ଉପକରଣ ସମ୍ପର୍କୀୟ

କପ୍, କପ୍ ବୋର୍ଡ, କିରୋସିନି, କେଟଲି, କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର, ଗିଲାସ, ଚେୟାର, ଟର୍ଚ୍ଚ, ଟିଣ, ଟୁଥପେଷ୍ଟ୍, ଟେବୁଲ୍, ଟ୍ରଙ୍କ, ଟାର୍ପୋଲିନ୍, ଥର୍ମୋମିଟର, ପିନ୍, ପେଷ୍ଟ, ପ୍ଲେଟ, ବାକ୍ସ, ବାସ୍କେଟ୍, ବେ*, ବୋତଲ, ବ୍ୟାଗ, ବ୍ରଶ, ବ୍ଲେଡ୍, ମ୍ୟାଚିସ୍, ରେଜର, ଲଣ୍ଠନ, ଲ୍ୟାମ୍ପ୍, ଷ୍ଟୋଭ, ସୁଟକେସ୍, ସେପ୍‌ଟିପିନ୍, ହାଣ୍ଡ ବ୍ୟାଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୦. ଧାର୍ମିକ

ଜନ୍ମଭେ[, କ୍ୟାଥୋଲିକ, କ୍ରୁଶ, କ୍ରିସ୍‌ମାସ୍, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ୍, ଚର୍ଚ୍ଚ, ପୋପ୍, ବାଇବେଇ, ବାପ୍‌ଟିଷ୍ଟ, ବିଶପ୍, ମିଶନ, ମିଶନାରୀ, ମେରି, ଯନାଥନ୍ନ, ଯୀଶୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୧. ଶିଳ୍ପ ଓ ଉଦ୍ୟୋଗ ସଂପର୍କୀୟ

ଅପରେଟର, ଇଂଜିନ୍, ଇଂଜିନିଅର, ଇକ୍ଲେକ୍, ଇଲେକ୍ଟ୍ରିସିଆନ୍, ଓୟାର, କରେ[, ପାୱାର, କ୍ୟାମେରା, ଟେକ୍‌ନିକ୍, ଟେକ୍‌ନିକାଲ, ଟେକ୍‌ନିସିଆନ୍, ଟେପ୍ ରେକର୍ଡ଼ର, ଟେଲିପ୍ରି[ର, ଟ୍ୟୁବ୍, ଟ୍ୟୁବ୍‌ୱେଲ୍, ଡାଇନାମୋ, ଡିଜେଲ୍, ପମ୍ପ, ପାଇପ୍ ଲାଇନ୍, ପ୍ଲଗ୍, ଫଟୋ, ଫିଟର, ଫ୍ୟାକ୍ଟ୍ରି, ଫିଉଜ, ବଏଲର, ବଲ୍‌ବ, ବାରଲାଇଟ୍, ଭୋଲଟେଜ୍, ମିଲ୍, ମେକାନିକ, ମେସିନ୍, ରିଲ, ରୋଲର, ସ୍କ୍ରୁ, ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ, ହୋଲ୍‌ଡ଼ର ଇତ୍ୟାଦି।

୧୨. ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କୀୟ

ଅକସିଜେନ୍, ଆଟମ୍, ଆମାଇବା, ଆଲ୍‌କହଲ୍, ଆଲୁମିନିୟମ୍, ଏସିଡ, କଷ୍ଟିକ୍ ସୋଡ଼ା, କାର୍ବିନ୍, ଜ୍ୟାକ୍‌ଟସ୍, କ୍ୟାଲସିଅମ୍, କ୍ଲୋରିନ୍, ଗ୍ୟାସ, ଗ୍ଲୁକୋଜ, ଥ୍ରସର ଫେନେଲ, ନାଇଟ୍ରିକ୍ ଏସିଡ଼, ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍, ନିଉକ୍ଲିଅସ୍, ପଟାସିଅମ୍, ପେଟ୍ରୋଲ୍, ପେଟ୍ରୋଲିମ୍, ପ୍ଲାଜମା, ପ୍ଲାଟେନିଅମ୍, ଫସଫରସ, ବ୍ୟାକ୍ଟେରିଆ, ବାସିଲସ, ବେଲ୍‌ଜାର, ବ୍ଲାଡର, ଭଲ୍‌ଭ, ଭିଟାମିନ୍, ମାଗ୍‌ନେସିଅମ୍, ମାଙ୍ଗାନିଜ, ରେଡ଼ିଅମ, ସଲ୍‌ଫୁରିକ୍ ଏସିଡ, ସୋଡ଼ିଅମ, ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୩. ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ

ଅପରେସନ୍, ଅଲସର, ଆଇଓଡ଼ିନ୍, ଆଉଟ୍‌ଡୋର, ଆନେସ୍ଥେସିଆ, ଆପେଣ୍ଡିସାଇଟିସ୍, ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ, ଇନ୍‌ଫ୍ଲୁଏଞ୍ଜା, ଏକ୍ସରେ ଏଲୋପାଥିକ୍, କମ୍ପାଉଣ୍ଡର, କଲିକ, କଲେଣା, କୁଇନାଇନ୍, କ୍ୟାନ୍‌ସର, କ୍ୟାପ୍‌ସୁଲ, କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ, ଗନେରିଆ, ଗାଇନାକଲୋଜି, ଜେନେରାଲ ହସ୍‌ପିଟାଲ, ଟନିକ୍, ଟାଇଫଏଡ୍, ଟାବଲେଟ, ଟିଟାନସ୍, ଟକ୍ସି., ଡାଇରିଆ, ଡାଏଟ୍, ଡାକ୍ତ, ଡିପ୍‌ଥେରିଆ, ଡିସ୍ପେନ୍‌ସରୀ, ଡିସ୍ପେ[, ଡେଟଲ, ଡେଲିଭରି, ଡୋଜ, ଡ୍ରେସିଂରୁମ୍, ଥର୍ମାମିଟର, ନର୍ସ, ନିମୋନିଆ, ପେନ୍‌ସିଲିନ୍, ପେସେ[, ପୋଲିଓ, ପୋଷ୍ଟମର୍ଟମ୍, ପ୍ଲେଗ, ଫାଇଲେରିଆ, ପାର୍ମାସିଷ୍ଟ, ଫିନାଇଲ୍, ଫୋମେ[, ଫ୍ରାକ୍‌ଚର, ବେରିବେରି, ବେସିଲସ୍, ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍, ବ୍ଲିଚିଂ ପାଉଡର, ବ୍ଲଡ଼, ପ୍ରେସର, ବ୍ଲଡ଼ -ବ୍ୟାଙ୍କ୍, ଭେସ୍‌ଲଭିନ୍, ମାନିଆ, ମେଡିକାଲ୍, ମେଡିସିନ୍, ମେଲେରିଆ, ଲେପର, ସାଲାଇନ୍, ହାର୍ଣ୍ଣିଆ, ହାସପିତାଲ, ହିଷ୍ଟ୍ରିଆ, ହେଲ୍‌ଥ ଇନସିପେକ୍ଟର, ହୋମିଓପ୍ୟାଥି ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୪. ପରିବହନ ସମ୍ପର୍କୀୟ

ଏକ୍‌ସପ୍ରେସ୍, ଏରୋଡ୍ରମ, ଏରୋପ୍ଲେନ୍, କଣ୍ଡକ୍ଟର, କାର, କ୍ଲିନର, ଗିଅର, ଗ୍ୟାରେଜ୍, ଜଙ୍କସନ୍, ଜିପ୍, ଜେଟ୍, ଟାକ୍ସି, ଟାୟାର, ଟ୍ରକ, ଟ୍ରଲର, ଟ୍ରଲ, ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ, ଟ୍ରାଫିକ୍, ଟ୍ରାମ, ଟ୍ରିପ୍, ଟ୍ରୋଡ୍, ଟ୍ରୁବ, ଡ୍ରାଇଭର, ପାଇଲଟ, ପେଡାଲ, ପାସେଞ୍ଜର, ପ୍ଲାଟଫର୍ମ, ବଗି, ବସ୍ -ବସଷ୍ଟାଣ୍ଡ, ବାଇ (Way in Railway) ବାଇସାଇକେଲ, ବେଲ, ବ୍ରେକ୍, ଭ୍ୟାନ, ମାଇଲ, ମୋଟର, ମୋବାଇଲ କୋର୍ଟ, ମୋବିଲ୍ ରକେଟ୍, ରସ୍, ରିକସା, ରେଳ, ରୋଡ, ଲଗେଜ, ଲରି, ଲୋଡ, ୱାଗନ, ଷ୍ଟଲ, ଷ୍ଟିମର, ଷ୍ଟେସନ, ସଟଲ, ସାଇକେଲ, ସିଗ୍ନଲ (signal) ‘ସ୍କୁଟର, ହର୍ଣ୍ଣ, ହ୍ୟାଣ୍ଡଲ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୫. ଡାକ ବିଭାଗ

ଆଡ୍ରେସ୍, ଇନଲାଣ୍ଡ ଲେଟର, ଇନସିଓର୍ଡ, କାର୍ଡ, ଟିକେଟ, ଟେଲିଗ୍ରାଫ, ଟେଲିଗ୍ରାମ, ଟ୍ରଙ୍କ, କଲ, ଡିସପାଚ, ଡେଲିଭରି, ପାସବୁକ୍, ପାର୍ଶଲ, ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍, ପୋଷ୍ଟ କାର୍ଡ, ପୋଷ୍ଟ ବକ୍ସ, ପୋଷ୍ଟ ମାଷ୍ଟର, ପୋଷ୍ଟମ୍ୟାନ୍, ବୁକପୋଷ୍ଟ, ଭି.ପି.ପି., ମନିଅର୍ଡର, ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ, ରେଭିନ୍ୟୁଷ୍ଟାମ୍ପ, ସିଲ, ସେଭିଂସ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୬. ସାଂସ୍କୃତିକ

ଅଡିଆନସ, ଅଡିଟରିଅମ, ଅପେରା, ଅର୍କେଷ୍ଟ୍ରା, ଆକ୍ଟର, ଆକଟିଂ, କମେଡ଼ି, କ୍ୟାରିକେଚର, କ୍ଲବ, ଗ୍ୟାଲେରି, ଗ୍ରାମଫୋନ୍, ଟକିଜ୍, ଟ୍ରାଜେଡି, ଡାଇରେକ୍ଟର, ଡାଇଲଗ, ଡ୍ୟାନ୍ସ, ଡ୍ରାମା, ଥିଏଟର, ନଭେଲ, ପାର୍କ, ଫାମ୍ପଲେଟ, ପିଅନୋ, ପେ[ିଂ, ପେଣ୍ଡାଲ, ପୋଷ୍ଟର , ପ୍ଲେ ଫାର୍ସ, ଫିଲ୍ମ, ଫେସନ, ବଲ୍ ଡ୍ୟାନ୍ସ, ବେଞ୍ଚ, ବେଣ୍ଡ ପାର୍ଟି, ବ୍ୟାଲେ, ଭାଓଲିନ୍, ଭିଲେନ, ଭେରାଇଟି ସୋ, ମାର୍ଟିନି, ମେଡ଼ାଲ, ମ୍ୟୁଜିକ, ରିଲେ, ରିହରସାଲ, ରେକର୍ଡ, ରୋଲ, ଲଟରି, ଲାଇବ୍ରେରୀ, ଷ୍ଟୁଡିଓ, ଷ୍ଟେଜ, ସର୍କସ, ସିନ୍, ସିନେମା, ସିନେରି, ସୋ, ସ୍କ୍ରିନ୍, ହଲ୍, ହଲୋ, ହାର୍ମୋନିୟମ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୭. ଗଣମାଧମର ଭାଷା

ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଆମେ ଯେତିକି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ କହିଥାଉ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଶବ୍ଦ ଲୋକପ୍ରିୟ ଟି.ଭି. ଚ୍ୟାନେଲ୍ ଓ ପ୍ରି[ମାଧମରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥାଉ । ବେଳେ ବେଳେ ଦୂରଦର୍ଶନର ଉପସ୍ଥାପକ/ଉପସ୍ଥାପିକାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏଭଳି ବିଚିତ୍ର ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ସେଥିବର ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟାପଦଟି ମାତ୍ର ବାଡ଼ିଦେଲେ ତାହା ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ହୋଇଯାଇପାରେ ।

୧୮. **କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଭାଷା**

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶବ୍ଦଟି ପରି ଏଥି ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତଥା ବ୍ୟବହାରିକ ଶବ୍ଦ କେବଳ ହିଁ ଇଂରାଜୀ ଅଟେ । ଉଦାହରଣ କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମାଉସ, ସିପିୟୁ, ପେନ୍ ଡ୍ରାଇଭ, ଲାପଟପ୍, ଇ[ରନେଟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅନୁକରଣ କରି କିଟି ପାର୍ଟି, କ୍ୟାଣ୍ଡଲ ଲାଇଟ ଡିନର, ବାର୍ଥଡେ ପାର୍ଟି, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ବିଭିନ୍ନ ନୂତନ ଶବ୍ଦକୁ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଅଛୁ ।

୧୭.୮ ଓଡିଆ ଅଭିଲେଖ, ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର

ଓଡିଆ ଲିଖିତ ରଚନାରେ ପ୍ରଥମେ କେଉଁ ସମୟରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଅଛି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ୧୭୮୧ରେ ରଚିତ ବ୍ରଜନାଥ ବଡଜେନାଙ୍କ ସମର ତରଙ୍ଗରେ ସୋଲପ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି । ଏହା ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସ୍ଲୁପ (sloop) ରୂପାନ୍ତର ବୋଲି ସୁଧାକର ପଟ୍ଟନାୟକ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେବେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜମାନେ ଏ ଦେଶରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ଓ ଶବ୍ଦଟି ଜାହାଜାତି ଶବ୍ଦ ଥିବାରୁ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ chalup ଏହାର ମୂଳ ହୋଇପାରେ ।

କୌତୂହଳର ବିଷୟ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଓଡିଶା-ଅଧିକାର-ବର୍ଷରେ (୧୮୦୩ ଖ୍ରୀ ରେ) ହିଁ ଦଶପଲ୍ଲାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଓଡିଶାର ଏକ ସରକାରୀ ଅଭିଲେଖରେ ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା- ଲୋଟନଟ (ଲେଫଟନା[), କରନେଲ (କର୍ଣ୍ଣେଲ), ଜାରଜ (ଜର୍ଜ), ହରକଟ (ହାକଟ), କୁମ୍ପନୀ (କମ୍ପାନୀ), ଈଙ୍ଗରେଜ (ଇଂରେଜ), କମସନର (କମିଶନର), ମିସ୍ତର (ମିଷ୍ଟର), ଜନ୍ ମେଲଓ୍ୱିଲ, ମାରକୋଇସ (କାର୍କୋଇସ), ଗୌରନର (ଗଭର୍ଣ୍ଣର), ଜନରାଲ (ଜେନେରାଲ), ନଏମ୍ବର (ନଭେମ୍ବର) ପ୍ରଭୃତି ।

ସେହି ଦାପଲ୍ଲାରୁ ପ୍ରାପକ୍ ୧୮୦୪ ମସିହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ସରକାରୀ ଅଭିଲେଖରେ ଇଂରାଜୀ "ମାର୍ଚ୍ଚ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି ।

ମାଦଳାପାଞ୍ଜିର ରଚନା ଆରମ୍ଭ-କାଳ ସମ୍ପର୍କରେ ମତଦ୍ୱୈଧ ଥିଲେ ହେଁ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଏଥିରେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ତଥ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଛି। ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଲିଖିତ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ଅଂଶମାନଙ୍କରେ ଆମେ ବହୁ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖିବାକୁ ପାଉ। ଯଥା- ଇଂଗ୍ରାଜୀ(English), ମିଲିମିଲି (Melvil), ଜନରାଲ ହାରକୋଟ, ପୁସିସ, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେ[, ମିଷ୍ଟର ହେନୀ ଚାରଲସ ହମଲତନ, ମେଜଷ୍ଟରେଟ, ଦିସମ୍ବର (ଡିସେମ୍ବର), ସଂପ୍ରଷ୍ଟ (super intendent) ଇତ୍ୟାଦି।

୧୮୫୬ ଖ୍ରୀ.ରୁ ଡବଲିଉ, ଲେସିସ ସମ୍ପାଦନାରେ ପ୍ରକାଶିତ 'ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା'ର ବିଭିନ୍ନ ସଂଖ୍ୟାରେ ବହୁ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ। ଯଥା- ନଭେମ୍ବର, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେ[, ଗେଜେଟ, ଇଂଗରେଜୀ, ମାର୍କିନ, କଲେଜୀୟ ରେଲ, ରୋଡ଼, ଇଷ୍ଟେସନ, ଟିକଟ,ମିନିଟ୍, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ, ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସି, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ, ନୋଟ୍, ପୋଷ୍ଟ ମାଷ୍ଟର, ବ୍ରିଟିଶ, ଓରିଏ[ର ମିସନେରୀ, ଲେଫଟନେ[ସିକିଲ କମ୍ପନି, ବେରୀ, ଇଷ୍ଟାମ୍ପ, ଇନସପେକ୍ଟର, ଲେଡି କେନିଂ, ଡେିରିକ୍ଟର, ଡାକ୍ଟର, ସାର୍ଟିଫିକେଟ,ପୋଲିମ, ଅଫିସର, ଏଜେ[, ପ୍ରସୀଡେ[, ବ୍ୟାଙ୍କ ଇତ୍ୟାଦି ଶହଶହ ଶବ୍ଦ।

୧୮୬୬ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରେ ଉତ୍କଳଦୀପିକା। ଏହାର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ହେଉଛନ୍ତି ଉତ୍କଳପ୍ରାଣ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ନତି କଳ୍ପେ ଆଜୀବନ ମସୀ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆସିଥିବା ଗୌରୀ ଶଙ୍କର ତାଙ୍କ ପତ୍ରିକାରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି। ଜନତା ଭିତରେ ସେହି ସବୁ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ବା ଆଦର ନଥିଲେ ସେ ବହୁବାର ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଯାଇନଥାନ୍ତେ। ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି- ଜୁଲାଇ, ଲେଫଟନେ[, ଗବର୍ଣ୍ଣର,ଡିଭିଜନ, କମିଶନର, କିଲଟର, ରେବୁନ ଏଜେ[, ବୋର୍ଡ, ରିପୋର୍ଟ,ପୁଲିସ, ଡାକ୍ତର, ମେମ୍ବର, ଡିଷ୍ଟ୍ରେକ୍ଟ, ସୁପରିଣ୍ଟେ[, ଇନସପେକ୍ଟର, ପାଟ୍ରିଅଟ, କୁମେଟି, ଓବରସିଅର, ମାଇକ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ଜୁଲାଇ, ମନିଅର୍ଡରଳ ଯଷ୍ଟିସ, ଚେଅରମ୍ୟାନ, ଇସ୍କୁଲ, ରେଜିଷ୍ଟରି, ମେନେଜର, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ, ମାଷ୍ଟରି, ଓ୍ୟାରେ[, ଟିକଟ, ଦିପୋଟୀ, ଡାଇରେକ୍ୟର, ନମ୍ବର, ସାର୍ଟିଫିକେଟ, କନଷ୍ଟବଲ, ସେସନ ଜଜ୍, ସାର୍ଜନ, ହସପତାଲ, ଡିସମିସ, ଯିହଲ, ବୋତଲ, ବଣ୍ଡିଲ, ଜାନାଲ, ଇଷ୍ଟମିଟ, ବାକସ, ରେଲ, ଅପିଲ, ଗିଲାସ ଆଦି ଶହ ଶହ ଶବ୍ଦ।

୧୮୫୬ ଖ୍ରୀ:ରୁ ୧୯୦୦ ଖ୍ରୀ: ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରର ପଥ ସୁଗମ ହୋଇଗଲା । ଫଳରେ ଫକୀର ମୋହନ, ରାଧାନାଥ, ନନ୍ଦକିଶୋର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା ଦେଇଥିବା ବହୁ କବି, ଔପନ୍ୟାସିକ, ଗାଳ୍ପିକ, ନାଟ୍ୟକାର ଓ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ନିଜ ନିଜ ରଚନାରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ 'ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣଂ'ର କିୟଦଂଶ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଅଛି-

କ) Backward ମୁସଲମାନ ପାଇବେ ଚାକିରି

ହାଃ ହାଃ ଓଡ଼ିଆମାନେ forward ଭାରି ।

(ଖ) ସିଭିଲି ସରବେ[ଏଣ୍ଡ ପଲିଟି ଏଜେ[

ଜୟ ଜୟ ଜୟ ଓଡ଼ିଶାର monument.

ଗ) ଆସ Mr.M.S କରେଁ Shakehand

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଛି ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ Motherland.

(ଘ) ବୋଟାନି ଓ କେମିଷ୍ଟ୍ରିରେ ଭାରି ତାର knowledge

କାମ କରେ ପ୍ରଫେସରି କଟକ କଲେଜ ।

ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜଗତୀକରଣର ପ୍ରଭାବରୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ୱଭାଷାରମାନ୍ୟତା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଅଛୁ । ଫଳରେ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ସାହିତ୍ୟରେ ତଥା ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ସମାଜ ଜୀବନରେ ଏହି ଭାଷାର ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଘଟିଛି । ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟର ଏକ କବିତା ପଂକ୍ତି ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ।

"ସିଗାରେଟ୍ ! ତୁମ ନାମ ଦୁନିଆରେ
ଦୁର୍ନାମ ଡିବିଡିବି
ସାକ୍ଷାତ ତୁମେ ମୃତ୍ୟୁର ଦୂତ
ତୁମେ କ୍ୟାନସର ଟିବି ।"
(ଜ୍ୱାଳାର ମାଳା, କବି ରବି ସିଂ)

ତେବେ ଏହିପରି ଅସଂଖ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଖୋଜିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ବ୍ୟାକରଣଗତ ଅଧ୍ୟୟନ

ଓଡ଼ିଆ ରୂପତ© ଉପରେ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଭାବ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଇଂରାଜୀ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସଂଯୋଗରେ ବହୁ ଶବଦର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତହିଁରୁ ଅନେକର ବ୍ୟୁପ୍© ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ଯଥା –

ପ୍ଲାଷ୍ଟର + ଆ = ପଲସ୍ତରା, ରୋଲର + ଆ = ରୋଲା, ଡକ୍ଟର + ଆଣୀ = ଡାକ୍ତରାଣୀ, କ[ାକ୍ଟର + ଇ = କାନତରାଟି, ଟ୍ୟାଙ୍କ + ଇ = ଟାଙ୍କି, ଫଶ + ଇ = ପାଣ୍ଠି, ଟାଓ୍ୱେଲ + ଇଆ = ତଉଲିଆ, ଫୁଟ୍ + ଇକିଆ = ଫୁଟିକିଆ, ଫ୍ରେ* + ଇ = ଫିରିଙ୍ଗି, ଆମେରିକାନ + ଇ = ମାର୍କିନୀ, ୟୁରୋପ + ଈୟ = ୟୁରୋପୀୟ, ମାଷ୍ଟର + ଏ = ମାଟ୍ରେ, ଅଣ+ କଂଗ୍ରେସ = ଅଣକଂଗ୍ରେସ, ସବ + ଟାରମ୍ = ବେଟାଇ, ଏବେ + ରୁଲ = ବେରୁଲ, ଅଣ'+ ଗେଜେଟେଡ୍ = ଅଣଗେଜେଟେଡ୍ ଅଣ + ରେଗୁଲାର = ଅଣରେଗୁଲାର ।

କେତେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ଓଡିଆ ରୂପାନ୍ତର ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌତୂହଳ ଜନକ । ଯଥା –

କାଇନ୍ ହାଉସ = କାଞ୍ଜିଆ ହସା, କାଞ୍ଜିଆ ଘଷା, କାଞ୍ଜିଆ ବୁଦା । ଷ୍ଟେବଲ = ଅସ୍ତାବଳ । ଓ୍ୱେ = ବାଇ (ଯଥା – ରେଳଓ୍ୱେ = ରେଳବାଇ) । ହସ୍ପିଟାଲ = ହାସ୍ପାତାଳ । ମିନିଙ୍ଗ = ମାନେ । ଟପ୍ = ଟପିବା (ଧାତୁ) । ହଣ୍ଡ୍ରେଡ୍ ଓ୍ୱେଟ୍ = ହନ୍ଦର । ରୋମା[ସିଜିମ୍ = ରୋମା*ବାଦ । ଆଲେକଜାଣ୍ଡର୍ = ସ୍କନ୍ଦର, ସିକନ୍ଦର । ଏଗ୍ରିମେ[= ଗରିମେ[। ଡ୍ୟାମେଜ୍ = ଦାମ୍ଭଜି । ଲର୍ଡ = ଲାଟ । ଷ୍ଟାମ = ସିଠାମ। ପ୍ଲାଟୁନ = ପଲଟଣ। ବ୍ରଶ୍ = ବୁରୁଶ । କନଷ୍ଟବଳ = କନିଷ୍ଟବଳ । ଡଜନ= ଡାର୍ଜନ । ପେନାଲ = ପିଙ୍ଗଳ । ସିଗ୍ନାଲ = ସିଙ୍ଗଲ = କରେକ୍ଟ = କାରକାଟୁ । ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ = ଇଷ୍ଟିମିଷ୍ଟି । ଲଗେଜ୍ = ଲଗେଜି । ଟିନ୍ = ଟିଣ । ଅଡର୍ଲି = ଅର୍ଦ୍ଦଳି । କୋଲଡ଼ ଷ୍ଟୋରେଜ୍ - କୋଲୋଷ୍ଟୋ । ଗାର୍ଡ = ଗାରଦ । ଗାର୍ଡିଆନ = ଗାର୍ଜନ । ଟାଣ୍ଡେମ୍ (tandem) = ଟମ୍‌ଟମ୍ । ଟର୍ପେ[ାଇନ୍ = ତାରପିନ୍ । ପବ୍ଲିକ୍ = ପାବୁଲିକି । ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ = ମାଟିକିଲାସ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟାଂଶ (phrase) ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ତହିଁରୁ କେତେକ ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟାଙ୍ଗାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ଯଥା –

ଆକାଶ ସୌଧ(Castle in theair), କରମର୍ଦ୍ଦନ (shakek hand), କଳା ବଜାର (black marketing), କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣା (Crocodile tears), ଚା'କପରେ ଝଡ଼ (storm in a tea-pot), ଚେତନା ପ୍ରବାହ (stram of consciou ess), ନାଲି ଫିତା (red tape), ପ୍ରକୃତିରେ ମାନବାୟନ(personification in nature), ବିହଙ୍ଗମ ଦୃଷ୍ଟି(Bird's eye), ମଧୁରାତ୍ରି (honey

moon), ସର୍ବେସର୍ବା (all in all), ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ (on the other), ଅନ୍ତରର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ (from the bottom of one's heart, from the core of one's heart), ରେକର୍ଡ ଭାଙ୍ଗିବା (to break the record), କ,ଖ,ଗ ଜାଣିବା(to know abc), ଲାଞ୍ଜ, ମୁଣ୍ଡ କିଛି ନ ଚିହ୍ନିବା (to make neither head nor tail) ଅପମାନକୁ ପକେଟରେ ପୂରେଇବା (to pocket the insult), ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା (to take part), ଆଲୋକପାତ କରିବା (throw light) ।

ଓଡ଼ିଆ ବାକ୍ୟଗଠନ ଶୈଳୀ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କେତେକତ୍ର ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମେ କର୍ତ୍ତା, ଶେଷ ଭାଗରେ କ୍ରିୟା ଓ ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ବିଧେୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶ ରହିବା ସାଧାରଣ ପଦ୍ଧତି । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜୀରେ ପ୍ରଥମେ କର୍ତ୍ତା, ଠିକ୍ ତା' ପରେ କ୍ରିୟା ଓ ତା' ପରେ ବିଧେୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶର ବ୍ୟବହାର ସାଧାରଣ ପଦ୍ଧତି । ଇଂରେଜୀ ପ୍ରଭାବରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ (ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନାମାନଙ୍କରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାରର ବାକ୍ୟର ପ୍ରଚଳନ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ମିଳେ । ଯଥା –

(କ) ''ମଠର ଗହଳ ଚହଳ କମି ଆସୁଛି କ୍ରମେ କ୍ରମେ । ଷୋଡ଼ଶୀ ଅନୁରାଧା ମୁହଁର ଜ୍ୟୋତି ସେଥିପାଇଁ ବାରି ହୋଇପଡୁଛି ଅମାବାସ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ । ..... ବିନୋଦିନୀର ମୁହଁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ସେଦିନ ... ଭୀରୁ ପଦକ୍ଷେପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସୁଛି ନୀଡ଼ ଫେରନ୍ତା ଚଢ଼େଇ ଦଳର କଳକାକଳି ଭିତରେ ।' ''ଏଇ ଗାଁ ଏଇ ମାଟି'' – ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ ।

(ଖ) ମୁଁ ପୁଣି ଆସିବି ଦେହ ମନର ସବୁ ସମ୍ଭାର ନେଇ ......।ମୋର ଶେଷ ଅଣୁ-କଣା ବିନ୍ଦୁ ଜାଳି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବି ତୁମର କ୍ଷୁବ୍ଧ ହିୟା । ତୁମର ଆତ୍ମା ହେବ ତୁଷ୍ଟ – ମାଂସ ହେବ ଶିଥିଳ ।.....ଏ ଶବ୍ଦଟା ଜନ୍ମ ନେଲା ଏକ ସଂଘାତରୁ । ..... ତାପରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲା ସମୟର ଅନନ୍ତ କୋଳରେ – 'ଅମାବାସ୍ୟାର ଚନ୍ଦ୍ର' – ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କେବଳ ଶବ୍ଦ ବିଭବକୁ ନୁହେଁ, ବ୍ୟାକରଣକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ଏତେ ବେଶି ଯେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୁ ପରିହାର କରିବା ଅସମ୍ଭବ ମନେହୁଏ । ଏଇଭଳି କେତେକ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି – ଟେବୁଲ, ଗିଲାସ, ସୁଇଚ୍, ଷ୍ଟୋଭ୍, ହିଟର, ଲାଇଟ୍, ବ୍ରସ୍, ଟୁଥପେଷ୍ଟ, ପାଉଡ଼ର, ସ୍ନୋ, ପଲିଶ୍, ସ୍ୱେଟର, ମଫଲର, ପ୍ୟା[, ସାର୍ଟ, କୋଟ୍, ବ୍ଲେଡ୍, ୱାଚ୍, ବ୍ୟାଗ୍, ସିଟ୍, ବସ୍, ମୋଟର, ଡ୍ରାଇଭର, କ୍ଲିନର, କଣ୍ଡକ୍ଟର, ଟିକେଟ, ଟାୟାର, ହାଣ୍ଡଲ୍, ମାଇଲ୍, କିଲୋମିଟର ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଶାର ସହରଗୁଡିକ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ କୋଠାବାଡି, ରାସ୍ତା, ଦୋକାନ ବଜାର, ରିକ୍ସା, ସାଇକେଲ, ବସ୍ ଯେତିକି ଆଖିରେ ନ ପଡେ, ତହିଁରୁ ଅଧିକ ପଡ଼େ ସେଗୁଡ଼ିକର ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ ଉପରେ । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଚଳନ ବେଶି । ଏପରିକି ନିପଟ ମଫସଲ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବହୁତ ମିଳିବ । ଏହାର କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି – ହୋଟେଲ ମେ ଫେୟାର, ମେ ଫେୟାର ଲାଗୁନ୍, ପାଲହାଇଟ୍, ନିୟୁ ଷ୍ଟୁଡେ[ସ୍ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବୁକ୍‌ସ ଏଣ୍ଡ୍ ବୁକ୍‌ସ, ବିଉଟି କୁଇନ୍, ବିଉଟି ପାର୍ଲର, ମଡ଼ର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟାର ଟେଲରର୍ସ, ଇ[ମେଟ୍ ଟେଲରର୍ସ୍, ଶାରୀ ହାଉସ୍, ଫେସନ୍ ହାଉସ୍ ଇତ୍ୟାଦି।

ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ସବୁ ଯୁଗରେ ଭାଷା ପୁରାତନର ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟ ନୂତନତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି । ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଆଜି ବିଶ୍ୱର ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଭାଷା । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ କରିବାକୁ ହେଲେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସମୃଦ୍ଧିକୁ ଆହରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆହରଣରେ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହୁଏ । ତେଣୁ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୁ ପରିହାର କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମୃଦ୍ଧି ସାଧିତ ହେବ।

୧୭.୯ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପ୍ତି ହୋଇଛି ।

୧୭.୧୦ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୭.୧୧ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୮.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୧୮.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୮.୨ ବର୍ଣ୍ଣ

୧୮.୩ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ

୧୮.୪ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୧ ତତ୍‌ସମ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୨ ଭବ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୩ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୪ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୫ ପାର୍ସୀ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୬ ଆରବୀ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୭ ତୁର୍କୀ ଶବନ୍ଦ

୧୮.୪.୮ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ଶବ୍ଦ

୧୮.୪.୯ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ
୧୮.୫. ନିଷ୍କର୍ଷ
୧୮.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୮.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୧୮.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।

୧୮.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ, ଶୈଳୀ ଓ ଆଙ୍ଗିକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ଓ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ବହୁକାଳ ଧରି ପାରସୀକ ଓ ଆରବୀୟ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଥିଲା । ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଖଜଣାପାଉତି, ରସିଦ, ହାଣ୍ଡନୋଟ୍, ସନନ୍ଦ, ଦାନପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ --ପାରସିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଆମ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଓ କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଭାଷାରୂପେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିପାରିଅଛି । ଆରବୀ, ପାରସିକ ତୁର୍କି ଆଦି ଭାଷାଗୁଡିକ ଯାଦନିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ପ୍ରଥମ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ହେଉଛି ମୁସଲମାନ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶାସନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ର ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନରପତିମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସମରନୀତି ଓ ରାଜନୀତି ବିଚକ୍ଷଣତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ମୁସଲମାନ ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ପଡୋଶୀ ପ୍ରଦେଶରୁ ଜଣେ ଅଧେ ମୁସଲମାନ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ବିବରଣ ଅନୁସାରେ ଉତ୍କଳର କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ନରପତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେଶରୀ (୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ) ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ସେହି ଭୂମିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପଠାଣକୁ ଲେଖିଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରୁ ରାଜା କହିଥିଲେ ''ତୁ ଜାଣୁ, ସେ ପଠାଣ ଜାଣେ ।'" ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ଜଣେ ଅଧେ ପଠାଣ ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

୧୮.୨ ବର୍ଣ୍ଣ

ଓଡିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ପଚାଶଟି ବର୍ଣ୍ଣ । ଯଥା-

ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଋ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ

କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ (କ ବର୍ଗ)

ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ (ଚ ବର୍ଗ)

ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ (ଟ ବର୍ଗ)

ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ (ତ ବର୍ଗ)

ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ (ପ ବର୍ଗ)

ଯ, ୟ, ର, ଳ, ଲ, ୱ

ଶ, ଷ, ସ, ହ, କ୍ଷ, ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର) ଃ (ବିସର୍ଗ), ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)

ଅ ଠାରୁ ଔ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ।

କ ଠାରୁ ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଯ ଠାରୁ ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । (ବର୍ଗ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ, ଏପରି ନାମକରଣର କାରଣ ପରେ ଦିଆଯାଇଛି ।)

କ୍ଷ କୁ କେହି କେହି ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାକୁ କ ଏବଂ ଷର ସଂଯୋଗରେ ଏକ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏହା କ ଏବଂ ଷ ର ସଂଯୋଗ ବୋଲି ଜଣାପଡେ ନାହିଁ । ଏହା ଖ୍ୟ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯେପରି ଶିକ୍ଷାକୁ ଶିଖ୍ୟା, ଭିକ୍ଷାକୁ ଭିଖ୍ୟା ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । କେହି ଶିକ୍‌ଷା, ଭିକ୍‌ଷା ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହା ଛଡା ପୂର୍ବ କାଳରୁ ଓଡିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ କ୍ଷ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଆସୁଛି । କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା, ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ଆଦି ଚଉତିଶା ରଚନାରେ କ୍ଷ କୁ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ କ୍ଷ କୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇଛି ।

ୱ ବର୍ଣ୍ଣଟିକୁ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ କୁହାଯାଏ । ହାୱା, ବେୱା, ସୱା, ୱାର୍ଡ, (word), ୱେଷ୍ଟ (west), ୱାର୍ଦ୍ଧା ଆଦି ଶବ୍ଦରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ହାଉଆ, ବେଉଆ, ସଉଆ, ଉଆର୍ଡ, ଉଏଷ୍ଟ, ଉଆର୍ଦ୍ଧା ଏମିତି ଲେଖିଲେ ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ଆସେ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ସ୍ୱେଦ, ସ୍ୱାଧୀନ ଆଦି ଶବ୍ଦରେ ଏହି ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ (ୱ) ହିଁ ଫଳା ଆକାରରେ ରହିଛି ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅ, ଇ, ଉ, ଋ- ଏଗୁଡିକ ହ୍ରସ୍ୱସ୍ୱର ଏବଂ ଆ, ଈ, ଊ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ- ଏଗୁଡିକ ଦୀର୍ଘସ୍ୱର । ଦୀର୍ଘ ଋ ର ପ୍ରଚଳନ ଓଡିଆରେ ଆଉ ନାହିଁ । ଦୀର୍ଘସ୍ୱରଗୁଡିକୁ ସାଧାରଣତଃ ହ୍ରସ୍ୱସ୍ୱର ଭଳି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକ

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ଯେ, କ, ଖ, ଗ, ଘ- ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାଇଁ, ପ୍ରକୃତରେ ଅ ସ୍ୱରଟିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ କରୁଥାଇଁ । ଯେପରି- କ୍+ଅ=କ, ଖ୍+ଅ=ଖ, ଗ୍+ଅ=ଗ, ଘ୍+ଅ= ଘ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶିଲେ ବିଭିନ୍ନ ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି । ସେହି ଚିହ୍ନଗୁଡିକୁ ମାତ୍ରା କୁହାଯାଏ ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ମାତ୍ରା ଚିହ୍ନ	ମାତ୍ରାର ନାମ	ବ୍ୟବହାର
ଆ	।	ଆ କାର	କ୍+ଆ= କା
ଇ	ି	ଇ କାର	କ୍+ଇ= କି
ଈ	ୀ	ଈ କାର	କ୍+ଈ= କୀ
ଉ	ୁ	ଉ କାର	କ୍+ଉ= କୁ
ଊ	ୂ	ଊ କାର	କ୍+ଊ= କୂ
ଋ	ୃ	ଋ କାର	କ୍+ଋ= କୃ
ଏ	େ	ଏ କାର	କ୍+ଏ= କେ
ଐ	ୈ	ଐ କାର	କ୍+ଐ= କୈ
ଓ	େ ।	ଓ କାର	କ୍+ଓ= କୋ
ଔ	ୌ	ଔ କାର	କ୍+ଔ= କୌ

କେବଳ ଅ ସ୍ୱରଟି କୌଣସି ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି – କ୍+ଅ= କ । ତେଣୁ ଆକାର ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ବା କୁହାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶିଲେ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି- କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର । ତଳେ କେତେକ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଏବଂ ସେହି ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଥିବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ପୁଣି କେତେକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରକୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ ଲେଖିବାର ଧାରା ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା ।

କ୍+ତ= କ୍ତ	ଭକ୍ତ
ତ୍+କ= ତ୍କ	ଉତ୍କଳ, ଉତ୍‌କଳ
ଷ୍+କ= ଷ୍କ	ଶୁଷ୍କ
ସ୍+କ= ସ୍କ	ଭାସ୍କର
କ୍+ଲ= କ୍ଲ	ଶୁକ୍ଲ
ତ୍+ନ= ତ୍ନ, ତ୍‌ନ	ରତ୍ନ, ରତ୍‌ନ
ବ୍+ଜ= ବ୍ଜ	ଅବ୍ଜ, ଅବ୍‌ଜ
ଷ୍+ଟ= ଷ୍ଟ	କଷ୍ଟ
ଷ୍+ଠ= ଷ୍ଠ	କାଷ୍ଠ
ଦ୍+ମ= ଦ୍ମ	ପଦ୍ମ
ଗ୍+ନ= ଗ୍ନ	ଲଗ୍ନ
ବ୍+ଧ = ବ୍ଧ	ଲବ୍ଧ, ଲବ୍‌ଧ
ସ୍+ପ= ସ୍ପ	ଇସ୍ପାତ, ଇସ୍‌ପାତ

ଦ୍+ବ = ଦ୍ଧ   ଶବ୍ଦ, ଶବ୍ଦ

ଶ୍+ଚ =ଶ୍ଚ   ନିଶ୍ଚୟ

ଶ୍+ଛ = ଶ୍ଛ   ଶିରଶ୍ଛେଦ

ହ୍+ଲ= ହ୍ଲ   ଆହ୍ଲାଦ

କ୍+ର = କ୍ର   ଚକ୍ର

ର୍+କ = ର୍କ   କୋଣାର୍କ

ତ୍+ତ = ©   ଚି©

ଦ୍+ଧ = ଦ୍ଧ   ବୁଦ୍ଧି

ଗ୍+ଧ = ଗ୍ଧ   ଦୁଗ୍ଧ, ଦୁଗ୍ଧ

ନ୍+ନ = ନ୍ନ   ଅନ୍ନ

ଦ୍+ଭ = ଦ୍ଭ   ଅଦ୍ଭୁତ, ଅଦ୍ଭୁତ

ଟ୍+ଟ = ଟ୍ଟ   ଅଟ୍ଟାଳିକା

ଣ୍+ଣ = ଣ୍ଣ   ବିଷଣ୍ଣ

କ୍+ୟ = କ୍ୟ   ଚାଣକ୍ୟ

ଦ୍+ବ= ଦ୍ୱ   ଉଦ୍ୱେଗ, ଉଦ୍‌ବେଗ

ଜ୍+ଜ = ଜ୍ଜ   ଲଜ୍ଜିତ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମ, ନ, ୟ, ର, ଳ, ଲ, ୱ, ବ – ଏହି ଆଠଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ମିଶିଲେ ଯେଉଁ ରୂପ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡିକୁ ଫଳା କୁହାଯାଏ । ଯେପରି-

ଜନ୍ମ, ଯତ୍ନ, ବିଦ୍ୟା, ଚକ୍ର, ଶୁକ୍ଳ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ, ପକ୍ୱ, ଆମ୍ବ- ଏଗୁଡିକରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମ ଫଳା, ନ ଫଳା, ୟ ଫଳା (ଏହାକୁ ଯ ଫଳା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ), ର ଫଳା, ଳ ଫଳା, ଲ ଫଳା, ୱ ଫଳା (ଏହାକୁ ବ ଫଳା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) ଏବଂ ବ ଫଳା ଅଛି ।

ର କୌଣସି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଥିଲେ ତାହାକୁ ରେଫ୍ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି – ର୍+କ = ର୍କ, ର୍+ଗ= ର୍ଗ ।

ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରରେ ଦୁଇରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଥାଇପାରେ । ଯେପରି – ଷ୍+ଟ+ର= ଷ୍ଟ୍ର (ରାଷ୍ଟ୍ର), ର୍+ଣ୍+ଣ=ର୍ଣ୍ଣ (ବର୍ଣ୍ଣ), ତ୍+ସ୍+ନ= ତ୍ସ୍ନ (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା) (ଏହାକୁ ଜ୍ୟୋତ୍‌ସ୍ନା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଇପାରେ ।) ର୍+ଦ୍+ଧ+ୱ= ର୍ଦ୍ଧ୍ୱ (ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ) ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗର ପ*ମ ବର୍ଣ୍ଣ (ଙ,ଞ, ଣ, ନ, ମ) ସେହି ବର୍ଗର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ମିଶି ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେଗୁଡିକୁ ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । ଯଥା-

ଙ୍+କ= ଙ୍କ   ଞ୍+ଚ= *   ଣ୍+ଟ= [

ଙ୍+ଖ= ଙ୍ଖ   ଞ୍+ଛ= ଞ୍ଛ   ଣ୍+ଠ = ଣ୍ଠ

ଙ୍+ଗ= ଙ୍ଗ   ଞ୍+ଜ=ଞ୍ଜ   ଣ୍+ଡ = ଣ୍ଡ

ଙ୍+ଘ= ଙ୍ଘ   ଞ୍+ଝ=ଞ୍ଝ   ଣ୍+ଢ = ଣ୍ଢ

ନ୍+ତ= ନ୍ତ   ମ୍+ପ=ମ୍ପ

ନ୍+ଥ =ନ୍ଥ   ମ୍+ଫ =ମ୍ଫ

ନ୍+ଦ = ନ୍ଦ   ମ୍+ବ=ମ୍ବ

ନ୍+ଧ= ନ୍ଧ   ମ୍+ଭ =ମ୍ଭ

ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଗୁଡିକୁ ଅନୁସ୍ୱାର ସାହାଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଇପାରେ । ଯେପରି-
ଇଙ୍କା-ବଂକା, ଶଙ୍ଖ-ଶଂଖ, କଂ।-କଂଚା, ବାଂ୍ଛା-ବାଂଛା, ବାଞ୍ଝ-ବାଂଝ, ବନ୍ଧୁ-ବଂଧୁ, କମ୍ପ-କଂପ, ବାମ୍ଫ-ବାଂଫ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୩ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ-

କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକୁ ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । କାରଣ, ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେଗୁଡିକ ପାଂଟି ବର୍ଗ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଂଟିର ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ ସମାନ । କିନ୍ତୁ ଯ ଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ପୃଥକ ପୃଥକ । ତେଣୁ ସେଗୁଡିକୁ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।

ମୁଖ ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଣ୍ଠ, ତାଲୁ (ତାଲୁର ଉପର ଅଂଶ), ମୂର୍ଦ୍ଧା (ତାଲୁର ତଳ ଅଂଶ) ଦନ୍ତ, ଓଷ୍ଠ – ଏଗୁଡିକ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ । ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ତଳେ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଦିଆଗଲା ।

୧. କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ (କ ବର୍ଗ) – ଏଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଅ, ଆ, ହ, ଃ (ବିସର୍ଗ) – ଏଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଠ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ କଣ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।
୨. ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ (ଚ ବର୍ଗ), ଯ, ୟ, ଶ – ଏଗୁଡିକ ତାଲୁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ତାଲବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ପ୍ରକୃତରେ ବ©ମାନ ଓଡିଆରେ ଶ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ପରି । କାରଣ, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଆଉ ତାଲୁ ନୁହେଁ, ଦନ୍ତମୂଳ ।)
୩. ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ (ଟ ବର୍ଗ) ର, ଷ- ଏଗୁଡିକ ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ମୁର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ଷ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ ସ ପରି) । କାରଣ, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଆଉ ମୂର୍ଦ୍ଧା ନୁହେଁ, ଦନ୍ତମୂଳ ।)
୪. ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ (ତ ବର୍ଗ), ସ- ଏଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ପ୍ରକୃତରେ ସ କୁ ଦନ୍ତ୍ୟ ଓ କୁହାଯାଉଛି ସିନା, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତମୂଳ ହୋଇଗଲାଣି । ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ ପରି ଏହା ଆଉ ଖା[ଦନ୍ତ୍ୟ ନୁହେଁ ।)
୫. ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ (ପ ବର୍ଗ), ଉ, ଊ – ଏଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।
୬. ଏ, ଐ- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ ଓ ତାଲୁ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟିକୁ କଣ୍ଠ୍ୟ-ତାଲବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।
୭. ଓ, ଔ- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ ଓ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟିକୁ କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।
୮. ୱ (ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ)- ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ ଏବଂ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏହା ଦନ୍ତୋଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।
୯. ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର), ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ନାସିକା ଏବଂ ମୁଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ଉଭୟ ବାଟେ ବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁନାସିକ ।
୧୦. ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗର ପଂମ ବର୍ଣ୍ଣ (ଙ, ଞ, ଣ, ନ, ମ) –ଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଯଥାକ୍ରମେ କଣ୍ଠ, ତାଲୁ, ମୂର୍ଦ୍ଧା, ଦନ୍ତ, ଓଷ୍ଠ ହେଲେ ହେଁ କିଛି ବାୟୁ ନାସିକାବାଟେ ବର୍ହିଗତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । (କଣ୍ଠ୍ୟ, ତାଲବ୍ୟ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ, ଦନ୍ତ୍ୟ, ଓଷ୍ଠ୍ୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।
୧୧. ଯ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଜ ପରି । ତେଣୁ ଜ ର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଯାହା, ଯ ର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାହା ।

କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକର ବର୍ଗ ବିଭାଗ ନିମ୍ନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଦର୍ଶାଗଲା-

କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ- କ ବର୍ଗ (କଣ୍ଠ୍ୟ)

ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ – ଚ ବର୍ଗ । (ତାଲବ୍ୟ)

ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ- ଟ ବର୍ଗ । (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)

ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ- ତ ବର୍ଗ । (ଦନ୍ତ୍ୟ)

ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ – ପ ବର୍ଗ । (ଓଷ୍ଠ୍ୟ)

ସ୍ୱର ଏବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିର ମୌଳିକ ବ୍ୟୁତ୍ପ◌ି ଏହିପରି-

ସ୍ୱୟଂ ରାଜନ୍ତେ ଇତି ସ୍ୱରାଃ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱରଗୁଡ଼ିକ ନିଜେ ନିଜ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇପାରନ୍ତି (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ) । ବାଜ୍ୟନ୍ତେ ସ୍ୱରୈଃ ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଃ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ହଠାତ୍ ଚୁପ୍- ଏଥିରେ ତ୍ ଏବଂ ପ୍ ସ୍ୱରହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବବ◌ୀ ସ୍ୱରର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ତ ର ପୂର୍ବରେ ଅଛି ଆ (ଠ୍+ଆ=ଠା) । ପ୍ ର ପୂର୍ବରେ ଅଛି ଉ (ଚ୍+ଉ=ଚୁ) । ଏଭଳି ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ପୂର୍ବସ୍ୱରର ସାହାଯ୍ୟରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ କେତେକ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଉ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ନାହିଁ ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୁ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇନପାରେ । କ୍ଷ କୁ କେବଳ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ରଖାଯାଇଛି । ଉଚ୍ଚାରଣରେ ତାହା ଏକ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ (ଖ୍ୟ) ଅଟେ ।

୧୮.୪ ଶବ୍ଦ

ଏକାଧିକ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଯେପରି- ଆ/କ୍+ଆ/ଶ୍+ଅ=ଆକାଶ, ସ୍+ଏ/ବ+ଆ= ସେବା, ମ୍+ଅ/ନ୍+ଓ/ହ୍ୱ+ଅ/ର୍+ଅ =ମନୋହର, ପ୍+ଅ/ର୍+ବ୍+ଅ/ତ୍+ଅ= ପର୍ବତ ।

ପକଚ,ଲରଟା, ବପାଣିଜ, ମବରଟୁ-ଏଗୁଡ଼ିକ ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେତେ ଶବ୍ଦ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ଯଥା-ତତ୍ସମ, ତତ୍ଭବ, ଦେଶଜ, ବୈଦେଶିକ ।

୧୮.୪.୧ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ

ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଅବିକଳ ରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ପିତା, ମାତା, ଗୃହ, ପରିବାର, ଉଦ୍ୟାନ, ଅରଣ୍ୟ, ପର୍ବତ, ବନ, ନଦୀ, ଲତା, ବାୟୁ, ପବନ, ଜଳ, ପୁଷ୍ପ, ବୃକ୍ଷ, ପତ୍ର, ପୁସ୍ତକ, ବିଦ୍ୟା, ଧାର୍ମିକ, ପ୍ରାଚୀନ, ପ୍ରତିଭା, ହସ୍ତୀ, କ୍ଷମା, ଶୟନ, ଭୋଜନ, ଅଟ୍ଟାଳିକା, ଆକାଶ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୨ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ

ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦକୁ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ । ତଳେ କେତେକ ତତ୍ଭବ ଏବଂ ପାଖେ ପାଖେ ବନ୍ଧନୀ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଦିଆଗଲା ।

ମଥା (ମସ୍ତକ), ଗରାଖ (ଗ୍ରାହକ), ନଈ (ନଦୀ), ମାଙ୍କଡ (ମର୍କଟ), ପୁଅ (ପୁତ୍ର), କାଠ (କାଷ୍ଠ), ବୁଢ଼ା (ବୃଦ୍ଧ), ଚାନ୍ଦ (ଚନ୍ଦ୍ର), ଘିଅ (ଘୃତ), ସାପ (ସର୍ପ), ନେଉଳ (ନକୁଳ), ଭଉଣୀ (ଭଗିନୀ), ନାଚ (ନୃତ୍ୟ), ମିରିଗ (ମୃଗ), ନାଆ (ନୌକା), ପୋଖରୀ (ପୁଷ୍କରିଣୀ), ଅଳତା (ଅଳକ୍ତକ), ଭାଇ (ଭ୍ରାତା), ଖଇର (ଖଦୀର), ଗୁଆ(ଗୁବାକ) ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୩ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ

ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଅନେକ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେଁ କି ସଂସ୍କୃତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନୁହେଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରୁ, ବିଶେଷତଃ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରୁ ତଥା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରୁ ଆସିଅଛି । ଯଥା- କଣ୍ଢେଇ, କାଉଁରିଆ, କୁଟା, ଖା[, ଜହ୍ନା, ଗୋଟମା, ଗହଳ, ଖୋଇ, ଖଙ୍କାର, ଟାପରା, ଟାଙ୍ଗିଆ, ଠେକରା, ଡେଙ୍ଗା, ଡଗର, ଡାଙ୍କୁଣି, ତାଟି, ବରା, ବାଡ଼ି, ଲଙ୍କା, ସରୁଆ, ହୁଗୁଳା, ହାକୁଟି, ଗୋଡ଼, ଖୋଇ, ଏଣ୍ଡୁରି, ଛାତି, ଜନ୍ତାଳ, ଚାଉଳ, ବୁଦା, ବେ[,

ଭାଉ, ଭେଣ୍ଡି, ଭେଣ୍ଡିଆ, ଟାପରା, ଖୁ[, ଠେଙ୍ଗା, ମସିଣା, ହାଡ଼, ଛପର, ଟୋକେଇ, ହଡା, ହେଟା, ବେ[, ବୋକା, ଢଗ, ଡେଙ୍ଗ, ଫାଙ୍କ, ମଲୁ, ଖ[, ଗେଣ୍ଡା, ଗୋଡ଼ି, ବଟୁଆ, ଖା[, ଅଝଟ, ଆକଟ, ଅଳିଆ, ଅଖାଡୁଆ, ଅ[।, ପାଳି, ହେଟା, ବେଣା, ପଳଖ, ପାଇଟି, ଢିଙ୍କି, ହାକୁଟି, ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୪ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ

ଅତୀତରେ କେତେକ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ଭାରତରେ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଭାରତୀୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ତା ଛଡ଼ା, ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ, ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର, ସଭ୍ୟତା ସଂସ୍କୃତି ଆଦି ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଆମ ଭାଷାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ସେ ସବୁରୁ କିଛି କିଛି ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା ।

୧୮.୪.୫ ପାର୍ସୀ ଶବ୍ଦ

ଗରିବ, ଦରଜି, ବେମାର, ଲଗାମ, ହଜାର, ଆବାଦ, ଗିରଫ, ଦରିଆ, ବରଫ, ଶିକାର, ହାଜିର, କଲମ, ଗୁମାସ୍ତା, ପସନ୍ଦ, ପୋଷାକ, ସରହଦ, ହୁକୁମ, କାଗଜ, ଜଖମ, ଦୌଲତ, ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ଖବର, ଚଷମା, ଜାହାଜ, ଦରଖାସ୍ତ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ରୋଜଗାର, ସହର, ହୁସିଆର, କାରବାର ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୬ ଆରବୀ ଶବ୍ଦ

ଆଇନା, ଇସ୍ତଫା, କରାମତ, ଖାତିର, ଜହର, ତାମସା, ତଦାରଖ, ଇସାରା, କବଲା, ଓଜନ, ଖାଲି, ଜବତ, ନାଚାର, ଇଲାକା, ଦାଖଲ, କଲିଜା, ଜିଦ୍, ଜମି, ନାରାଜ, ଖତମ, ଖରାପ, ଜମା, ଗରଜ, ତୋଫାନ, ଜିନିଷ, ଜମା, ଦଖଲ, ତଲାସ, ଜବରଦସ୍ତ, ଦଲାଲ, ଜବାବ, ତର୍ଜମା ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୭ ତୁର୍କୀ ଶବ୍ଦ

ବନ୍ଧୁକ, ବାହାଦୁର, ଗାଲିଚା, ତୋପ, କୁଲି, ବାରୁଦ, ବେଗମ୍, ବୋକବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୮ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଶବ୍ଦ

ତମାଖୁ, ନିଲାମ, କୋବି, ଟାଙ୍କି, ବୋତଲ, କିରାଣି, ବାସନ, ବୋମା, ପିରଖ, ବେହେଲା, ମିଶ୍ରି, ପିସ୍ତଲ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୮.୪.୯ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ

ମଟର, କପ୍, କେନାଲ, କମ୍ପାଉଣ୍ଡର, କମ୍ପାନି, କଲେଜ, ସ୍କୁଲ, କାର, ଫାଇଲ୍, ପିଅନ, ମେସିନ୍, ଫଳୟ, ଟି.ଭି.,ରେଡ଼ିଓ,ରିକ୍ସା, ବ୍ୟାଙ୍କ, ପୋଷ୍ଟଅଫିସ୍, ନୋଟ, ଭୋଟ, ଟେବୁଲ, ନର୍ସ, ଡାକ୍ତର (ଡକ୍ଟର), ବିସ୍‌କୁଟ୍, ରବର, ସିନେମା, ବେଟାରି, ପିନ୍, ସର୍ଟ,ପ୍ୟା[, ସିଗାରେଟ,ଟାଉଟର, ଚେୟାର, ବେ*,
ଫୁଟବଲ, କ୍ରିକେଟ୍, ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ, ସିଟ୍, ରସିଦ୍ (ରିସିପଟ୍), ମେଡିକାଲ, ମିନିଟ୍, ସୁଇଚ୍, ଚକୋଲେଟ, ଟିକସ(ଟ୍ୟାକ୍ସ) ଇତ୍ୟାଦି।

୧୮.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ।

୧୮.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣ କର।

୧୮.୭ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ଊନବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଯାବନିକ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୧୯.୦ ପ୍ରାଗଭାଷା

୧୯.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୯.୨ ପଦ

୧୯୨.୧ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ

୧୯.୨.୨ ବିଶେଷଣ ପଦ

୧୯.୨.୩ ସର୍ବନାମ ପଦ

୧୯.୨.୪ କ୍ରିୟା ପଦ

୧୯.୨.୫ ଅବ୍ୟୟ ପଦ

୧୯.୨.୬ ଉପସର୍ଗ

୧୯.୩ ବାକ୍ୟ

୧୯.୩.୧ ଆକାଂକ୍ଷା

୧୯.୩.୨ ଯୋଗ୍ୟତା

୧୯.୩.୩ ଆସ ି

୧୯.୪ ବାକ୍ୟର ପ୍ରକାରଭେଦ

୧୯.୪.୧ ସରଳ ବାକ୍ୟ

୧୯.୪.୩ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟ

୧୯.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

୧୯.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୧୯.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ
୧୯.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା
୧୯.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୯.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ, ଶୈଳୀ ଓ ଆଙ୍ଗିକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ଓ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ବହୁକାଳ ଧରି ପାରସୀକ ଓ ଆରବୀୟ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଥିଲା । ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଖଜଣାପାଉତି, ରସିଦ, ହାଣ୍ଡନୋଟ୍, ସନନ୍ଦ, ଦାନପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ --ପାରସିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଆମ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଓ କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଭାଷାରୂପେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିପାରିଅଛି । ଆରବୀ, ପାରସିକ ତୁର୍କି ଆଦି ଭାଷାଗୁଡିକ ଯାବନିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

୧୯.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ପ୍ରଥମ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ହେଉଛି ମୁସଲମାନ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶାସନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ର ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନରପତିମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସମରନୀତି ଓ ରାଜନୀତି ବିଚକ୍ଷଣତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ମୁସଲମାନ ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ପଡୋଶୀ ପ୍ରଦେଶରୁ ଜଣେ ଅଧେ ମୁସଲମାନ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ବିବରଣ ଅନୁସାରେ ଉତ୍କଳର କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ନରପତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେଶରୀ (୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ) ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ସେହି ଭୂମିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପଠାଣକୁ ଲେଖିଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରୁ ରାଜା କହିଥିଲେ ''ତୁ ଜାଣୁ, ସେ ପଠାଣ ଜାଣେ ।'" ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ଜଣେ ଅଧେ ପଠାଣ ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

୧୯.୨ ପଦ

ବାକ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ପଦ କୁହାଯାଏ । ପଦରେ କେଉଁଠି ରୁ, ରେ, ର, କୁ ପ୍ରଭୃତି ବିଭକ୍ତି ଲାଗିଥାଏ ତ କେଉଁଠି ଲାଗି ନ ଥାଏ । ଯେପରି ଭାଇ / କାଲି / ଦିଲ୍ଲୀରୁ / ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଆସି /ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ / ପହଂଚିଲେ। ଏହି ବାକ୍ୟଟିରେ ସାତଟି ଅଂଶ ଅଛି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଦ । ଯେତେ ବାକ୍ୟରେ ଯେତେ ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉନା କାହିଁକି, ସମସ୍ତ ପଦକୁ ପାଂଚଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା - ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ, ସର୍ବନାମ, ଅବ୍ୟୟ, କ୍ରିୟା ।

୧୯.୨.୧ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାମକୁ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ କହନ୍ତି । ବିଶେଷ୍ୟ ପାଂଚ ପ୍ରକାର । ଯଥା -

(କ) ସଂଜ୍ଞାବାଚକ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ - ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ବାଲ୍ମୀକି, କାଳିଦାସ, ମହାନଦୀ, ପାରାଦ୍ୱୀପ, ଚିଲିକା, ଦିଲ୍ଲୀ, ପୁରୀ ପ୍ରଭୃତି

ସଂଜ୍ଞାବାଚକ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ କେବଳ ଜଣକୁ ବା ଗୋଟିଏକୁ ବୁଝାଏ ।

(ଖ) ଜାତି ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ - ମନୁଷ୍ୟ, ପର୍ବତ, ନଦୀ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ସିଂହ, ବୃକ୍ଷ, ଦେଶ, ବନ୍ଦର ଇତ୍ୟାଦି ।

ଜାତି ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଜଣକୁ ବା ଗୋଟିଏକୁ ନ ବୁଝାଇ ଅନେକଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ଯେପରି – 'ମନୁଷ୍ୟ ବୋଇଲେ ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟ, 'ପର୍ବଦ' ବୋଇଲେ ଅନେକ ପର୍ବତ, 'ନଦୀ' ବୋଇଲେ ଅନେକ ନଦୀ, 'ବନ୍ଦର' ବୋଇଲେ ଅନେକ ବନ୍ଦର, 'ବୃକ୍ଷ' ବେଇଲେ ଅନେକ ବୃକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଗ) ବସ୍ତୁବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ - ମାଟି, ପାଣି, ପଥର, କାଠ, ଗୁଡ, ଚିନି, କ୍ଷୀର, ଲୁହା ଇତ୍ୟାଦି ।

(ଘ) ଗୁଣ ବା ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ - ଦୟା, ସାଧୁତା, ସ୍ନେହ, ନିଷ୍ଠା, ମହ©୍ୱ, ବୀରତ୍ୱ, ଦୁଷ୍ଟାମି, ଲୋଭ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ଯୌବନ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, କଠୋରତା, ଗର୍ବ, ମୈତ୍ରି, ଚୌର୍ଯ୍ୟ, ଚାଂଲ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି।

'ଗୁଣ' ବୋଇଲେ ଭଲ ଗୁଣ ତଥା ମନ୍ଦ ଗୁଣ, ଉଭୟକୁ ବୁଝାଏ । ଯେପରି – ଦୟା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଭଲ ଗୁଣ, ଗର୍ବ ଏକ ମନ୍ଦ ଗୁଣ।

(ଙ) କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ - ଭ୍ରମଣ, ଶୟନ, ଭୋଜନ, ପଠନ, ପାଳନ, ପାକ, ତ୍ୟାଗ, ଦେଖିବା, ଶୋଇବା, ଖାଇବା, ଧାଇଁବା ଇତ୍ୟାଦି।

ସାଧାରଣତଃ ସଂସ୍କୃତ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟକୁ ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟର ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ । ଯେପରି - ଶ୍ରବଣ- ଶୁଣିବା, ଦର୍ଶନ- ଦେଖିବା, ଶୟନ- ଶୋଇବା, ଭ୍ରମଣ - ବୁଲିବା, ଧାବନ -ଧାଇଁବା ଇତ୍ୟାଦି।

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ଓ କ୍ରିୟା ପଦ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେଉଛି – କ୍ରିୟା ପଦରୁ କାଳ ଧାରଣା ମିଳେ । ଯେପରି - ପଢୁଛି, ପଢେ, ପଢନ୍ତି, ପଢିଲା, ପଢିଲେ, ପଢିବ, ପଢିବେ, ପଢିବୁ ପ୍ରଭୃତି୧ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରିୟା ପଦ। କିନ୍ତୁ ପଠନ ପଦଟିରୁ କାଳଧାରଣା ମିଳେ ନାହିଁ । ତେଣୁ 'ପଠନ' ଏକ କ୍ରିୟା ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ । ଭଲ ପୁସ୍ତକ ପଠନ ଭଲ ଆଚରଣ ପାଇଁ ବାଟ ବତାଏ । ଭଲ ମଣିଷର ସ୍ୱଭାବ ହେଉଛି ଭଲ ବହି ପଢ଼ିବା । ଏହି ବାକ୍ୟ ଦୁଇଟିରେ କଳା ଅକ୍ଷରର ପଦଗୁଡିକ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ।

୧୯.୨.୨ ବିଶେଷଣ ପଦ:

ଯେଉଁ ପଦ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦର ଗୁଣ, ଅବସ୍ଥା, ସଂଖ୍ୟା କିମ୍ବା ପରିମାଣକୁ ବୁଝାଏ, ତାହାକୁ ବିଶେଷଣ ପଦ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି – ବିଦ୍ୱାନ ଲୋକ, ଭଙ୍ଗା ଖଟ, ପା* ଟଙ୍କା, ବହୁତ କ୍ଷୀର । 'ବିଦ୍ୱାନ ପଦଟି ଲୋକର ଗୁଣ ବୁଝାଉଛି । 'ଭଙ୍ଗା ପଦଟି ଖଟର ଅବସ୍ଥା ବୁଝାଉଛି । 'ପା* ପଦଟି ଟଙ୍କାର ସଂଖ୍ୟା ବୁଝାଉଛି । 'ବହୁତ ପଦଟି କ୍ଷୀରର ପରିମାଣ ବୁଝାଉଛି । ତେଣୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷଣ ପଦ ।

ଅତଏବ ବିଶେଷଣ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀର । ଯଥା –

୧. ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ- ସରଳ ଲୋକ, ନୀଳ ଆକାଶ, ଉନ୍ନତ ଦେଶ, ଗଭୀର ନଦୀ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷଣ – ବୃଦ୍ଧ ଲୋକ, ଦରିଦ୍ର ବାଳକ, ଦୁର୍ବଳ ଦେହ, ଛିଣ୍ଡା ଜାମା, ତାତିଲା ବାଲି ଇତ୍ୟାଦି ।

୩. ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ – ଦଶ ମିଟର, ଚାରି ଦିଗ, ସାତ ସମୁଦ୍ର, ତେର ନଈ, ଶହେ କୋଟି ଇତ୍ୟାଦି ।

୪. ପରିମାଣବାଚକ ବିଶେଷଣ – ଅଧିକ ଧନ, ବହୁତ ଲାଭ, ସାମାନ୍ୟ କଥା, ପ୍ରଚୁର କ୍ଷୀର, ଅଳ୍ପ ଜଳ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ବିଶେଷଣକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ଅର୍ଥରେ ପୂରଣବାଚକ ବିଶେଷଣ କରାଯାଏ । ଯେପରି ତିନି ପୁତ୍ର- ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର । ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ଅର୍ଥ -ଜନ୍ମ ହିସାବରେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଉପରେ ୩ ସଂଖ୍ୟା ପଡ଼େ । ସାତ ଶ୍ରେଣୀ – ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ବୋଇଲେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ୭ ସଂଖ୍ୟା ପଡ଼େ । ପା* ଧାଡି-ପ*ମ ଧାଡ଼ି ଓ ପ*ମ ଧାଡିର ଅର୍ଥ ଧାଡ଼ିଗୁଡିକୁ ଗଣିଲେ ଯେଉଁ ଧାଡ଼ି ଉପରେ ୫ ସଂଖ୍ୟା ପଡ଼େ ।

କେତେକ ସଂଖ୍ୟାରୁ ଗଠିତ ପୂରଣବାଚକ ବିଶେଷଣ ଦିଆଗଲା -

୧- ପ୍ରଥମ, ୨ - ଦ୍ୱିତୀୟ, ୩-ତୃତୀୟ, ୪-ଚତୁର୍ଥ, ୫- ପରେ, ୬-୫୫, ୭-ସପ୍ତମ, ୮-ଅଷ୍ଟମ, ୯-ନବମ, ୧୦-ଦଶମ ୧୧- ଏକାଦଶ, ୧୨–ଦ୍ୱାଦଶ, ୧୩- ତ୍ରୟୋଦଶ, ୧୪-ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ, ୧୫- ପ*ଦଶ, ୧୬- ଷୋଡଶ, ୧୭- ସପ୍ତଦଶ, ୧୮- ଅଷ୍ଟାଦଶ, ୧୯- ଉନ୍ନବିଂଶ, ୨୦-ବିଂଶ, ୨୧- ଏକବିଂଶ, ୫୦-ପ*ାଶତମ, ୬୦-ଷଷ୍ଠୀତମ ୭୦- ସପ୍ତତିତମ, ୮୦- ଅଶିତିତମ, ୯୦--ନବତିତମ, ୧୦୦-ଶତତମ ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୯.୨.୩ ସର୍ବନାମ ପଦ:-

ଯେଉଁ ପଦ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ପରିବର୍େ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ସର୍ବନାମ ପଦ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ -

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ ରାଜା ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଭୋଗ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖିବା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପରମ କର୍ବ୍ୟ ଥିଲା। ତେଣୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏଥିରେ 'ରାମଚନ୍ଦ୍ର' ବିଶେଷ୍ୟ ପଦଟି ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ବଦଳାଇଦେଲେ ଭଲଲାଗିବ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭୋଗ ଚାହୁଁନଥିଲେ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖିବା ତାଙ୍କର ପରମ କର୍ବ୍ୟ ଥିଲା । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏଥିରେ ସେ, ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କୁ ସର୍ବନାମ ପଦ । କାରଣ ଏଗୁଡିକ ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ପରିବର୍େ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

ସେ, ସେହି, ତାହା,ଏ, ଏହି, ଏହା, କିଏ,କ'ଣ, କେହି, କିସ, ମୁଁ, ଆମେ, ତୁ, ତୁମେ, ଆପଣ, ନିଜେ,ନିଜ ପ୍ରଭୃତି ସର୍ବନାମ ପଦ। ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନେ, ତାକୁ ,ତାଙ୍କୁ , ସେମାନଙ୍କୁ, ତାହାର, ଏହାକୁ, କାହାଦ୍ୱାରା, କଣପାଇଁ, ମୁଁ, ଆମେ, ମୋତେ,

ଆମକୁ, ଆମଦ୍ୱାରା, ତୋତେ, ତୁମଠାରୁ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ସର୍ବନାମ ପଦ । ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ଯେଉଁ ବଚନ ଓ ବିଭକ୍ତିରେ ଥାଏ ସର୍ବନାମ ପଦ ସେହି ବଚନ ଓ ବିଭକ୍ତିରେ ରହେ।

ଯେ କହେ, ତା'ର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଁ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବା ଆମେ' ବା 'ଆମେମାନେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତେଣୁ ମୁଁ, ଆମେ, ଆମ୍ଭେ, ଆମେମାନେ, ଆମ୍ଭେମାନେ, ଏଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବନାମ।

ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ, ତା'ର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁ, ତୁମେ, ଏବଂ ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ, ତାଙ୍କ ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆପଣ, ଆପଣମାନେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ତେଣୁ ତୁ, ତୁମେ, ତୁମେମାନେ, ଆପଣ, ଆପଣମାନେ ସର୍ବନାମ ପଦ ।

୧୯.୨.୪ କ୍ରିୟାପଦ:-

ଯେଉଁ ପଦ୍‌ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ସୂଚିତ ହୁଏ, ତାହାକୁ କ୍ରିୟାପଦ କହନ୍ତି । ଯଥା - ପଢ଼େ, ପଢୁଛି, ପଢୁଛନ୍ତି,ପଢିଛନ୍ତି, ପଢ଼ିଲା, ପଢ଼ିଲେ, ପଢିଲୁ, ପଢ଼ିଲ, ପଢ଼ିବ, ପଢ଼ିବେ, ପଢିବୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇଛି, କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରୁ କୌଣସି କାଳ ଧାରଣା ମିଳେ ନାହିଁ । ଯେପରି ଗମନ, ଭୋଜନ, ଶୟନ, ପଠନ, ଧାଇଁବା, ଖାଇବା, ଶୁଣିବା ପ୍ରଭୃତି । କିନ୍ତୁ କ୍ରିୟାପଦରୁ କାଳ ଧାରଣା ମିଳେ । ଯେପରି - ପଢୁଛି, ପଢୁଥିଲା, ପଢ଼ିଥିଲା, ପଢ଼ିବ, ପଢ଼ିବେ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଗୁଡ଼ିକର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, ଅତୀତ କାଳ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ ସୂଚିତ ହେଉଛି ।

ତେଣୁ କ୍ରିୟାପଦର ସାଧାରଣତଃ ତିନି କାଳ – ବର୍ତ୍ତମାନ, ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ । ଏହାଛଡ଼ା, ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ, ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ, ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅତୀତ, ଆଦେଶ ଆଦି ମଧ୍ୟ କ୍ରିୟାପଦରୁ ସୂଚିତ ହୁଏ । ଯେପରି – (ସେ) ପଢ଼େ, (ସେମାନେ) ପଢ଼ନ୍ତି, (ତୁ) ପଢୁ, (ଆମେ) ପଢୁ ଇତ୍ୟାଦି (ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ) । (ସେ) ପଢନ୍ତା, (ସେମାନେ) ପଢ଼ନ୍ତେ, (ତୁ) ପଢ଼ନ୍ତୁ, (ମୁ) ପଢନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି (ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ) । (ତୁ) ପଢ, (ତୁମେ) ପଢ, (ସେ) ପଢୁ, (ସେମାନେ) ପଢ଼ନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଆଦେଶ) ।

ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକରୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ କ୍ରିୟା ପଦର ରୂପ କର୍ତ୍ତା ଅନୁସାରେ ବଦଳେ । ଯେପରି ବାଳକଟି ପଢେ, ବାଳକମାନେ ପଢନ୍ତି, ତୁ ପଢୁ, ତୁମେ ପଢ଼, ମୁଁ ପଢେ, ଆମେ ପଢୁ, ସେ ପଢୁଛି, ଆମେ ପଢୁଛୁ, ତୁ ପଢ଼ିଲୁ, ଲୋକମାନେ ପଢ଼ିଲେ ଇତ୍ୟାଦି।

କ୍ରିୟାପଦ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର – ସମାପିବା କ୍ରିୟାପଦ ଓ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ ।

ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ବକ୍ୟର ସମାପ୍ତି ବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ଜଣାପଡ଼େ, ତାହା ସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ । ଯେପରି – ଶିଷ୍ୟଟି ଧୀରସ୍ଥିର ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲା । ବର୍ଷା ଋତୁରେ କଦମ୍ବ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏଠାରେ 'ଶୁଣିଲା' କ୍ରିୟାପଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟଟି ଏବଂ 'ଫୁଟେ' କ୍ରିୟାପଦ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିତୀୟ ବାକ୍ୟଟି ସମାପ୍ତ ହୋଇଥିବାର ଜଣାପଡୁଛି । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ।

ଅସୁର ଗୋଟାଏ ବିରାଟପଥର ଧରି ଫିଙ୍ଗିଲା । ପିଲାମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ବୁଝି ଅଙ୍କ କଷିଲେ । ଏଠାରେ 'ଧରି କ୍ରିୟାପଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟର ଏବଂ 'ବୁଝି' କ୍ରିୟା ପଦଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିତୀୟ ବାକ୍ୟର ସମାପ୍ତି ଜଣାପଡୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ।

ଆଉ କେତେକ ପ୍ରକାର ସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।-

(କ) ଲୋକଟି ଯାଇ ଯାଇ ପଡ଼ିଗଲା ।

(ଖ) ଅଳସୁଆମାନେ ଶୋଇଶୋଇ ଦିନ କାଟନ୍ତି ।

(ଗ)ତୁମେ ଗାଁକୁ ଆସିଲେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିବ ।

(ଘ) ଘରେ ନ ପଶୁଣୁ ଚାଳ ବାଜିଲା ।

୧୯.୨.୫ ଅବ୍ୟୟ ପଦ

ଯେଉଁ ପଦର ଆଦୌ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ଅବ୍ୟୟ ପଦ କୁହାଯାଏ ।

କମଳା ଓ ବିମଳା ଦୁଇ ଭଉଣୀ ।

ଫାଲ୍‌ଗୁନ କିମ୍ବା ଚୈତ୍ର ମାସରେ ସେମାନେ ଆସିବେ ।

କଳା ଅକ୍ଷରର ପଦ ଦୁଇଟିର ଆଦୌ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନାହିଁ । ଏଗୁଡିକର ରୂପ ସର୍ବଦା ସମାନ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ଅବ୍ୟୟ ପଦ। ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ, ସର୍ବନାମ ଓ କ୍ରିୟା ପଦର ବିଭକ୍ତି, ବଚନ, କାଳ, ଲିଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ, କିନ୍ତୁ ଅବ୍ୟୟର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ-

ବିଶେଷ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ –

ବୃକ୍ଷ, ବୃକ୍ଷକୁ, ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା, ବୃକ୍ଷର ଇତ୍ୟାଦି ।

ବିଶେଷଣର ପରିବର୍ତ୍ତନ-

ସୁନ୍ଦର-ସୁନ୍ଦରୀ, ମେଧାବୀ-ମେଧାବିନୀ, ବୃଦ୍ଧ-ବୃଦ୍ଧା, ମହୀୟାନ, -ମହୀୟସୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସର୍ବନାମର ପରିବର୍ତ୍ତନ-

ସେ, ସେମାନେ, ତାକୁ, ସେମାନଙ୍କୁ, ତାଦ୍ୱାରା, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଇତ୍ୟାଦି ।

କ୍ରିୟାର ପରିବର୍ତ୍ତନ -

ଖାଉଛି, ଖାଉଛନ୍ତି, ଖାଇବ, ଖାଇବେ, ଖାଏ ଇତ୍ୟାଦି ।

କିନ୍ତୁ 'ଓ' 'କିମ୍ବା'ର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେନାହିଁ ।

ଅବ୍ୟୟପଦ ଅନେକ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ଦିଆଗଲା -- ଓ, ଏବଂ, କିମ୍ବା, ପୁଣି, ମଧ୍ୟ, କିନ୍ତୁ, ମାତ୍ର, ତଥାପି, ଅଥଚ, ସଦା, ସର୍ବଦା, ଯେବେ, କେବେ, ଏବେ, ହଠାତ, ଦୈବାତ୍, ଯଦି, ଯଦିଓ, କାଳେ, ବାରମ୍ବାର, ପୂନଃପୂନଃ, ପୁନର୍ବାର, ବା, ଅଥବା, ଅବା, ସିନା, ପରା, ଆସ୍ତେ, ରେ, ଆରେ, ହେ, ଆହେ, ଆହା, ହାୟ, ବାଃ, ସାବାସ, ଆଚ୍ଛା, କାହିଁକି, ଯେପରି, ସେପରି, କିପରି ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୯.୨.୬ ଉପସର୍ଗ

ଉପସର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଧାତୁ କିମ୍ବା ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ଲାଗନ୍ତି ଏବଂ ଅର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । ଧାତୁର ପୂର୍ବରୁ ଯଥା

ଆ (ଉପସର୍ଗ) – କୃ (ଧାତୁ) + ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) = ଆକାର

ବି (ଉପସର୍ଗ) – କୃ (ଧାତୁ) + ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) = ବିକାର

ପ୍ରତି (ଉପସର୍ଗ) – ବଦ୍ (ଧାତୁ) +ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) = ପ୍ରତିବାଦ

ସମ୍ (ଉପସର୍ଗ) – ବଦ୍ (ଧାତୁ) + ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) = ସଂବାଦ ।

ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରୁ ଯଥା –

ଦୂର (ଉପସର୍ଗ) - ଭାଗ୍ୟ (ଶବ୍ଦ) = ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ
ଉପ (ଉପସର୍ଗ) - କୂଳ (ଶବ୍ଦ) = ଉପକୂଳ
ଅନୁ (ଉପସର୍ଗ) – କ୍ଷଣ (ଶବ୍ଦ) = ଅନୁକ୍ଷଣ
ପ୍ରତି (ଉପସର୍ଗ) – ମୂର୍ତ୍ତି (ଶବ୍ଦ) = ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି

ସଂସ୍କୃତ ଉପସର୍ଗ କୋଡ଼ିଏଟି । ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା ।

୧- ପ୍ର- ପ୍ରକାଶ, ପ୍ରଯତ୍ନ
୨- ପରା - ପରାମର୍ଶ, ପରାକାଷ୍ଠା
୩- ଅପ - ଅପରାଧ, ଅପଯଶ
୪-ସମ୍ - ସଂଳାପ, ସଂଭାଷଣ।
୫- ନି - ନିବୃତ୍ତି, ନିବାରଣ
୬. ଅଧି - ଅଧିକାର, ଅଧିପତି
୭. ସୁ – ସୁଲଭ, ସୁଦର୍ଶନ
୮. ନିର୍ - ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ନିର୍ମୂଳ
୯.ଦୁର୍ - ଦୁର୍ଗମ, ଦୁର୍ଜନ
୧୦. ଉତ - ଉତ୍ପାତ, ଉତ୍କଳ
୧୧. ଅତି - ଅତିଶୟ, ଅତ୍ୟୁକ୍ତି
୧୨. ପରି - ପରିସର, ପରିଶ୍ରମ
୧୩. ପ୍ରତି – ପ୍ରତିକାର, ପ୍ରତିହିଂସା
୧୪, ଅବ – ଅବଜ୍ଞା, ଅବଗତି
୧୫. ଅନୁ - ଅନୁନୟ, ଅନୁକୂଳ
୧୬. ବି - ବିହାର, ବିଫଳ
୧୭. ଅଭି – ଅଭିଧାନ, ଅଭିମୁଖ
୧୮. ଅପି - ଅପିଧାନ (ଢାଙ୍କୁଣି)
୧୯. ଉପ - ଉପହାର, ଉପଗ୍ରହ
୨୦. ଆଦାନ, ଆସମୁଦ୍ର

ବେ, ଦର, ଅଣ, ବଦ ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ଅଣସଂସ୍କୃତ ଉପସର୍ଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଯଥା ବେକାର, ବେନାମି, ଦରହସା, ଦରଖଣ୍ଡିଆ, ଅଣ ଓଡ଼ିଆ, ଅଣ ହଳଦିଆ, ବଦରାଗୀ, ବଦନାମ ପ୍ରଭୃତି ।

ଉପସର୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ବ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୧୯.୩ ବାକ୍ୟର ସଂଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱରୂପ

କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପଦ ମିଶି ମନର ଗୋଟିଏ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାହା ବାକ୍ୟ ହୁଏ । ବାକ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ପଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ଆକାଂକ୍ଷା, ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଆସତ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଏ । 'ଆସତ୍ତି'ର ଅର୍ଥ – ପଦଗୁଡ଼ିକର ଯଥାକ୍ରମିକ ସଜ୍ଜୀକରଣ, ନିକଟତା ବା ଅବିଳମ୍ବେ ଉଚ୍ଚାରଣ ।

୧୯.୩.୧ ଆକାଂକ୍ଷା-

(କ) ଗୋପବଂଧୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସୁଆଣ୍ଡୋ.............
(ଖ) ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର........
ଉଦାହରଣ ଦୁଇଟିରୁ ଜଣା ପଡୁଅଛି ଯେ ଅର୍ଥବୋଧ ନିମନ୍ତେ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଆଉ କେତେକ ପଦର ଆକଂକ୍ଷା ବା ଅପେକ୍ଷା ରଖୁଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ପଦ ଦିଆଗଲେ ଅର୍ଥ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ଯେପରି –

ଗୋପବଂଧୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସୁଆଣ୍ଡୋ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।
ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଖୋଲା ପାଉଅଛି ।
ତେଣୁ ବାକ୍ୟରେ ପଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ ହେଉଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୧୯.୩.୨ ଯୋଗ୍ୟତା – ବାକ୍ୟରେ ପଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗ୍ୟତା ବା ସମ୍ଭବତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯୋଗ୍ୟତା ଅଭାବରେ ବାକ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯେପରି –

ପର୍ବତ ଦଉଡୁଅଛି ।
ଲୋକଟି ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଅଗ୍ନି ସେଚନ କରୁଛି ।
ପର୍ବତର ଦଉଡ଼ିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ । ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଜଳ ସେଚନ କରାଯାଏ, ଅଗ୍ନି ସେଚନ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯୋଗ୍ୟତା ନ ଥିବାରୁ ଏ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟ ନୁହେଁ ।

୧୯.୩.୩ ଆସ© – ବାକ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପଦ ନିକଟରେ ଯେଉଁ ପଦ କହିଲେ ଅର୍ଥବୋଧ ସୁଗମ ହୁଏ, ତାହା ନ କରି ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ରଖିଲେ ଅର୍ଥବୋଧ ସୁଗମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି -

କେଉଟ ମାଛ ଜାଲରେ ନଈରୁ ଧରିଲା ।
ଏଥିରେ ଆମେ ଯଦି ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଇ ରଖିବା, ତେବେ ଅର୍ଥବୋଧ ସୁଗମ ହେବ । ଯେପରି --
କେଉଁଟ ନଈରୁ ଜାଲରେ ମାଛ ଧରିଲା ।
ଆଉ ମଧ୍ୟ, ଲେଖୁଲା ବେଳେ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ବହୁତ ଛଡାଛଡା କରି ଲେଖିଲେ ବା କହିଲାବେଳେ ଡେରି କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଆସ©ର ଅଭାବ ଘଟେ । ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ସହଜ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଛାଡି ଲେଖିବା ଉଚିତ ଏବଂ କହିଲାବେଳେ ଡ଼େରି ଡେରି ନ କରି କହିବା ଉଚିତ ।
ଏହିପରି ଭାବରେ ଯୋଗ୍ୟତା, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆସ© ଥିବା ପଦସମଷ୍ଟିକୁ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣରେ କୁହାଯାଇଛି –
'ବାକ୍ୟଂ ସ୍ୟାଦ୍ ଯୋଗ୍ୟତାକାଂକ୍ଷା.. ସତ୍ତିଯୁକ୍ତଃ ପଦୋଚ୍ଚୟଃ' ।

୧୯.୪ ବାକ୍ୟର ପ୍ରକାର ଭେଦ

ବାକ୍ୟକୁ ସାଧାରଣତଃ ଗଠନ ଓ ଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଜଗ କରାଯାଏ ।
ଗଠନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ - ସରଳ ବାକ୍ୟ, ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ ଓ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟ ।
ଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ - ବିବୃତି ସୂଚକ ବାକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚନ ତାଜ୍ୟ, ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ ଓ ଆଦେଶ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ ।
(୧) ବାକ୍ୟର ଗଠନଗତ ପ୍ରକାର ଭେଦ ଦିଆଗଲା । -

୧୯.୪.୧ ସରଳ ବାକ୍ୟ – ଯେଉଁ ବାକ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସମାପିକା କ୍ରିୟା ଥାଏ, ତାହାକୁ ସରଳ ବାକ୍ୟ କହନ୍ତି । ଯଥା --

(କ) ଏ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ ପ୍ରବଳ ଖରା ହୋଇଥିଲା ।
ଦିଲ୍ଲୀ ଭାରତର ରାଜଧାନୀ ଅଟେ ।

ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟରେ 'ହୋଇଥିଲା' ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାକ୍ୟରେ 'ଅଟେ' ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମାପିକା କ୍ରିୟାପଦ । ତେଣୁ ବାକ୍ୟ ଦୁଇଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସରଳ ବାକ୍ୟ । ('ଅଟେ" ସମାପିକା କ୍ରିୟାକୁ ଉହ୍ୟ ରଖାଯାଇପାରେ । ଯେପରି – ଦିଲ୍ଲୀ ଭାରତର ରାଜଧାନୀ ।)

୧୯.୪.୨ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ – ଏକାଧିକ ସରଳ ବାକ୍ୟର ସଂଯୋଗରେ ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି

(କ) ଗୁରୁ ଛାତ୍ରଟିର ବ୍ୟାକୁଳତା ଦେଖି ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲେ ଏବଂ ଯଥାସମ୍ଭବ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଏହି ବାକ୍ୟଟିରେ 'ଦେଲେ" 'କହିଲେ ଦୁଇଟି ସମାପିକା କ୍ରିୟା ପଦ । ଦୁଇଟି ସମାପିକା କ୍ରିୟା ଥିବା ଦୁଇଟି ସରଳ ବାକ୍ୟ 'ଏବଂ' ଅବ୍ୟୟପଦ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିବାରୁ ସମାଗ୍ର ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ ।

(ଖ) ସଞ୍ଜ ହେଲା, ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଇଁଲେ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପୃଥିବୀକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କଲା ।

ଏଥିରେ ତିନୋଟି ସମାପିକା କ୍ରିୟା – 'ହେଲା' 'ଉଇଁଲେ' ଓ 'କଲା' । ତିନୋଟି ସମାପିକା କ୍ରିୟାଥିବା ତିନୋଟି ସରଳ ବାକ୍ୟ କମା (,) 'ଏବଂ' ଅବ୍ୟୟପଦ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିବାରୁ ସମଗ୍ର ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ ।

ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟରେ କୌଣସି ବାକ୍ୟ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନୁହେଁ ।

ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ,ଯେ କୌଣସି ବାକ୍ୟର ପ୍ରକାର ନିରୂପଣରେ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାର କୌଣସି ଭୂମିକା ନଥାଏ । ଏକାଧିକ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଦେଇ ବାକ୍ୟକୁ ଯେତେ ବଢ଼ାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସମାପିକା କ୍ରିୟା ଯଦି ଗୋଟିଏ ଥାଏ, ତେବେ ତାହା ସରଳ ବାକ୍ୟ । ସେହିପରି ଯେତେ ସରଳ ବାକ୍ୟକୁ ଓ, ଏବଂ, ପୁଣି, କମା ପ୍ରଭୃତି ଦେଇ ଯୋଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ ।

ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ସମାପିକା କ୍ରିୟା ଯଦି ଏକାଧିକ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତା ଗୋଟିଏ, ତେବେ ତାହା ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ । ଯେପରି –

ପୁଅ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେଲା, ବଜାରକୁ ଗଲା, ବଜାରରୁ ସଉଦା କିଣିଆଣି ମାଆଙ୍କୁ ଦେଲା । ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ।

୧୯.୪.୩ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟ– ଯେଉଁ ବାକ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାକ୍ୟଥାଏ ଏବଂ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ବାକ୍ୟ ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ନିର୍ଭରଶୀଳ ବାକ୍ୟକୁ ଉପବାକ୍ୟ ବା ଆଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

କ) ଯଦି ତୁମେ ଆସିବ, ତେବେ ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି।

ଖ) ସେ ଅନ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ତାକୁ ଈଶ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି।

ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟରେ ''ତେବେ ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି'' ପ୍ରଧାନ ତାହା ଏବଂ ''ଯଦି ତୁମେ ଆସିବ'' ଗୋଟିଏ ଉପବାକ୍ୟ ବା ଆଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟ । ତେଣୁ ସମଗ୍ର ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଉଦାହରଣରେ 'ତାକୁ ଈଶ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି '

ପ୍ରଧାନ ବାକ୍ୟ ଏବଂ ''ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ' ଗୋଟିଏ ଉପବାକ୍ୟ ବା ଆଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟ । ତେଣୁ ସମଗ୍ର ବାକ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ ।

ଉପବାକ୍ୟ, ଆଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟ ବା ନିର୍ଭରଶୀଳ ବାକ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବାର କାରଣ - ଏ ପ୍ରକାର ବାକ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ବାକ୍ୟର ଆପେକ୍ଷା ରଖିଥାଏ। ତେଣୁ ଏହା ପାଖରେ କମା (,) ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇଥାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଯେ, ଯଦି, ଯଦିବା, ଯେହେତୁ, ଯେମିତି, ଯେବେ, କିପରି ପ୍ରଭୃତି ଅବ୍ୟୟପଦ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଉପବାକ୍ୟ ବା ଏକାଧିକ ଉପବାକ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ବାକ୍ୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

(୨) ବାକ୍ୟର ଭାବଗତ ପ୍ରକାର ଭେଦ ଦିଆଗଲା-

ବିବୃ©ସୂଜକ ବାକ୍ୟ – କୌଣସି ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ବା ବିବରଣ ଦେଉଥିବା ବାକ୍ୟକୁ ବିବୃତି ସୂଚକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି

(କ) ରାଜପୁତ୍ର ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

(ଖ) ଗତ ବର୍ଷ ଭଲ ଧାନ ଫସଲ ହୋଇଥିଲା ।

(ଗ) ରଥଯାତ୍ରାକୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଆସନ୍ତି ।

(ଘ)ଖରା ଛୁଟିରେ ଶ୍ୟାମ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯିବ ।

(ଙ)ବହୁ ଲୋକ ବ©ମାନ ଅନୈତିକ ହେଉଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ - ଯେଉଁ ବାକ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇଥାଏ, ତାହାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି -

(କ) ତୁମେ କାଲି ଗାଁକୁ ଯିବ ?

(ଖ) ହରିବାବୁ କେବେ ବିଦେଶରୁ ଫେରିଲେ ?

(ଗ) ଆପଣ ବ©ମାନ ସଭାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ?

(ଘ) ପଶୁ ଓ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ କଅଣ ?

ବିସ୍ମୟ ସୁଚକ ବାକ୍ୟ – ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ବିସ୍ମୟଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହା ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ ।

(କ) ଫୁଲଟି କି ସୁନ୍ଦର ।

ଖ) ଓଃ ! ଏ ବର୍ଷ କି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗରମ ହେଲା

(ଗ) ଲୋକଟା ଏଡ଼େ ଧୂ© ।

(ଘ) ବନ୍ଧୁ ପୁଣି ଦଗା ଦିଏ।

ଆଦେଶ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ: ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ଆଦେଶ, ଅନୁରୋଧ, ଉପଦେଶ, ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବୁଝାଏ ତାହାକୁ ଆଦେଶ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ଯେପରି-

କ) ଘ[ାକ ମଧ୍ୟରେ ଏ କାମ ଶେଷ କର ।

(ଖ) ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନିକଟରେ ନମ୍ର ହୁଅ ।

(ଗ) ଈଶ୍ୱର ତୁମକୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ କରନ୍ତୁ ।

(ଘ) ବହିଟି ଆଣି ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖ ।

ଙ) ଦୟାକରି କାଲି ସକାଳେ ଆସିବ ।

ଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚାରି ପ୍ରକାର ବାକ୍ୟ ଯଥା ବିବୃତିସୂଚକ, ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ, ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ ଓ ଆଦେଶ ସୂଚକ – ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅସ୍ତିବାଚକ, କିମ୍ବା ନାସ୍ତିବାଚକ ହୋଇଥାଇପାରନ୍ତି । ଉପରେ ଯେତେ ଭାବଗତ ବାକ୍ୟର ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଉଛି, ସେଗୁଡିକ ସବୁ ଅସ୍ତିବାଚକ । ନାସ୍ତିବାଚକ ବାକ୍ୟର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ଉଦାହରଣ ଦିଆସିଲା -

ନାସ୍ତିବାଚକ ବିବୃତି ସୂଚକ ବାକ୍ୟ

(କ) ରାଜ (ପୁତ୍ର) ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ଗଲେ ନାହିଁ ।

(ଖ) ମୋର ଏ ବର୍ଷ ବେଶୀ ଆୟ ହେବ ନାହିଁ ।

ନାସ୍ତିବାଚକ ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ –

(କ) ତୁମକୁ କାହିଁକି ଶିକ୍ଷକ ପଚାରିଲେ ନାହିଁ ?

(ଖ) ତୁମେ ସଭାକୁ ଯାଉନାଇଁ କି ?

ନାସ୍ତିବାଚକ ବିସ୍ମୟସୂଚକ ବାକ୍ୟ-

(କ) ଲୋକଟା କେତେ ଭାଷଣବାଜି ନ ଦେଖାଇଲା ।

(ଖ) ଘଟଣାଟା କେଡ଼େ ଭୟଙ୍କର ନୁହେଁ ।

ନାସ୍ତିବାଚକ ଆଦେଶ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ -

(କ) ରାସ୍ତାର ଡାହାଣ ପଟରେ ଚାଲନାହିଁ ।

(ଖ) ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଗରେ ଉଦ୍ଧତ ହେବୁ ନାହିଁ ।

(୧) ବାକ୍ୟର ଗଠନଗତ ପ୍ରକାର ଭେଦର ରୂପାନ୍ତର

ଅର୍ଥ ସମାନ ରଖି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବାକ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ବାକ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବାର ନାମ ବାକ୍ୟର ରୂପାନ୍ତର ।

(୧) ସରଳ ବାକ୍ୟକୁ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତର –

(କ) ସରଳ -ଶ୍ୟାମ ବାବୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଭାବି ଦୁଃଖିତ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଯୌଗିକ – ଶ୍ୟାମ ବାବୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଭାବୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଃଖିତ ହେଉଛନ୍ତି ।

(ଖ) ସରଳ - ପରିଶ୍ରମୀ ଲୋକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି ।

ଯୌଗିକ - ଲୋକମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି ।

(୨) ସରଳ ବାକ୍ୟକୁ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତର –

(କ) ସରଳ - ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ର ନଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆକାଶ ଥିଲା ।

ଜଟିଳ – ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ର ନଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆକାଶ ଥିଲା ।

(ଖ) ସରଳ - ମହାବାତ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁତ ଧନଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହେଲା ।

ଜଟିଳ – ଯେହେତୁ ମହାବାତ୍ୟା ହେଲା, ଓଡ଼ିଶାର ବହୁତ ଧନଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହେଲା ।

(ଗ) ଯୌଗିକକୁ ସରଳ ବାକ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତର –

(କ) ଯୌଗିକ – କେତେକ ଲୋକ ବଙ୍ଗଳା ପଢ଼ନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି ।

ସରଳ – କେତେକ ଲୋକ ବଙ୍ଗଳା ପଢ଼ି କହନ୍ତି ।

(ଖ) ଯୌଗିକ - ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣକୁ ମାରିଲେ ଏବଂ ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ।

ସରଳ - ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣଙ୍କୁ ମାରି ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ।

(୩) ଯୌଗିକକୁ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତର –

(କ) ଯୌଗିକ - ଶରତ ଋତୁ ଆସେ ଏବଂ ପୋଖରୀରେ କଇଁ ଫୁଲ ଫୁଟେ।

ଜଟିଳ – ଯେବେ ଶରତ ଋତୁ ଆସେ, ପୋଖରୀରେ କଇଁଫୁଲ ଫୁଟେ ।

(ଖ) ଯୌଗିକ - ତୁମେ ଅପରିଚିତକୁ ବିଶ୍ୱାସ କଲ ଓ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲ।

ଜଟିଳ- ଯେହେତୁ ତୁମେ ଅପରିଚିତକୁ ବିଶ୍ୱାସ କଲ, ତେଣୁ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲ।

(୫)ଜଟିଳକୁ ସରଳ ବାକ୍ୟର ରୂପାନ୍ତର –

କ) ଜଟିଳ - ଯଦିଓ ସେ ସବୁ କାମ କରେ, କିନ୍ତୁ ପଇସାଟିଏ ନେଲେ ନାହିଁ ।

ସରଳ - ସେ ସବୁ କାମ କରି ମଧ୍ୟ ପଇସାଟିଏ ନେଲେ ନାହିଁ।

ଖ) ଜଟିଳ- ଯେ ମୋ ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହେଲା, ସେ ମୋର ଅପକାର କଲା।

ସରଳ- ମୋ ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୋଇଥିବା ଲୋକ, ମୋର ଅପକାର କଲା।

୬)ଜଟିଳକୁ ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟର ରୂପାନ୍ତର-

କ) ଜଟିଳ- ଯେତେବେଳେ ମେଘ ଗର୍ଜନ ଶୁଭିଲା, ମୟୁରଗଣ ପୁଚ୍ଛ ମେଲାଇ ନାଚିଲେ।

ଯୌଗିକ- ମେଘ ଗର୍ଜନ ଶୁଭିଲା ଏବଂ ମୟୁର ଗଣ ପୁଚ୍ଛ ମେଲାଇ ନାଚିଲେ।

ଖ) ଜଟିଳ- ଯେହେତୁ ସେ ଦୋଷ କଲା, ତେଣୁ ଦଣ୍ଡ ପାଇଲା।

ଯୌଗିକ- ସେ ଦୋଷ କଲା ଏବଂ ଦଣ୍ଡ ପାଇଲା।

୨)ବାକ୍ୟର ଭାବଗତ ପ୍ରକାରଭେଦର ରୂପାନ୍ତର

ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି, ଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବାକ୍ୟ ଚାରି ପ୍ରକାର -

(୧) ବିବୃତି ସୂଚକ ବାକ୍ୟ (୨) ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ବାକ୍ୟ (୩) ବିସ୍ମୟସୂଚକ ବାକ୍ୟ ଏବଂ (୪) ଆଦେଶ ସୂଚକ ବାକ୍ୟ ।

ସେଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ସମାନ ରଖି ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇପାରେ। ତଳେ କେତୋଟି ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା ।

(କ) ବିବୃତି ସୂଚକ – ଲେଖାଟି ଖୁବ୍ ଭଲ ହୋଇଛି ।

ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ – ଲେଖାଟି କେଡ଼େ ଭଲ ହୋଇଛି !

ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ – ଲେଖାଟି ମନ୍ଦ ହୋଇଛି କି ?

(ଖ) ବିବୃତି ସୂଚକ – ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ଭାବିବା ଭୁଲ୍ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ - ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ଭାବିବା ଠିକ୍ କି ?

ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ – ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ଭାବିବା କେଡ଼େ ଭୁଲ୍ !

(ଗ) ବିବୃତି ସୂଚକ - ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନଙ୍କ ନାମ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି

ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ - ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନଙ୍କ ନାମ କାହାକୁ ଅଜଣା ?

ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ - ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନଙ୍କ ନାମ ଅଜଣା ହୋଇପାରେ !

(ଘ) ବିବୃତି ସୂଚକ – ପା*ଦିନ ହେଲା ଟାଣ ଖରା ହେଉଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ - ପା*ଦିନ ହେଲା ନରମ ଖରା ହେଉଛି କି ?

ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ – ପା*ଦିନ ହେଲା କି ଟାଣ ଖରା ହେଉଛି !

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ଅସ୍ତିବାଚକ ବାକ୍ୟରୁ ଅସ୍ତିବାଚକ ବାକ୍ୟ ହୋଇଛି ଅର୍ଥାତ ଅସ୍ତିବାଚକ ବିବୃତି ସୂଚକରୁ ଅସ୍ତିବାଚକ ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ହୋଇଛି ଏବଂ ଅସ୍ତିବାଚକ ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ସମାନ ରହିଛି । ସେହିପରି ଅସ୍ତିବାଚକରୁ ନାସ୍ତିବାଚକ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଅର୍ଥ ସମାନ ରହିପାରେ । କିଛି ମାତ୍ର ଉଦାହରଣ –

(କ) ଅସ୍ତିବାଚକ ବିବୃତି ସୂଚକ – କେବଳ ତୁମେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ।

ନାସ୍ତିବାଚକ ବିବୃତି ସୂଚକ – ତୁମ ବିନା ମୋତେ କେହି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

(ଖ) ଅସ୍ତିବାଚକ ବିବୃତି ସୂଚକ - ଆକାଶ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି।

ନାସ୍ତିବାଚକ ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ - ଆକାଶ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁନାହିଁ କି ?

ନାସ୍ତିବାଚକ ବିସ୍ମୟ ସୂଚକ – ଆକାଶ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଦିଶୁଛି !

ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବସୂଚକ ବାକ୍ୟକୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାବସୂଚକ ବାକ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ । ସେ ସବୁକୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତିବାଚକରୁ ନାସ୍ତିବାଚକ କରାଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ପରିବ©ନ ବା ରୂପାନ୍ତରରେ ଅର୍ଥ ସମାନ ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବାକ୍ୟ ବଦଳିଲେ ଯଦି ଅର୍ଥ ବଦଳିଯାଏ, ତେବେ ''ବାକ୍ୟର ରୂପାନ୍ତର'' ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ ।

ବାକ୍ୟରେ ନାହିଁ, ନୁହେଁ, ନ, ନା ପ୍ରଭୃତି ଥିଲେ ବାକ୍ୟରୁ ନାସ୍ତିବାଚକ ବୋଲାଯାଏ, ନଥିଲେ ଅସ୍ତିବାଚକ ବୋଲାଯାଏ ।

୧୯.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍© ହୋଇଛି ।

୧୯.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨. କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବ©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର।

୩. ଓଡିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର।

୧୯.୭ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର

ବିଂଶ ଏକକ : ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ

୨୦.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

୨୦.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୨୦.୨ ବର୍ଣ୍ଣ

୨୦.୩ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ

୨୦.୪ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୧ ତତ୍‌ସମ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୨ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୩ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୪ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୫ ପାର୍ସୀ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୬ ଆରବୀ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୭ ତୁର୍କୀ ଶବନ୍ଦ

୨୦.୪.୮ ପର୍ତ୍ତୁଗୀତ ଶବ୍ଦ

୨୦.୪.୯ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ

୨୦.୫. ନିଷ୍କର୍ଷ

୨୦.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୨୦.୭ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ

୨୦.୦ ପ୍ରାଗ୍‌ଭାଷା

ବୈଦେଶିକ ଭାଷା ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ, ଶୈଳୀ ଓ ଆଙ୍ଗିକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ଓ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ବହୁକାଳ ଧରି ପାରସୀକ ଓ ଆରବୀୟ ଭାଷା ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଭାଷା ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଥିଲା । ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଖଜଣାପାଉତି, ରସିଦ, ହାଣ୍ଡନୋଟ୍, ସନନ୍ଦ, ଦାନପତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ --ପାରସିକ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଆମ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଓ କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଭାଷାରୂପେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିପାରିଅଛି । ଆରବୀ, ପାରସିକ ତୁର୍କି ଆଦି ଭାଷାଗୁଡିକ ଯାଦନିକ ଭାଷା ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

୨୦.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ପ୍ରଥମ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ହେଉଛି ମୁସଲମାନ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶାସନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ର ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନରପତିମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସମରନୀତି ଓ ରାଜନୀତି ବିଚକ୍ଷଣତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ମୁସଲମାନ ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ପଡୋଶୀ ପ୍ରଦେଶରୁ ଜଣେ ଅଧେ ମୁସଲମାନ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିର ବିବରଣ ଅନୁସାରେ ଉତ୍କଳର କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ନରପତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେଶରୀ (୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ) ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ସେହି ଭୂମିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପଠାଣକୁ ଲେଖିଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରୁ ରାଜା କହିଥିଲେ ''ତୁ ଜାଣୁ, ସେ ପଠାଣ ଜାଣେ ।'" ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ଜଣେ ଅଧେ ପଠାଣ ସେତେବେଳେକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

୨୦.୨ ବର୍ଣ୍ଣ

ଓଡିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ପଚାଶଟି ବର୍ଣ୍ଣ । ଯଥା-

ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଋ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ

କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ (କ ବର୍ଗ)

ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ (ଚ ବର୍ଗ)

ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ (ଟ ବର୍ଗ)

ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ (ତ ବର୍ଗ)

ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ (ପ ବର୍ଗ)

ଯ, ୟ, ର, ଳ, ଲ, ୱ

ଶ, ଷ, ସ, ହ, କ୍ଷ, ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର) ଃ (ବିସର୍ଗ), ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)

ଅ ଠାରୁ ଔ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ।

କ ଠାରୁ ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଯ ଠାରୁ ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । (ବର୍ଗ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ, ଏପରି ନାମକରଣର କାରଣ ପରେ ଦିଆଯାଇଛି ।)

କ୍ଷ କୁ କେହି କେହି ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାକୁ କ ଏବଂ ଷର ସଂଯୋଗରେ ଏକ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏହା କ ଏବଂ ଷ ର ସଂଯୋଗ ବୋଲି ଜଣାପଡେ ନାହିଁ । ଏହା ଖ୍ୟ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯେପରି ଶିକ୍ଷାକୁ ଶିଖ୍ୟା, ଭିକ୍ଷାକୁ ଭିଖ୍ୟା ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । କେହି ଶିକ୍‌ଷା, ଭିକ୍‌ଷା ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହା ଛଡା ପୂର୍ବ କାଳରୁ ଓଡିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ କ୍ଷ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଆସୁଛି । କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା, ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ଆଦି ଚଉତିଶା ରଚନାରେ କ୍ଷ କୁ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ କ୍ଷ କୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇଛି ।

ୱ ବର୍ଣ୍ଣଟିକୁ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ କୁହାଯାଏ । ହାୱା, ବେୱା, ସୱା, ୱାର୍ଡ, (word), ୱେଷ୍ଟ (west), ୱାର୍ଦ୍ଧା ଆଦି ଶବ୍ଦରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ହାଉଆ, ବେଉଆ, ସଉଆ, ଉଆର୍ଡ, ଉଏଷ୍ଟ, ଉଆର୍ଦ୍ଧା ଏମିତି ଲେଖିଲେ ଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ଆସେ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ସ୍ୱେଦ, ସ୍ୱାଧୀନ ଆଦି ଶବ୍ଦରେ ଏହି ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ (ୱ) ହିଁ ଫଳା ଆକାରରେ ରହିଛି ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅ, ଇ, ଉ, ଋ- ଏଗୁଡିକ ହ୍ରସ୍ୱସ୍ୱର ଏବଂ ଆ, ଈ, ଊ, ଏ, ଐ, ଓ, ଔ- ଏଗୁଡିକ ଦୀର୍ଘସ୍ୱର । ଦୀର୍ଘ ଋ ର ପ୍ରଚଳନ ଓଡିଆରେ ଆଉ ନାହିଁ । ଦୀର୍ଘସ୍ୱରଗୁଡିକୁ ସାଧାରଣତଃ ହ୍ରସ୍ୱସ୍ୱର ଭଳି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ଯେ, କ, ଖ, ଗ, ଘ- ଏମିତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାଇଁ, ପ୍ରକୃତରେ ଅ ସ୍ୱରଟିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ କରୁଥାଇଁ । ଯେପରି- କ୍+ଅ=କ, ଖ୍+ଅ=ଖ, ଗ୍+ଅ=ଗ, ଘ୍+ଅ= ଘ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶିଲେ ବିଭିନ୍ନ ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି । ସେହି ଚିହ୍ନଗୁଡିକୁ ମାତ୍ରା କୁହାଯାଏ ।

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ମାତ୍ରା ଚିହ୍ନ	ମାତ୍ରାର ନାମ	ବ୍ୟବହାର
ଆ	ା	ଆ କାର	କ୍+ଆ= କା
ଇ	ି	ଇ କାର	କ୍+ଇ= କି
ଈ	ୀ	ଈ କାର	କ୍+ଈ= କୀ
ଉ	ୁ	ଉ କାର	କ୍+ଉ= କୁ
ଊ	ୂ	ଊ କାର	କ୍+ଊ= କୂ
ଋ	ୃ	ଋ କାର	କ୍+ଋ= କୃ
ଏ	େ	ଏ କାର	କ୍+ଏ= କେ

ଐ	ୈ	ଐ କାର	କ୍+ଐ= କୈ
ଓ	େ ା	ଓ କାର	କ୍+ଓ= କୋ
ଔ	ୌ	ଔ କାର	କ୍+ଔ= କୌ

କେବଳ ଅ ସ୍ୱରଟି କୌଣସି ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି – କ୍+ଅ= କ । ତେଣୁ ଆକାର ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ବା କୁହାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶିଲେ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି- କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର । ତଳେ କେତେକ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଏବଂ ସେହି ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଥିବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ପୁଣି କେତେକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରକୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ ଲେଖିବାର ଧାରା ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା ।

କ୍+ତ= କ୍ତ	ଭକ୍ତ
ତ୍+କ= ତ୍କ	ଉତ୍କଳ, ଉତ୍କଳ
ଷ୍+କ= ଷ୍କ	ଶୁଷ୍କ
ସ୍+କ= ସ୍କ	ଭାସ୍କର
କ୍+ଲ= କ୍ଲ	ଶୁକ୍ଲ
ତ୍+ନ= ତ୍ନ, ତ୍ନ	ରତ୍ନ, ରତ୍ନ
ବ୍+ଜ= ବ୍ଜ	ଅବ୍ଜ, ଅବ୍‌ଜ
ଷ୍+ଟ= ଷ୍ଟ	କଷ୍ଟ
ଷ୍+ଠ= ଷ୍ଠ	କାଷ୍ଠ
ଦ୍+ମ= ଦ୍ମ	ପଦ୍ମ
ଗ୍+ନ= ଗ୍ନ	ଲଗ୍ନ
ବ୍+ଧ = ବ୍ଧ	ଲବ୍ଧ, ଲବ୍‌ଧ
ସ୍+ପ= ସ୍ପ	ଇସ୍ପାତ, ଇସ୍‌ପାତ
ଦ୍+ବ = ଦ୍ବ	ଶବ୍ଦ, ଶବ୍‌ଦ
ଶ୍+ଚ =ଶ୍ଚ	ନିଶ୍ଚୟ
ଶ୍+ଛ = ଶ୍ଛ	ଶିରଶ୍ଛେଦ
ହ୍+ଲ= ହ୍ଲ	ଆହ୍ଲାଦ
କ୍+ର = କ୍ର	ଚକ୍ର
ର୍+କ = ର୍କ	କୋଣାର୍କ
ତ୍+ତ = ©	ଚି©
ଦ୍+ଧ = ଦ୍ଧ	ବୁଦ୍ଧି
ଗ୍+ଧ = ଗ୍ଧ	ଦୁଗ୍ଧ, ଦୁଗ୍‌ଧ
ନ୍+ନ = ନ୍ନ	ଅନ୍ନ
ଦ୍+ଭ = ଭ	ଅଦ୍ଭୁତ, ଅଦ୍‌ଭୁତ

ଟ୍+ଟ = ଟ୍ଟ ଅଟ୍ଟାଳିକା

ଣ୍+ଣ = ଣ୍ଣ ବିଷଣ୍ଣ

କ୍+ୟ = କ୍ୟ ଚାଣକ୍ୟ

ଦ୍+ବ= ଦ୍ୱ ଉଦ୍ୱେଗ, ଉଦ୍‌ବେଗ

ଜ୍+ଜ = ଜ୍ଜ ଲଜ୍ଜିତ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମ, ନ, ୟ, ର, ଳ, ଲ, ୱ, ବ – ଏହି ଆଠଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ମିଶିଲେ ଯେଉଁ ରୂପ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଫଳା କୁହାଯାଏ । ଯେପରି-

ଜନ୍ମ, ଯତ୍ନ, ବିଦ୍ୟା, ଚକ୍ର, ଶୁକ୍ଳ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ, ପକ୍ୱ, ଆମ୍ବ- ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମ ଫଳା, ନ ଫଳା, ୟ ଫଳା (ଏହାକୁ ଯ ଫଳା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ), ର ଫଳା, ଳ ଫଳା, ଲ ଫଳା, ୱ ଫଳା (ଏହାକୁ ବ ଫଳା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ) ଏବଂ ବ ଫଳା ଅଛି ।

ର କୌଣସି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଥିଲେ ତାହାକୁ ରେଫ୍ କୁହାଯାଏ । ଯେପରି – ର୍+କ = ର୍କ, ର୍+ଗ= ର୍ଗ ।

ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରରେ ଦୁଇରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଥାଇପାରେ । ଯେପରି – ଷ୍+ଟ+ର= ଷ୍ଟ୍ର (ରାଷ୍ଟ୍ର), ର୍+ଣ୍+ଣ=ର୍ଣ୍ଣ (ବର୍ଣ୍ଣ), ତ୍+ସ୍+ନ= ତ୍ସ୍ନ (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା) (ଏହାକୁ ଜ୍ୟୋତ୍‌ସ୍ନା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଇପାରେ ।) ର୍+ଦ୍+ଧ+ୱ= ର୍ଦ୍ଧ୍ୱ (ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ) ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ (ଙ,ଞ, ଣ, ନ, ମ) ସେହି ବର୍ଗର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ମିଶି ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । ଯଥା-

ଙ୍+କ= ଙ୍କ	ଞ୍+ଚ= ଞ୍ଚ	ଣ୍+ଟ= ଣ୍ଟ
ଙ୍+ଖ= ଙ୍ଖ	ଞ୍+ଛ= ଞ୍ଛ	ଣ୍+ଠ = ଣ୍ଠ
ଙ୍+ଗ= ଙ୍ଗ	ଞ୍+ଜ=ଞ୍ଜ	ଣ୍+ଡ = ଣ୍ଡ
ଙ୍+ଘ= ଙ୍ଘ	ଞ୍+ଝ=ଞ୍ଝ	ଣ୍+ଢ = ଣ୍ଢ
ନ୍+ତ= ନ୍ତ	ମ୍+ପ=ମ୍ପ	
ନ୍+ଥ =ନ୍ଥ	ମ୍+ଫ =ମ୍ଫ	
ନ୍+ଦ = ନ୍ଦ	ମ୍+ବ=ମ୍ବ	
ନ୍+ଧ= ନ୍ଧ	ମ୍+ଭ =ମ୍ଭ	

ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସ୍ୱାର ସାହାଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଇପାରେ । ଯେପରି-

ଇଙ୍କା-ବଂକା, ଶଙ୍ଖ-ଶଂଖ, କଞ୍ଚା-କଂଚା, ବାଞ୍ଛା-ବାଂଛା, ବାଞ୍ଝ-ବାଂଝ, ବନ୍ଧୁ-ବଂଧୁ, କମ୍ପ-କଂପ, ବାମ୍ଫ-ବାଂଫ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୩ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ-

କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । କାରଣ, ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଞ୍ଚଟି ବର୍ଗ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଞ୍ଚଟିର ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ ସମାନ । କିନ୍ତୁ ଯ ଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ପୃଥକ ପୃଥକ । ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।

ମୁଖ ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଣ୍ଠ, ତାଳୁ (ତାଳୁର ଉପର ଅଂଶ), ମୂର୍ଦ୍ଧା (ତାଳୁର ତଳ ଅଂଶ) ଦନ୍ତ, ଓଷ୍ଠ – ଏଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ । ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ତଳେ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଦିଆଗଲା ।

୧୨. କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ (କ ବର୍ଗ) – ଏଣ୍ଟୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଅ, ଆ, ହ, ଃ (ବିସର୍ଗ) – ଏଣ୍ଟୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ମଧ୍ଧ କଣ୍ଠ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ କଣ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।

୧୩. ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ (ଚ ବର୍ଗ), ଯ, ୟ, ଶ – ଏଗୁଡିକ ତାଲୁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ତାଲବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡିଆରେ ଶ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ପରି । କାରଣ, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଆଉ ତାଲୁ ନୁହେଁ, ଦନ୍ତମୂଳ ।)

୧୪. ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ (ଟ ବର୍ଗ) ର, ଷ- ଏଗୁଡିକ ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ମୁର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ଷ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ ସ ପରି) । କାରଣ, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଆଉ ମୂର୍ଦ୍ଧା ନୁହେଁ, ଦନ୍ତମୂଳ ।)

୧୫. ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ (ତ ବର୍ଗ), ସ- ଏଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ । (ପ୍ରକୃତରେ ସ କୁ ଦନ୍ତ୍ୟ ଓ କୁହାଯାଉଛି ସିନା, ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତମୂଳ ହୋଇଗଲାଣି । ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ ପରି ଏହା ଆଉ ଖାଣ୍ଟି ଦନ୍ତ୍ୟ ନୁହେଁ ।)

୧୬. ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ (ପ ବର୍ଗ), ଉ, ଊ – ଏଣ୍ଟୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।

୧୭. ଏ, ଐ- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ ଓ ତାଲୁ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟିକୁ କଣ୍ଠ୍ୟ-ତାଲବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୧୮. ଓ, ଔ- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ ଓ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟିକୁ କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।

୧୯. ୱ (ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ)- ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ ଏବଂ ଓଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଏହା ଦନ୍ତୋଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨୦. ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର), ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)- ଏ ଦୁଇଟିର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ନାସିକା ଏବଂ ମୁଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ଉଭୟ ବାଟେ ବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁନାସିକ ।

୨୧. ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ (ଙ, ଞ, ଣ, ନ, ମ) –ଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଯଥାକ୍ରମେ କଣ୍ଠ, ତାଲୁ, ମୂର୍ଦ୍ଧା, ଦନ୍ତ, ଓଷ୍ଠ ହେଲେ ହେଁ କିଛି ବାୟୁ ନାସିକାବାଟେ ବର୍ହିଗତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏଗୁଡିକୁ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । (କଣ୍ଠ୍ୟ, ତାଲବ୍ୟ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ, ଦନ୍ତ୍ୟ, ଓଷ୍ଠ୍ୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୨୨. ଯ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଜ ପରି । ତେଣୁ ଜ ର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଯାହା, ଯ ର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାହା ।

କ ଠାରୁ ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକର ବର୍ଗ ବିଭାଗ ନିମ୍ନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଦର୍ଶାଗଲା-

କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ- କ ବର୍ଗ (କଣ୍ଠ୍ୟ)

ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ – ଚ ବର୍ଗ । (ତାଲବ୍ୟ)

ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ- ଟ ବର୍ଗ । (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)

ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ- ତ ବର୍ଗ । (ଦନ୍ତ୍ୟ)

ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ – ପ ବର୍ଗ । (ଓଷ୍ଠ୍ୟ)

ସ୍ୱର ଏବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିର ମୌଳିକ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଏହିପରି-

ସ୍ୱୟଂ ରାଜନ୍ତେ ଇତି ସ୍ୱରାଃ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱରଗୁଡିକ ନିଜେ ନିଜ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇପାରନ୍ତି (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ) । ବାଜ୍ୟନ୍ତେ ସ୍ୱରୈଃ ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଃ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡିକ ସ୍ୱର ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ହଠାତ୍ ଚୁପ୍- ଏଥିରେ ତ୍ ଏବଂ ପ୍ ସ୍ୱରହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି । ତ ର ପୂର୍ବରେ ଅଛି ଆ (ଠ୍+ଆ=ଠା) । ପ୍ ର ପୂର୍ବରେ ଅଛି ଉ (ଚ୍+ଉ=ଚୁ) । ଏଭଳି ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ପୂର୍ବସ୍ୱରର ସାହାଯ୍ୟରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡିକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ କେତେକ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଉ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ନାହିଁ ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୁ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇନପାରେ । କ୍ଷ କୁ କେବଳ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ରଖାଯାଇଛି । ଉଚ୍ଚାରଣରେ ତାହା ଏକ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ (ଖ୍ୟ) ଅଟେ ।

୨୦.୪ ଶବ୍ଦ

ଏକାଧିକ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଯେପରି- ଆ/କ୍+ଆ/ଶ୍+ଅ=ଆକାଶ, ସ୍+ଏ/ବ+ଆ= ସେବା, ମ୍+ଅ/ନ୍+ଓ/ହ୍ୱ+ଅ/ର୍+ଅ =ମନୋହର, ପ୍+ଅ/ର୍+ବ୍+ଅ/ତ୍+ଅ= ପର୍ବତ ।

ପକଚ,ଲରଟା, ବପାଣିଜ, ମବରଚୁ-ଏଗୁଡ଼ିକ ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେତେ ଶବ୍ଦ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ଯଥା-ତତ୍ସମ, ତତ୍ଭବ, ଦେଶଜ, ବୈଦେଶିକ ।

୨୦.୪.୧ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ

ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଅବିକଳ ରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ପିତା, ମାତା, ଗୃହ, ପରିବାର, ଉଦ୍ୟାନ, ଅରଣ୍ୟ, ପର୍ବତ, ବନ, ନଦୀ, ଲତା, ବାୟୁ, ପବନ, ଜଳ, ପୁଷ୍ପ, ବୃକ୍ଷ, ପତ୍ର, ପୁସ୍ତକ, ବିଦ୍ୟା, ଧାର୍ମିକ, ପ୍ରାଚୀନ, ପ୍ରତିଭା, ହସ୍ତୀ, କ୍ଷମା, ଶୟନ, ଭୋଜନ, ଅଟ୍ଟାଳିକା, ଆକାଶ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୨ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ

ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦକୁ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ । ତଳେ କେତେକ ତତ୍ଭବ ଏବଂ ପାଖେ ପାଖେ ବନ୍ଧନୀ ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଦିଆଗଲା ।

ମଥା (ମସ୍ତକ), ଗରାଖ (ଗ୍ରାହକ), ନଈ (ନଦୀ), ମାଙ୍କଡ (ମର୍କଟ), ପୁଅ (ପୁତ୍ର), କାଠ (କାଷ୍ଠ), ବୁଢା (ବୃଦ୍ଧ), ଚାନ୍ଦ (ଚନ୍ଦ୍ର), ଘିଅ (ଘୃତ), ସାପ (ସର୍ପ), ନେଉଳ (ନକୁଳ), ଭଉଣୀ (ଭଗିନୀ), ନାଚ (ନୃତ୍ୟ), ମିରିଗ (ମୃଗ), ନାଆ (ନୌକା), ପୋଖରୀ (ପୁଷ୍କରିଣୀ), ଅଳତା (ଅଳକ୍ତକ), ଭାଇ (ଭ୍ରାତା), ଖଇର (ଖଦୀର), ଗୁଆ(ଗୁବାକ) ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୩ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ

ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଅନେକ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେଁ କି ସଂସ୍କୃତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନୁହେଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରୁ, ବିଶେଷତଃ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରୁ ତଥା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରୁ ଆସିଅଛି । ଯଥା- କଣ୍ଢେଇ, କାଉଁରିଆ, କୁଟା, ଖା[, ଜନ୍ଦା, ଗୋଟମା, ଗହଳ, ଖୋଇ, ଖଙ୍କାର, ଟାପରା, ଟାଙ୍ଗିଆ, ଠେକରା, ଡେଙ୍ଗା, ଡଗର, ଡାଙ୍କୁଣି, ତାଟି, ବରା, ବାଡି, ଲଙ୍କା, ସରୁଆ, ହୁଗୁଳା, ହାକୁଟି, ଗୋଡ, ଖୋଇ, ଏଣ୍ଡୁରି, ଛାତି, ଜନ୍ତାଳ, ଚାଉଳ, ବୁଦା, ବେ[, ଭାଉ, ଭେଣ୍ଡି, ଭେଣ୍ଡିଆ, ଟାପରା, ଖୁ[, ଠେଙ୍ଗା, ମସିଣା, ହାଡ଼, ଛପର, ଟୋକେଇ, ହଡା, ହେଟା, ବେ[, ବୋକା, ଢଗ, ଡେଙ୍ଗ, ଫାଙ୍କ, ମଲୁ, ଖ[, ଗେଣ୍ଡା, ଗୋଡ଼ି, ବଟୁଆ, ଖା[, ଅଝଟ, ଆକଟ, ଅଳିଆ, ଅଖାଡୁଆ, ଅ[।, ପାଳି, ହେଟା, ବେଣା, ପଳଖ, ପାଇଟି, ଢିଙ୍କି, ହାକୁଟି, ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୪ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ

ଅତୀତରେ କେତେକ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ଭାରତରେ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଭାରତୀୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ତା ଛଡ଼ା, ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ, ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର, ସଭ୍ୟତା ସଂସ୍କୃତି ଆଦି ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଆମ ଭାଷାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ସେ ସବୁରୁ କିଛି କିଛି ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା ।

୨୦.୪.୫ ପାର୍ସୀ ଶବ୍ଦ

ଗରିବ, ଦରଜି, ବେମାର, ଲଗାମ, ହଜାର, ଆବାଳ, ଗିରଫ, ଦରିଆ, ବରଫ, ଶିକାର, ହାଜିର, କଲମ, ଗୁମାସ୍ତା, ପସନ୍ଦ, ପୋଷାକ, ସରହଦ, ହୁକୁମ୍, କାଗଜ, ଜଖମ, ଦୌଲତ, ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ଖବର, ଚଷମା, ଜାହାଜ, ଦରଖାସ୍ତ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ, ରୋଜଗାର, ସହର, ହୁସିଆର, କାରବାର ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୬ ଆରବୀ ଶବ୍ଦ

ଆଇନା, ଇସ୍ତଫା, କରାମତ, ଖାତିର, ଜହର, ତାମସା, ତଦାରଖ, ଇସାରା, କବଲା, ଓଜନ, ଖାଲି, ଜବତ, ନାଚାର, ଇଲାକା, ଦାଖଲ, କଲିଜା, ଜିଦ୍, ଜମି, ନାରାଜ, ଖତମ, ଖରାପ, ଜମା, ଗରଜ, ତୋଫାନ, ଜିନିଷ, ଜମା, ଦଖଲ, ତଲାସ, ଜବରଦସ୍ତ, ଦଲାଲ, ଜବାବ, ତର୍ଜମା ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୭ ତୁର୍କୀ ଶବ୍ଦ

ବନ୍ଧୁକ, ବାହାଦୁର, ଗାଲିଚା, ତୋପ, କୁଲି, ବାରୁଦ, ବେଗମ୍, ବୋକବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୮ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଶବ୍ଦ

ତମାଖୁ, ନିଲାମ, କୋବି, ଟାଙ୍କି, ବୋତଲ, କିରାଣି, ବାସନ, ବୋମା, ପିରଖ, ବେହେଲା, ମିଶ୍ରି, ପିସ୍ତଲ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨୦.୪.୯ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ

ମଟର, କପ୍, କେନାଲ, କମ୍ପାଉଣ୍ଡର, କମ୍ପାନି, କଲେଜ, ସ୍କୁଲ, କାର, ଫାଇଲ୍, ପିଅନ, ମେସିନ୍, ଫଳୟ, ଟି.ଭି.,ରେଡ଼ିଓ,ରିକ୍ସା, ବ୍ୟାଙ୍କ, ପୋଷ୍ଟଅଫିସ୍, ନୋଟ, ଭୋଟ, ଟେବୁଲ, ନର୍ସ, ଡାକ୍ତର (ଡକ୍ଟର), ବିସ୍କୁଟ୍, ରବର, ସିନେମା, ବେଟାରି, ପିନ୍, ସର୍ଟ,ପ୍ୟା[, ସିଗାରେଟ,ଟାଉଟର, ଚେୟାର, ବେ*,
ଫୁଟବଲ, କ୍ରିକେଟ୍, ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ, ସିଟ୍, ରସିଦ୍ (ରିସିପଟ୍), ମେଡିକାଲ, ମିନିଟ୍, ସୁଇଚ୍, ଚକୋଲେଟ, ଟିକସ(ଟ୍ୟାକ୍ସ) ଇତ୍ୟାଦି।

୨୦.୫ ନିଷ୍କର୍ଷ

ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିରୁ ବିକଶିତ । ଭାରତୀୟ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଗୌରୀଶଙ୍କର ହୀରାଲାଲ ଝା ଯେଉଁ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତରେ ଲିପିର କ୍ରମବିକାଶ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଓ 'ଖରୋଷ୍ଠି ଲିପିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଝା ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକଙ୍କ ମତ ନିରାକରଣ କରି, ନିଜ ମତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ' ଲିପିରୁ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଲିପିଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।

୨୦.୬ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଇଣ୍ଡୋଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ପରିବାରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

୨.	କେଉଁ କେଉଁ କାରଣରୁ ଭାଷାରେ ଅର୍ଥ ପରିବର୍©ନ ଦେଖାଦିଏ ଆଲୋଚନା କର ।

୩.	ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଧାରା ନିରୂପଣ କର ।

୪. ଧ୍ୱନିପରିବ©ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଭାଷା ତା©୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୨୦.୭ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ -

୧. ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ଭାଷା, ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର (ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, ୧୯୮୦)

୨. ଓଡ଼ିଆ ଲିପିର କ୍ରମ ବିକାଶ – ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ

୩. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉତ୍© ଓ କ୍ରମ ବିକାଶ – ଡ. ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି (ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍, ୧୯୯୨)

୪. ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲିପି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ – ପଣ୍ଡିତ୍ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର